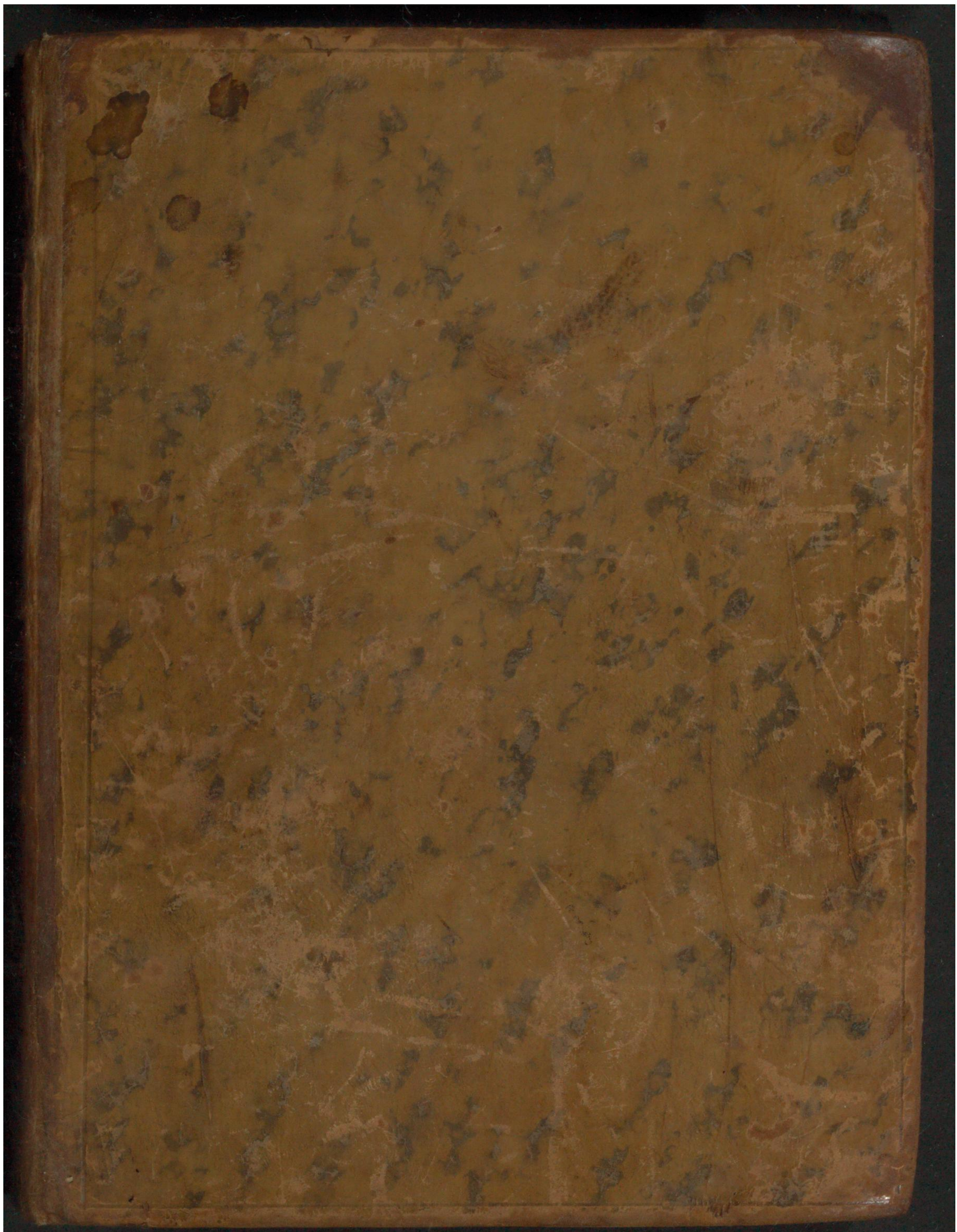


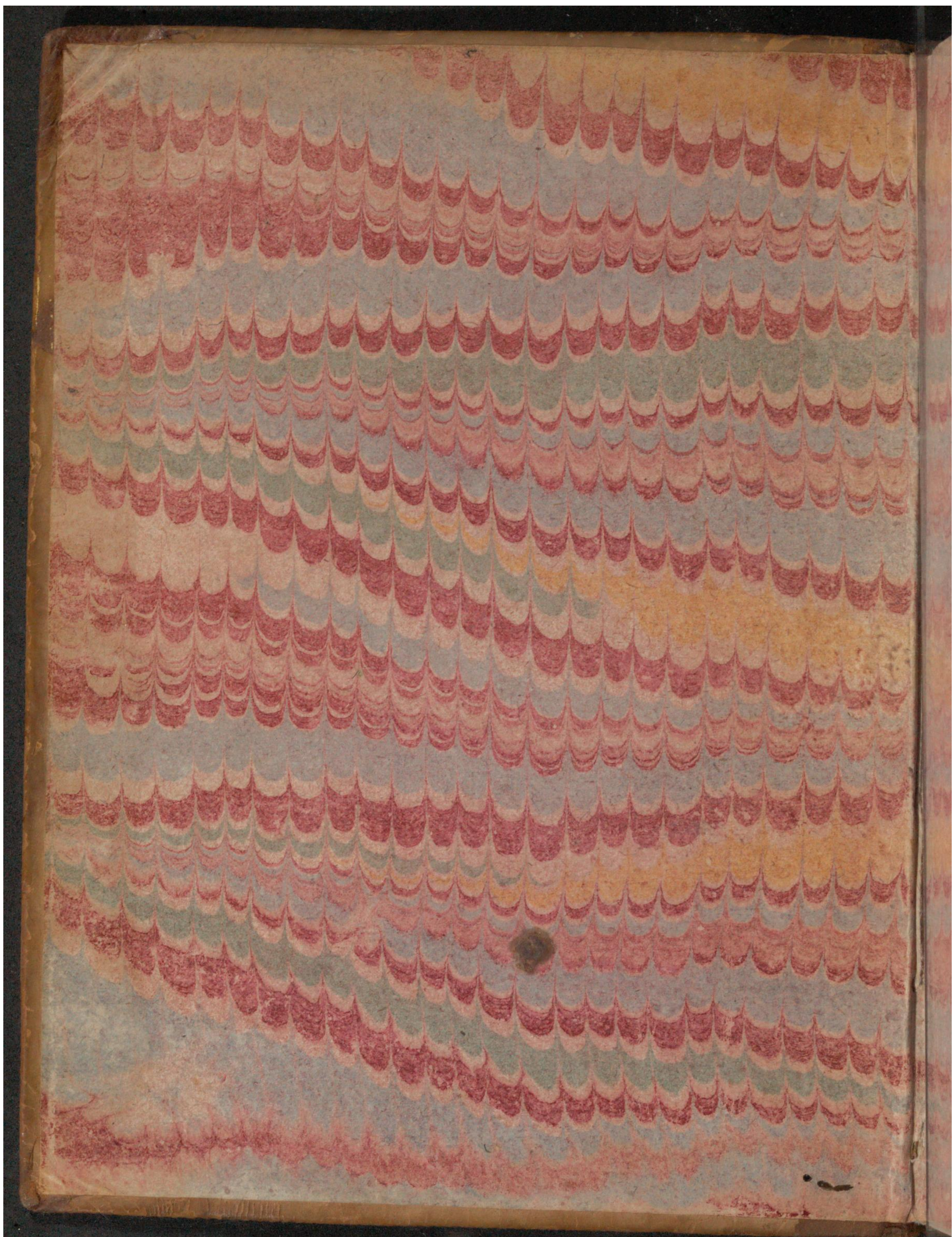

3107
HET
OUDTSCH
CHRONYCX
C

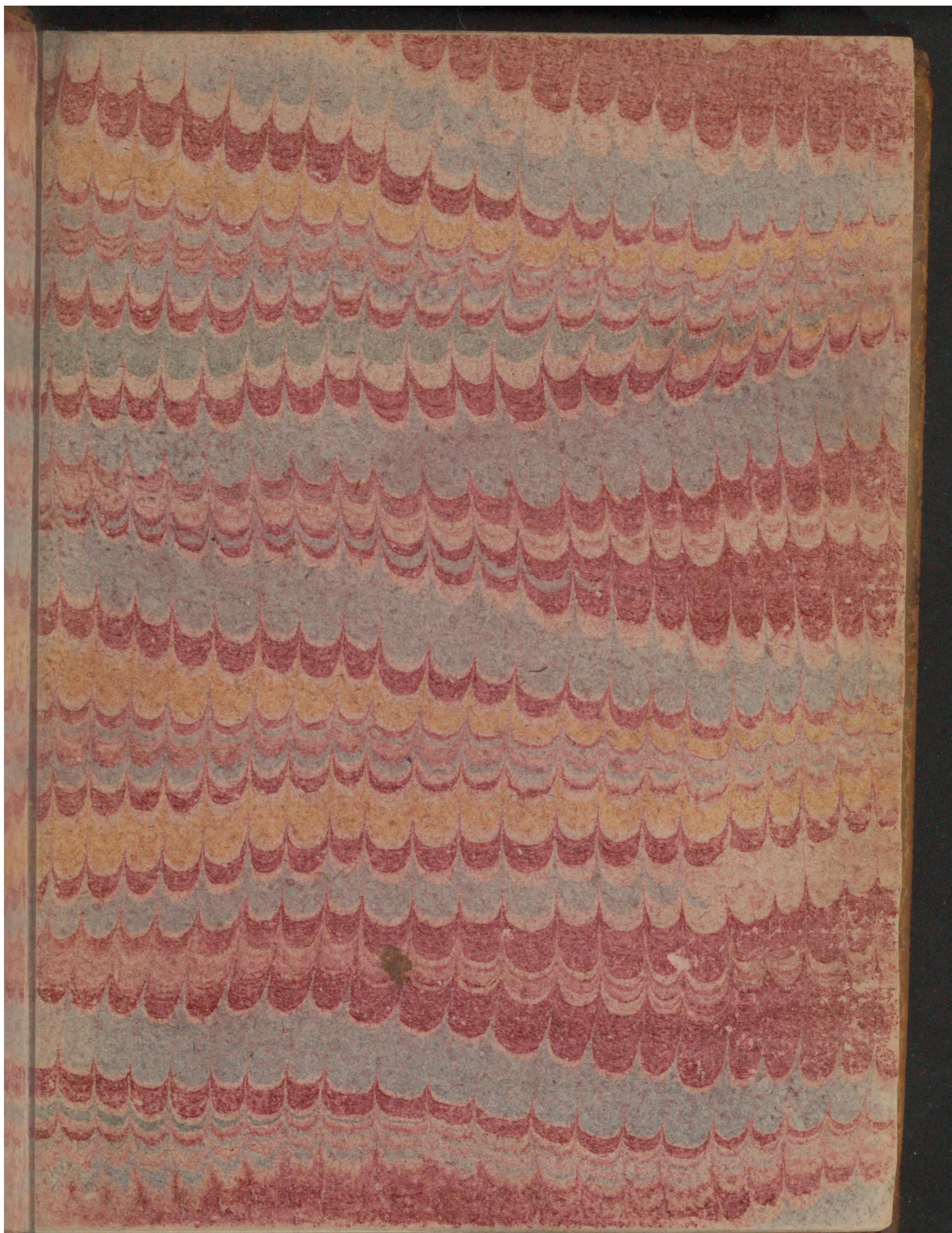














HET
OUDE GOUDTSCHE
KRONYCXKEN,
of
HISTORIE,
van
Hollandt, Zelandt, Vrieslandt, en Uytreght
met een
BYVOEGHSEL,
Tot aan de laaste Graaf van Hollandt.
Beneffens een
TOETSTEEN,
Tot proevingh van veel plaatsen deser Historie;
door
Petrus Scriverius.





T'AMSTERDAM,
Met Privilegie Ao. 1663.


KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

HET
OUDE GOUTSCHE
CHRONYCXKEN

Van
Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt en Utrecht.

Door de Heer

PETRUS SCRIVERIUS,

Op nieus oversien en verbetert.

Als mede met een

BYVOEGHSEL
En
TOET-STEEN

Vermeerdert.

Met der Graven Afbeeldinge in't Kooper verçiert.



t'AMSTERDAM,

By *Ian Hendricksz Boom, Ioost Pluymer,* en *Casparus Commelijn.*
ANNO 1663.

Extract uyt de
PRIVILEGIE.

DE Staten van Hollandt en West-Vrieslandt hebben aen Ian Hendricksz Boom, Boeckverkooper tot Amsterdam, op sijn versoeck, geconsenteert, geaccordeert en geoctroyeert, gelijck sy consenteeren, accorderen en octroyeren midts desen, dat hy alleen sal mogen drucken, doen drucken en verkoopen, den tijdt van 15 *Iaren, seecker Boeck, geintituleert,* Het oude Goutse Chronijckje, *ofte* Historie van Hollant, Zeelant, Vrieslant en Utrecht, *oversien, verbetert ende nieulijcx uytgegeven door* Petrus Scriverius, met een Toet-steen op de oude Chronijcke van Hollant, *verbiedende allen ende een yegelijcken 't selve Boeck naer te drucken, ofte elders naer-gedruckt, in onsen Lande te brengen, op verbeurte van de naer-gedruckte Exemplaren, ende een boete daer-en-boven van ses-hondert guldens, t'appliceren, als breeder by de originele Octroye blijckt.*



TOE-EYGENINGE
AEN DE

Edelen, Erentfesten, Wijsen, Voorsienigen, seer Discreten Heeren, Mijn Heeren van de Reeckeninge der Graeflijckheydts domijnen in Hollant.



MYN HEEREN,

't Zal misschien veel onverwacht voor-komen dat wy U E.E. hier komen op-offeren een Chronijck van de oude versleten Eeuwe, wel eer ter Goude in den Jare 1478. door den Druk in't licht gekomen, daar het de Naam van *'t Goutsche Chronijckje* om is dragende, (en tot noch toe als begra-

ven gelegen) vervatende 't oudt herkomen van Hollant, Zeelant en West-Vrieslant, met de bestieringe der selviger oude Graven, doch soo vol doolingen en onwetenheden doorspekt, dat den groten kender en na-vorscher onser oude landts geschiedenissen de Heer *Petrus Scriverius*, in sijn leven genootsaackt geweest is 't selvige uyt den hoek te halen, en voor den dagh te brengen, ook door sijn nevens-gaende *Toet-steen* van alle bekende onwaarheden te suyveren, zijnde een Werck by hem voor veel jaren ondernomen, doch tot nochtoe by sijn leven niet in't licht

gegeven,

gegeven, hoewel nu meer als tijdt zijnde om de oude onnooſele eeuwe onſer Voor-ouderen daar door haar nakomelingen bekent te maken, en te toonen met wat beuſelingen haar hebben laten vergenoegen, ſich meeſt te vreden houdende met de dagelijckſche geeſtelijcke oeffeningen. Deſe verborgen Schat dus langh dan als verhoolen gelegen hebbende, en nu voor den dagh komende, hebben wy mijn E. E. Heeren ons ver-vrypoſtigt U E.E. die op te dragen en toe te eygenen, als zijnde behoeders en beſchermers deſes Landts verborgene oudtheden;

ver-

verhopende die voor alle opſprake en nijdige tongen te ſullen bevrijden, en een lange voorſpoedige Regeeringe te genieten, dat den Almogende U E. E. tot 's Lants welvaren late gedyen; gelijcke U E. E. ſulcx mede zijn toewenſchende

VE. E. Dienſtwillige onderdanigen

JAN HENDRICKSZ BOOM,

JOOST PLUYMER, en

CASPARUS COMMELYN.

In Amſterdam deſen 30. October deſes Iaars 1663.

Het oude Goutsche Chronijcxken ofte Historie Van Hollant, van Zeelant, van Vrieslant, ende van het Sticht van Vtrecht;

Oversien, verbetert, ende nieuvvlicks uytgegeven door

PETRVS SCRIVERIVS.



Ange tijt soo is my gebeden dat ick doch woude beschrijven ende maecken een boeck van de Historien van Hollant: hoe dat Lant eerst begrepen ende bewoont wort: ende wie sy waren die de Steden eerst begrepen ende betimmerden / ende hoe sy haer namen eerst cregen: ende hoe dat Lant na beheert wort van Grave Dirck die eerste Grave van Hollant/ tot die machtighe ende edele Hertoghe Maximilianus van Oostenrijck regneerde in Hollant. Soo wil ick beginnen van den ghenen die dat Lant van Hollant eerst begrepen ende bewoonden.

Nae de gheboorte Abrahams neghen hondert ende ses ende veertich jaer/ soo wort die groote schoone Stadt van Troyen ghedestrueert ende ghewonnen van de Griecken: daer menich wonder gheschiede. Want dat belegh van Troyen dat duerde thien jaer ende ses maenden ende twaelf daghen/ eer dattet die Griecken wonnen: nochtans soo moesten sijt winnen met verradenis/ als (*Dares*) die Philosooph (*dat*) beschrijft. Ende binnen dese tijdt alsmen voor Troyen lach/ soo toghen daer uyt menighe groote Heeren (onder welcke Heeren waren/ Franchio die vroom Hectors Soon/ Anchises met sijn Soon/ ende Eneas met sijn Soon/ ende de Hertoge Antenor) met vier ende veertich grooter schepen/ ende quamen gheseylt daer nu Venegien staet: daer sy een groot deel van haren volck lieten/ (*die daer bleven woonen.*) Ende die ander toghen in die Marasche van Meothides / die strecket aen hooghe Hongerijen / daer sy een Stadt maeckten die sy Sycambren hieten. Eerst soo hieten sy Troyenen/ daer na Sicambrinen. Ende dit was vijfthien hondert jaer te vooren eer sy Vranckrijck besa-

Hier inden beginne is de eenvoudige Leser te vvaerschouvven, dat hy niet licht-gelovigh sy. Voorvvaer, ten is niet al goet, nochte gout datter blinct, ende ettelicke bladen vervolgens ghe-schreven staet. De vvijse ende ervaren Leser sal hem oock niet stooten aende beuselingen, die voor aē int Chronijcxken verhaelt vverden; maer sal believen vvat dieper in te treden, ende mijn TOETSTEEN daer by lesen.

besaten. Eneas met sijnen volcke die lande aen Italien/ daer hy street teghen die Coninck Latijn / ende die Coninck Turnus van Tuscanen. Daer nae nam hy te wijve des Conincks Latijns Dochter/ daer hy een Soon aen wan die Ascanius hiete/ die dat eerste begrijp van Roomen stichte. Die Ascanius hadde een Soon die Silvius Posthumus hiete. Dese Silvius Posthumus hadde een Soon die Brutus hiete / die de eerste Coninck van Brutangen was / dat nu Engelant is : alsmen noch wel hooren sal. Doe Brutus out was vijfthien jaer/ soo reet hy jaghen met sijnen Vader/ ende schoot nae een Wilt dat hy miste/ ende schoot sijnen Broeder doot/ daer hem sijn Vader seer om hatede: soo dat Brutus van schaemte upten lande tooch/ daer hy veel avontueren leet/ ende hy quam in Griecken/ daer hy vant een groote schaer Troyanen die daer saten onder een Coninck die Pandrasus hiete/ ende saten in grooten eygendom ende in grooten pacht onder desen Coninck. Maer doe dese Troyanen sagen dat dese Brutus was van groten opset/ doe coren sy hem † tot eenẽ Coninck. Doe riet hem Brutus dat sy met wijve ende met kinder souden loopen in die groote Woestijne. Maer doe dit die Coninck Pandrasus vernam/ soo versaemde hy sijn volck/ eñ street teghen Brutus : Maer Brutus met sijn volck/ eñ met Corineus sijn geselle vinck *hem*, ende versloech veel ander. Daer nae soo tooch Brutus met sijn ghesellе Corineus / ende met sijn volck met veel schepen/ ende quamen aen een groot Eylandt dat Albion hiet / dat al bewoont was met groote Reusen ende Reusinnen/ daer Brutus teghen street/ ende hiete datmen die Reusen in die beenen soude houwen : soo dat Brutus met sijn volck versloech ende verdreef alle die ander. Eñ doe dede hy dat Lant na hem selven hieten Brutangen. Eñ Corineus die hadde dat Lant van Cornwaelgen. Ende van desen grooten volcke dat Brutus verdreef/ quamender met schepen over de Zee / ende landen inder wilder Sassen-Lant / dat nu Vrieslant is ghεheeten/ ende setten hem te strijden teghen dat wreede volck: maer die Sassen hebben-der veel verslaghen ende verdreven. Des toghen sy weder over stier/ ende sijn ghecomen daer nu Vlaerding staet/ ende worpen hem daer neder om daer te woonen/ om dattet naest ten water was/ ende maeckten daer een groot Casteel dat Slavenburch hiet: ende aen dat Slavenburch daer

Britannia, Engelant.

† Anders, *tot eenen Heer, ende swoeren hem trouwe.*

Albion.

Cornevvaelgen.

Vriesland, eertijts Neder-Sassenland.

Vlaerding.

Slavenburg.

daer stont dat groote Bosch/dat daer na over menich jaer hiete dat wilde Wout sonder genaden. Ende dit was dat alre eerste begrijp van Hollant : alsmen hier na noch wel hooren sal. 'Twoud sonder genade.

Voor de gheboorte ons Heeren Jesu Christi elf hondert ende sessentsestich jaer/ soo staecken hem te samen die Sicambrinen diemen nu Franschen hiet/ ende quamen met veel schepen over de Zee/ ende wouden in Brutangen wesen/ om dat Lant te winnen: soo dat sy verstaecken metten winde/ende quamen ghevaren totjaen de Zeeusche custe: Ende doe dit de Slaven vernamen/ soo hadden sy sommighe schepen ende togen opter Zee tot die Sicambrinen / daer sy tegens streden/ ende wonnen hem al te grooten roof af / ende sloeghen veel volcx / ende behielden al haer schepen / ende quamen soo weder te Slavenburch/ daer omtrent daer nu Vlaerding staet: maer dat oude Vlaerding dat staet nu verde in de Maes. Dit volck van dese Slaven geneerden hem ter Zee ende inden Woude / ende creghen veel kinders te samen/ soo dat sy hem stropden / ende toghen een groot deel woonen over de Maes/ dat nu Zuyt-Hollant hiet : die ander toghen in Zeelant / dat doe een groot onbewoont Eylant was / ende plagen hem te geneeren ter Zee met visschen/ende met rooven. Dus worden die luyden Zeelanders geheeten. Die ander/ die (*over de Mase*) in Zuyt-Hollandt woonden/ die hieten de Wilten / ende gheneerden hem met Schapen/ met Koeyen/ende met Paerden. Vranken. Slaven. Oudt Vlaerding. Zuytholland. Zeeland. Wilten.

Voor de gheboorte ons Heeren Jesu Christi C C C. ende eenendertich jaer / doe wort ghebooren die machtighe Coninck Alexander/ die alle de Werelt wan metten swaerde : maer die wilde Slaven liet hy wesen / want hy daer niet of en wiste. Ende oock en wisten die Slaven niet datter meer Lants bewoont was dan der Brutangen ende der wilder Neder-Sassen Lant/ dat nu ter tijt Vrieslant hiet : maer sy toghen altoos opter Zee / ende wat sy daer vonden dat namen sy met hem/ ende voerdent te huys / ende sy en mochten niet ghedooghen datter erghent yemant woonde/ende deden al te groote schade opten water ende opten lande.

Voor de gheboorte ons Heeren Jesu Christi acht ende vijftich jaer regneerde Julius Cesar / ende was uytghesent van die van Roomen / dat hy alle de Landen soude brenghen onder die van Roomen ende onder de Roomsche wet : des soo Iulius Cæsar.

quam hy den Rijn neder met grooter heyrcracht / ende quam
Nyemagen. tot Nyemagen/dat hy selver stichte. Van daer tooch hy neder/
ende quam tot die wilde Slaven / daer hy met grooter sorgen
tegen street : want hy daer veel volcx verloor. Ende ten lesten
quamt soo verre dat sy spraeck hielden / eñ de Slaven vraech-
den Julius Cesar wie dat hy waer/eñ van waer dat hy quam:
Doe seyde Julius Cesar/hy quam van Roomē die't hooft van
alle die Werelt is/ende hy woude alle de Landen onder die van
Roomen brenghen. Doe dit de Slaven hoorden dat sy beheert
souden wesen / doe sloeghen sy rechtevoort op Julius heyr/
ende doe wort daer een van Julius maghen verslaghen: maer
* die Slaven verloren haer grooten Casteleyn die Rabon hiet/
ende was een al te grooten Reuse. Doe ginghen die ander in
ghenaden/ende onderdanich te wesen den Roomschen Rijcke.
Ende doe tooch Julius Cesar in Vlaenderen / ende hadde
met hem een sijn Neve die Gapus hiete : Dese Gapus
Gent. stichte die Stede van Gent/ ende hietse Gapus na hem selven/
dat nu Gent is. Eñ achter dien dat Julius Cesar wech was/
soo en lieten dese wreede Slaven niemandt niet vreden / ende
roofden altoos opten lande ende opten water / waer dat sy ye-
mant belegghen mochten.

Na dese Julius Cesar soo wordt Augustus Octaviaen
Keyser/ ende doe was een gemeyn vrede over alle die Werelt/
† rusteden die W. S. ende doe † rusten hem die wreede Slaven mede. Maer doe
dit hoorden die wilde wreede Neder-Sassen/ dat die Slaven
in rusten waren/ en mochten sij't niet ghedooghen / ende qua-
men ende overvielen die Slaven dat sijt niet en wisten. Maer
nochtans soo behielden die Slaven de overhant/ ende verdre-
ven die Sassen upt haren lande/ende behielden daer een groo-
ten roof of. Dit was voor ons Heeren gheboort veertich jaer.
Ende in het XLII. *jaer* van des Keysers Octaviaens Rijcke/
doe wort die Gods Soon Jesus Christus gheboren tot Be-
thlehem Juda van der glorioser Maghet ende Moeder Ma-
ria/opten Sonnendach.

Na desen Keyser Augustus soo wordt Claudius Keyser.
Dese bedwanck Enghelant/ende brochtse onder die van Roo-
men. Ende doe hy upt Engelant quam/soo verstack hy met-
ten winde/ende lande aen Slavenburch. Daer street dese Key-
ser Claudius teghen die wreede Slaven/ soo dat hy met groo-
ter pij-

ter pijnen dẽ strijt wan. Doe ginck dese Keyser Claudius met sijn volck in dat groote Bosch/ daer hoorde hy dat groot vreeselijck ghelupt vanden wilden beesten die in dat bosch waren/ van Beyren/ van Leeuwẽ/ van Everswijn/ van wilde Stierẽ/ die soo vreeselick ghebaerden dat een mensche gruwen mochte. Doe vraechde de Keyser/ of daer niemandt in dat bosch en woonde. Sy seyden/ neent Heer/ want daer sijn also veel wilder beesten in/ dat ghij't met al dit volck dat ghy hier hebt niet en soudes dorren door gaen. Doe vraechde de Keyser/ oft groot eñ wijt was. Sy seyden weder/ dattet wel thien mijlen lanck was ende drie mijlen breet. Die Keyser vraechde weder/ of daer niemant en woonde aen die ander sijde vanden bosch. Sy seyden/ jae't Heer / daer woonen de wilde Neder-Sassen/ die om niemant en gheven die opter aerden leeft: ende al waert dat ghy die avontuer hadt dat ghy met desen volcke door dat bosch comen mocht / ghy soudet terstont bestreden worden van dat volck. Doe seyde de Keyser/ dit Wout mach wel hieten dat wilde Wout sonder ghenaden: want hoe dattet gaet/ daer en mach niemant wel dat lijf ontdragen. Ende van die tijt voort soo wort dat Wout ghehieten dat wilde Wout sonder ghenaden. Ende dit was na ons Heeren gheboort twee ende veertich jaer. Dese Slaven waren oock seer ruych ghelijck wilde lieden / ende waren seer sterck van lijve / ende sy en ontsaghen oock niemant.

Fabuleuse beschrijvinghe van't VVoudt sonder genade.

Nae de Geboorte Christi, An. 42.

Na desen Keyser Claudius soo quam een Keyser die Nero hiet/ die seer boos ende quaet was. Hy dede Sinte Peter ende Sinte Pauwels Princen der heyliger Kercken beyde dooden: ende hy dede die Stadt van Roomen tot vier hoecken aen steken / neghen dagen lanck. Daer na verdreef hy twee Senatoors uyt Roomen / daer die een of hiet Granus / ende die ander Antonius. Dese Granus quam met sijn volck door't lant van Gallen/ ende door Ardennen/ daer hy vant in eẽ bosch een swavelich water dat seer heet was/ daer maeckte hy een Stadt ende hietse Aquas-Grani, dat nu Aken hiet. Antonius quam met sijn volck door Almangen/ ende door't Duytsche Lant / ende quam in't Neder-Sassen Lant / dat nu Vrieslandt is / daer hy by den stroom van den Rijn maeckte een Veste met eenen Toren/ eñ deden hieten † Antonia na hem selven / dat nu Utrecht is. Ende dit was na ons Heeren ghe-

Aken.

Anno 65. of 45.

† Antonina.

Vtrecht.

* XLV. boort * lx'v jaer. Daer nae staecken hem te samen die Slaven/ ende die Wilten/ dat was dat volck dat in Zuyt-Hollant woonde: dese quamen met grooter macht/ ende belaghen dese Toren Antonia/ die sy wonnen/ ende versloeghen veel volckx. Ende de Toren die te voren hiet Antonia/ die deden sy hieten Wiltenburch/ ende bleven daer woonen: ende en begheerden niet dan onvrede/ ende sy en lieten niemande met vreden. Soo dat over menich jaer die Slaven dat nu Hollanders sijn/ ende die Neder-Sassen dat nu Vriesen sijn/ ende die Wilten dat nu die Stichts van Utrecht sijn/ met veel schepen quamen/ ende toghen den Rhijn op/ ende deden groote schade in dat hooghe Almangen: sy beheerden ende branden/ ende deden groote schade in't Keyserrijck. Maer doe dat de Keyser Valentiniaen vernam/ hoe dattet dit onvroede volck maeckeden/ soo stack hy te samen een groot moghende heyr/ ende haestede hem nederwaert/ om dit wreede volck weder te staen: soo dat hy die abontuer hadde dat hyse verwan/ ende bedwanckse onder de Roomsche wet; ende hy benam haer alle haer schepen/ ende quam den Rijn neder/ ende verwoeste Wiltenburch. Ende doe tooch de Keyser voort inder wilder Neder-Sassen Lant/ ende bedwanckse onder die van Roomen. Ende om dattet soo couden Lant is/ soo dedent die Romeynen Vrieslant hieten. Nochtans dese Vriesen waren noch al Heyden/ ende dienden Heydensche Lantsheeren tot noch wel drie hondert jaer/ tot dat die edel Hertoch Puppijn van Landen regneerde/ die den eersten Hertoch van Brabant was/ dat doe Oostenrijck hiet. Dese bedwanckse totten heyligen Kersten gelove. Hier nae lange tijt so staecken hem weder te samen die Slaven/ die Vriesen/ ende die Wilten met al ten grooten volcke/ ende toghen in Oostenrijck/ dat nu Brabant hiet/ ende in Vranckrijck/ ende versloeghen al ten grooten volck/ ende brochten al ten grooten roof met hem te huys/ ende en waren niet te vreden als sy met vreden mochten leven.

Wilten-burg.

Ridiculum etymon *Frisiæ*, à *frigore*.

Austrasia, Brabant.

Anno 416. of 449.
* XLIX.
Engistus. Horsus.

Na de gheboorte ons Heeren Jesu Christi CCCC. ende *xvj jaer/ soo staecken hem te samen die Vriesen met haren Coninck Engistus/ ende Horsus sijnen broeder/ ende met die wilde wreede Slaven/ ende toghen over in Enghelant/ ende dreven daer upt die Engelsche Brutoens/ ende beheerden dat

Lant

Lant selve/ende setten daer Coningen in naer haer selfs goetduncken. Daer nae keerden sommighe weder/ maer veel bleven daer. Ende van desen Coninck Engistus ghestacht soo wort gheboren Sinte Willebrort / Sinte Jeroen/ ende Sinte Aelbrecht die tot Egmont leyt. Daer na doe die Vriesen metten Slaven weder uyt Engelant quamen/ ende niet en wisten wat sy doen souden / doe toghen sy met malcander in dat wilde Wout sonder ghenaden/ ende dreven daer uyt die wilde beesten / ende maeckeden eenen Burch daer nu Leyden staet/ ende setteden daer een Casteleyn op met veel volcx/ om dat Wout te bewaren. Ende van desen Casteleyn soo quamen vele kinders/ ende eenen Soon die Lem hiet/ ende was al te vromen man/ soo dat de Wilten hem coren tot eenen Heer van Wiltenburch. Dese Heer Lem die wan een Soon die Dibbout hiet. Dese Dibbout wort daer na Coninck van Vrieslant/ende hadde een Wijff die een Reusinne was/ daer hy veel kinderen aen wan/ ende oock eenen Soon die Lem hiet. Dese Lem wort Ridder / ende stichtede die Stede van Haerlem / ende hietse naer hem selven Heer Lems-Stat. Ende van desen Heer Lem so wort geboren die machtige Coninck Eseloor. Dese Coninck Eseloor was dus ghcheten om dat sijn Ooren soo lanck waren oft een Ezel hadde gheweest: oock soo was hy seer groot/ ende hadde een Wijf die oock een Reusinne was/ daer hy veel kinderen aen wan/ ende een Dochter die daer na Coninginne van Vrieslant was. Dese Coninck Eseloor was Coninc vanden Slaven/ dat nu Hollanders sijn. Dese Coninck Eseloor dede maecken by Voorburch een al te grooten Casteel/ soo datmen sijns ghelijcke niet en wiste van groothept / noch van hoocheyt. Dese Coninck Eseloor die leefde seer langhe/ ende van hem quam een Bastaert die Valck hiet: dese was dus gheheeten/ om dat sijn ooghen soo ront ende soo claer waren oft een Valck hadde gheweest. Dese Valck stichte een groot Casteel aen die Noort-zijde vanden bosch / ende dedet hieten Valckenburch.

Leyden.

Heer Lem.

Haerlem.

Coninck Eseloor.

Sijn Slot tot Voorburg.

Valckenburg.

In deser maniere soo wort dat Lant van Hollant eerst bewoont. Maer dit volck was noch al Heyden noch meer dan anderhalf hondert jaer daer na/tot dat Sinte Willebrort quam uyt Enghelant met veel goeder Priesteren/ ende bekeerde dat Lant van Hollant totten heylighen Kersten ghelove.

Na de

Anno 442. Na de gheboorte ons Heeren Jesu Christi CCCC. ende xlij. jaer/ soo wort gheboren die machtighe Coninck Artuer/ die Coninck van Enghelant was/ ende was oock een van negen de best. Dese Coninck Artuer die becraftighde Spaengen/ ende Almangen/ ende Vranckrijck/ ende Denemarcken/ Sweden/ ende Noorwegen/ Schotlant/ ende Vrieslant. Dese Landen mosten Coninck Artuer onderdanich wesen. Ende alsmen van hem leest/ soo versloech hy selver met sijnen swaerde CCCC. ende lxx man. Op een tijdt street dese Coninck Artuer teghen die wreede wilde Slaven diemen nu Hollanders hiet/ maer hy en conder niet op winnen/ soo dat hyse met vreden liet wesen/ maer sy souden staen tot sijnen gheboden/ ende sy souden vry sitten sonder schatten/ dat nu verre van daen is. Dese Coninck Artuer en weetmen niet of hy noch leeft/ dan of hy doot is/ of hoe dattet met hem staet: maer der Enghelscher gheloove is dat hy noch leeft/ ende dat hy is in dat Geluckigh Eylant/ ende dat hy noch weder comen sal/ ende sal Enghelant regieren.

Anno 635. Daer na langhe tijdt/ als int jaer ons Heeren CCCCCC. ende xxxv. jaer/ soo was een Coninck in Vranckrijck die Lotharius hiet. Dese Lotharius was een goet Kersten/ ende een beschermer der heyliger Kercken. Dese Coninck Lotharijs die tooch met grooter macht van volck in Vrieslant/ ende street teghens de Vriesen/ daer hem de Vriesen seer stoutelick weerden/ ende wonnen den strijdt. Daer na versaemde de Coninck Lotharijs weder een al ten grooten machtigen heyr van volcke/ eñ quam neder in Vrieslant/ soo dat hy alle Vrieslant wan: eñ soo wat man dat langher was dan des Coninckx rijt-swaert/ die dede hy onthoofden. Ende als dit die Slaven vernamen/ doe ginghen sy in ghenaden: maer sy en bleven daer niet langher by/ dan dat die Coninck weder in Vranckrijck was.

Dese Coninck Lotharijs hadde een Soon die Dagobaert hiet/ die nae den Vader Lotharijs Coninck in Vranckrijck was. Dese Coninck Dagobaert die was den eersten Coninck die den Slaven ende die Vriesen in sijn ghewelt creech/ ende hiltse daer in al sijn leven/ ende sijn Nacomelinghen mede: alsmen hier na noch wel hooren sal.

Dese Coninck Dagobaert die belach Wiltenburch/ ende in desen tijden alsmen voor Wiltenburch lach/ soo waren veel goeder

goeder luyden upt Tricht verdreven: dese laghen mede in des Coninex Dagobaerts heyr voor Wiltenburch. Daer na wort Wiltenburch opgegeven/ behoudelick die daer in waren ende Kersten wouden werden/dat sy haer lijf ende haer goet souden behouden: ende sy souden ghedooghen dat die Ballingen van Tricht met hem inwoonen soude. Ende hier mede was alle die onlede gesoent. Ende doe gaf hem die Coninck eenen nieuwen naem/ende hietet Utrecht/ende in Latijn Trajectum. Eñ daer moestemen vertollen van allen goeden dat den Rhijn neder quam. Dese Coninc Dagobaert die stichte tot Utrecht die eerste Kersten Kercke in die eer van Sinte Thomas den Apostel/ende dit was int Jaer ons Heeren CCCCCC. ende xlviij. Vtrecht, Trajectum. Anno 648.

Int Jaer ons Heeren CCCCCC. ende lxxiij. soo quam S. Willebrort upt Enghelant met xij. Discipulen / ende quam in een Eylant dat Walgeren hiet/daer noch al Heyden volc was. Daer ginck Sinte Willebrort met sijnen Discipulen in een Dorp dat Westcappel hiet/daer vonden sy in den Tempel eenen Afgod die Mercurius hiet: dese brack Sinte Willebrort in stucken / ende bekeerde dat volck totten Kersten ghelove. Daer nae quam S. Willebrort tot Utrecht/ daer hy dat Heylige Evangelium predickte/ende bekeerde daer veel volcks. Anno 673. Westcappel in Walcheren.

Daerna doe die Edel Hertoch Puppijn van Harstel regneerde/die een Hertoghe van Brabant was/oorloghde hy seer teghen den Hertoch Rabbout van Vrieslant: soo dat Puppijn versaemde een groot moghende heyr van volck/ ende street teghens die Hertoch Rabbout van Vrieslant; soo dat Rabbout metten Vriesen wederstont Puppijn crachtelicken: maer int eynde soo bleef Hertoch Rabbout verslagen/met menich duysent Vriesen.

Dese Hertoch Puppijn sende Sinte Willebrort in Vrieslant/om die Vriesen te bekeeren: maer hy dede daer luttel profijts. Want die Hertoch Ritsaert van Vrieslant dede een van Sinte Willebrorts Gesellen dooden. Eñ doe tooch S. Willebrort van daen/ende quam in Oost-Vranckrijck/ende bekeerde dat volck totten Heylighen Kersten ghelove / ende stichte een schoone Kercke tot oude Slavenburch daer nu Vlaerding staet. Ende Hertoch Puppijn dede dat Lant dat te voren hiet Slavenien / Oost-Vranckrijck noemen / dat nu Hollant heet.

Dese Heylighe Sinte Willebrort die tooch tot Romen/ ende wort daer van den Paus Sergius gheconsacreert tot eenen Aertschen Bisschop. Ende dewijl dat Sinte Willebrort te Romen was / soo wayden met eenen grooten starcken winde / ende met eenen grooten Aertbevinge/ inder nacht/ alle die groote boomen ter neder/ die in dat wilde Wout sonder ghenaden stonden. Ende doe die Heylighe Bisschop Sinte Willebrort van Romen quam / ende hy sach dat alle die boomen te neder gevallen laghen/ soo docht hy dat God dat Lant sonderlinghe bekeeren woude. Ende doe hy tot Utrecht quam/ so stichte hy daer een Kerck van Canoniken. Ende daer geboot hy gestadelick te staen des Bisschops Stoel.

Dese Edel Hertoch Puppijn die hadde eenen Soon die Karel Martel hiet / ende was die vierde Hertoch van Brabant: ende oock was hy des Coninckx van Vranckrijckx Swaertdragher. Dese Karel Martel was vol oorloghen. Ende hy begaefde die Heylighe Kercke van Utrecht. Daer na street hy teghen die ongheloobighen Hertoch Ridsaert van Vrieslant: soo dat Karel Martel desen Hertoch Ridsaert daer toe bracht dat hy Kersten soude worden. Des soo quam hy tot Utrecht/ ende Sinte Willebrort * souden doopen. Eñ doe hy sijn eenen voet inden Vonte hadde gheset / doe wederhilt hy sijn anderen voet/ ende vraechde Sinte Willebrort / wat hy te beter soude wesen als hy ghedoopt waer/ dan of hy niet ghedoopt en waer. Doe seyde Sinte Willebrort: waert dat ghy storvet ongheboopt/ ghy soudet ter Hellen varen/ daer uwe Voor-vaders zijn: Ende alsoo † varinghe als ghy ghedoopt zijt/ waert dat ghy dan storvet/ ghy voert sonder pijn * int Hemelrijck. Doe seyde die Hertoch Ridsaert van Vrieslant: soo hoor ick wel/ soo en is niemant van mijnen vrienden of magen int Hemelrijck/ dan een cleyn menichte van dijnre Kersten. Ick hebbe liever met mijnen vrienden te wesen inder Hellen/ dan ick met dijnre arme Kersten/ die my niet en bestaen / soude wesen int Hemelrijck. Ende hy tooch weder sijn voet na hem / ende tooch te huys waert. Ende inden weghe soo storte hy vanden Paerde/ ende brack den hals: daer menich duysent Vriesen mede bekeerden.

* Dat is, *soude hem doopen.*

† *haest.*

* Anders, *ten eewigen levẽ.*

Anno 742.

Dese Karel Martel die starf int Jaer ons Heeren Jesu Christi seven hondert ende twee ende veertich / ende liet nae hem

hem eenen soon die Puppijn die Cleyne hiet/ende was die vijfde Hertoch van Brabant/ende Coninck van Vranckrijck. Dese hadde een soon die Karel die Grootе hiet: want als Tulpijn die Aertsche Bisschop van Ryemen van hem schrijft/ soo was dese Karel een groot lanck man/ nochtans soo was hy viij. voet dicke in sijn gordel/ ende sijn aensicht was anderhalf voet lanck ende een voet breet/ sijn neus die was een half voet lanck. Ende sijnen baert hinck tot op sijn gordel. Sijn wijnbrauwen die waren wel een halve palme lanck. Ende sijn ooghen waren ghelijck Leeuwen ooghen. Hy en mocht oock niet veel eten/maer hy at wel een vierendeel van een Weer/ of twee Capoenen/ of twee Gansen/ of twee Pauwen/ of een Haes. Oock en dranck hy niet dan driewerf over die tafel/ maer elcken tooch die hilt een Bonse quaert. Oock soo was hy seer starck/want in een strijt soo plach hy met sijnen Swaerde een ghewapende man te cloven van boven tot beneden: ende noch soo cloofde hy dickwijl Man ende Paert beyde met eenen slagh. Ende als hy toornich was/ soo en was gheen so stouten man/hy en wort vervaert als hy op hem sach. Oock en was hy niet droevich om sijn verlies/noch hy en verblijde hem niet om gheen ghewin. Ende doe die groote strijt was opten † Rosenval/daer alle die groote Heeren bleven by verraet eens Ridders die * Gauweroen hiet/so badt Coninck Karel Gode/ dat die Sonne bleve staen/ ter tijt toe dat hy dat ghewroken hadde. Doe bleef die Sonne staen in een stede drie uyren lanck/ tot dat hy die Heyden verslaghen hadde. Oock soo waren hem vier Steden teghen in Spaengien/daer hy voor lach ende hy en condese niet gewinnen. Daer soo badt hy Gode ende Sinte Jacob/ost mogelick waer/dat sy versoncken. Ende inder nacht versoncken die Steden: alsmen noch sien mach in Spaengien. Dese Steden hieten aldus/ Lucerna/ Capara/ Ventosa/ ende Adama. Dese Heylighe Coninck Karel stichte vier Aertsche Bisdommen/als Trier/Ceulen/Mentz/ eñ Straetsburch. Oock so stichte hy also veel Cloosterẽ alsser menige letteren staen int A/B/C/ Ende voor elcken Clooster dede hy setten eenen gouden letter vanden A/B/C. Ende elcke letter was hondert pont Tornoysen waert. Oock soo leyde hy dat groote Studium tot Parijs. Oock maeckte hy die Sequenci diemen singhet opten Ascencions-dach/ *Rex omnipotens hodierna,*

Karel die Groote.

Turpinus.

† *Roncheval.*

* *Gannalon.*

Turpino.

dierna. Oock maeckte hy die Sequenci van onser Vrouwen/ *Ave præclara maris stella*, ende *Alma redemptoris*. Ende die Hymnen / *Ave maris stella*, ende *Maria Mater Domini*. Dese Karel rockte oock vier hoef-ysers upter crommen. Oock soo hoorde hy al te gaerne lesen van vreemde Historien. Dese goede Heylige Coninck Karel die lach twee jaer voor sijn doot tot Aken sieck van die coerts: ende doe hy sieck lach int bedde / soo wat siecken dat dat bedde naeckten of raeckten/ die worden gesont van wat sieckten dat sy sieck waren. Ende doe hy sterven soude/ soo las hy selver sijn Eyndelvaers / ende loock selver sijn ooghen toe: ende nam oorlof aen al sijn Heeren / die al te seer droevich waren om sijn doot. Ende hy wort begraven tot Aken in onser Lieber Vrouwen kerck/ die hy selver stichte. Ende doemen dese kercke fondeerde / doe beloofde Coninck Karel dat hyse soude doen wijen van alsoo menighen Bisschop als daer daghen int Jaer quamen/ ende doe hy alle dese Bisschoppen vergadert hadde/ doe ghebraker hem drie die hy niet en conde ghecrijghen. Doe ginck hy tot Maestricht inder kercken/ ende badt God ende Sinte Jacob/ dat hy doch sijn ghetal verbulde vanden Bisschoppen. Ende te hant stonden daer op upten graef drie doode Bisschoppen/ ende quamen totten Coninck Karel/ ende ginghen met hem tot Aken / ende wijden die kerck. Ende doe ginghen sy weder tot Maestricht tot haren grave. Dese Heylighe Coninck Karel die starf int Jaer ons Heeren acht hondert ende xiiij.

Anno 814.

Ludovicus Pius Karoli Magni F.

Dese Edel Coninck Karel die hadde eenen soon die Lodewijc hiet/ die Goedertieren was/ ende was die sevende Hertoch van Brabant/ Keyser van Romen/ Coninck van Vranckrijck. Ende hadde een Wijf die Ermgaert hiet / daer hy twee sonen by hadde: den eenen soon die hiet Lodewijck, die ander hiet Karel die Caluwe. Eñ doe dese vrouwe Ermgaert doot was/ doe nam Lodewijck een ander wijf / ende was des Hertogen Dochter van Beyeren/ die Judith hiet/ ende was des Conincs Lodewijcs Nifte. Ende doe die sevende Bisschop van Vtrecht gestorven was/ so quam dese Coninc Lodewijck neder tot Vtrecht/ ende gheboot datmen een sijn Dienre die hy lief hadde/ die Fredericus hiet/ wijen soude tot eenẽ Bisschop. Daer dede hem die Keyser geven staf ende vinger-linck/ ende* deden consacreren tot een Bisschop / al was hijt noode. Doe hilt die

* Dat is, dede hem consacreren.

Keyser

Keyser een rijckelick Hof / ende gaf een costelicke maeltijt. Daer na seyde die Keyser totten Bisschop: Nu lieve Sone/die Ecclesie van Utrecht heeft dy ghecoren tot eenen Bisschop/op dattu met dijnre Heyligher Leer castijes dat strenghe ongheloovige volck van Walcheren/ende is een Eylant ghelegen in dijn Sticht/dat al te over-schandelicken leeft: soo datmen niet alleen en seyt dat die Broeder bijder Suster slaept maer oock die Soon by sijnen Moeder. Daer om bevelen wy u dat ghy dat corrigeert/ ende doetse te Banne. Ende als Fredericus die Heylighe Bisschop dit hoorde/ soo seyde hy totten Keyser/ ende vraechde den Keyser/van welcker stede men eenen Vissche ontginnen soude. Die Keyser verwonderde van dien vrage/ eñ seyde: Ick vermoede datmen hem aen dat hooft eerst soude beginnen. Doe seyde die Bisschop: O Edel Keyser/ghy hebt te recht geoordeelt! ende om dat ghy/ die een Prince ende Hooft sijt der Kersten Gelove/ een Wijf hebste die u vleyschelicke Nifte is/ daerom soo wil ick u eerst ontghinnen / eer ick totten staert vanden Vissche come. Ende ick segghe u dat te voren/dat ghijse laten sult/ende ontfanghen penitencie: of ick sal den Ban ende dat Recht der Heyligher Kercken op u vorderen. Soo dat hy die Keyser soo veel predickte/dat hy penitencie aen nam; ende beloofde/dat Wijf te laten. Daer na soo tooch die Heylighe Bisschop in Walcheren/ ende bekeerden daer sommighe menschen: maer die ander bleven in haer quaetheyt / die den Heylighen Bisschop dreyghden te slaen. Maer daer na so viel die wrake Gods op hem/dat sy alle worden verslaghen met haren Grave Eggaert in eenen grooten strijde: Ende alle die Wijven metten kinderen worden alle ghevanghen ende wechghevoert. Dese Heylighe Bisschop settede Odulphus/die een Canonick was tot Utrecht / ende beval hem die kercke tot Staveren in Oost-Vrieslant/ dat hy die regieren soude. Daer na/doe die Keyser Lodewijck weder tot sijnen verbannen Wijve quam / ende seyde haer hoe datter ghevaren was / doe arbeyde die Vrouwe seer om des H. Bisschops doot: ende sende by haer Mans raet twee quade knechten tot Utrecht / dat sy den Bisschop doot slaen souden. Ende doe sy tot Utrecht quamen / doe seyden sy dat sy des Keysers knechten waren / ende dat sy den Bisschop een bootschap moesten doen daer groote macht aen lach.

Eggaert Grave van Walcheren.

Die Heylighe Bisschop/die van God wel wiste dat sijn sterfdach naeckte/die hiete die knechten dat sy beyden souden tot dat die Misse ghedaen waer. Daer ginck die Heylighe Bisschop tot oude Monster in Sinte Jans sacristie/daer hy Gode badt om volstandicheyt sijnre passien. Ende doe liet hy die twee knechten in comen/ende seyde: Nu doet die boetschap die u bevolen is/ die ick volcomelick wiste eer dat ghy hier quaemt. Doe tooghen sy haer Messen ende doorstaken den Heylighen Bisschop/ende seyden: Nu heeft die Keyserinne haer wille van dy/ die sy langhe begheert hebet/ die ghy menich verdriet hebt gedaen. Daer seyde hem die Bisschop: Lieve kinderen/nu ghy volbrocht hebt uwer Vrouwen bootschap ende haer ghebodt/ nu pijnt u haestelick van hier. Doe liepen die knechten wech/ ende brochten der Keyserinnen die bootschap van des Bisschops doot. Ende als dit dat volck vernam/ soo quamen sy met grooten scharen totten stervenden Bisschop. Doe seyde die Heylighe Martelaer: Lieve Broederen ende Susteren/vercrijghe ick eenich deel metten Martelaers/so mach ick God bidde om uwe salicheyt. Want om der Keyserinnen openbaer overspel/ dat hier dē volcke by-woont/ soo sullen comen die Heyden Denen met die Noormans/ ende verwoesten alle dit Lant: Ende en sullen niet laten leggen die een steen opten anderen: Eñ sullen al te grooten bloetstortinghe maken. Ende doe gaf desen Heylighen Bisschop sijnen gheest/opten x. dach van Augusto/ int Jaer ons Heeren
Anno 838. acht hondert ende xxxviij. Ende daer na wort dese Keyser Lodewijck versent vanden Paus Gregorius in Switsen in een besloten Clooster/daer hy groote penitencie dede. Ende die Keyserinne wort besloten in een besloten Nonnen Clooster.

Dese Keyser Lodewijck hadde een soon die oock Lodewijck hiet/ende was Coninck van hooch Almaengen. Dese Coninck Lodewijck die hadde drie sonen/ daer die outste of hiet Lotharijs: die ander die hiet Kaerle die Caluwe: die derde hiet Lodewijck/ ende was oock Coninck van hooch Almangien/ ende Hertoch van Beyeren/ende van Zwaben.

Lotharijs wort Keyser na den Vader/ende besat dat Rijck thien Jaer: ende doe liet hy die werelt/ ende wort een Moninck: ende liet Lodewijck sijn soon sijn Rijck.

Lodewijck die Lisper/wort Keyser na den Vader/ende besat

sat dat Rijck xxj. jaer. Ende in sijnen tijden soo reghendet in Italien drie daghen lanck schoon bloet / daer een groote sterfte na quam. Dese Keyser Lodewijck starf in Italien. Ende doe quam die Heerlijcheyt aen Karel die Caluwe, sijns Vaders Broeder.

Karel die Caluwe die wort ghecoren tot eenen Keyser. Ende hy was eerste Coninc van Oost-Vranckrijck, dat nu Hollant is gheheeten. Ende daer nae wordt hy Keyser van Romen.

Int Jaer ons Heeren acht hondert ende lvj. soo gheschiede die prophecie die Fredericus die Heylighe Bisschop ghepropheteert hadde, doe hy t'Vtrecht verslaghen wort. Want een hiete Gello, ende quam met sijnen Denen / ende een hiete Rollo, die quam met sijnen Noormans / ende staken hem te samen met veel schepen ende met veel volcks, ende landẽ aen Oost-Vranckrijck, dat nu Hollant is / ende versloeghen veel volcs. So dat dat volck die weer begrepen op Coninck Eseloors Casteel : maer alsoo als God woude / soo wonnent die Heyden Denen / ende versloeghen daer op twee Ridders, die een hiete Heer Geerlof, ende die ander hiete Dibbout, met veel volcs. Ende dat schoone Casteel worde gheslecht neven der aerden. Doe tooghen dat wrede Heyden volck voort tot Noortwijck, daer sy veel volcx versloegen ende vinghen. Onder welcke was die Heylige Priester Sinte Jeroen, ende wort ghevanghen, ende wort onthooft. Daer na soo tooghen sy tot Egmont / ende braken daer die Heylighe Kercke die Sinte Aelbrecht selver hadde ghesticht. Daer na tooghen sy aen die Stadt van Vtrecht / die sy wonnen ende braken. Ende die groote Stadt by Vtrecht / daer nu Wijck te Duerstede staet, die soo groot was datter xxx. Prochie-kercken binnen stonden. Dese Stadt die wort gheslecht neven der aerden. Dit boose volck dat tooch voort den Rhijn op, ende sy en lieten nerghent niet staen. Ende schenden Nyemeghen / Ceulen / Mentz, Bonne, Aken, Gulick. Dese die worden al verbrant ende gheschent. Sy stalden haer Paerden des nachts int Keysers Palleys, den Roomschen Rijcke te schande. Voort so verbranden sy Ludick, Tongeren, ende Tricht: dese worden alle gheslecht. Prumen, Estabels, ende Sinte Remakles, Sinte Truden, ende al * Aspelgoude: dese moesten smaken haren rouwe.

Lotrijck,

Anno 856.

C. Eseloors Slot geslecht.

S. Ieroen tot Noortvvijc.

Egmont.

Vtrecht.

Wijck te Duerstede.

Nyemegen.

* Haspengouwe.

Lotrijck / Vlaenderen ende Brabant: deſe worden alle gheſchent/ ſonder Brugghe ende Gent. Voort ſoo verbranden ſy

* Sinte Omar in Picardien.

* S. Thomas in Pyckerdijen/ ende Tharenburch/ Thoers/ ende Thoereynen. Ende alle die Kercken van Aelmaengen en de van Vranckrijck die worden alle gheſlecht / gheplaghet alle ghelijck. Daerna gaf onſen Heer die gracie den Heyden/ dat ſy des vechtens afſtonden/ ende ſy worden Kerſten. Ende doe gaf deſe Coninck Karel die Caluwe Rollo den Noorman ſijn Dochter/ende gaffer hem mede Normandyen. Deſe Rollo den Noorman hadde een Neve die Gello hiet/die oock Kerſten wort/ende Coninck Karel gaf hem Baloeys/daer hy die eerſte Grave af was.

D'eerſte Graef van Bloys.

Anno 861.

Daer na int Jaer ons Heeren acht hondert ende lxi. ſoo quamen die Denen met die Noormans weder/ende dede groote ſchade in Vranckrijck; ſoo dat deſe Keyſer Karel daer teghens ſtreet/ ende nam al te grooten ſchade van ſijn volck: ſoo dattet ten laetſten ghe ſoent wort. Ende hy gaf Ghiſela ſijnre Niften/die Coninck Lotharis Dochter was/ Godevaert den Noorman tot eenen Wijve. Ende hy ſoude Kerſten worden. Ende die Keyſer gaf Godevaert die Provincie van Vrieſlant/ ende † makeden Coninck. Daer na in een jaer ſoo makeden die Vrieſen een opſtal teghen deſen Coninck Godevaert/ ende teghens den Keyſer. Maer doe die Keyſer dat vernam / ſoo quam hy met ſoo grooter macht in Vrieſlant / ende bedwanckſe ſoo ſeer/ende maecktſe eyghen; ſoo dat elck Vrieſe moeſte draghen om den hals een ſtrop van eenen baſt/ ghelijck een dief/ daermenſe terſtont aen hanghen mochte/ of ſy hem meer ſtaken teghens des Keyſers moghentheyt. Ende van deſen ſmadelicken teecken vanden ſtrop / ſoo en hadder niemant voordeel/ rijck noch arm/dan die beneden twaelf jaren waren. Daer na in twee jaren ſoo wort deſe Coninck Godevaert van Vrieſlant verſlaghen in Ooſt-vrieſlant met menich duyſent Denen / overmits die verhengheniſſe Gods: ende daer wort doe weder ghewroken menich Kerſten bloet / dat ſy in voorleden tijden gheſtortet ende ghedoot hadden.

† Dat is, Makede hem Coninck.

Gheſochte krijch loont ſijn Meeſter.

Nota van dē Strop.

Deſe

Dese Edele Coninck ende Keyser Karel die Caluwe / Hertoch van Brabant / die hadde een Susters sone die Diederick hiet. Ende hy was alten schoonen ende vromen man te Wapen / maer sijn Renten waren cleyn: soo dat die Keyser hem gaf / om bede wille van die Paus Jan die VIII ste. dat Lant van Oost-Vranckrijck / dat nu Hollant is / met dat Lant van Vrieslant tot die Lauwers toe / hem ende sijn nacomelinghen eeuwelick ende erflick te besitten. Daert den Vriesen wel leet toe was / (en noch is /) dat sy beheert souden wesen sonder Coninck. Dese Coninck Karel tooch met Diderick sijn Neve in Vrieslant: maer sy en wouden Grave Diderick niet ontfangen over een Heer van Oost-Vranckrijck; maer sy wouden onder den Keyser blijven. Soo datmen dat metten Swaerde moeste winnen. Ende die Keyser met Graef Diderick wonnen den strijt. Daer die Heer van Valckenburch met den Burchgrave van Leyden met veel volcks bleven. Ende doe gingen dat gemeene volck in ghenaden / ende ontfinghen Grave Diderick tot eenen Heer. Doe tooch die Keyser met Grave Diderick sijnen Neve in Oost-Vrieslant / daer ontfinghen hem die Vriesen by grooten bedwange / ende * hulden voor eenen Heer. Ende doe nam hem die Keyser weder of die strop vanden bast / die sy ghedraghen hadden om haer onghehoorsaemheyt wille / ende sy souden voort meer staen onder die Hollantse Heeren. Ende doe tooch die Keyser Karel weder in Vranckrijck / ende liet Grave Dirck sijn Neve in Oost-Vranckrijck / dat nu Hollant is. Ende Grave Dirck besat dat Lant eerst met grooten vreden: maer daer na soo staken die Vriesen ende die Hollanders toe / ende hebben te samen Grave Dirck upten Lande verdreven. Daer tooch dese Grave Dirck weder in Vranckrijck totten Keyser sijnen oom / ende claghede hem hoe dat hy upten Landen verdreven waer. Ende op die tijt was die Paus van Romen tot Mentz opten Rhijn / ende dat was Paus Jan die VIII ste. Daer die Keyser eenen brief aen schreef / hoe dat hy met Grave Dirck sijn Neve in Oost-Vranckrijck ende in Vrieslant hadde gheweest: ende hoe dat Grave Dirck nu weder upten Lande was verdreven. Daer nam die Paus den brief / ende scheurden aen langhe stucken / som cort / som lanck. Ende doe nam hy een mes / ende sneet die groote stucken aen cleyne eyndekens of. Ende des avonts doe ginck die Paus in

Van DIDERICK d'eerste GRAVE van HOLLANT.

Die Vriesen soecken Coninck-vry te sitten.

D'Heer van *Valckenburch*. De Burgh-Grave van *Leyden*.

* Dat is, *hulden hem*.

Siet hier de Toet-steen.

een Hof/daer veel cleyn boomkens ſtonden: Daer nam hy een Swaert / ende ſloegh ſommighe van die cleyne boomkens daer neder / ende veel van den meeſten. Dit dede hy den eenen avont voor ende die anderen avont na / tot drie of vier avont toe/daert des Keyſers Boden aen ſaghen. Doe ſeyde die Paus totten Boden / gaet ende ſegghet den Keyſer wat ghy gheſien hebt. Deſe Boden tooghen weder totten Keyſer / ende ſeyden als hem die Paus bevolen hadde. Doe dit die Keyſer hoorde/ ſoo verſtont hy wel des Paus meninghe : ende hy tooch met Graef Dirck ſijn Neve weder in Ooſt-Vrancrijck/met groter macht / ende deden inder nacht die machtichſte ende die rijckſte nemen van haren bedde/ende dedenſe onthooſden. Doe dit dat volck ende die ghemeente hoorden / ende des Keyſers gramſchap aenſaghen/ende ontwaer worden/dat dit die Keyſer dede / ende niemant gheen voordeel en hadde: doe baden ſy groote ghenade / ende ſy beloofden hem onderdanich te weſen. Ende doe wort Grave Dirck weder ghehult / ende bleef doe met ghewelt Heer vanden Lande. Ende doe dede die Keyſer dat Lant dat te voren was Ooſt-Vranckrijck gheheeten/ dat dede hy Hollant hieten/om dattet ſoo wreeden volck was. Ende dit gheſchiede int Jaer ons Heeren viij^{C}. ende lxiij. Ende doe tooch die Keyſer weder in Vranckrijck.

Anno 863. *Ooſt-Vranckrÿck*, nu *Hollant*, van't *hollen* alſoo ghenaemt.

Dit is Diderick, ende was die eerſte Grave van Hollant ende van Zeelant.

Diderick die Eerſte wort Grave van Hollant eñ van Zeelant/ eñ Heer van Vrieſlant. Deſe Grave Diderick hadde een Wijf die Gena hiet / gheboren van die Croon van Vranckrijck / daer hy een ſoon aen wan die oock Diderick hiet. Deſe eerſte Grave Diderick beſat dat Lant met grooten vreden: ende hy ſtichte dat Clooſter tot Egmont/ende dede daer Nonnen in woonen. Deſe Grave Diderick doe hy langhe gheregeert hadde/ doe tooch hy uyten Lande : ſoo datmen niet en weet/hoe langhe dat hy regeerde/ of hoe langhe dat hy levede/ of waer dat hy ſtarf. Maer Gena ſijn Wijf die leyt tot Egmont in dat Clooſter begraven.

Het Clooſter t' Egmōt gheſticht,

THEO-

THEODERICVS, I. Comes Hollandiæ, &c.
Hic quibusdam FRISIVS cognominatur.



Regni, ut & vitæ, huius Principis annus Auctori nostro incertus. Vulgo numerant annos imperij XL. *& obyße eum volunt anno Christi* IXC III, *sepultumque Egmondæ in Cœnobio. Vbi Genam Comitis uxorem terræ traditam Noster dicit; palam profeßus, ignorari ubi locorum sepultus sit ipse Theodericus.*

Dit is Dirck Graef Dircks Soon, ende was die anderde Graef van Hollant ende van Zeelant.

Dideric die anderde wort Grave tot Hollant eñ in Zeelant/ maer die Vriesen en woudẽ hem niet ontfangen voor een Heer/ ende en wouden niet meer onder die Hollantse Heeren staen. Daer tooch dese Edel Graef Dirc met grooter macht / eñ destrueerde al Vrieslant/ende versloech daer al ten grooten volck. Also dat hyse bedwanck/ende onderdanich moestẽ wesen. Dat sy onlanghe hilden: Want in een jaer daer na soo quamen die Vriesen niet grooter macht / ende verbarnden Alckmaer ende Haerlem/eñ dat Clooster tot Egmont: eñ quamen tot Leyden. Daer sy wederstaen wordẽ vanden Burchgrave van Leydẽ. Die dat Graef Dirck ontboot/dat hy hem ontset dede/ of hy soude die Stede verliesen. Daer quam Graef Dirck haestelick met een cleynẽ menichte van volc tot Leyden/ende bestreet die Vriesen: eñ leyde hen plaets eñ velt/dach ende tijt/ om tegens hem te strijden. Maer die Vriesen en woudẽ Graef Dirc geenẽ dach geven/maer sy wouden terstont tegens hem strijden. Eñ doe Grave Dirck dat hoorde / so stack hy terstont sijn Trompetten op/ende tooch tot die Vriesen in/die wel die helfte meer volcs hadden/ dan Graef Dirck dede. Maer Grave Dirck die wan dẽ strijt. Eñ dit was int jaer ixᶜ. eñ lxxij. op die selve stede daer nu dat Clooster tot Reynsburch staet/dat Graef Dirc dede maken drie jaer na dat hy daer tegens die Vriesen street. Eñ in dat Clooster dede hy eerst Monikẽ woonen / maer daer na versettede hy de Monikẽ van Reynsburch tot Egmont/eñ die Nonnẽ van Egmont dede hy tot Reynsburch comẽ/om dat sy hen te bet mochten verweeren teghen die Vriesen. Dese Graef Dirc hadde een Wijf die Hillegont hiet/des Conincs Dochter van Vranckrijck; daer hy by wan Aernout/die na hem wort Grave van Hollant: ende Joncvrou † Arlynde/die na Abdisse van Reynsburch wort: eñ * Engebrecht/Bisschop tot Trier.

'tClooster tot Egmont, Alcmaer, ende Haerlem in brant gesteken.

Anno 972. t'Clooster te Rijnsburgh gesticht anno 975. Siet de Toetsteen.

† *Arlynde.* * Siet de Toet-steen.

Onder dese Graef Dirck die anderde / soo wort tot Noortwijck ghevonden dat lichaem vanden Heylighen Martelaer Sinte Jeroen/die daer gedoot was/als voorschreven is. Welck lichaem ghebrocht worde tot Egmont int Clooster.

Anno 988.

Dese Graef Dirck starf int Jaer ons Heeren ixᶜ. eñ lxxxviij. ende leyt tot Egmont int Clooster/ende sijn Wijf mede.

Siet de Toet-steen.

Dese twee eerste Graven die Vader eñ die Soon regierden Hollant/Zeelant/eñ Vrieslant C. en xx. jaer. THEO-

THEODERICVS II. Comes Hollandiæ II.
valde longævus vulgo.



Obijt Anno IX^c LXXXVIII. *(Pridie Nonas Maij, addunt alij.) Incertus regni annus nostro Auctori. Vulgo* LXXXV. *Conditus Egmondæ unà cum Hillegonda (quæ alijs Hildegardis) conjuge, consentientibus pervulgatis Annalibus. Cum patre præfuit annis* CXX. *(Alijs* CXXV.*)* O *calculatores!*

Dit is Aernout Graef Dircks Soon, ende was die derde Graef van Hollant.

Aernout die Eerste wort Grave van Hollant ende van Zeelant / maer die Vriesen en woudens niet ontfangen. Daer tooch Grave Aernout met grooter macht in Vrieslant/ ende brochtet hen soo nae / dat sy hem hulden voor een Heer van Vrieslant. Dese Graef Aernout had te wijve Lutgaert des keysers dochter van Griecken/ daer hy eenen soon aen wan die Dirck hiet/ die na hem wort Grave van Hollant. In't
Anno 993. Jaer ons Heeren ix^c. ende xciij. soo maeckten die Vriesen een opstal / ende wouden Grave Aernout van Hollant ontsegghen. Als sy deden: maer dat was by raet des Bisschops van Utrecht / die hen beloofde te helpen/ waert dat sy teghen Graef Aernout te velde quamen. Ende doe dit Graef Aernout van Hollant vernam/ soo tooch hy met grooter macht van volck in Vrieslant. Daer sijn die Vriesen gecomen tot Winckelreme/daer Graef Aernout tegen hen street: maer die Vriesen wonnen den strijt/ende Grave Aernout die wort daer verslagen met veel Hollanders/ ende hy wort gebrocht tot Egmondt/ende int Clooster begraven. Ende daer leyt sijn Wijf mede begraven/ die nae hem starf. Dese Grave Aernout en regeerde niet meer dan vijf jaer.

ARNOLDVS, sive ARNVLFVS, III. Comes Hollandiæ, &c.



A Frisijs cæsus in pugna Anno IXc XCIII, (XIV. *Kal. Octobris, addunt alij.*) *Conditus Egmondæ, relicto hærede filio Theoderico* IV, *Comite, ex Lutgarda Imperatoris Græci filia. Quæ & marito contumulata postea,* (*Idibus Maij* IXc XCIV.)

Dit

Dit is Dirck Graef Aernouts Soon, ende was die vierde Graef van Hollant.

Dirck die Derde/Graef Aernouts soon/ wort Grave van Hollant ende van Zeelant / maer die Vriesen en woudens niet ontfanghen. Des soo liet hijse wesen / ende tooch weder in Hollant. Dese Grave Dirck hadde te Wijve Ottelt des Hertoghen Dochter van Sassen: daer hy by wan Dirck/ die na hem wort Grave tot Hollant / ende Floris Grave van Oost-Vrieslant. Int Jaer ons Heeren M. ende xviij. soo rees die oude † veet tusschen Grave Dirck van Hollant / ende den Bisschop Adelboldus van Utrecht / om dat die Bisschop den Vriesen te hulpe quam doe Grave Aernout sijn Vader verslaghen wort. Daer quamt soo verre / dat Grave Dirck ende den Bisschop malcander dach ende velt leyden om te strijden: daer groote schade geschiede aen beyden sijden/ maer Grave Dirck die wan den strijt/ ende die Bisschop die quam upten strijde/ eñ quam tot Utrecht. In dat selve Jaer binnen der Maent van Augusto/so quam die Bisschop met een nieuwen heyr volcks buyten Bograven: Daer teghen soo quam Grave Dirck van Hollant met een alte cleynen heyr van volc. Maer die Bisschop verloor noch den strijt/ende wort ghevanghen/ ende alle sijn volck dat wort verslaghen. Ende doe tooch Graef Dirck metten Bisschop tot Hollant waert. Doe seyde Graef Dirck / ende vraechde den Bisschop / om wat saecken hy hem soo seer verhief teghen Hollant / ende hy hem noch noyt leet en dede. Doe seyde die Bisschop / O Edele Graef Dirck/ ick bekenne wel dat ghy / noch oock u Ouders / my noyt leet en deet; maer om dat Hollant in voorleden tijden gestaen heeft onder dat Bisdom / ende dattet mijn Voorvaders Heerlicheyt heeft gheweest / soo hadde ick dat gaerne weder ghehadt: daer om soo trotste ick die Vriesen daer toe/dat sy u verdreven souden hebben/ soo soude ick dat Lant weder machtich hebben gheweest: maer want ick onrecht ghejaecht hebbe/ soo is my onrecht gheschiet. Doe seyde die Bisschop voort tot Graef Dirck van Hollant / Weet Edel Graef Dirck/ dat van desen dach voort en sal dat Sticht van Utrecht Hollant tot ghenen dagen goet doen/ende sy sullen Hollant schenden

Anno 1018.

† Dat is, *haet ende vyantschap.*

Bodegraven.

Malum consilium consultori pessimum.

THEODERICVS ejus nominis Tertius, IV. Comes Hollandiæ, &c.

HIEROSOLYMITA.



Deceſſit Anno CIↃ.XXXIX. (*imperij anno* XLIV. *ætatis verò* * LVIII. *Sepultus Egmonde, relictis ex Otthilde Saxonica Theoderico* IV, *& Florentio* I, *Succeſſoribus. Otthildis ad ſuos Saxones poſt mariti exceſſum reverſa, ibidem quarto viduitatis anno ſepulta* (*Anno* CIↃ XLIII, VII. *Kal. Iul.*)

* Siet de Toet-ſteens

den ende verderven/waer dat ſy moghen: alſt oock wel openbaer hevet gheweeſt. Doe ſeyde die Grave Dirck van Hollant/ Dat moet God ontfermen/ dattet ſo verre met die Eccleſie ghecomen is/ dat ſy liever hebben willen dat hen niet toe en behoort. Doe ſeyde hy voort totten Biſſchop/ Siet Heer/ gevet my zeghel ende brief dat ghy die Vrieſen niet meer ſtercken en ſult: doet ghy ſelve u beſt tegen my/ indien dattet doch weſen moet/ ick ſal u quijt laten van al dat ghy teghens my gedaen hebt. Doe ſeyde die Biſſchop/ Dat ſal ick doen/ al come ick daer noode aen. Doe ſprack Grave Dirck van Hollant ende ſeyde/ Comt dy daer noode toe/ dat ick dy te vooren legghe/ ſoo blijvet by my/ ick ſal u die coſte gheven alſoo lange als ghy leeft. Ende aldus bleef die Biſſchop ghevanghen/ ende lach op dat groote Slot van Yſelmonde drie jaer lanck. Daer na tooch deſe Graef Dirck met veel groter Heerē te Jeruſalem totten Heyligen Grave/ ende dede daer ſijn Offerhande. Ende doe hy weder quam/ ſoo claechde hy den Keyſer Heynrick die III^de^. hoe dat hy metten Vrieſen ende metten Biſſchop ghevaren hadde. Daer quam die Keyſer neder/ ende brochte met hem den Hertoghe Godevaert van Ardennen/ ende verſaemden een groot machtich heyr van volcke/ ende quamen in Hollant. Daer dede Grave Dirck die Biſſchop halen upter Vangeniſſe/ ende † deden mede varen met hem ende metten Keyſer Heynrick/ ende metten Hertoch Godevaert van Ardennen/ ende tooghen met grooter macht van volck in Vrieſlant/ daer den Biſſchop wel leet toe was/ dat hy nu teghen die Vrieſen ſtrijden moeſte. Ende doe dit grote heyr by een begonſte te comen/ ſoo hoordemen een alten grooten vreeſelicke ſtemme inder lucht/ oft een donreſlach hadde geweeſt: Ende riep/ VLIET GHY HEEREN, VLIET. Ende van dat vreeſelicke gelupt ſoo wordē die Hollanders ſo ſeer verbaert/ dat ſy opten Biſſchop niet en achten. Ende doe tooch die Biſſchop over in dat Vrieſche heyr/ daer hy eerlicken ontfanghen wort/ ende ſloech met die Vrieſen op dat Hollantſe heyr/ daer veel volcs verſlagen wort/ ſoo dat die Biſſchop van Vtrecht met die Vrieſen den ſtrijt wonnen. Ende Hertoch Godevaert wierdt ghevanghen. Ende die Keyſer ende Graef Dirck van Hollant tooghen afterwaert tot Haerlem/ ende ontboden weder een nieuwen heyr van Hollants volck/ ende verſaemden weder een alten machtighen

'tSlot van Yſelmonde.

† Dat is, *dede hem*.

Keyſer Henrick de III. tot Haerlem.

tighen heyr van volck/ende toogen weder op die Vriesen. Ende doe sy quamen tot Heylo/aen dese zijde van Alckmaer/daer quam die Bisschop met die Vriesen/ende hadden den Hertoch Godevaert daer toe ghedwonghen/ dat hy met dat Vriesche heyr moeste strijden teghens Graef Dirck van Hollant / ende teghens den Keyser. Alsoo dat daer ancxtelicken wort gebochten/ daer groote schade geschiede aen beyden sijden van volck: maer int leste soo verlorent die Vriesen. Ende die Bisschop wort daer seer ghewont/ dat hy corts daer na starf: ende Hertoch Godevaert die wort oock seer ghewont/ maer hy bleef te lijve. Ende daer na tooch die Keyser met Graef Dirck van Hollant met haren versaemden heyr/ ende metten Hertoch Godevaert/eñ wonnen al West-Vrieslant / ende versloegen alsoo veel volcs dat ontallicken was/ende dreven daer alten groten roof uyt. Ende aldus soo leet dese Graef Dirck al sijn tijt met grooter oorloghen omtrent drie ende dertich jaer; ende starf int * Jaer ons Heeren M. ende xxxix. ende hy leyt in dat Clooster tot Egmont begraven.

Heylo.

* Siet de Toet-steen. Anno 1039.

THEODERICVS IV, V. Comes Hollandiæ, &c. * Fladirtingæ Marchio.

* Hermanno Contracto.



Absque liberis calebs obijt Anno CIↃ XLVIII, *regni anno* IX, *Dordrechti jaculo hostili percussus. Egmonda in majorum conditorium illatus, decessu suo fratri Florentio, ejus nominis* I, *solij locum vacuefecit.*

Die

Dit is Dirck Graef Dircks Soon, ende was die vijfde Grave van Hollant.

Diderick die Vierde wort Grave van Hollant/ Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Maer dese Graef Dirck en hadde Wijf noch kint. Dese Graef Dirck die was eens te Ludick in een Tornoy/ daer hy doot stack inden steeckspel des Bisschops Broeder van Ludick ende van Ceulen. Daer vielen hem die Heeren over den hals/ ende † wouden verslaghen hebben: maer hy ontreet haestelick/ ende hem worden twee Ridders af gheslaghen. Ende Graef Dirck die quam in Hollant tot Dordrecht: daer dede Graef Dirck alle die Overlantse Schepen verbranden/ want hy hadde verboden datter gheen Overlantse Schepen tot Dordrecht comen souden. Ende alle die Coop-mannen worden ghevangen/ die van Ludick of die van Ceulen waren. Int jaer ons Heeren M. ende xlviij. soo versaemden die Bisschop van Ludick ende die Bisschop van Ceulen een groot machtich heyr van volck/ ende senden die neder in Hollant/ om te wreken dat hen misdaen was. Daer quam die Marckgrave van Brandenburch met dat Ludicksche ende met dat Ceulsche heyr aen/ ende wan die Stadt van Dordrecht/ by verraet des Heeren van binnen. Maer als dit Graef Dirck vernam/ soo quam hy haestelick met een cleyn menichte van volck/ ende quam oock binnen Dordrecht inder nacht/ by hulpe eens Ridders uyt Zuyt-Hollant die Heer Gerrit van Putte hiet. Ende als Graef Dirck in die Stede was/ soo dede hy sijn Trompetten opsteken/ ende sijn Bannieren ontwinden/ soo dat daer veel volcks verslaghen wort; ende veel toghen uyter Stadt/ so sy best mochten: maer daer worden wel vier hondert Edelre Mannen verslaghen vander Overlantse zijde. Ende des dages soude hem Graef Dirck gaen verluchten op die Stads-boom/ ende daer wort hy in een cleyn straetgen gheschoten met een venijnden strael in sijn lijf/ daer hy af starf binnen twee daghen daer na. Dat straetgen heet noch huyden daeghs des Graven straetgen. Ende hy wort begraven tot Egmont in dat Clooster. Ende hy regierde neghen jaer.

† Dat is, wouden hem.

Dordrecht.

Anno 1048.

Dordrecht verraden.

Heer Gerrit van *Putte*.

FLORENTIVS ejus nominis Primus,
VI. Comes Hollandiæ, &c.



Hamertha propè Heusdam, dum pugnæ pariter ac viæ laboribus fatigatus, temerè sub umbra arboris meridiatur, ab hostibus cæsus, Anno CIↃ LXI, XIV. *Kal. Iul.* (*imperij anno* XIV.) *Tumulatus Egmondæ, relictis ex Gertrude Saxonica Theoderico* V. *Successore, & Mathilda filia Regi Galliarum nupta.*

Dit

Dit is Floris, Grave Dircks Broeder, die ſeſte Grave van Hollant.

Floris die Eerſte/Grave Dircks broeder/die was eerſt Grave van Ooſt-Vrieſlant/ende na ſijn broeders doot ſoo wort hy Grave van Hollant/Zeelant/ ende Heer van Vrieſlant. Deſe Grave Floris die hadde te Wijve Geertruyt des Hertoghen Dochter van Saſſen: daer hy by wan Dirck/ die nae hem wort Grave tot Hollant/ende Floris/ende Machtelt/ die des Conincs ſoon van Vranckrijck tot eenen Man hadde na des Vaders doot. Int jaer ons Heeren M. en lvj. ſo ſtaken hen te ſamen die Biſſchop van Ceulen/die Biſſchop van Ludick/ die Hertoge van Brabant/die * Hertoge van Gelre/ [*die Grave van Vlaenderen, die Grave van Cleve,*] die Graef van Henegouwē/eñ die Marcgrave van Brandenburch/eñ brochten met hen alſo veel volcs dattet ontallicken was: eñ ſy meenden Graef Floris uyt Hollant te verdrijven. Maer doe dit Graef Floris vernam/ſoo verſaemde hy haeſtelick een deel volcks/ ende quam tot Dordrecht. Daer dede hy haeſtelick al dat Lant op delven van Zuyt-Hollant/ende dede daer looſe brugghen op legghen. Ende doe bleef Graef Floris leggen binnen Dordrecht/ ende hadde die Vrieſen ontboden/ dat ſy hem te hulpe quamen. Ende doe dat Overlantſe heyr quam in Zuyt-Hollant/ ſoo en wiſten ſy niet van die graften die daer ghegraven ende ghemaeckt waren: ſoo dat ſy daer in liepen/ende verſmoorden by menich duyſenden. Maer doe dit Graef Floris ſach/ ſoo tooch hy in dat heyr/ ende vinck ende verſloech veel volcks: ſoo dat daer bleven die Biſſchop van Ludick/ende die Graef van Henegouwen/ met omtrent xl^{m}. man: Ende daer verſmoorden xxvj^{m}. man. Maer het ſtont in twijvel/ of Graef Floris ſoude daer ſelver ghedrenckt hebben. Daer wordt ghevanghen die Hertoch van Brabant/ ende die Hertoghe van Gelre/ met veel ander Heeren: die elck twee duyſent Marck gaven van haer vangheniſſe. Deſen grooten bloedighen ſtrijt gheſchiede op Sinte Odulphus dach des morgens * vroe. Daer na int Jaer ons Heeren M. ende lxj. ſoo wort deſe Graef Floris van Hollant weder ontſeyt vanden Biſſchop van Ceulen/ ende van den Marckgrave van Brandenburch/

Anno. 1056. Anders, 1058

* Nota, *Hertoghe van Gelre.* Siet de Toetſteen.

Nota. LXVI^{m}. man ghebleven. *Cras credo, hodie nihil.*

* Dat is, *vroegh.* Anno 1061. Anders, 1062

burch / die een groot machtich heyr van volck neder sende. Ende die Marcktgraef quam selver neder / ende was Maerschalck van dat heyr; ende sijn in Zuyt-Hollant gecomen/daer sy stichten roof ende brant. Maer doe dit Graef Floris vernam/soo nam hy haestelick een deel volcs met hem/ende tooch tegen sijn * vyanden in/die hy vluchtich maeckte/ende versloegher veel. Ende dit was op Sinte Martinus avont inden Somer. Eñ als Grave Floris aldus sijn vyanden verwonnen hadde / soo soude hy hem rusten onder een Willeghen-boom/ om die hetten vander Sonnen: daer quam † Joncheer Allaert des Hertoghen broeder van Brabant / ende sloech in Graef Floris vermoyde heyr / ende daer wort alte ancxtelick gebochten/soo datter groote schade gheschiede aen beyde zijden; maer int leste soo verloor Graef Floris den strijt / ende wort verslaghen met omtrent xxvj. hondert Man. Maer daer na quamen die van Dordrecht met een onvermoyden heyr/ ende streden tegen Joncheer † Allaert des Hertogen broeder van Brabant; maer die Joncheer * Allaert verloor den strijt/ende wort daer verslaghen met al sijn volck. Dese Graef Floris wort ghebracht tot Egmont int Clooster / ende wort daer begraven. Eñ regneerde in Hollant na sijns broeders doot xiij. jaer/ ende voor sijns broeders doot in Oost-Vrieslant xx. jaer.

* Tot Hemert by Heusdé tusschen Maes, en Wael.

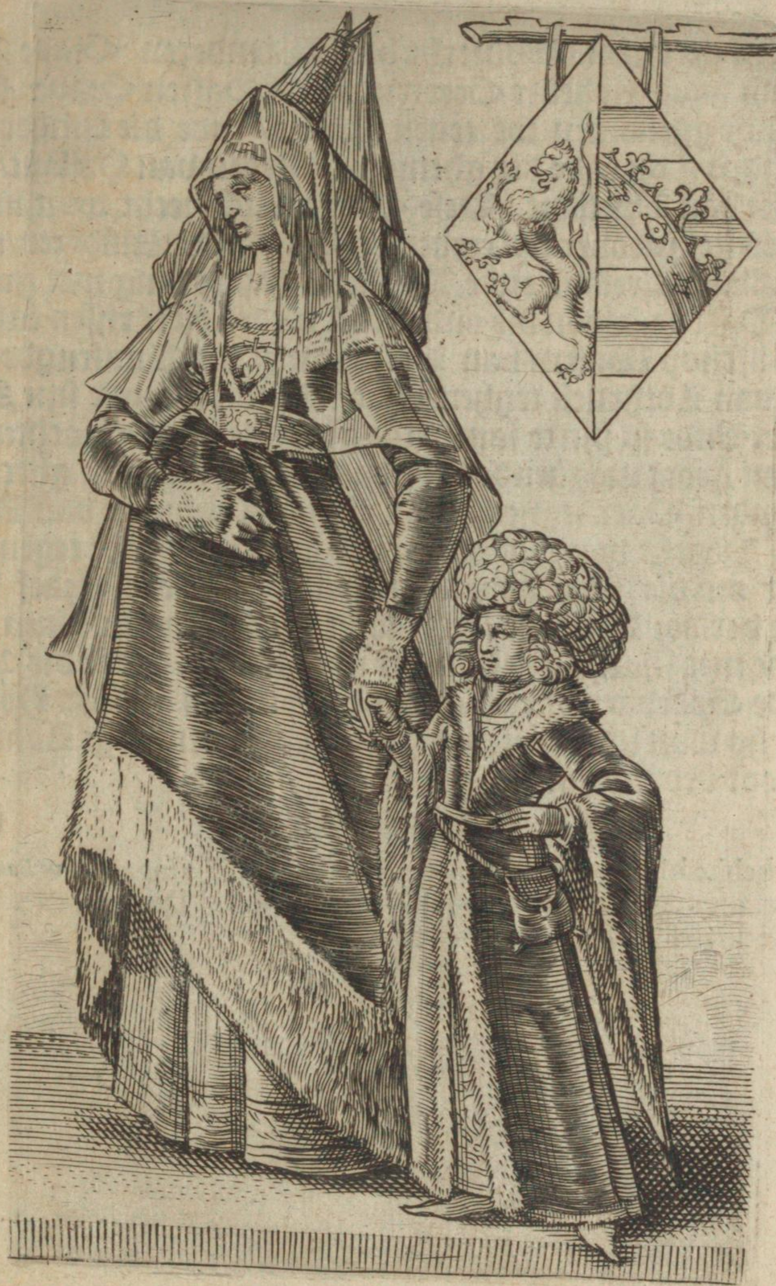
† Anders, *Graef Harman van Kuyck d. H.*

† *Harman.*

In desen Graef Floris tijden soo was alten grooten Aertbevinghe. Ende men sach twee Sonnen op gaen int Oost. Ende men sach die Sterren eenen dach schijnen.

Dit

Dit is Vrouwe Geertruut, Graef Floris Weduwe, Voochdeße van't Lant.



Gertrudis (Hermanni Saxoniæ Ducis filia) post mariti Principis decessum, harum regionum gubernacula per biennium vidua tenuit, impuberis filij Theoderici v. *nomine. Post, de sententia Optimatium, Roberto Flandro denupta; qui Tutorio nomine in Provinciarum administrationem adsciscitur. Erat hæc Domina Gertrudis Lotharij Imperatoris soror.*

Ab anno 1061. ad an. 1063.

Dit is Grave Robbrecht van Vlaenderen, ende was Ruwaert van Hollant.

Anders, *Robbrecht de Vriese*, ende so oock mede hier na.

Nu is gecomen Robbrecht van Vlaenderen/ Grave Boudewijns soon / eñ hebet Geertruut van Sassen Grave Floris Weduwe ghenomen tot eenen Wijve / ende die kinderen in Voochdye / by rade der ghemeene Steden van Hollant/ Zeelant/ eñ van Vrieslant. Dese Grave Robbrecht wort in allen Steden gehult over een rechte Voocht vanden kinderen/ eñ besat Hollant/Zeelant/ende Vrieslant * x. jaer lang met grooten vrede. Daerna begon die oude * veet weder op te rijsen tusschen den Bisschop Willem van Utrecht met die Buulrugde Godaert van Lothrijck teghen Graef Robbrecht ende sijn Stiefkinder. Ende sy sijn te samen toe gheuallen/ ende brochten met hen een groot moghende heyr van volck / ende sijn ghecomen by Leyden. Daer teghen quam Graef Robbrecht van Vlaenderen/ Voocht van Hollant. Ende sy streden daer tegen malcander om die Voochdye van Hollant: maer Graef Robbrecht verloor den strijt / ende wort verdreven met sijnen Wijve ende met sijnen Stief-kinder upt Hollant. Ende die Buulrughde Godevaert die besat met dusdanigen macht Hollant. Ende hy wort in allen steden ghehult over een recht Lantsheer by groot bedwanck.

* Siet de Toet-steen.

* Dat is, *haet ende vyantschap*.

Leyden.

NOTA:

Ick hebbe hier inden beginne van dese Beschrijvinge *Grave Boudewijns soon* ghestelt: daer te vooren stont, *Lodewijcks soon*. De redenen van dese veranderinghe hebdy inde Toet-steen.

ROBER-

ROBERTVS FRISIVS, Balduini Pij Comitis Flandriæ F. Tutor Hollandiæ.



Hic in adminiſtrationem Provinciarum admiſſus ab Optimatibus, eas non quidem
...io, ſed privigni ſui Theoderici impuberis nomine, octennium tenuit, Gertrude Florentij V,
...idua in uxorem legitimis nuptijs ducta. Obijt magnanimus Princeps, confectis plurimis
...aria fortuna bellis, Anno CIↃ.XCI, IV *Id. Octobris.*

Dit is die Buulrughde Govaert.

Delff ghe-ſticht.

Deſe Buulrughde Govaert van Lothrijck die ſtichte die Stede van Delf / ende deder een groot Caſteel in maecken/ daer hy ſijn woon-ſtadt hielt/ende woonde daer lange tijt. In't

Anno 1072.

Jaer ons Heeren M. ende lxxij. doe tooch deſe Hertoghe Govaert van Lotrijck met grooter macht op die Weſt-Vrieſen/ daer hy teghen ſtreet / ende wont hem of/ ende brocht van daer een grooten roof binnen Alckmaer. Maer doe dat die Ooſt-Vrieſen vernamen / ſoo quamen ſy met grooter macht

Beleg van Alckmaer.

ende belaghen Alckmaer ix. weken lanck. Daer ſchreef Hertoch Godevaert aen den Biſſchop van Vtrecht/ dat hy quam ende dede hem ontſet. Daer quam hy met een mogende heyr van volck / ende ontſette Hertoch Godevaert. Daer worden

Viij m. Vrieſen verſlagē. Siet de Toetſteen.

wel omtrent viij M. Vrieſen verſlaghen : ende daer wort veel volcks ghevanghen / die al meeſt daer nae worden onthooft. Ende aldus worde Hertoch Godevaert van Lotrijck

* gheweldigh M.S. dat is, met ghewelt.

* weldich Heer van Weſt-Vrieſlant ende oock van Ooſt-Vrieſlant / by hulpe van Biſſchop Willem van Vtrecht. In't

Anno 1076.

Jaer ons Heeren M. ende lxxvj. ſoo quam Joncheer Dirck/ Graef Floris ſoon van Hollant / die metter Moeder verdreven was / als voorſchreven is / in Hollant/ met een groot moghende heyr van volck / ende woude ſijns Vaders Erve beſitten. Daer quam die Biſſchop van Vtrecht met die Buulrughde Hertoch Godevaert van Lotrijck met veel volcs / ende

Scheeps-ſtrijt voor de Leck.

ſtreden alten grooten ſtrijt opten water met Schepen voor die Leck. Daer dreef Joncheer Dirck den Biſſchop van Vtrecht ende die Buulrughde Govaert / dat ſy weken op dat Caſteel

'tSlot Yſelmonde gheſlecht.

tot Yſelmonde. Daer volchde Joncheer Dirck na/ende beleyde dat Caſteel tot Yſelmonde ſeſthien daghen lanck. Ende daer na beſtormende wan hy dat Caſteel / ende ſlechtet neven

* Siet hier de Toet-ſteen.

der aerden. Ende daer wort Hertoghe Godevaert van Lotrijck ſoo ſeer * gewont/dat hy corts daer na ſtarf. Ende daer worden wel twee hondert man verſlaghen. Ende die Biſſchop van Vtrecht wort daer ghevanghen. Maer Joncheer Dirck die ſchout den Biſſchop vry ende quijt van alder miſdaet: ende hy dede den Biſſchop eer ende reverency/al en hadde hijt niet verdient. Ende aldus wort Joncheer Dirck met grooter perſen Heer vanden Landen van Hollant.

GODE-

GODEFRIDVS GIBBVS, Lotharingiæ Dux, Occupator per vim Hollandiæ, &c.



Lotharingus Gibber, Ecclesiæ Vltrajectinæ Patrocinio ſuſcepto, Gertrude Saxonica, Robertoq; Friſio, cum impubere Principe armis depulſis & in exſilium actis, in Fiduciariam Hollandici Comitatûs poſſeſſionem mittitur, Anno cIↃ LXXI. *Tandem anno regni quarto miſerabili cæde perimitur Antverpiæ, Anno* cIↃ LXXVI. *Succedente, per vim quoque,* * *Antiſtite Vltrajectino: non durature tamen imperio.*

* *Conrado Suevo*, XXII Epiſcopo; Vulgo *Gulielmus* Gelrici ſanguinis, XXI Epiſcop. Siet de Toetſteen.

Dit

Dit is Dirck Grave Floris Soon, die sevende Grave van Hollant: ende was verdreven met sijn Moeder.

Diederick die Vijfde wort Grave van Hollant. Dese Graef Dirc hadde een Wijf die Ottelt hiet/ des Hertogẽ Dochter van Sassen: daer hy by wan Floris/ die na hem wort Grave van Hollant/ eñ Joncvrouwe Machtelt/ die den Hertoge van Orliens tot eenen man hadde. Eñ als dese Grave Dirck van Hollant dat Lant lange beseten hadde met vreden/ so wedersepden hem die West-Vriesen sijn Heerschappie/ ende en wouden niet meer onder die Hollantse-Heeren staen/ maer sy wouden Keyser-vry sitten. Daer soo tooch dese Grave Dirck met een ontallick heyr van volc in Vrieslant/ daer hy tegẽs hen street in eenen harden Winter/ eñ wan hen twee staende strijden of op eenen dach opten Yse. Daer worden verslaghen inden eersten strijt meer dan xl^m. Vriesen/ eñ inden anderen strijt soo worter verslagen lxj^m. Ende het stont in twijvel/ het en soude die laetsten dach van Vrieslant gheweest hebben: want Graef Dirck die woude al Vrieslant destrueren eñ te niet doen/ ende hy en nam niemant in genaden/ out noch jonck/ wijf noch kint. Daer na belach hy Staveren met so groter macht drie weken lanck/ dat sy niet en wisten wat aen te gaen. Maer het wort ghesoent in deser manieren: Als dat sy die Stede op soude geven/ behoudẽ haer lijf eñ haer goet. Eñ voor haer misdaet souden sy geven xiiij^c. Cronen. Maer alle die vreemde gasten die bleven buyten dier Voorwaerde/ eñ worden alle gevangen ende onthooft. Ende daer na tooch Graef Dirck weder in Hollant/ ende brocht met hem xl. goeder Mannen upt Staveren/ die hy gevanghen hilt tot dat hy voldaen was vanden xiiij^c. Croonen voorschreven. Dese Graef Dirck (*starf int Jaer M. xcj. ende*) regneerde † xxx. Jaer. Ende leyt begraven tot Egmont int Clooster/ ende sijn Wijf niede.

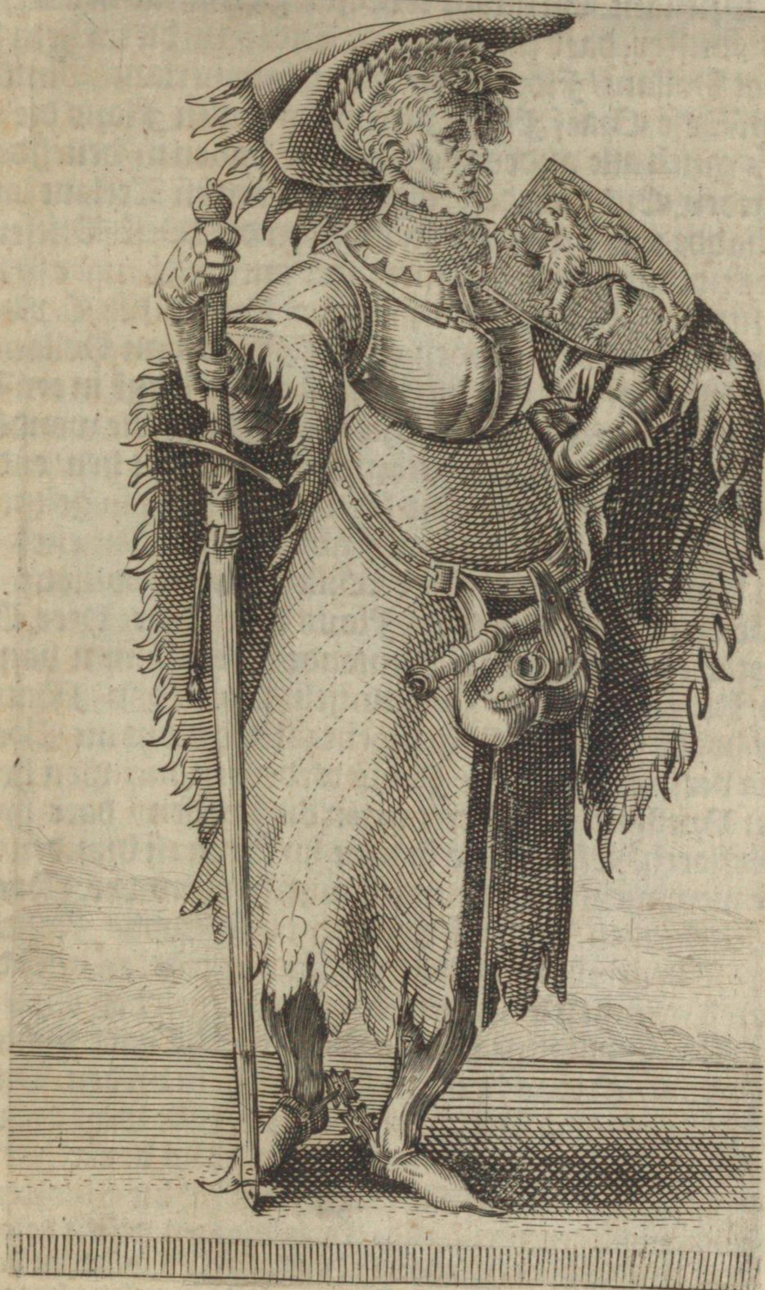
Fry Friesen.

Over de hondert duysent Vriesen verslaghen. Siet die Toet-steen.

† Tellende vande sterfdagh van G. Floris de I. sijn Vader, anno 1061.

THEO-

THEODERICVS V. Florentij I. Filius, VII. Comes Hollandiæ, &c.



Trucidato Lotharingo Gibbere, ac pœnis alieni per vim occupati imperij persolutis, Anno CIƆ.LXXVI, *legitimus Princeps Reipublicæ gubernacula suscipit, Theodericus* V. *annis* XV. *Et post diuturni exsilij tædia, pace cum hoste firmatâ, atque Otthilde Saxoniæ Ducis filiâ in uxorem ductâ, relictisq; ex ea Florentio Crasso Successore, & alijs liberis, vita defunctus est eodem, quo Vitricus Flander, Anno* M. XCI.

Dit is Floris Grave Dirks ſoon, die achtſte Grave van Hollant.

*Die vette gheſeght. Hier is groot miſverſtant; gelijck als meeſt is in alle die Chronijcken ende dit verhael vande Oorlogen mettẽ Vrieſen, behoort tot G. Floris de III. ende niet tot G. Floris de II, die vrede-rijck gevveeſt is. Siet mijn Toet-ſteen.

Scorel.

Brandaen van *Haerlem*, ende andere *Eedtlen* ghebleven.

Floris die anderde wort Grave van Hollant/van Zeelant/eñ Heer vã Vrieſlant. Eñ hadde te Wijve Petronelle/des Keyſers Lotaris Suſter; daer hy aen wan Diderick/die na hem wort Grave tot Hollant/Floris Prince van Kermerlant/Simon/eñ Hadewy. Deſe Graef Floris hietmẽ by wijlen Floris die Vette. Eñ hy ginck alle anderen Graven te boven in deuchden/eñ in rijckheden. Ende als deſe Floris Hollant eñ Zeelant langhe beſeten hadde met vreden/ ſo en wouden die West-Vrieſen ſijn Rechters noch ſijn believen niet meer ontfangẽ/maer ſy wouden vry ſittẽ ſonder Heer. Int jaer ons Heeren M C. xlviij/in eenen harden winter/ ſo tooch Graef Floris van Hollant met groter macht van volc in Vrieſlant/eñ quam leggẽ in een Dorp dat Scoorl hiet. Eñ Graef Floris Jongelingẽ die woudẽ immer int Lant weſen/eñ namen een deel volcs met hen/ ende togen over/eñ quamen inder Vrieſen rietlagen/die ſy gelept hadden/ende worden alle verſlagen. Inden eerſten namelick Heer Simon van Antwerpen/ Heer Willem van Voorhout/ Heer Brandaen van Haerlem/Heer Floris Roeſſcher/ Heer Gerrit Droſſaet/Heer Allaert van Egmondt/Heer Bruyn van Castricom/Heer Evert van Noortwijck/Gerrit van Munſter. Eñ deſe doodẽ worden alle gebrocht tot Egmont int Clooſter. Daer na verſaemde Grave Floris weder een nieuwen heyr/eñ tooch in Vrieſlant/ende ſtreet tegen die Vrieſen / daer hy veel volcs verſloech. Eñ daer na ſo dede hy heren eñ branden/ ende ſpaerde niemant/noch man/noch wijf/noch kinder. Maer doe die Vrieſen ſaghen die grote wreethept van Grave Floris van Hollant/ ſo begeerden ſy genade/eñ gaven zegel eñ brief dat ſy tot genen dagen hen wapenen en ſouden tegen den Graef van Hollant. Dat ſy onlange hildẽ. Eñ doe tooch Graef Floris weder in Hollant/ eñ was voort in ſijnen tijdt in vreden. Daer na ſtarf hy int Jaer ons Heeren xj^{C}. en lxj. ende wort begraven tot Egmont int Clooſter. Eñ hy regneerde by de xxxj. jaer. Eñ ſijn Wijf Petronelle die lept tot Reynſburgh int Clooſter.

Siet de Toet-ſteen.

Int Jaer ons Heeren xj^{C} ende lxj. ſo worden geſien drie Manen/eñ in die middelſte een ſchoon cruys. Eñ des anderen daeghs ſachmen twee Sonnen. Eñ daer waren twee Pauſen ghecoren.

* *Ioannes.* Anno 1161.

In dat ſelve jaer ſtarf *Jeſus de Temporibus, ende was out iij^{C}. jaer ende lxj. Hy hadde gheweeſt Groote Karels Wapentuerer.

FLO-

FLORENTIVS II, Theoderici V. Filius, VIII. Comes Hollandiæ, &c.



Patri Belligero, in ipso ætatis flore extincto, succedit filius Pacificus, Florentius II, *cognomento Pinguis, omnibus cum animi tum corporis dotibus cumulatissimè instructus.* * *Matrem,* & † *uxorem ex illustrissima Saxonum Ducum prosapia, Theodericumq;* VI, *Successorem ex ea sortitus, administrata* XXXI *annis in summo otio ac pace Republica, obijt Anno* cIↃ CXXII, VI. *Non. Mart.*

An. cIↃ XCI. Aliter, cIↃ XCII.
*Gertrudem.
† Petronellā.

Dit is Dirck Grave Floris Soon, die negenste Grave van Hollant.

Dirck die Seste wort Grave van Hollant/van Zeelant/en-
de Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve Sophia des
Hertoghen Dochter van Ryneghem/ Palensgrave; daer hy
hy wan Floris/die na hem wort Grave tot Hollant / Boude-
wijn Bisschop van Utrecht/ Dirck Domproost tot Utrecht/
Otte Grave van Benthem / Pelgrym Prince / Sophie Ab-
Anno 1179. disse/Hadewy Nonne/ ende Jonckvrou Peternelle. Int Jaer
Siet die ons Heeren xj^C. ende lxxix. soo street dese Graef Dirck een
Toet-steen. Strijt op bitteren strijt op Heymenberch teghen Graef Otto van Gel-
Heymen- re/daer Graef Dirck den strijt wan/ ende sloech den Graef
bergh. van Gelre alten grooten volck of. Dese Graef Dirck die had-
Vtrecht beleghen. de die Stadt van Utrecht soo belegen/dat sy uyt quamen met
cruycen/met vanen/ bloots hoofts ende barrevoets/ ende be-
geerden groote genade. Maer doe Graef Dirck sach die gro-
te ootmoedicheyt / soo bekende hy hem selven/ ende begeerde
Aflaet van sijne sonden aenden Bisschop. Maer hoe die saeck
** Dat en kan* toe quam dat Utrecht beleghen was / * dat en weet ick niet.
ick niet schrij- Int Jaer ons Heeren xj^C. ende lxxxiij. soo tooch dese Graef
ven. M. S. Anno 1183. Dirck van Hollant met veel grooter Heeren ten Heylighen
Grave tot Jerusalem / dat sy wonnen by verraet des Sou-
daens Heer Hugen van Salodijn/ daer alte veel Heyden wor-
den verslaghen ende ghevanghen. Ende als dese Graef Dirck
weder quam/ doe was hy langhe bijden Paus Alexander
* Dat is, *die* van Romen / * dien met grooter waerdicheyt ontfinck. Int
hem. Jaer ons Heeren xj^C. ende lxxxiiij. doe wederseyden die
Anno 1184. West-Vriesen Graef Dirck van Hollant sijn recht / ende en
en wouden sijn Baliuwen noch sijn Rechters niet ontfangen.
Des soo quam Graef Dirck van Hollant met een mogenden
Alckmaer. heyr van volc binnen Alckmaer/eñ tooch des anderen daeghs
voort/ende street tegen die West-Vriesen/so dat hyse vluchtich
maeckte. Eñ dit was in een harden winter/dat al Vrieslant be-
vroeren was als oft een steen hadde geweest. Daer dede Graef
Dirck van Hollant heren ende branden/ende brochten so gro-
ten roof binnen Alcmaer dattet niet te segghen en was. Ende
vingen ende sloegen alsoo veel Vriesen/datmer geen getal of en
weet.

THEODERICVS VI, Florentij II, Filius, IX. Comes Hollandiæ, &c.



Aviti nominis pariter & virtutis hæres Theodericus VI, *in locum demortui Florentij* II, *optimi patris optimus * filius, factus est Comes. Sophiã, Palatini ad Rhenum filiam, uxorem duxit. Præter Gelrum, Frisios rebellantes magnâ gentis illius clade, Keinhemariosq́; & * fratri reconciliatus Comitem Cudicensem, aliosq́; hostes fortiter compescuit. * Anno* cIↃ C XC. *è vivis excessit, regni hærede Florentio* III, *inter alios liberos, relicto.*

* Militia hic, Pacis artibus ille potens.
* Florentio Nigro.
* Aliter, & rectiùs, anno cIↃ C LVII.

weet. Dese Grave Dirck van Hollant die hadde een Broeder diemen Swarte Floris hiet / eñ was soo overmoedich dattet overdroech: so dat hy by quaden rade/ende by sijn selfs schult/ verloor sijnre moeder eñ sijnre broeder hulde. Maer immer so hadde hy een deel vande Heeren vandẽ Lande tot sijnen besten/ eñ som vanden Steden van Hollant. Eñ als die Vriesen vernamen dat dese waerdige Broeders aldus malcander hateden/ so senden sy Boden aen desen Swarten Floris/dat hy woude comen in West-Vrieslant: eñ daer wort hy ontfangen over een rechte Lantsheer. Des Jaers daer na/so quam desen Swarten Floris met sijnen Vriesen/ ende wonnẽ die Stede van Alcmaer stormender hant/ ende hebbense verbrant eñ geslecht neven der aerden. In desen tijden stonden die Kermerlanders in swaren tribuyt. Eñ als sy vernamẽ dat Swarte Floris in West-Vrieslant was gehult eñ ontfangen over een Heer vanden Lande/ so sijn sy over een gedragen/dat sy Graef Diederick lieten eñ wouden tot Graef Floris geboden staen: eñ daer sijn sy tot hem ghetogen/ eñ sy hebben hem gebrocht tot Haerlem. Ende daer wort hy ontfangen ende ghehult over een Heer van Kermerlant. Daer stichten die Kermerlanders brant/ ende namen eenen roof op Hollant/eñ opten genen die hem tegen waren. Eñ als dit Graef Dirck van Hollant vernam / soo quam hy haestelick met groter macht te Haerlem: ende Swarte Floris lach te Heylo. Maer doe hy vernam dat sijn Broeder te Haerlem was/so tooch hy haestelick met sijn volc weder in West-Vrieslant / ende liet die Kermerlanders blijven. Daer dede Graef Dirck al Kermerlant verwoesten/ sonder Haerlem/ dat ginck in genaden. Dese bootschap wort gebrocht aenden Keyser Lotharis/ die Graef Dirck ende Floris sijn broeder Oom was. Daer sende hy terstont een Hertoch met veel Ridders ende knechten. Dese geboot den twee Broeders dat sy vrede hildẽ/ alsoo lief als sy den Keyser hadden. Ende aldus soo worden sy vrienden eñ wel te vreden. Daer na als dese vrede ghemaeckt was/so quam Heer Herman van Aerntsberch/eñ Heer Godevaert van Kuyck. Dese die haddẽ een Nichte die den Heer van Rochens dochter was/eñ was een bestorven kint. Dese woudẽ sy gevẽ Swarte Floris van Hollant tot eenẽ wijve: so dattet so verre quam/dat sy hem versekert wort. Maer dat was buyten consent van harẽ Oom den * Bisschop van Utrecht. Dese weder-

Swarte Floris.

Alckmaer inghenomen ende gheraseert.

Kermerlanders.

Haerlem.

Heylo.

Govert van Arentsbergh. Herman van Kuyck.

* Andreas Kuykensis, xxv. Episc.

versepde dat huwelick. Ende als dit Floris sach/dat hy aldus sijn belofte niet hebben en mochte / so waende hy dat die Heer van Aerntsberch eñ die Heer van Kuyck met hem scheerdẽ eñ spot hildẽ: eñ oorlogde starckelick tegen den Heer van Aerntsberch/ende teghen den Heer van Kuyck / ende dede hen beyde grote schade. So dat die Bisschop † Andries van Utrecht dese Heeren te baten quam eñ vinck ende sloech Floris veel volcs of. Maer Floris verbrande die Stede van Leymonde. Ende daer na verdreef hy dẽ Bisschop upter Stad/by raet van den Kinderen van Renisse. Eñ om dat die Keyser sijn Oom was/ soo was hy veel te stouter ende te machtiger / eñ hy was oock veel te meer ontsien. Daer na reet dese Floris met hen thienen upter Stadt van Utrecht / ende was verlaecht van den Heer van Kuyck tot eenre stede die Abbestade hiet/so dat sijn paert stortede/eñ hy wort daer verslagen. Eñ van daer wort hy ghebrocht tot Reynsburch/ eñ aldaer int Clooster begraven. Dese maer quam voor den Keyser Lotharis: eñ hy is gecomẽ met groter macht eñ heeft den Bisschop ende den Heer van Kuyck met den Heer van Aerntsberch upten Lande verdreven / ende alle haer goede verbarnt eñ verwoest. Maer die Keyser * starf corteliick. Ende doe worden sy versoent teghen Graef Dirck van Hollant.

† *Van Kuyck.*

Leckſmonde verbrant.

d'Edelen van *Riniſſe.*

Reynsburch.

* Anno 1138.

In desen tijden soo rees een groot oorloge tusschen die Vriesen ende die Kermerlanders. Soo dat die Vriesen die Kermerlanders alten grooten schade deden met roof ende met brant. Daer quamen die van Haerlem met haren ghebueren/eñ streden op die Vriesen/ende sloegen den Vriesen of ix^C. man.

Die Vrieſen ende Kermerlanders hand gemeẽ.

Haerlem.

Dese Graef Dirck die starf int Jaer ons Heeren xj^C. ende lxxxx. ende wort begraven tot Egmont in dat Clooster / ende regneerde xxviij. jaer.

Anno 1190. Iae, anno 1157. Siet de Toet-steen.

Sophia sijn wijf diende na haer mans doot Gode / eñ was milde teghen den armen. Ende sy was eens tot Sinte Jacob in Galissien/ ende driewerf tot Jerusalem ten Heylighen Grave. Ende starf daer / ende leydt begraven in der Duytscher Hospitael. (*Int Jaer ons Heeren M C. lxxvj.*)

Dit is Floris Graef Dircks Soon, die thiende Grave van Hollant.

NOTA. Hier behoort alle het geene, dat in G.Floris die II. te veel is. Siet pag.40. (Anno 1166.)

Floris die Derde wort Grave tot Hollant / Graef Dircks
soon : maer die Vriesen en woudens niet ontfangen/ ende sijn
met groter macht gecomen ende belagen Alckmaer/soo dat sy
groote schade deden/eñ quamen in die stede / ende hebbense by
na verbrant. Ende die van Alckmaer verloren tachtich man.
Ende dit quam toe/om dat die van Haerlem eñ van Alckmaer
die van Scaghen veel volcks of gheslagen ende groote schade
* Anno 1160. Siet de Toet-steen. gedaen hadden: dat boven recht was. Ten naesten * Jaer op
Sinte Ypolitus dach soo quamen die West-Vriesen weder /
ende belaghen Alckmaer. Daer sy voor laghen acht daghen/
ende deden groote schade. Van die van Alckmaer quam
ontset/eñ toghen op die Vriesen/ende versloegen by xx^C. man.
Anno 1198. Iae,1188. Int Jaer ons Heeren xj^C. ende xcviij. soo namen aen t'Cruy-
ce/die Keyser Vrederijck/ die Hertoch van Swaben sijn soon/
Ridsaert die Coninck van Engelant/Philips die Coninc van
Vrancrijck/Floris Grave van Hollant/met Willem sijn soon/
Philips Grave van Vlaenderen; ende toghen te samen door
Grieken/daer sy blijdelicken vochten/ende toghen also tot An-
tiochienwaert / ende quamen op een cleyne Rivier die Salef
hiet. Daer soude hem dese Keyser reynighen inden water/ende
† Dat is, *sette hem.* hy conde wel swemmen/maer die stroom † setten vanden lan-
de/ soo dat hy daer drenckte : ende hy wort begraven tot An-
thiochien in Sinte Pieters kercke. Die Grave Floris van
Anno 1190. Hollant wort sieck/ ende starf/ende wort ooc byden Keyser be-
† Siet de Toet-steen. graven. Dese Grave Floris regneerde † xij. jaer. Eñ hadde te
wijve Ada des Coninx dochter van Schotlant ; daer hy aen
wan Dirck/die na hem wort Grave tot Hollant/ ende Willem
Grave van Oost-Vrieslant/ Floris Proost van Utrecht/ Flo-
ris Prince van Kermerlant/Beatris/Elizabet/ende Margriet
Gravinne van Cleve. Ende Ada sijn wijf leyt begraven tot
Middelburch in dat Clooster.

In Graef Floris tijden so was Thomas van Cantelburch
verslaghen in sijn kercke van Enghelant te Cantelburch.

FLO-

FLORENTIVS III, Theoderici VI. Filius, X. Comes Hollandiæ, &c.



Theoderico VI * *vita functo, filius ejus natu major Florentius* III, *in Comitatu successor fuit. Varijs bellorum tumultibus à Frisijs alijsq; vicinis lacessitus, ijsq; feliciter compositis, Cruce signatus in Syriam profectus est: perijtq; ibidem, Antiochiæ sepultus,* * *Anno* cIↄ c. xc. *principatus sui anno* XXXV. *Adam Scotam Regij sanguinis uxorem duxerat, quæ edidit ipsi numerosam prolem, & Theodericum* VII, *Successorem.*

* Anno 1157 Non 1163.
* Iuxta Imperatorē Barbarossam; cui eadem Expeditio fatalis fuit.

Dit is Dirck Grave Floris Soon, die elfde Grave van Hollant.

Diderick die Sevende/Graef Floris soon/wort Grave van Hollant/ Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve Alijt des Hertoghen Dochter van Cleve; daer hy een Dochter aen wan die Ada hiet/ die tot eenen man versekert was Lodewijck van Loon. Int Jaer ons Heeren M CC. ende vj. soo quam Heer Willem van Oost-Vrieslant/ Graef Dircks Broeder/upten Lande van Over-meer/ende wort eerlicken ontfangen van Grave Dirck sijnen Broeder. Daer na waren nijders ende quaet-sprekers die dat benijden/ ende maeckte twist tusschen dese waerdige Broeders. So dat Willem tooch in Oost-Vrieslant/ ende wort daer Heer vanden Lande: ende quam oorlogen op sijnen Broeder in Hollant/ ende dede hem dicke groote schade. In desen selven tijden/ soo quam Boudewijn die Grave van Vlaenderen met grooter macht in Walcheren/ ende woude Zeelant in winnen. Ende dit was die eerste reyse dat die Vlaminghen hen teghen Hollant setteden. Ende aldus was Hollant tot twee steden aenghestreden/vanden Vriesen/ ende vanden Vlaminghen. Grave Dirck van Hollant/ die in grooter last was/die versaemde al dat volck dat hy mocht/ ende hy sende sijn Wijf teghen die Vriesen met die een helft/ ende hy tooch met die ander helft in Zeelant teghen die Vlamingen. Ende Graef Dirck die versloech by xxxviij^{m}. Vlamingen. Ende Alijt sijn wijf met haer volck versloech by iiij^{m}. Vriesen. Ende sy hadden beyde victori op eenen dach. Daer na quamen Boudewijn Bisschop van Utrecht/ Dirck die Domproost/ende Otte van Benthem/ ende maeckten vrede ende vaste soene/in deser manieren: Als dat Heer Willem van Oost-Vrieslant soude comen tot Haerlem tot Grave Dirck van Hollant sijnen broeder/ om de vergiffenisse van sijnre misdaet/ende ontfanghen Oost-Vrieslant te leen. Ende daer toe soude hy hebben drie hondert pont upter tollen van Geervliet. Ende doe tooch Willem weder in Oost-Vrieslant/ ende wort daer ghehult over een rechte Lantsheer. Ende timmerde een Casteel by Ooster-Zee/ daer hy te woonen plach. In desen tijden was een die Heynrick die Craen hiet.

Anno 1206. lae anno 1195. Siet de Toet-steen.

Ionckheer Willaem Heer van Oost-Vrieslant.

Vlaemsch oorlogh.

xxxviij^{m}. Vlamingen verslaghen: Ende iiij^{m}. Vriesen.

THEODERICVS VII, Florentij III, Filius, XI. Comes Hollandiæ, &c.

STRENNVVS.



Florentio III, *rebus humanis in Palæstina exemto, ſurrogatur filius Theodericus* VII, *Anno* MC XC. *Hic cum fratre Gulielmo ex Oriēte reverſo ſatis atrociter conflixit Flandros Walchriæ ſuæ incubantes ſtrenuè expulit, & Gelris ſubactis, 'sHertogenboſcam Brabantiorum novum opidum expugnavit. Dordrechti Anno* CIↃ CC. III, *cùm præfuiſſet annis* XIII, *vita exceſſit, deſideratiſſimus Princeps, unica ex Aleyde Clivica tantum filia relicta, Ada nomine, adoleſcentula admodum, & imperandi ignara.*

Heynrick Craens nederlaegh van viij^m.man. hiet / ende was upt Gelrelandt. Dese quam met grooter macht in Oost-Vrieslant / soo dat hy daer stichte roof ende brant. Daer teghen quam Heer Willem van Oost-Vrieslant met die Vriesen/eñ sloegh hem of wel viij^m.man/ eñ * verdrevẽ upt sijnen Lande. Daer na langhe tijt / soo tooch Heer Willem van Oost-Vrieslant tot sijnre Moeder Vrouwe Ada/ die in Schotlant lach / om dat hyse sien woude eer dat sy starf. Daer seyde hem sijn Moeder/waert dat hy by sijnen Broeder quaem/het soude hem sijn lijf costen. Ende op die tijt so lach Graef Dirck van Hollant ter Horst / die noch in Voochdye hadde die Stadt van Utrecht. Maer hoe dattet Heer Willem meer ontseyt wort ende ontraden / dat hy by sijnre Broeder niet en quam / hy en mochtet nochtans niet laten / hy en quam ter Horst om sijnen Broeder te sien / ende oft soo waer alsmen hem seyt. Ende als dit Heynrick die Craen vernam/ soo quam hy haestelick met veel ghewapent volck ter Horst/ ende hy vinck daer Heer Willem van Oost-Vrieslant/ daert Grave Dirck van Hollant aensach / die daer oock niet toe en seyde/ meer dan of hijs niet ghekent en hadde. Ende Heynrick die † heeften in die vangenisse geleyt. Maer Heer Willem die brack upt die vanghenisse/ ende quam by den Graef van Gelre. Ende doe wort dat * huwelick ghemaeckt tusschen Alijt Graef Dircks Dochter van Hollant/ ende Heynrick Graef Otten soon van Gelre.

† Dat is, *verdreef hem.*

† Dat is *heeft hem.*

* Siet de Toet-steen.

Dese Edel Willem/Heer van Oost-Vrieslant/die nam daer na te Wijve des Graven Dochter van Gelre.

(Anno 1198) Corts daer na/ in eenen Winter/ so tooch Grave Dirck van Hollant met veel volcks in West-Vrieslant. Daer street hy teghen die Vriesen eenen grooten strijt/ende versloech by viij^m. Vriesen. Daer na dede hy brant stichten ende nam also groten roof van daer/dat onmoghelick te segghen waer.

Viij^m. Vriesen verslagẽ.

Anno 1202. Int Jaer ons Heeren M C C. ende twee/ worden vyant Dirck Bisschop van Utrecht / ende Dirck Grave van Hollant. Daer soo tooch Dirck Graef van Hollant met alten grooten heyr van volck in dat Sticht van Utrecht/ eñ stichte roof ende brant/ende vinck ende sloech sonder ontfermẽ. Maer die Bisschop vinck Heer Willem van Oost-Vrieslant / ende den Heer van Kuyck. Ende daer soo wort een Bestant ende eenen vasten vrede ghemaeckt een jaer duyzende.

d'Heer van *Kuyck.*

Int

Int Jaer ons Heeren M C C. ende twee/soo wort Graef Dirck van Hollant ontsept met open Brieven vanden Hertoch Jan van Brabant/ die in sijn hulpe hadde die Bisschop van Ceulen / die Bisschop van Ludick / die Hertoch van Limburch/ die Grave van Vlaenderen / die Graef van Cleve. Daer tooch Graef Dirck te Hoesden / ende lach daer met luttel volcks. Soo dat hy daer bestreden wordt van dese moghende Princen / ende wort ghevanghen vanden Hertoch van Brabant. Ende hy moeste voor sijn vangheniſſe geven twee duysent pont. Dit moeste hy gheven/ eer dat hy vanden Hertoch scheyde. Daer na als Graef Dirck weder in Hollant quam/ soo dede hy rechtevoort heervaert bieden / ende tooch met alten grooten heyr van volck voor s'Hertogen-Bosch/ ende dede die Stede aenstormen dach ende nacht/ soo dat hyse wan stormender hant. Daer dede hyse aensteken ende verwoesten/ ende vinck ende versloech veel volcks. Ende vinck Joncheer *Willem van Brabant met veel volcks / ende brocht eenen grooten roof binnen der Stede van Dordrecht. Daer versaemde den Hertoch van Brabant weder een nieuwe heyr van volck / ende meende daer mede in Hollant te comen / om te wreken dat hem misdaen was. Als dit Graef Dirck van Hollant vernam / soo dede hy alle die ghevanghen onthoofden : sonder Joncheer Willem van Brabant/ die sende hy weder ghesont ende sonder schatten in Brabant totten Hertoch sijnen Broeder/ ende seyde/ Keert weder haestelick tot uwen Broeder mijn lieve vrient/ ende seght hem/ dat ick hem alte vriendelicken bidde/ dat hy doch wat haestelick tot my comen wil / want ick hebs te doen. Doe Joncheer Willem van Brabant van Graef Dirck ghescheyden was / soo beviel Graef Dirck van Hollant in een sware sieckte / soo dat hem die Meesters op gaven. Ende doe ontboot hy Heer Willem van Oost-Vrieslant sijnen Broeder/ dat hy woude tot hem comen / hy soude hem dat Lant opdraghen tot behoef van Ada sijn Dochter; ende oock om dat oorlogh dat hy hilde teghen Brabant/ om dattet Lant in vreden mochte wesen. Maer Aliit Graef Dircks Wijf die sloech dit al vander hant / ende benamt dat Heer Willem gheen bootschap en quam : want sy brochte Graef Otto van Benthem daer toe/ ende veel ander Heeren/ dat sy consenteerden dat Huwelick

Anno 1202. Oorlog met den Hertoch van Brabant.

Heusden.

'sHertogen-bosch vande Grave van Hollant stormender hant verovert.

* Siet de Toet-steen.

Ada eenige Erf-dochter vant Lant.

Ionckvrou Ada, Graef Dircks des Sevendens Dochter, eenighe Erf-genaem van Hollant, &c.

Sommige ſtellen ende tellen oock deſe Princeſſe onder die Graven: Maer onſe Auteur gaet haer int getal voorby. Den welcken wy hier volghen, ende ſetten op voor die XII. Graef, de Oom van Ada, ende Broeder van Graef Dirck die VII. met name Willem, die II. van die name. Lichte blijft Ioncvrou Ada after, om haer cort rijck, en cort levẽ. Mede, om dat ſy niet gehult en is geweeſt. Wy hebben al evẽwel haer Figuere hier by gevoeght, dewijl deſe Hiſtorie van haer vol is, ende de ongeluckige Princeſſe aldus onder d'oude Schilderijen vande Graven verthoont wert.



Sublatus crudo funere Theodericus VII, *heu, quas turbas (ille'ne, an Fatum?) dedit. Filia Ada conciliante & urgente matre, ſed Optimatibus invitis & multum reclamãtibus, nupſit Anno* CIↃ.CCIII. *illicò poſt patris obitum, illuſtri viro Ludovico Comiti Loſſenſi. Ex quo connubio magni bellorum motus in Hollandia orti. Qui tandem poſt multam cadem, Ludovico ejecto, captaq; Ada Principe, vir ægrè reſederunt. Obijt Domicella infelix, & regni brevis, in carcere an.* CIↃ CC IV, *tumulata Middelb. in Zeeland.*

van Ada haer Dochter/eñ van Graef Lodewijck van Loon. Maer hier teghen waren Philips van Wassenaer met sommige ander Heeren/die dit niet gedogen en wouden/ende dat Heer Willem van Hollant aldus onterbet soude wesen. Doe Graef Dirck aldus lach in deser sieckte/ soo wort Graef Lodewijck ontboden dat hy quame in Hollant/ men soude hem Ada die jonghe Bruyt versekeren tot eenen Wijbe/ende daer mede soude hy hebben dat Graefsschap van Hollant. Daer quam Graef Lodewijck tot * Outena/ende verbeyde tot hy vernam des Graven doot/ ende doe quam hy binnen Dordrecht. Ende daer soo wort hem Jonckvrou Ada ghegheven tot eenen Wijbe. Ende die doode Graef Dirck die wort in een schip gheset/ende ghevoert tot Egmont/ ende daer seer armelick begraven/niet van sijnen goeden/ maer van des Cloosters goeden. Ende hy regneerde xiij. jaer. Als Heer Willem van Hollant/die in Oost-Vrieslant was/ verhoorde dat sijn Broeder ghestorven was/ quam hy ter Zyp/ ende badt om ghelepde om te comen tot sijns broeders Uytvaert. Maer het wort hem gheweyghert. Des soo quam tot hem Heer Philips van Wassenaer/ Heer Jan van Rijswijck/ Heer Wouter van Egmont Heer Willem van Teylinghen/ Heer Simon van Haerlem/ Heere Jacob die Burchgrave van Leyden/ Heer Allaert † Boemaert. Dese Heeren sijn ghecomen tot Heer Willem van Oost-Vrieslant/ende seyden/ woude hy dat Lant aenvaten/ sy soudent hem met macht helpen houden/ want sy Alijt ende haer Dochter/noch den jonghe Grave Lodewijck niet ontfanghen en wouden. Aldus quam Heer Willem tot Wassenaer/dat daer niemant of en wist/ dan die ghene die by hem waren. Ende van daer is hy ghecomen tot Vlaerdinghen/ ende van daer soo voorts aen tot Ziericxzee. Ende als dat die ghemeente vernam/ dat Heer Willem daer waer/ soo danckten sy Gode duysentfout/ dat sy den rechten Soon van Hollant hadden. Daer nae ghebielt/ datmen Graef Dircks maenstont soude doen. Doe quam Alijt Graef Dircks Wijf met Ada haer Dochter/ende met Grave Lodewijck van Loon/ende quamen te Haerlem/ om te reysen tot Egmont. Daer vernamen sy/hoe dat Kermerlant al onder Heer Willem stont. Ende dat sy daer ghevanghen of gheslaghen souden worden. Daer voeren sy met Heer Gysbrecht

Philips van *Wassenaer*.

* *Altena*.

Anno 1203.

Zijp.

Ian van *Rijswijck*.

Wouter van *Egmont*.

Willem van *Teylinghen*.

Simon van *Haerlem*.

Iacob Burg-Graef van *Leyden*.

Allaert * *Baniaert*.

Haerlem.

Kermerlant.

Gijsbrecht van *Amstel*.

brecht van Aemstel binnen der nacht binnen Vtrecht. Ada
Siet de Toet-steen. die Dochter tooch binnen Leyden met Heer Ogier van
Marchem / ende met Heer Joost van Voorn / ende met
Wouter van Egmont. veel anderen Ridderen ende Knechten. Want Leyden stont
in Graef Lodewijcks hant. Daer quamen Heer Wouter
* *Baniaert.* van Egmont / Heer Allaert * Boemaert/Heer Philips van
Philips van *Wassenaer.* Wassenaer metten Kermerlanders / ende vinghen Jonck-
vrou Ada met al haer gheselschap. Die al in ghevanghenisse
gheleyt worden: sonder Ada / die wort bewaert vanden Hee-
Anno 1204. ren. Ten naesten Jaer (*Anno M.CC.IIII.*) versaemde
die Graef van Loon alle dat volck dat hy mochte: ende had-
de in sijn hulpe die Bisschop van Ludick/ die Bisschop van
Vtrecht / den Hertoch van Limburch / den Graef Haeck
van Vlaenderen/den Graef Olof van Cleve. Dese quamen
met grooter macht in Hollant. Alsoo dat Heer Willem niet
en wist wat hy aen gaen soude / ende tooch in Zeelant. En-
Kermerlant. de beval den Heer van Egmondt Kermerlant. Ende Heer
Rijnlant. Philips van Wassenaer beval hy dat Lant van den Rhijn.
Daer tooghen die Kermers ende staken den Dijck tot Am-
stel door/soo dat sy met Schepen voeren tot Vtrecht aen die
Poort/ende roofden ende branden meer dan men ghelooven
Amstel, mach: want sy verbarnden Amstel / Weesp / Muyden/ en-
Weesp, de slechtent neven der aerden. Ende als dit die Bisschop van
Muyden. Noorthollãt Vtrecht vernam / soo tooch hy in Noort-Hollant met veel
*Dat is, *vinc* volcks/ ende street teghen Floris Domproost/ die Heer Wil-
hem, ende dat lems Broeder was/* ende vincken met veel volcks/ ende * sen-
is, *sendẽ hem.* den ter Horst. Daer dede die Bisschop heren ende branden
tot Leyden toe. Grave Lodewijck die quam in Zuyt-Hol-
Dordrecht. lant. Daer ginck hem Dordrecht in die hant / ende daer toe
Zuythollant. alle Zuyt-Hollant. Daer quam Heer Willem van Zie-
Ziericzee. ricxzee / ende heeft twee Schepen ghenomen/die met Har-
nasch ende met Spijsen ende dranck gheladen waren van
Leyden. Graef Lodewijcks weghen/ ende voerdese binnen Ziericxzee.
Haerlem. Graef Lodewijck tooch te Leyden / daer hy den Bisschop
vant/ende toghen tsamen tot Haerlem. Daer teghens qua-
men die Kermers met veel Schepen / ende streden teghen
Graef Lodewijck; maer sy verlorent / ende ghinghen in ghena-
den Graef Lodewijcks. Ende sy verdingeden om v^c.pont/
dat sy stille souden sitten. Ende Heer Willems Moeder eñ sijn
Wijf

Wijf die toghen in Oost-Vrieslant. Ende Graef Lodewijck tooch met al sijn macht tot Egmont / ende verbrande Heer Allaerts Huys / ende Heer Wouters Huys van Egmont / ende dede groote schade. Ende die Bisschop lach te Haerlem / ende vreesde altoos voor een opstal / ende tooch weder binnen Utrecht / ende liet Graef Lodewijck in Kermerlant. Noch soo en was dit ongheval niet ghenoech / die Graef van † Namen die hadde in Voochdyen Henegouwen ende Vlaenderen. Dese is in Walcheren ghecomen / ende heeftet ghebrocht onder sijn moghentheyt. Ende Heer Huge van Voorn die brocht dat Lant van Schouwen onder Graef Lodewijck. Heer Willem / die in grooten last was / die is in een Visch-scheepken ghegaen / ende met Netten ghedeckt / ende voer in Schouwen / daer hy ghesocht wort. Ende die geen * dien sochten die en vondens niet / nochtans waren sy in dat Schip daer hy onder dit Netten lach ghedeckt. Ende als hy in Schouwen quam / soo ginck die ghemeent aen sijn hant / ende baden ghenade. Ende seyden / hoe dat sy bedroghen waren van Heer Huge van Voorn / die geseyt hadde dat hy doot was. Ende doe worde Heer Huge van Voorn uytten Lande verdreven. Als Heer Willem dus in Zeelant was / ende hem al Zeelant weder aenquam / soo sende hy Boden aen Heer Wouter van Egmont / dat hy met die Kermers te Leyden soude comen; maer dat hy immer gheen strijt aen en naem / Heer Willem en waer daer selver. Ende hier toe nam Heer Wouter sijn raet aen Heer Philips van Wassenaer / ende aen Heer Willem van Teylinghen / ende quamen met grooter macht / ende verdreven Graef Lodewijck uyt Kermerlant. Doe is Grave Lodewijc gecomē tot Voorschoten met alten swaren heyr van volck / ende sloech daer op sijn Tenten ende sijn Pavlioenen. Ende daer was alten grooten loop van volck / die daer brochten spijs ende dranck / ende alrehande goet / datmen in dat heyr behoefde. Maer doe hy uyt Kermerlant verdreven wort / soo worden hem of gheslaghen omtrent viijᶜ. mannen van wapen. Ende daer wort ghevanghen die Heer van * Alleyn / dat Grave Lodewijcks Oom was / ende Heer Ysbrant van Haerlem. Daer na quam die bootschap / dat hen die Zeelanders toereeden met Heer Willem / om in Hollant te wesen / ende dat die Kermers quamen / ende maeckten

Allaert *Banjaert.*
Wouter van *Egmont.*
† *Anjou.*
Walcheren.
Hugo van *Voorn.*
Schouvven.
* Dat is, *die hem.*
Hugo van *Voorn* uytten Lande.
Leyden.
Philips van *Wassenaer.*
Willem van *Teylinghen.*
Voorschotē.
* Siet de Toot-steen.
Ysbrand van *Haerlem.*

ten groote Grasten / om dat heyr te besluyten/op dat Grave Lodewijck alsoo niet ontwijckenen soude moghen. Als Grave Lodewijck vernam dat die Kermers te Leyden waren / soo sende hy haestelick een deel volcks derwaert die wijs van strijde waren / ende volden die Grasten met coorn ende met stroo/ ende wonnen hen alsoo die Stadt of. Ende versloeghen wel iiij^m. Kermers. Ende daer wort ghevanghen Heer Willem van Teylingen. So dat daer Heer Lodewijcks Heeren eenen grooten roof namen/ ende toghen weder tot Voorschoten met grooter blijschap. Ende meenden wel versekert te wesen/datse niet meer versocht en souden werdē van haer vyanden. Maer doe is Grave Willem van Oost-Vrieslant / Grave Dircks Broeder van Hollant/ ghecomen met hulpe van den Burchgrave van Leyden / ende met die Zeelanders / met een groot heyr van volck in Noort-Hollant/ende is daer neder gheslagen tot Rijswijck met sijnen Tenten. Ende Graef Lodewijck lach met sijn heyr ende met sijn Tenten nedergheslaghen tot Voorschoten. Ende als sy aldus een luttel te pronck ghelegen hebben/soo tooch Heer Willem van Oost-Vrieslant met sijn heyr tot Voorschoten/daer Grave Lodewijck van Loon lach. Ende hebben daer vreeselijcken ghevochten ende ghestreden. Ende Lodewijck wort verbaert/ als hy die Zeeusche Wolven int velt sach/ ende * weken uptten velde / ende quam tot Utrecht. Ende sijn volck ontweeck hem altemael / eñ worden al vliende geslagen. Eñ liet daer staen sijn Tenten/ sijn Camer-gewant/ der Coopmans goet van menigerhande ware/ eñ sijn provande. Ende haer Wapen platen schoten sy daer upt/ eñ haer Helmen ende haer Schilden worpen sy van hen/ eñ sijn also vliende geslagen/ende gevangen. Eñ * sulcke van groten haeste van loopen/doe sy die Zeeusche Wolven saghen comen/vielen inden Rhijn by Leyden/ ende verdroncken. Ende sommighe ander sijn verdwaelt/ende in ontwegen vernopt/ ende van groter vermoedicheyt verstickt. Oock waren sy soo eubel verbaest/ dat haer die Wijven vinghen ende jaechden/ende versloeghense. Aldus is Graef Lodewijck van Loon verjaecht upt Hollant / ende upt Zeelant/by eens * Wijfs rade / ende en mocht nimmermeer meer daer weder in comen. Ende aldus is Graef Willem van Oost-Vrieslant / Grave Dircks Broeder van Hollant/ghewelditch ende recht Heer van Hollant gheworden.

Dese

Die Kermers tot Leyden.

iiij^m. verslaghen.

Willem van *Teylingen* ghevanghen.

Rijswijc in *Noorthollant*.

Voorschotē.

Zeeusche Wolven.

* Dat is, *weeckhen*.

* Dat is, *sommighe*.

De *Zijl* by Leyden.

* *Vrou Alijts Weduwe van G. Dirck*.

GVLIELMVS I. Theoderici VII. Frater, XII. Comes Hollandiæ, &c.

DAMIATI-CVS vulgo.



Ada ſive Ida defuncta, expulſoq; provincia Ludovico Loſſenſi, paternam hæreditatem ſuſcepit, fratriq; & nepti ſucceſſit Orientalis Friſiæ Comes Gulielmus, XII *Comes Hollandiæ, Anno* cIↄCC. IV. *Longo hinc tempore Rempublicã feliciter gubernavit, obijtq; militiæ ac gloriæ vetus Anno* cIↄCC XXIII, *imperij anno undevicesimo; relicto Succeſſore ex * Adelheyde Florentio* IV, *alijsq; liberis. Ipſe & thori ſocia Egmundæ in cœnobio contumulati.*

* Ottonis Comitis Geldriæ F.

Ende dese Graef Willem hadde twee Wijven. Dat eerste Wijf was des Graven Dochter van Gelre: Ende die ander was van Lancaster. Dese Graef Willem hadde kinderen/ende eenen Soon die Floris hiet/ die na hem wort Grave van Hollant/ende † Keyser van Romen/die hy wan by Alijt des Hertoghen Dochter van Gelre/Otte Bisschop van Utrecht/Willem Prince/Ada Abdisse van Reynsburch/Rychardis Nonne. Dese Grave Willem was wel seven Jaer over dat Meer in dat Heylighe Lant / ende hadde vele strijden teghen die Heyden. Ende die Stede van * Damaes wort ghewonnen vanden Kersten/ by sijnen raet. Dese Graef Willem was eens te Staveren in Oost-Vrieslant / daer vinck hy den Bisschop van Utrecht in S. Odulphus Clooster/ om dat die Bisschop gheroert hadde dat volck. Daer ghelooftde hem die Bisschop/ dat hy hem quijt liet/hy soude gaerne Grave Willem om vergiffenisse bidden. Ende hadde hy Hollant yet te cort gedaen/hy soude hem weder alsoo veel doen / dat hy hem dancken soude. Ende aldus lietet Grave Willem wesen. Dese Grave Willem regeerde dat Graefschap van Hollant eerlick. Ende oock ontfinck hy Hollant vanden Keyser van Romen te leen. Ende hy regneerde xix. jaer/ende starf int Jaer ons Heeren M. C C. en xxiij. ende leyt tot Reynsburch met sijn Wijf int Clooster.

† Dit en is alsoo niet. Maer 'tbehoort tot G. Willem, de soon van dese Floris. Siet de Toetsteen.

* Dam'aet. Siet de Toetsteen.

HollantKeysers Leen.

*Dit is Floris Grave Willems soon, ende hy was ghecoren * Keyser te Romen, ende hy was die dertiende Grave van Hollant.*

* 'Tis onvvaerachtich Siet de Toetsteen.

Floris die Vierde / Grave Willems soon/wort Grave van Hollant ende Zeelant / ende Heer van Vrieslant: ende hadde te wijve Machtelt Hertoch Heynrics Dochter van Brabant/ daer hy aen wan Willem / die na hem wort Grave van Hollant/ende Floris die Drossaet van Hollant / ende Alijt Gravinne van Henegouwen. Welcke Machtelt creech bijder genaden Gods iij^c. ende lxiiij. kinderen tot eenre dracht / die al haer Kerstendom hadden. Int Jaer ons Heeren xij^c. en * xxiiij. soo tooch dese Graef Floris van Hollant/ met Hertoch Heynrick van Brabant / ende met Dirck Grave van Cleve/by bevel des Paus Gregorius die IX. ende toghen in die scheydinghe

364. kinderen t'eender dracht.

* Siet de Toet-steen, Iae, xxxiij. ende xxxiiij. Siet de Toetsteen.

Anno 1224.

FLORENTIVS IV, Gulielmi I, Filius, XIII. Comes Hollandiæ, &c.



Patris ſui Gulielmi I *gubernationem excepit Anno* M C C XXIII *Florentius* IV. *Cui Mathildis, Henrici* I. *Ducis Brabantiæ filia, Gulielmum* II, *non ſucceſſorem modo, ſed & Regem Romanorum peperit. Peritia dimicandi in equo nulli ſuperiorum Principum ſecundus, miſerabiliter in arenâ obtruncatus eſt à zelotypo Comite Claromontano. Atque ita Florentius florenti ætate, cum annis* XII *præfuiſſet, Reinsburgi magnificis exequijs terræ mandatus, Anno* M. CC. XXXV.

Biennio poſt Expeditionem in Statingos, anno M. C C. XXXIII. ſuceptam,

Tocht op die Stadingers.

ghe der Vriesen by Bremen. Daer sy versloegen alte groten volck/ man wijf ende kinderen/jonck ende out/om dat sy vanden kersten geloove gevallen waren/ende Afgoden aenbaden.

Anno 1234.

Tornoyspel beroepen tot Cleermont. Siet de Toet-steen.

Int Iaer ons Heeren xij^{C}.ende xxxiiij. soo dede die Grave van Cleermont een Tornoy-spel beroepen/by raet sijns Wijfs/die soo vels hadde hooren segghen vanden Grave van Hollant/om dat sy meende dat hy daer comen soude / op dat sy hem van mochte sien. Daer soo tooch Graef Floris met Grave Dirck van Cleve sijn Neve/ ende toghen tot † Cleermont. Ende doe die Heeren inder banen vergadert waren/so vraechde die Gravinne van Cleermont/ wie daer die Grave van Hollant waer. Doe soo wort hy haer ghewijst. Eñ dit verhoorde die Grave van Clermont ende ginck tot sijnen Wijve/ ende seyde: Die gene die ghy so gaerne siet levende/ die suldy noch voor Vespertijt doot sien. Daer tooch hy haestelic op die baen/eñ sloech den Edelē Graef van Hollant doot. Daer quam Grave Dirck van Cleve/ ende sloech den Grave van Cleermont weder doot op die selve baen/ ende verdreef den Heer van Nighel uytter Stadt: die namaels den vrienden een groten soen moeste doē. Daer dede Graef Dirck *(van Cleve)* al dat Lant van Cleermont verbarnen ende verwoesten: Eñ dede Graef Floris sijne Neve opsnijden eñ dat ingewant uyt doen/eñ *deden balsemen/ende † brochten met hem/eñ deden begraven tot Reynsburch in dat Clooster. Dese Graef Floris regneerde xj. jaer. Daer na starf Machteelt sijn Wijf/ende leyt tot Loosduynen in dat Clooster begraven/dat sy selver eerst stichteds ende fondeerde.

* Dat is, *dede hem.*
† Dat is, *brocht hem.*
(Anno 1266 of 1267.)

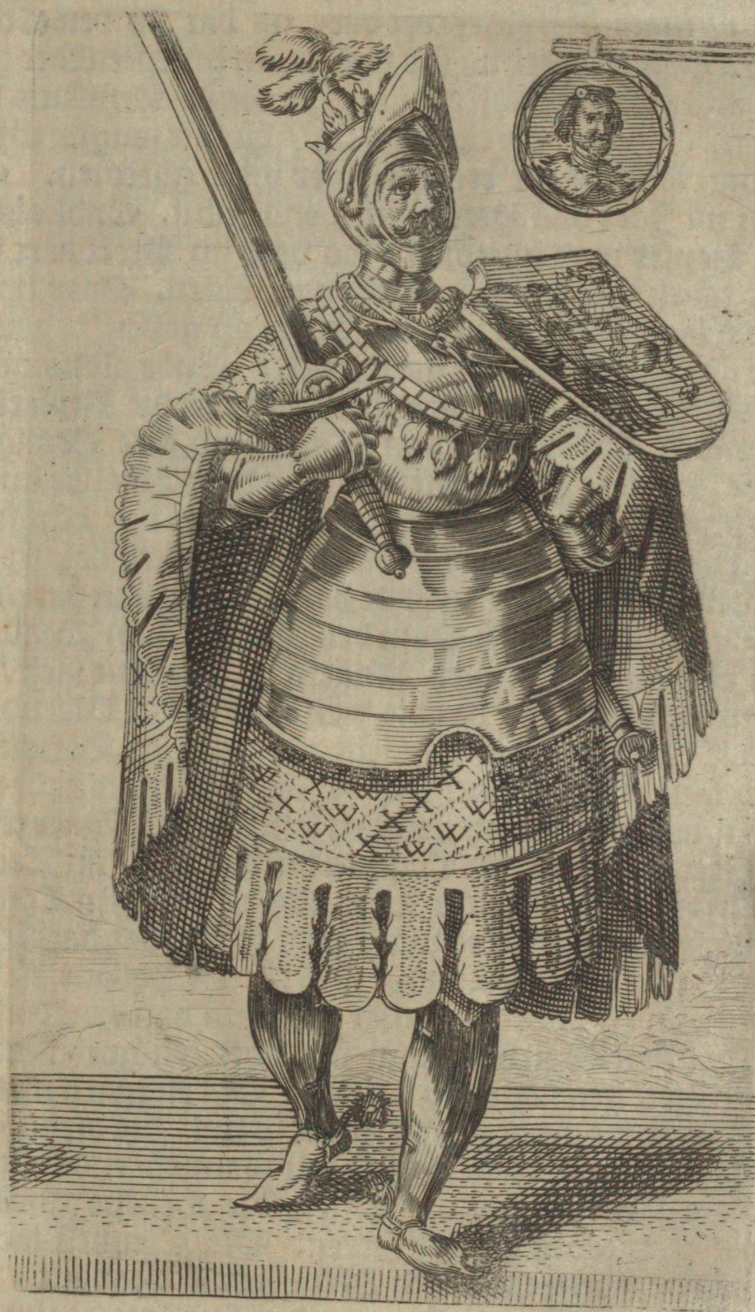
Dit is Willem Graef Floris soon, ende was gecoren Keyser van Romen, ende was die viertiende Grave van Hollant.

Koningh Willem, G. van Hollant.

Willem die anderde/Graef Floris Soon/wort Grave van Hollant/ van Zeelant/ende Heer van Vrieslant: maer hy was noch jonck doe sijn Vader verslagen wort. Alsoo dat Otte die Bisschop van Utrecht sijn Oom dat kint in Voochdyē nam/ ende regierde Hollant tot dat Willem sijn jaren hadde. Eñ doe wort hem te Wijve ghegheven des Hertoghen Dochter van Bruynswijck Elizabeth, daer hy aen wan Floris/die na hem wort Grave tot Hollant. In desen tijden so was daer een Keyser die Feederick hiet: maer dese wort berooft van den Paus

vander

GVLIELMVS II, Flor. IV. F. XIV. Comes Hollandiæ, IMPERATOR ROMANVS.



Anno MCCXXXIV. *Gulielmus* II. *Florentij* IV. F. *ſexennis Comitatum adijt, ſub tutela patrui ſui * Ottonis. Mox ubi adoleverat, armorum quàm auri ſtudioſior, imberbis adhuc,* Rex Romanorum *electus, Aquiſgrani à ſe expugnatæ Anno* M CC XLVIII. *coronam Imperij accepit. Atrocia cum * Flandris bella geſſit, eoſq; fudit fugavit. Tandem ipſe in Occidentales Friſios profectus, tumultuario incurſu paludi congelatæ inhærens interimitur vix agnitus,* V. *Kal. Febr. An.* MCCLV. (*alijs,* LVI.)

* XXXVI. Epiſcopi Vltrajectini.

* Margareta Nigra Principe.

vander Keyserlicker Croon/ ende hy wort te Banne ghedaen:
Daer na soo worter ghecoren tot eenen Keyser een Lantgraef
van Hessen / maer dese starf cort daer na dat hy den Croon
ontfanghen hadde. Daer na soo worter een ghemeen raet ghe-
houden vanden Keur-Vorsten/ daer Hertoghe Heynrick van
Brabant mede was / die riet daer toe / dat die jonghe Grave
Willem van Hollant tot eenen Keyser wort ghecoren. En-
Anno 1247. de dit was int Jaer ons Heeren xij^{C}. ende xlvij. Ende als hy
tot eenen Keyser was ghecoren / soo dede hy Heervaert die-
Aken van K. Willem belegert ende verovert. den/ ende tooch met grooter macht voor Aken. Daer hy vj.
weken voor lach/ so dat sy hem die Stede op gaven/ behouden
haer lijf/ ende haer goet/ende haer rechten. Ende aldus quam
hy in die Stede/ ende wort daer ghecroont met die Keyserlicke
Croon vanden Cardinalen van Romen op alre Heylighen
dach. Doe hy aldus ghecroont was/ soo dochte hy hoe hy dat
Rijcke bedwinghen mochte. Des soo tooch hy den Rhijn op/
ende tooch voor Keyserswaerde/dat hy starckelick belach/ soo
datment hem moest gheven. Ende doe tooch hy van daer/ende
tooch in Brabant by sijnen Oom den Hertoge van Brabant.
Vlaemsch oorlogh. * Svvarte Margriet. Doe dese Roomsche Coninck Willem in Brabant lach / soo
quam hem die bootschap dat die *Gravinne van Vlaenderen
ontboot alle die Heeren die sy mocht/ende gaf hen Soudie/om
dat sy Zeelant winnen mochten. Ende sy ginck te rade met-
ten Heeren/hoe datmen dat best aen setten soude. Daer rieden
haer die Heeren/ dat sy den Coninck ontbode / of hy Zeelant
woude ontfangen van haer te Leen. Als dit voor den Coninck
Hollant geē Keysers leen. Siet hier voren pag. 58. Vlaenderen Keysers leē. quam/ soo seyde hy/ Dat en waer geen recht/ dat daer ick nu
Heer ben/dat ick knecht soude worden: want Hollant eñ Zee-
lant die sijn vry/ eñ Vlaenderen dat houtmen van den Keyser te
Leen. Soude ick dan van mijn vry-goet leen-goet maken?
Ende datmen te leen hout/vry maken? Dat en mach niet we-
sen : die Gravinne die doet anders dat sy wil. Als dit die Gra-
vinne Margriet hoorde/so wort sy seer toornich/ ende ontboot
Graef Ghye haer soon/dat hy haestelick te Schepe ginck met
sijn volck / ende tooch in Walcheren. Die Coninck lach tot
Antwerpen by sijnen Oom den Hertoch van Brabant / ende
* Floris. schreef eenē brief aen sijnen *Broeder den Drossaet/dat hy hae-
stelick volck met hem name/ eñ tooch in Walcheren te West-
cappelle/ende blijven daer stille legghen in die Duynen/ tot die
ander

Koningh Willem.

ander opscheepten / ende op dat lant waren. Ende als Floris te West-cappelle quam/soo sach hy dat Vlaemsche heyr in comen. Eñ hy verbeyde/ tot dat die ander op dat lant waren. Daer trat dese Floris totten Vlamingen in met eenen stouten moede metten Zeelanders. Ende daer rees die meeste strijt/die opt daer te voren ghesien was in Zeelant / of in Vlaenderen. Daer hen die Vlaminghen alte vromelicken weerden: maer ten vorderde hen niet/ende sy verloren den strijt. Alsoo dat sy soo onghelijck te Scheep liepen / ende soo seer haesteden / soo datter vijftich duysent verdroncken: Ende daer worter vijftich duysent verslaghen: Ende daer wort Graef Ghye met sommighe van sijnen Heeren ghevanghen met vijftich duysent man. Ende dese ghevangens worden al moeder-naeckt ontcleet/ ende te samen ghebonden by coppelen/ ende met roeden ghedreven alsmen Schapen doet. Als dit Coninck Willem verhoorde/ soo quam hy in Zeelant tot Aremuyen : ende daer quam Floris sijnen Broeder met die gevangẽs. Eñ als die Vlamingen den Coninck saghen/ so vielen sy hem te voete/ ende baden hem groote ghenade. Daer hadde hy medelijden met dat arme * meen volck/ende dedese met Schepen al naeckt over senden in Vlaenderen: maer Graef Ghye met die ander Heeren die bleven gevangen/ ende in Hollant ghebrocht. Ende Graef Ghye die wort gewont in sijnen voet/ daer hy noyt aen en ghenas. Eñ hy lach in Hollant gevangen een jaer eñ vj. weken/op dat Huys ter Wateringe. Dese lastigen strijt geschiede op S. Martinus dach inden Somer/int Jaer ons Heeren M. C C. ende liij. Als dit Margriet die Gravinne van Vlaenderen vernam / hoe dattet met haer volck in Zeelant vergaen was/ so dochte sy altoos om wraeck/om dat Graef Jan van Avennis/ die haer soon was / die Coninck Willems Suster tot eenen Wijve hadde/Henegouwẽ aen comen soude na haer doot/ eñ om dat sy dat Hollantse geslacht soo seer hatede/ so ontboot sy den Grave van * Namen/ eñ was ghehceten Graef Karel/ of hy woude sy woude hem Henegouwen op dragen eeuwelick eñ erflick/hem ende sijn nacomelingen. Als dit die Grave van * Namen hoorde / soo was hy herde blijde / ende ontfinck Henegouwen vander Gravinnen. Daer tooch sy met hem in Henegouwen / ende * deden hulden in allen Steden over een recht Lantsheer. Hoort hier die grote valschept vander Gravinne/die

De Vlamingen in Walcheren.

Hondert vijftich duysent t'onder ghebracht.

Armuyen.

* Dat is, *gemeen volck.*

'tHuys te W*ateringe.*

Anno 1253.

Graef Ian van *Avennes*, van Henegouvven, &c.

* *Aniou.*

* *Aniou.*

* Dat is, *dede hem h.*

ne/die om niet ende met quader boosheyt haer Soon/die nochtans die outste was / woude ont-erven. Dit claechde Graef
† K. Willems Suster. Jan † Alijt sijn Wijf/ ende seyde hoe hy om haer Broeders wille soo onterbet moeste wesen. Daer tooch Vrouwe Alijt in Hollant tot Coninc Willem/ haer Broeder/ ende claechde haeren noot. Daer schreef die Coninck eenen brief aenden Graef van † Namen/dat hy hem van Henegouwen niet onderwinnen en woude / hy soudet hem seer dancken. Die Graef van
† Aniou.
† Aniou. † Namen die schreef hem weder/ dat hy om sijn danck niet en gave/ende mocht hy hem uptten Water opt Velt crijghen / hy en begeerde anders niet dan op een Velt tegen hem ten strijde te comen. Als dit die Coninck Willem hoorde / soo schreef hy
Asche opter Heyden in Brabant. hem weder/dat hy toge tot Asscha opter Heyden/ eñ hem daer verwachten soude/hy soude als goet Man van trouwen daer tot hem comen : wantet daer wel upten Water is: Ende wie daer eerst is / die sal na den anderen drie daghen wachten.
* Aniou. Als dit die Grave van * Namen hoorde/so ontboot hy al dat hy mocht/ende schreef aen Lodewijck die Coninck van Vranckrijck sijnen Broeder/dat hy hem te hulpe quaem. Die Coninc schreef hem weder / dat hy met den Roomschen Keyser/ den jonghen Coninck Willem / niet hebben en woude dan alle
† Anjou. vrientschap. Als die Graef van † Namen dese antwoorde hoorde/soo claechde hy dat der Grabinnen/die hem wel trooste/ende seyde/ En hebt geen sorch: meendy/ dat hy oock soo coen of soo stout sal wesen/ dat hy soo verre upt sijnen Lande trecken sal/ende comen midden onder sijn vyanden? neen/hy niet: ghy soudet hier seven jaer leggen/eer hy u versoecken sal. Schrijft hem weder / als dat ghy hier sijt ende verwacht sijnre toecomst. Als dit die Coninck Willem vernam / soo tooch hy haestelick met grooter macht van volck door Brabant / ende quam te Asscha opter Heyden. Ende doe Grave Karel die Coninck Willem vernam/ soo brack hy haestelick op / ende tooch binnen Valenchijn. Doe dat Coninck Willem sach/ volchde hy hem nae / ende reet door Adinghen/ daer hy herde eerlicken ontfanghen wert. Ende van daer tooch hy voor Valenchijn/ daer hy sijn Tenten eñ sijn Pavelioenen opsloech/ eñ
K. Willem neemt die Stede Valenchijn in. belach die Stede so starck/ dat die Graef hem niet vermat die te houden/eñ hy tooch daer inder nacht upt aen die ander zijde van die Stede/so dat hij't ontquam. Eñ des morgens wort die

Stede op ghegheven/behouden haer lijf ende haer goet. Doe dit die Gravinne van Vlaenderen vernam / soo wort sy seer droevich/ ende sende Boden aenden Coninck/dat sy in ghenaden woude gaen/ende woude doen dat hy haer hiet doen. Daer ontfinckse die Coninck tot sijnre vrientschap. Maer sy moeste Graef Jan haren Soon weder Henegouwen op gheven/ ende Aelst met die vier Ambachten. Ende daer soo moest sy zeghel ende Brief of gheven. Ende doe wort Graef Jan in Henegouwen ontfanghen ende gehult over een recht Lantsheer. Ende dit was int Jaer ons Heeren M. C C. ende liiij. Cort hier nae in't Jaer ons Heeren M. C C. ende lv. soo tooch dese Edele Roomsche Coninck Willem met grooter macht van volck in West-Vrieslant/in eenen harden Winter / dat Vrieslant soo hart bevroren was alst oft een steen hadde gheweest. Daer tooch hy met sijn volck binnen Alckmaer / ende van daer te Vronen/ende al over dat Ys. Daer reet die Coninc voort / ende reet door dat Ys met sijn Paert/soo dat hy ter neder stortede. Daer quamen drie of vier Vriesen/ eñ seyden/ Dit moet een Edelman wesen/ ende sy en kenden die Coning niet/ ende sy * sloegen doot Doe quam daer som ander/ende een out Vriese die den Coninck kende/ende seyde/ Och laet! wat hebdy ghedaen / ghy hebt den Coninck verslaghen. Daer namen sy hem haestelicken/ende * droegen in een out Vriesen huys/ende * hebben daer heymelicken begraben. Maer dit was een wonderlick dinck/dattet volck haren Heer soo verre lieten voor rijden alleen dat hy verslagen ende begraben was eer sy daer toe quamen. Ende dit was op die Octave van Sinte Agniet. Hy regneerde in Hollant xxj. ende in't Keyserrijck viij. jaer.

Henegouvve Aelst ende de vier Ambachten comen aen G. Ian van *Avennes*.

Anno 1254.

Anno 1255.

Alckmaer. Vronen.

* Dat is, *sloeghen hem*.

* Dat is, *droegen hem*.

* Dat is, *hebben hem*.

Dese Coninck Willem die gaf die Stede van Delft haer Hantvesten. Ende Richarde sijn Suster stichte in dat selve Jaer M. C C. en lv. een Clooster van Nonnen buyten Delft tot Coninckxvelt.

Delft.

Anno 1255. Coninexvelt buyten Delft.

By Coninck Willems tijden/als int Jaer ons Heeren M. C C. ende l. soo was een groot hey Jaer/dat noyt sijns gelijck gesien en was. Ende in dat selve Jaer vielen hagel-steenen uyter lucht / daer onsen Heer in gecruyst stont/ ende daer stont in geschreven/ *Iesus Nazarenus rex Iudæorum*. Int Jaer ons Heeren xij^c. eñ lv. so scheurde eenen berch in Burgoengen/ eñ scheurde in een valleye/so dat daer onder smoorden by de v^m. menschen.

Anno 1250.

Anno 1255.

Dit is Graef Floris, Coninck Willems Soon, ende was die vyftiende Grave van Hollant.

Floris die Vijfde/Coninc Willems Soon/wort Grave van Hollant/ maer hy en was noch maer een jaer out doe sijn Vader verslaghen wort. Soo dat Floris sijn Oom die Drossaet hem in Voochdyen nam/ ende berechte Hollant ende Zeelant met wijsheyt. Ende hy hilt dat Lant in vreden drie jaer lanck. Daer na starf dese * Grave Floris tot Antwerpen/van quetsinghe/die hy ontfanghen hadde in een Tornoy/ende wort begraven tot Middelburch in't Clooster met grooter weenen/ int Jaer ons Heeren M C C. en lviij / op die sevende Lettere van Maye. Hier na soo quam die * Hertoch van Brabant/ende nam die Voochdye vanden kinde: maer hy wert verdreven uyt Hollant/om dat sijn ghesin dat volck van Hollant soo hert waré. Daer na quam die * Gravinne van Henegouwen/ ende nam die Voochdye van Hollant vanden jonghen Graef Floris. Ende doe hy wat out was/ soo dede sy hem ter schoolen gaen/ ende * deden Duytsch ende Walsch leeren. Daer na ghevielt/dat die Heeren van Hollant docht schande wesen/ dat sy van een Wijf soude beheert wesen. Doe gingen die Heeren van Hollant ende coren Graef Otte van Gelre / dat hy Voocht soude wesen van Hollant: maer die Heeren van Zeelant hilden hem aen die Gravinne van Henegouwen. Soo dat die Graef van Gelre/ende die Gravinne van Henegouwen eenen strijt vochten op Vorentzee; daer die Graef van Gelre te boven ginck/ ende hy wort met cracht Voocht van Hollant. Daer na doe dat kint sijn jaren hadde/ soo wort hem te Wijve gegeven Beatris des Graefs Gyen Dochter van Vlaenderé; daer hy aen wan Jan die na hem wort Grave van Hollant/ Dirck/ Floris/eñ Floris/ Willem/eñ Willem/Otte/Beatris/ Elizabeth / Machtelt /eñ Margriet. Ende noch hadde hy een Bastaert die Wit hiet/die den eersté Heer van Haemstee was. Int Jaer ons Heeren M. C C. ende lxxvij. soo wort Graef Floris Ridder ghesla gen van den Hertoch Jan van Brabant tot s'Hertoghen Bosch in een Tornoy/ des dinxdaghes na Dertienendach. Daer na doe Floris Ridders naem ontfangen hadde/doe regeerde hy sijn Lant selver/ende liet die Grave van

* *Floris die Droßaet*, Coninck Willems Broeder.
Anno 1258.
* Henrick die Derde.
* Alith Weduvve van Ian van *Avennes.*
* Dat is, *dede hem.*
Voorenzee.
Wit d'eerste Heer van *Haemstee.*
Anno 1277.
Tornoyspel tot 's Hertogenbosch.

FLORENTIVS V, Gulielmi II. Cæsaris Filius, XV. Comes Hollandiæ, &c.



Gulielmo Imperatori à Frisiis cæso succedit Anno MCCLVI. *ejus ex * Elizabetha Brunsuigica filius anniculus. Primò sub variis Tutoribus, deinde ab ipsomet Florentio* V. *Respublica strennuè administrata: domitiq; cū Flandris Frisij, assiduè rebellantes. Plurima castella & palatia magnifico apparatu extruxit. A familiaribus fœdo parricidio trucidatus, cùm * Regem Angliæ, socerumq; suum * Guidonem, & alios Proceres offendisset, Anno* M CC XCVI. *absente ex Beatrice conjuge filio Successore, Ioanne* 1.

* Ottonis Brunsuigiæ Ducis F.

* Eduardum I.

* Comitem Flandriæ.

*Soon vã G. Ian van *Avennes.*
Aelbrecht van *Voorn.*
Vernoutzee
* Iae, lxxi.
Alckmaer.
Heylo.
* *Philiberts.*
* *Nassouwen.*
Gijsbert van *Amstel.*
Vredelant.
Harman van W*oerden.*
Montfoort.
Costijn van *Renisse.*
Loenen opter Vecht.
Gijsbert van *Amstel* ghevanghen.

van Gelre weder tot sijnen Lande varen:maer hy beval * Floris/ sijnre Moeyen Soon / Zeelant te bewaren. Soo dat dese Heer Floris met die Heeren van Zeelant/ende met Heer Aelbrecht van Voorn/dat Lant in vreden hilt. Ende doe wort die strijt versoent die op Vernoutzee schiede/om die Voochdye van Hollant. Int Jaer ons Heeren M.CC. ende* lxxxi. so tooch Graef Floris van Hollant met een groot moghende heyr van volck in West-Vrieslant / om sijnen Vader Coninck Willem te wreecken. Daer quam hy met sijn volck binnen Alckmaer/ ende meende des anderen daghes voort te varen. Daer quamen die Vriesen met groter macht: eñ doe Graef Floris buyten Alckmaer was met sijn volck / streden die Vriesen soo fellicken op die Hollanders / soo dat sy dat groote heyr vluchtich maeckten / ende die Hollanders weecken over stier / ende quamen by Heylo beneden Alckmaer. Maer doe sy voelden den harden Gheest onder haer voeten / soo worpen sy hen stoutelicken te weer/ende versloeghen omtrent viij^c. Vriesen : maer vanden Hollanders bleesser verslaghen v^c. Ende desen strijt was op Sinte *Willebrorts dach. Daer na ghevielt/dat die Bisschop Jan van * Assouwen/Bisschop t'Vtrecht/sijn Lant niet en koeste bedwinghen / want Heer Gijsbrecht van Aemstel die besat Vredelant/ ende Heer Harman van Woerden die besat dat Huys te Montfoorde / ende deden den Bisschop groote schade. Daer sende die Bisschop aen Graef Floris van Hollant / om hulpe van hem. Daer quam Grave Floris met een schoon heyr van volck van Hollanders ende van Zeelanders/ende met Heer Costijn van Renisse / ende belach Vredelant. Maer doe Graef Floris daer een tijt gheleghen hadde/ doe tooch hy in Hollant / ende liet Heer Costijn van Renisse met sommighe ander Heeren uyt Hollant ende uyt Zeelant daer legghen. Daer versaemde Heer Gijsbrecht van Aemstel een deel volcks/ ende quam tot Loenen opter Vecht/ om Vredelant te ontsetten. Ende als die Hollanders ende die Zeelanders dat vernamen / soo lieten sy die een helft van haer volck voor dat Huys legghen/ende toghen met die ander helft over/ ende bestreden Heer Gijsbrecht van Aemstel met sijn volck. Daer hen die Zeelanders alte vromelick in tierden/ ende versloeghen omtrent ix^c. man. Daer wort Heer Gijsbrecht van Aemstel ghevanghen. Ende als dit Aernout sijne Broeder

vernam/

vernam/soo boot hy Vredelant op te gheven/behoudensijn lijf ende sijn goet. Ende aldus soo wort dat Huys of ghenomen ongheschent / ende Heer Gijsbrecht ende Aernout worden in Zeelant ghevoert. Daer quam Graef Floris selver / ende be. lach Montfoorde een jaer lanck / dat hy seer quelde met ghe- schutte / want hy hadde daer voor doen maken twee groote † Bliden: maer ten lesten soo gaven sy dat Huys op in Graef Floris ghenaden / ende die Heer van Woerden wort met sijn ghesellen in Zeelant ghevoert/ende daer in Vangheniſſe ghe- lept. Ende dit was die sake/waer om dat Heer Gijsbrecht van Aemstel ende Heer Harman van Woerden mede over die Verradenisse van Graef Floris waren. Hier na versaem- de Graef Floris een machtich heyr van volck / ende tooch in West-Vrieslant tot Schellinchout / ende street daer teghen die Vriesen. Daer die Hollanders den strijt wonnen/ ende ver- sloeghen omtrent iiij^{m}. Vriesen. Ende doe tooch Graef Floris tot Hooch-hout-wouden. Daer die Vriesen quamen met veel volcks / ende streden teghen Graef Floris. Daer hen die Heeren van Zeelant alte vromelick in tierden/ende wonnen den strijt/ende versloegē bet dan xxxviij^{m}. Vriesen. Ende daer wort ghevanghen een out Vries / die wort sijn lijf ghegheven/ om dat hy Coninck Willems graf wijsde. Daer dede Graef Floris dat graf op doen / ende dede dat ghebeent uyt nemen/ ende dedet schoon wasschen/ ende in een schoone kiste leggen/ ende begraven te Middelburch int Clooster. Maer eer Graef Floris uyt Vrieslant schepde / soo dede hy maken dat groote Casteel tot Wydenesse. Daer hy soo langhe met sijn volck lach tot dat Casteel ghemaeckt was/daer hy veel volcks op liet leg- ghen/ende tooch tot Hollant waert. Cort hier na quamen die Vriesen met grooter macht om dat Casteel te bestormen: maer die van 't Casteel schoten soo over seer met Bossen/ ende met † Bant-armborsten/ende met ander cleynen Boghen / dat sy die Vriesen veel volcks of schooten/ eer dat sy stormens wilden begheven. Int Jaer ons Heeren M. C C. ende lxxxviij. op die xvj. dach van Louwmaent / doe ginck in Hollant een groote Vloet/daer veel volcks of verdranck. Daer na op Sinte Aech- ten dach/doe quam noch een so grooten Vloet/dat Oost-Vries- lant in brack / ende daer na West-Vrieslant: ende doe brack voort in Kermerlant / Noorthollant / Zuythollant / ende al

NOTA. Oorsaeck vande Conspiratie.

t Huys te Montfoort een Iaer lang beleghen.

† *Instrumentē van oorloghe daermen swa- re steenen me- de wierp, het Grof-geschut noch niet ge- vondē zijnde.*

d'Heer van Woerden ghevanghen.

Schellinckhout.

Hooch-hout vvoude.

xxxviij^{m}. ende noch iiij^{m}. Vriesen verslagē.

Wydenesse.

**Banck-armborsten.*

Anno 1288.

Van den groten Vloet anno 1288.

Zeelant; sonder Walcheren ende Wolfaertsdijck: oock brack een groot deel van Vlaenderen in. Soo dattet volck dranckte sonder ghetal. Daer na een tijt/ doe quamen die Vriesen immer op Hollant schaden/ ende vinghen ende sloeghen sommighe Poorters van Alckmaer. Daer tooch Graef Floris met veel volcks tot Meenblick/ ende verwachte die Vriesen. Daer hy een groot Casteel dede maken teghen die West-Vriesen. Daer na voer hy op Meloorde/ om dat hy hem ontsach voor die Vriesen. Daer hy so lange lach/ tot dat dat Casteel volmaect was. Daer na dede hy by Vronē op die Gheest maken een starck Slot dat Nyenburch hiet/ ende dede een Dijck maken datmen van Nyenburch mochte gaen tot Alckmaer. Daer na dede hy maken een starck Casteel aenden Dijck dat Middelburch hiet/ om den Dijck te beschermen. Dat Huys dat Thorenburch hiet/ dat staet daer by desen tween/ om datmē Nyenburch noch Middelburch niet en soude mogen beleggen/ want sy niet verre van malcander en stonden. Daer na maeckte hy dat Casteel te Nyewendoren. Eñ hy besettede al dese Slotē wel met volck/ ende met ander goet/ des hem noot was om te houden teghen die Vriesen. Doe dese Casteelen al volmaeckt ende wel beset waren/ doe dochte hy om sijn selfs Casteel/ ende dede maken die hoghe Sael inden Haegh/ ende die Capelle. Ende hy was soo rechtvaerdich in sijnen dinghen/ soo dat hy den armen hoorde als den rijcken inden Rechte. Hier na soo dochten die Heeren uyt Zeelant/ dat sy te seer bedwonghen waren/ ende versoenden met die Hollantse Heeren/ ende met die van Borssel ende die van Renisse/ ende sochten raet aen Grave Ghye van Vlaenderen/ ende reden hem daer toe/ dat hy soude comen in Zeelant/ sy soudent hem op doen. Maer als dit Graef Floris vernam/ soo sende hy sijn Wijf met den jonghen Jan sijn soon in Middelburch/ om die Stede te bewaren. Daer quamen die Vlaminghen ende belagen die Stede van Middelburch seer crachtelicken. Doe dit Graef Floris vernam/ soo versaemde hy uyt Hollant een schoon heyr van volck/ ende quam daer mede voor Ziericzee/ ende woude daer voort mede te Middelburch. Daer quam die Hertoch van Brabant hem te ghemoet/ ende seyde/ hoe dat Graef Ghye hem begheerde te spreken. Doe seyde Graef Floris/ Wat wil hy my spreken? hy begeert my te verderven.

'tHuys te Medenblick.

Meloorde.

Vronegeest. t'Slot Nyenburgh.

'tSlot Middelburgh.

'tSlot Thorenburgh.

'tSlot Nyevvendoren.

s'Gravē Hof inden Hage.

d'Heeren van *Borsselen*, en van *Renisse*.

Middelburg in Zeelant vande Vlaminghen beleghert.

Floris de Vijfde.

derven. Dat en is niet/ sprack die Hertoch / maer hy wil den Pays maken tusschen u ende uwen Heeren. Ende aldus is Graef Floris ghecomen metten Hertoch tot Graef Ghyen / daer hy lach binnen den Briel. Ende als Graef Ghye den Hertoch sach comen met sijn Swagher Graef Floris/ soo dede hyse beyde vanghen. Doe seyde Graef Floris / O Hertoghe van Brabant / dat en hadde ick niet-ghelooft dat ghy een verrader haddet gheweest! Is dit dat gheleye dat ghy my belooft hebbet? Ick woude wel / dat ick waer daer ghy my vondet. Die Hertoch seyde/ En ben ick niet alsoo wel ghevanghen/ als ghy zijt. Dat is waer/ sprack Graef Floris : maer ick beloove u dat/ick salt ghedencken. Doe dit die Hertoghe sach/ soo pijnde hy hem te dainghen. Soo dat Graef Floris hem selven cochte tegen sijnen * Zweer om een somme gelts : ende den Hertoch van Brabant die wort selver borghe voor Graef Floris. Ende aldus quam Graef Floris weder van daen. Maer doe den dach vander betalinghe quam / doe en woude Grave Floris niet gheven/ende den Hertoch die moestet betalen. Ende hier om so riet den Hertoch mede aen Graef Floris doot. Ende Graef Floris tooch daer na in Zeelant. Daer quamen die Heeren / ende baden ghenade / ende creghen vrientschap : sonder Heer Wolfaert (*vander Veer*) wort verdreven. Daer na so wort dat Hylick gemaeckt tusschen des Coninckx Soon van Enghelant / ende van Grave Floris Dochter van Hollant. Maer des Coninckx Soon die starf binnen sijn jaren : Ende doe wort weder des † Coninckx jonghe Dochter ghesekert Jan Graef Floris Soon tot eenen Wijve. Hier na soo versaemde die Graef van Vlaenderen een machtich heyr van volck / om in Zeelant te wesen. Daer teghen quam Graef Floris met groter macht/ende quam te Vlissinghen in Zeelant. Eñ die Vlaminghen laghen in Casant in den Polre. So dat Heer Jan van Renisse die tooch over met iij^c. Hollanders ende Zeelanders / ende vinc eñ sloech wel iij^m. Vlamingen/ eñ quam weder in Zeelant met grooter eeren. Daer na quamen die Vriesen / die mede met Graef Floris daer waren/ ende togen over in Casant/ende stichten brant/ eñ namen groten roof/ eñ versloeghen wel xiiij^c. Vlaminghen/ende keerden weder in Zeelant met eeren. Doe die Vlaminghen saghen dat sy altoos aldus versocht worden / soo quamen sy met groote Sche-

Briel.

Graef Floris verradelick gevangẽ

** Swagher, Schoonvader,*

Sic ars deluditur arte.

Nota.
Oorsaeck vande Conspiratie.
Wolfaert vander *Veer* verdreven.

† Eduardi I.

Casant.
Ian van *Renisse.*
iij^m. Vlamingen verslaghen.
Noch xiiij^c.

te Schepen / ende beleyden dat Water dat daer niemant * lijden en mochte tot aen Brabant/ ende sloeghen opt lant. Doemen dat in Zeelant vernam/soo wort alle Zeelant in roer/ soo dat noyt mensche en sach volck alsoo gierich te strijden/als dat volck was. Daer quam aen die een sijde Heer Dadijn van Cruininghen met veel volcks. Ende aen die ander zijde quamen die van Borselen. Ende van vooren quam Graef Floris met die Hollanders/ende met die Vriesen. So dat die Vlaminghen aen beyden sijden beleghen waren. Daer begonden die Vlaminghen verbaert te worden / ende waenden weder te Scheep te loopen / maer die wech was hen benomen: soo dat sy al verslaghen worden/omtrent xlvij^c. Vlaminghen. Ende dit was int Jaer ons Heeren M. C C. xcv.

*Dat is, *voor by seylen en passeren.*

Dadijn van *Cruninghen.*

De H H. van *Borsselen.*

xlvij^c. Vlamingen verslaghen.

Anno 1295.

Opten goeden Vrijdach starf Beatris Graef Floris Wijf/ ende wort begraben te Reynsburch int Clooster.

Vande moordenaer Gerrit vā *Velsen.*

H. van *Woerden.*

G. vā *Amstel.*

Hier na ghevielt/hoe dat Gerrit van Velsen mede te Hove was / metten Heer van Woerden ende metten Heer van Aemstel. Ende Gerrit van Velsen en hadde gheen Wijf/ ende Graef Floris hadde een heymelick Boel / die hy Gerrit van Velsen gheven woude. Daer Gerrit op antwoorde / dat hy nimmermeer sijn Hoer nemen en soude. Doe seyde Graef Floris / Ick belove u / dat ghy en sult geen Wijf hebben/ten sal mijn Hoer wesen. Ende alsoo ghevielt. Daer swoer Gerrit van Velsen/dat hy gheen Caproen op sijn hooft setten en soude/ten waer gewroken. Ende sochte raet aen Heer Herman van Woerden/ ende droeghen over een/ dat zijt den Heer van Kuyck met den Heer van Heusden te kennen gaven. Ende leyden eenen dach te Berghen aen den Zoom van eenen dootslach te soenen; daer niet aen en was / maer het was om haer verradenisse te volbrengen; daer hem die Heer van Kuyck beloofde hulp vanden Graef van Vlaenderen / ende vanden Hertoch van Brabant. Daer na leyden sy eenen dach tot Camerijck / daer sy over een droeghen / hoe dat sy Graef Floris vanghen souden. Ende daer toe hadden sy hulpe vanden Coninck van Enghelant/ende vanden Grave van Vlaenderen/ ende vanden Hertoch van Brabant. Ende dit wisten veel Heeren in Hollant/maer het bleef verholen. Daer na ghevielt/ dat die Heer van Kuyck die sende Graef Floris een ontseg-brief by een Paep. Ende als Graef Floris den brief las / soo wort hy lachende/

Siet hier mijn Toetsteen.

d'Heer van *Kuyck.*

d'Heer van *Heusden.*

De G. van *Vlaenderen.*

d'Hertoch vā *Brabant.*

De Coningh van *Engelant.*

lachende/ende ſeyde/Wat ſal ick nu doen? die Heer van Kuyck
wil my verdrijven. Als dat die Paep hoorde/was hy verbaert/
want hy en wiſt niet wat inden Brief ſtont. Doe ſeyde Grave
Floris / Heer! en weeſt niet verbaert/ u en ſal niet miſſchien.
Ende hy * deden ghſleyden tot dat hy ſeker was. Daer na
tooch Graef Floris t'Utrecht / om die Heeren te verſoenen/
want ſy onderlanck vyant waren. Ende des avonts doe aten
ende droncken die Heeren met malcander / ende met Graef
Floris. Ende doe daer die maeltijt ghedaen was / doe ginck
Graef Floris ſlapen. Daer toghen die Verraders buyten der
Stad met veel *volcs te harnaſch/die ſy daer al heymelick ge-
brocht hadden. Daer ginck die Heer van Aemſtel tot Graef
Floris bedde / ende * wreckten upt ſlaep/ende ſprac/Heer! ghy
ſlaept veel te langhe/het is ſchoon weer/ ghy ſoudet nu int velt
weſen. Daer ſtont Graef Floris op/ ende ſeyde/ Roept my ee-
nich van mijnen knapen. Daer ſeyde Heer Gijſbrecht totten
Camerlinck/ Seght mijn Heer/ dat hy ons volghe/ wy ſullen
voor rijden. Daer ginck men ſadelen alle die Paerden / ende
Graef Floris reet met ſijn twee * Neven van Henegouwen/
ende metten Heer van Arckel. Ende doe Graef Floris op die
Weye quam/ ſoo ſach hy den Heer van Woerden/ ende Heer
Gijſbrecht van Aemſtel / Gerrit van Velſen / Aernout van
* Bonſtoop/ Gerrit van Crayenhorſt / Willem van Teylin-
ghen/Willem van Zanen. Deſe reden teghen Graef Floris/
ende vinghen hem. Daer reet een van Graef Floris knechten
aen/ende woudet weeren / maer hy wort ſoo ſeer ghewont/ dat
hy corts daer na ſtarf. Die Heer van Arckel die nam die twee
onghe Sonen van Henegouwen / ende voordeſe met hem te
Dordrecht. Ende Graef Floris die wort ghevoert opt Huys
e Muyden. Als deſe maer in Hollant quam / doe wort al dat
volck in roer. Daer voerẽ die Kermers met die Waterlanders
op dat water voor Muyden. Maer dat ſagen die opten Huy-
ſe laghen / ende ſeyden tot Graef Floris / Doet u luyden heen
varen/of waert dat ons yet miſſchiede/ghy ſouter om ſterven.
Daer ſchreef Graef Floris eenen Brief aen ſijn volck/dat ſy te
huys ſouden varen/hy hoopte cortelick van daen te weſen. Eñ
als dat volck den Brief hoorde/ende verſtaen hadden/doe ſey-
den zy/Vermaledijt moeten ſy weſen! hier hebben ſy hem toe
ghedwonghen : aldus en ſullen ſy noch niet betalen. Daer na

Floris de Vijfde.

* Dat is, *dede hem.*

* *Volck te harnaſch*, dat is, *gewapent volck.*

* Dat is, *wreckte hem.*

* Siet de Toetſteen.

De Heer van *Arckel.*

Harman van *Woerden,*

G. vã *Amſtel,*

G. van *Velſen.*

A. van* *Benſcoop.*

G. van *Crayenhorſt,*

W. van *Teylingen.*

W. van *Sanen.*

Siet noch andere Verraders hier na pag. 75.

Dordrecht.

'tHuys te *Muyden.*

Kermers en Waterlanders.

doch-

Floris de Vijfde.

dochten die verraders dat sy te Muyden niet seker en waren/ om die Vriesen/ ende wouden varen op dat Huys te Cronenburch. Doe dat die van Naerden vernamen/soo leyden sy laghen in dat coorn/ende opten vijfden dach/na dat sy hem ghevanghen hadden / soo voeren sy met hem heen / ende hadden hem gheset op een Paert/ende hadden hem sijn voeten onder dat Paert tsamen ghebonden. Soo dat sy by Naerden quamen/ende Gerrit van Velsen die reet voor / ende vernam dat volck in den wech/die hy vraechde wat sy daer sochten. Die van Naerden seyden/Dat ghy brengt/dat soecken wy/ dat is onse Grave van Hollant. Die en moecht ghy niet crijghen/ sprack Gerrit / ende reet weder omme/ende tooch sijn Swaert. Doe dat Graef Floris sach / soo waende hy met dat Paert te ontrijden/maer dat Paert viel in een graft. Daer sloech hem Gerrit van Velsen metten Swaerde/ende† stacken door sijn hert. Soo dat hy daer den gheest op gaf/eer die van Naerden aen quamen. Ende Gerrit van Velsen die was sijn Paert ontloopen/ dat hijt niet crijghen en conde/ soo dat een sijn knecht hem sijn Paert dede / daer hy mede ontreet / met al die Heeren die met hem waren. Maer die knape wort gevangen/ ende al levende op een rat gebonden. Ende dit was die eerste wraeck van Graef Floris doot.

Vriesen dat sijn Kermers ende Waterlanders.

Naerden.

† Dat is, *stack hem.*

Graef Floris starf int Jaer ons Heeren M. C C. en xcvj. Op Sinte Jans Avont inden Somer wort hy ghevanghen/ ende op Sinte Pieter ende Pauwels Avont wort hy verslaghen. Hy regneerde xlij. jaer.

Vreemde Historie van tvvee Hasevvinden.

Hoort hier een vreemdt dinck. Dese Graef Floris die waren twee Winthonden ghegeven van een sijn Nichte/ die noyt van hem en scheyden/waer hy ginck/of waermen voerde. Doe soo waren sy by hem doen hy verslaghen wort/ ende bleven by hem legghen/ die een aen die een zijde / ende die ander aen die ander zijde. Ende doe hy ghebrocht wort tot Alckmaer/ ende gheset wort inden Choor / daer bleven sy legghen tot sijnen voeten voor den Autaer. Ende waren soo cranck ghewordden (want sy noyt ghegheten en hadden sint dat Graef Floris ghevanghen wort/) soo datmense met warme soetemelck weder moeste voeden.

Als dit aldus gheschiet was / ende Gerrit van Velsen sijn moet gecoelt hadde aen Grave Floris/ so reet hy op dat Huys tot

tot Cronenburch: Ende Heer Gijsbrecht van Aemstel / met Heer Harman van Woerden toghen uptten Lande. G. van *Velsen* op't Huys te Cronenburg.

Hollant sonder wettighe Graef.

Als dese maer int Lant quam / dat Graef Floris doot was / soo wort alle dat volck in roer / ende belaghen Cronenburch met grooter macht van volck: als die Vriesen / die Kermers / die Waterlanders / Noort-Hollant / Zupt-Hollant / ende al Zeelant. Ende daer waren Capiteynen die Heer van Zuylen/ende Heer Gijsbrecht van Yselsteyn. Daer na sende men aen Graef Floris Maghen / aen den Grave van Cleve / ende aen den Grave van Henegouwen/ende aen Zybaert den Bisschop van Ceulen. Daer sende die Graef van Henegouwen sijnen Broeder in Hollant met veel volcks / ende voer daer mede voor Cronenburch. Daer na quam die Graef van Cleve met grooter macht in Hollant / ende tooch oock voor Cronenburch. Soo dat Cronenburch wort ghewonnen stormender hant/ende Gerrit van Velsen / Aernout van † Bouschoop / Costijn van * Voterneße/met Aelwijn sijn broeder / eñ Willem van Zanen worden ghevanghen. Die Grave van Cleve die woudese met hem voeren in sijn ghelepe: daer die Vriesen teghen waren / ende seyden / Waert dat yemant soo coen waer / waer hy Heer of Knecht / die die ghevanghens levende wech voerde/hy waer die eerste die daer om sterven soude. Doe seyde die Graef van Cleve / Neemt dan die ghevanghens / ende deeltse dat elck wat hebet. Daer soo worden sy ghedeelt. Ende die Vriesen met die Kermers hadden Gerrit van Velsen ende Willem van Zanen / ende noch twee ander die † ick niet en kende. Die Hollanders haddẽ Aernout van * Bonstoop eñ Willem van Teylinghen. Ende die Graef van Cleve behilter twee. Die Joncheer van Voorn hadde Gerrit van Crapenhorst met hen vieren. Die van Dordrecht hadde Huge van Baerlant. Ende dese ghevanghens worden alle onthooft/ende op raden ghelept: Sonder Gerrit van Velsen / die wort die swaertste doot aen gedaen diemen aen doen mach eenich mensche/ende daer na wort hy op een rat ghelept. Ende al dat hem ten neghenden lede aen ginck/dat wort op raden gelept. Daer na tooch die Grave van Cleef inden Haegh / ende onderwant hem

De Heer van *Zuylen*. Gijsbrecht van *Yselsteyn*.

Cronenburg bestormt en overvvonnẽ.

† *Benscoop*, Costijn ende Aelvvijn vã * W*terneße*.

† Dese Auteur schijnt doe gheleeft te hebbẽ: maer siet de Toet, steen.

* *Benscoop*.

Huge van *Baerlant*.

Straf over G. van *Velsen*.

hem Hollant. Daer na quam die Graef Jan van Henegouwen in Zuytholland / ende quam binnen Dordrecht / daer al dat volck blijde om was/ende hoopten dat Graef Jan Hollant wel regeeren soude. Daer na quam Graef Jan te Delf / ende doe wort daer een groten opstal onder die ghemeent/die tegen malcander vochten. Daer bleef Graef Jan seven daghen legghen binnen Delf/ ende versoende die † meent/ dat sy te vreden waren. Daer na tooch Graef Jan inden Haegh / ende verdreef den Grave van Cleef / ende regeerde Hollant tot sijns Neven behoef Grave Jan/ die Graef Floris Soon van Hollant was/ ende was in Enghelant doe sijn Vader verslaghen wert. Nu is Bisschop Willem van Vtrecht bedroeft om dat hy Cronenburch met ontset en hadde / ende meende noch Hollant schade te doen / ende quam met een heyr van volck / ende belach dat Huys te Muyden. Ende op dat Huys was Castelleyn Heer Dirck van Haerlem. Daer bestormde die Bisschop dat Huys soo langhe/ dat sy hen op gaven. Daer na tooch die Bisschop in Vrieslant/ ende heeft se daer toe ghebrocht dat sy Hollant of gingen/ ende quamen ende belagen dat Huys te Wydenisse/ met soo groter macht/dat Boudijn die Castelleyn dat Huys op gaf / behouden sijn lijf ende sijn goet; ende die Vriesen braken of neven der aerden. Daer na toghen sy voort / ende braken dat Huys te Nyewendoren / dat noch niet volmaeckt en was. Daer na belaghen sy dat Huys te Meenblieck / ende verbarndet al dat daer omtrent stont. Floris Heer Wouters Soon van Kermerlant die was Castelleyn op dat Huys / ende haddet alsoo ghespijst dat hy om die Vriesen niet en gaf. Maer die Bisschop sende die Vriesen twee * Blyen/daer sy dat Huys mede bestormden. Als Graef Jan vernam hoe dattet Huys (*te Medenblick*) van den Vriesen beleghen was / doe quam hem oock die bootschap / dat die Vlaminghen in Zeelant waren/ende hadden Middelburch beleghen. Daer tooch Graef Jan van Henegouwen met veel volcks in Zeelant/ende ontsettede Middelburch/ende verdreef die Vlaminghen uyt Zeelant. Daer na tooch hy met sijn volck ende metten Heer van Arckel ende met die Heer van Put/ende quamen tot Enchuysen/daer die Vriesen lagen. Daer quamen die Hollanders ende streden op die Vriesen/ende versloegender wel iij^m. Ende daer wort Enchuysen verbrant. Doe die van Enchuysen

(leest,

Margin notes:
Dordrecht.
Delf.
† Dat is, *gemeente*.
De Bisschop van Vtrecht belegert,en vvint 'tHuys te *Muyden*.
Dirck van *Haerlem*.
Der Vriesen oproer.
'tHuys te W*ydenesse* belegen,ende gheslecht.
Als mede 'tHuys te *Nyewendoorn*
'tHuys te *Medenblick*.
Floris Wouterſz. van *Kermerlant*.
* Siet pag. 69. *Bliden*.
Middelburg in Zeelant vande Vlamingen beleghen.
De H. van *Arckel*.
De H. vā *Put*.
iij^m. Vriesen verslaghen.

(leeft, *doe die vande Huysen* den brant sagen/doe riepen sy luyde/ ende seyden/God sy geloost! ons comt ontset. Ende ten eersten dat die Maerschalck met dat heyr aen quam / doe liepen sy vanden Huyse neder met die Poerters van Meenblick / ende streden op die Vriesen/ende versloeghen noch wel viijm. Vriesen. Daer quam Graef Jan binnen den Burch/ende sach hoet gheschepen stont/ ende dedet weder spijsen van al dat dẽ Huyse toebehoort. Eñ dit was in een harden Winter/ ende vroes soo seer/dat Graef Jan sorchde dat die Zee hem belegghen mocht/ soo dat hy nauwelick te lande conde comen / ende hy quam te Haerlem. Ende daer soo quam hem bootschap dat Graef Jan sijn Neve Graef Floris Soon uyt Engelant was gecomen/ende was in *Hollant. Daer tooch Graef Jan van Henegouwen tot Dordrecht/ende sende Boden aen sijnen Neve/ dat hy quaem tot Dordrecht/ hy soude hem sijn Lant op draghen. Daer ontboot hem Graef Jan van Hollant weder by Alout den Bailjou/ dat hy comen soude tot * Rotterdam/ met niet meer dan met hondert man/op een goet ghuleye. Daer Graef Jan op antwoorde / dat hy sijns Neven gheleye gheen doen en hadde/ want daer en is gheen † veet tusschen ons beyden. Daer die van Dordrecht op antwoorden/ ende seyden/ waert dat hy totten Grave van Hollant woude / sy wouden hem gheleyden met al haer macht. Daer hem die Grave op antwoorde/ het is beter dat ick den tijt ontbeyde/ dat hy alsoo lief tot my come/als ick nu tot hem comen soude. Ende aldus bleef die Graef van Henegouwen binnen Dordrecht: ende van daer is hy heymelick ghetoghen in Henegouwen.

'tLant sonder Heer.
Enchuysen. Siet de Toetsteen.
viijm. Vriesen verslagẽ.
Haerlem.
* Siet de Toetsteen.
Dordrecht.
Rotterdam.
* Siet de Toetsteen.
† Dat is, *vyantschap.*

Die rechte Graef comt uyt Engelant in syn Graefschap.

Als Graef Jan van Hollant vernam dat sijn * Swager die Graef van Henegouwen uptten Lande was / soo quamen die Hollanders ende die Zeeusche Heeren / ende deden den jongen Jan Grave Floris Soon hulden in Hollant ende in Zeelant over een recht Lantsheer.

* Siet de Toet-steen,

Dit is Ian Graef Floris ſoon, ende was die ſeſtiende Grave van Hollant.

Jan die Eerſte/Graef Floris ſoon/wort Grave van Hollant ende van Zeelant. Ende hadde te Wijve Elizabeth des Coninncks Dochter van Enghelant; maer hy en wan gheen kinder aen haer. Ende doe Graef Jan in Hollant ghehult was/ ſoo dede hy Heerbaert bieden/ ende tooch met grooter macht in West-Vrieſlant/ende quam te Vronen op die Gheeſt.

Vronen opte Geeſt.

Daer die Vrieſen ſtoutelick aen quamen / ende ſtreden teghen die Grave van Hollant / ende ſloeghen hem of Heer Jan van Arkel/ende Heer Jan vander Doortoghe/ met ſommighe ander meer.

H. Ian van *Arckel* met Ian vander *Doortoge.*

Die Vrieſen verloren den ſtrijt/ende daer worter verſlaghen iij^{m}. behalven die daer verdronchen hier ende daer. Daer dede die Graef van Hollant alle die dooden begraven.

iij^{m}. Vrieſen gebleven.

Ende doe dede hy dat Lant aenſteken ende verbarnē. Daer na tooch hy binnen Alckmaer / ende dede Graef Floris ſijnen Vader van daen nemen / ende brochten te Reynſburch int Clooſter/ daer hy eerlick begraven wort.

Alckmaer.

Reynſburg.

Daer ghevielt/datmen eenen dach ſoude houdē tuſſchen Brabant ende Hollant/ende Graef Jan van Hollant die quam te Reymerſwale/ ende die Hertoch van Brabant die was te Berghen aenden Zoom.

Reymers-vvael.

Bergen aenden Zoom.

Daer wort Heer Jan van Reniſſe over gheſent van Graef Jans wegen/ om dat hy ſeer wijs was/ ende om dat dien Pays te beter mochte weſen. Maer dat benijde Heer Wolfaert / ende dede Graef Jan van Hollant verſtaen/ als * datten Heer Jan van Reniſſe verraden ſoude / ende datten dien Hertoch vanghen ſoude.

H. Ian van *Reniſſe.*

H. Wolfaert vander *Veer.*

* Dat is, *dat hem.*

Daer tooch Graef Jan op dat Slot tot Lodijck/ ende ontboot die Hollanders dat ſy by hem quamen.

'tHuys Lodijck.

Ende doe Heer Jan van Reniſſe vernam / dat hy dus teghen der Graef vermaeckt was / ende hy tot ghene antwoort en conde comen/ ſoo tooch hy op ſijn Caſteel te Moermont / ende ſpijſde dat eñ mandet wel met volck. Daer na tooch Graef Jan van Hollant ter Veer. Ende daer wort Heer Jan van Reniſſe ghedaecht/maer om dat hy gheen gheleye en hadde / ſoo en dorſt hy niet te recht comen/ ende doe wort hy ghebannen uyt Hollant ende uyt Zeelant. Ende daer na belachmen Moermont ſoo langhe datment op gaf / ende het wort gheſlecht neven der aerden

Ian van Re*niſſe* gebannē

Moermont gheſlecht.

IOANNES I. Florentij V. Fil. Guil. Cæſaris Nepos, XVI. Comes Hollandiæ, &c.

Ejus nominis, primus, ſed ultimus Comitũ ex proſapiâ Theoderici I.



Optimo Principe Florentio V, *Anno* M.CC.XCVI. *à parricida Velſeno interfecto, cum adhuc abeſſet in Anglia filius ejus Ioannes* I, *diſcordia aliquamdiu in Hollandia laboratum eſt, tumultuatumq; variè: nunc hoc, nunc illo provinciam ſibi injuſtè vindicantibus. In Patriam redux, natu paulo grandior, bis rebellantes Friſios aggreſſus, magnis affecit cladibus.* * *Deceſſit anno* M. C C. XCIX. *nondum exacto in adminiſtratione quadriennio, non ſine veneni ſuſpicione. Vidua* * *Elizabetha ad Anglos ſuos reverſa eſt.*

* Harlemi.
*Regis Eduardi I. filia.

aerden. Daer Heer Wolfaert seer lief toe was/ende docht nu en sal hy nyt niet meer te lede staen. Ende aldus soo hadde Heer Wolfaert groote wille int Lant / want hy seer wel was met Graef Jan van Hollant/ soo dat die Graef van Hollant niet en dede / ten was by Heer Wolfaert. Hier na begonde die Bisschop van Utrecht weder teghen den Graef van Hollant op te staen/ende tooch in Oost-Vrieslant / daer hy Aflaet predickte à pœna & à culpa alden ghenen die den Grave van Hollant wouden verdrijven. So dat die Vriesen met hem boeren/ende quamen met veel Schepê te Monickendam. Daer tegen quamen die Waterlanders met die Kermers/ ende streden teghen den Bisschop/die met die Oost-Vriesen daer ghecomen was/ ende versloeghen veel volcks/ende maeckten al dat heyr vluchtich/ende die Bisschop quam heymelick wech. Doe wortet in een Bestant gheset/ende die Bisschop quam ter Veer/ daer die Graef van Hollant lach. Daer worden sy vereenicht ende wel versoent. Maer doe die Bisschop weder in Hollant was/ soo tooch hy aen hem sommige Heeren/ ẽñ oorloghde terstont weder op Hollant/ boven sijn beloften. Hier na soo schreef die Graef van Hollant aen Heer Gijsbrecht van Yselsteyn/ of hy hem dat Huys wilde opgeven/ alsoo hijt van dat Graefschap van Hollant te Leen hilt/ende dat eerste dattet oorlogh gesoent waer/so soude hijt hem weder op leveren/ ende waert dat daer eenighe schade aen gheschiede/ die Grave van Hollant soudet hem oprechten. Daer Heer Gijsbrecht van Yselsteyn op antwoorde / dat hy door lief noch door leet sijn Huys niet en soude opgheven. Aldus soo wort dat Huys belegen/ende Heer Gijsbrecht die moestet opgeven/ende hy bleef * ghevanghen. Hier na ghevielt / dat Alout die Baljou van Dordrecht die woude met die Schepen van Dordrecht sitten een stille waerheyt van saken die in die Stede gheschiet waren. Dáer die Schepen op antwoorden/dattet die Hantvesten niet en vermochten met yemant te rechten van cleynen of van hoghen / dan met den Schout: maer sy wouden wel met hem te recht sitten / behouden der Steden Rechten. Aldus soo wort die stille waerheyt begonnen. Maer eer dat sy voleyndet was/ soo quam Graef Jan van Hollant metten *Heer vander Veer/ende niet * Heer Wolfaert/binnen Dordrecht. Ende daer woudese die Grave van Hollant int schrift hebben/ die misdaen hadden. Daer die van

Die Bisschop van Utrecht oorloght op Hollant.

Monickedam.

'tHuys Yselsteyn belegert, ende by de Graef inghenomen.

* Siet de Toetsteen.

Alout Baljou van Dordrecht.

Stille waerheyt sitten, dat is, de *ghevanghens hooren*.

* Siet de Toetsteen.

Graef Ian, Florissoon.

van Dordrecht teghen seyden/ dat haer Hantvesten hilden/ soo wat dat binnen Dordrecht gheschiede/ dat soudemen wel daer binnen rechten. Alsoo dat die Grave gheboot / dat sy met viff mannen/ die hy noemen soude/ comen soude te Delf/ ende daer legghen souden te ghijsel tot des Graven wederseggen. Ende doe tooch die Graef inden Haegh. Daer sende die van Dordrecht Boden aenden Grave van Hollant/ om ter antwoort te comen. Maer die Grave en woude daer niet of hooren. Daer na wort hen een dach gheset te Delf te comen / daer die Grave van Hollant lach mettē † Heer vander Veer/ ende met † Heer Wolfaert/ ende daer die van Dordrecht tegenwoordich waren. Daer verslooch Heer Wolfaert die saken / hoe dat die Grave die Tafel woude hebben vanden ghenen die misdaen hadden. Daer die Schepen van Dordrecht op antwoorden/ dat sy met Alout den Bailjou waren over een ghedraghen/ dattet die Schepen souden berechten binnen der Stede / ende anders niemant. Daer die Bailjou op antwoorde met fellen moede/ ende seyde/ Dat is gelogen: ende waert datter yemant teghen seyde/ ick woude teghen hem in een camp gaen. Daer een Schepen van Delf op antwoorde/ ende seyde/ Souden die Hantvesten te camp staen/ soo en waren sy niet. Ende wat die van Dordrecht nu ghevalt/ dat mach ons morghen ghevallen. Maer daer op antwoorde die Heer vander Veer / ende seyde / Ghy Heeren van Delf/ en moeyet u van deser sake niet/ mijn Heer weet wel wat hy doen of laten wil. Ende daer na voer die Grave inden Haegh. Ende die van Dordrecht toghen weder te Dordrecht sonder oorlof. Doe dit gheschiet was / soo ontseyde die Grave van Hollant die Stede van Dordrecht/ ende hy beval Joncheer Jan Wit van Haemstede dat Huys te Put. Ende Heer Claes van Cats die lach tot Alblasserdam. Ende Alout die Bailjou die lach te Slidrecht met veel volcs/ ende dede een Blochuys maken opten Dijck/ om dat niemant daer voorby en soude lijden. Daer cooren die van Dordrecht vier Hooft-mans/ by welcken men doen ende laten soude/ ende schreven Brieven in elcken Steden/ dat sy hen doch niet en wouden moeyen/ want wat hen nu gebeurde/ dat mochte een ander morghen of daer na ghebeuren. Alsoo dat al Hollant worde in roer. Doe dit Heer Wolfaert sach/ soo wort hy verversaecht/ eñ tooch met Graef Jan van Hollant al heymelick te Schiedam/

Delf.

Haghe.

† Siet de Toetsteen.

DeGraef ontseyt Dordrecht.

Ian Wit van *Haemstede*.

t'Huys te *Putte*.

Heer Claes van *Cats*.

Schiedam/ om voort in Zeelant te varen. Des morghens vroech/ doe wort men gewaer hoe dat die * Heer vander Veer/ ende Heer Wolfaert mit Graef Jan van Hollant te Zeelantwaert voeren. Daer die van Delf haestelick uyt togen mit alle haer macht/ ende quamen te Vlaerdinck. Daer saghen sy dat schip op die Maes/ daer Graef Jan in was met Heer Wolfaert: maer die wint was soo cleyn/ dat sy niet veel en vorderden. Daer na namen die van Delf roey-schuyten ende visch-schepen/ ende roeyden hem nae/ ende quamen an des Graven boort/ ende vrageden/ of hy wederomme woude keeren/ of niet? Ende waert dat hy wederomme in Hollant mit hen woude/ dat hy die hant bieden soude. Die Grave boot die hant/ende voer wederomme/ende sy brochten hem te Delf/ ende Heer Wolfaert ende die Heer vander Veer moesten elck op een goet steenhuys gaen/ daer sy terstont weder uyt ghenomen worden/ eñ worden * beyde verslagen: want die Heer vander Veer die wort van eenen grooten steenhuys genomẽ/ eñ hy wort tot eenen venster uyt geworpen/ eñ op glaviẽ ontfangen: eñ Heer Wolfaert desgelijck. Eñ noch was Graef Jan binnen Delf/die dat seer mishaechde: maer hy geliet hem of hem daer niet om en waer. Doe dese maer te Dordrecht quam/ wort alle die stadt in roer/ eñ togen uyt met al haer macht te Slidrecht/ daer Alout den Baelju lach/ ende bestormden dat Blockhuys: So dat Alout wort gevangẽ met sijn twee broeders/ ende met sijn onder-schout/ ende met sijn hangeman: ende men brochtse binnen Dordrecht/ daer sy terstont verslagen worden van die ghemeent. Doe Graef Jan van Hollant in desen last was/ ende hy dat Lant niet in vrede en conde houden/ soo schreef hy vriendelick aen Graef Jan van Henegouwen/ dat hy doch in Hollant woude comen / ende helpen hem dat Lant regieren. Daer quam die Graef van Henegouwen binnen Dordrecht/ daer hy eerlick ontfangen wort. Ende daer quam Graef Jan van Hollant / ende droech den Grave van Henegouwen Hollant ende Zeelant op/vier jaer lanck Ende hy wort over Ruwaert des Lants in allen Steden gehult. Ende Graef Jan van Hollant die wederriep alle saken die geschiet waren vander tijt dat sijn vader ghevanghen wort/ende dede sijn seghel aen stucken slaen/ ende gaf den Grave van Henegouwen die Voochdye van Hollant ende van Zeelant al te mael in de hant / met goeden

* Siet de Toetsteen.
Delf.
Wolfert vã *Borselen*, Heer vander Veer.
* Siet de Toetsteen.
D'Heer vander *Veer* ter venster uytgevvorpen, tot Delf.
Alout met de zijnen verslagẽ, tot Dordrecht.
Graef Ian van Henegouvve tot 'sLands dienst ontboden;
Wordt Ruvvaert.
Siet hier de Toetsteen.

goeden beseghelden brieven. Ende die Grave van Henegouwen besette Hollant/ ende tooch weder in Henegouwen. Ende Grave Jan van Hollant die lach te Haerlem seer sieck van * meynsoen/ende starf op sinte Martijns avont in de Winter/ int Jaer ons Heeren M. CC. ende xcix. Hy starf sonder kinder/ ende sonder Ridders naem: ende regneerde drie jaer ende een half. Ende leyt begraven te Reynsburch int Clooster. Ende doe ginck dat Wapen van Hollant te niet: ende quamen die Landen op die Grave van Henegouwen.

Graef Ian, Floris soon.

Graef Ian sterft tot Haerlem.

* *Menisoen.* Siet de Toetsteen.

Anno 1299.

'T Wapen van Hollant gaet te niet, ende van Henegouwe begint.

Dit is Ian die anderde, ende was die eerste Graef uyt den Huyse van Henegouwen, die seventhiende Graef van Hollant.

Jan die anderde/ die eerst was Graef van Henegouwen/ die wort nu Grave te Hollant/ende wort gehult in allen Steden van Hollant ende van Zeelant over recht Lantsheer. Ende hadde te Wijve Philippa des Graven Dochter van Lutsenburch/daer hy aen wan Willem die na hem wort Grave te Hollant/Jan Sonder-genadē/Heer Jan Beemont/Heynrick Canonick van Camerick/Walraven die Prins/Johanna Abdisse/ Margriet Gravinne van † Atraben/ Alijt Gravinne vas Cleermont/ Marri Gravinne van Borbon/ Machtelt Vrouwe van * Viele. Doe Graef Jan in Hollant ende in Zeelant gehult was/ doe quam Heer Jan van Renisse weder in Zeelant/om sijn ontschult te doen voor den Graef/ van dat hem Heer Wolfaert opgeseyt hadde/daer hy om uytten Lande wort ghebannen. Alsoo dat Heer Jan van Renisse 'tLant creech: maer hy moeste borch setten met goeden brieven/nimmermeer teghen den Graef te wapenen. Maer dese Brief en conde niet beseghelt worden/ soo dat Heer Jan van Renisse die voer in Schouwen/ ende dwanck dat volck metten vier/ so dat sy tot sijnen gheboden stonden. Oock creech hy in sijn hulpe die van Borssel. Daer quam Graef Jan met grooter macht tot Ziericxee/ ende van daer is hy ghecomen te Arremuyden/ ende des ander daghes voeren sy voor der Veer. Daer dat volck opt lant trat: Ende altehant verkeerde dat weer/ende wort reghenende ende donrende eñ blixemende / dat een mensche gruwen mocht. Ende doe ginck al dat heyr weder te scheep / ende Graef Jan die tooch weder in Middelburgh/ ende liet Heer Gye sijn Broeder met dat heyr na comen. Daer volchde Heer Jan van Renisse hem na met veel volcs ende met baerdsen / ende sloech op die Hollanders / ende versloech veel volcks/ ende vinck int leste vanden strijde Heer Ghye Grave Jans Broeder. Ende cort daer na wortet oorlogh ghesoent bij den Coninck van Vranckrijck. Hier na doe Heer Jan van Renisse niet en wist hoe dat hy Graef Jan uyt Hollant verdrijven mocht / soo wort hy te rade dat hy voer aen Hertoch Albrecht

† *Atrabatten*, oft *Atrecht*.

* *Niele*.

Ian van Re*nisse* in Zeelant.

'tLant van Schouvven, ende die van *Borssel* vallen I. van *Renisse* toe.

Strijden tegen die Hollanders, ende vangē 's Graven Broeder.

IOANNES II. Hanno, Adelheidis Hollandæ Fil. XVII. Comes Hollandiæ, &c.

Comes Hannoniæ.



Cùm ſine liberis Ioannes hujus nominis primus, ſed ſtirpis Theodericianæ ultimus, fato conceſſiſſet, Hollandiæ Comitatus ad * *Ioannem Hannoniæ Principem devolvitur, Anno* M.CC.XCIX. *Quo gubernāte, veteres ſimultates regnandiq́ avaritia recrudeſcunt. Quibus cùm ſe magno ſtudio opponeret Hanno, ejecti ſunt provinciâ* * *Flandri, aliiq́ hoſtes profligati. Suffecto filio ſuo Gulielmo, in Hannoniam conceſſit; ubi anno* * M.CC.IV. *menſe Septemb. obiit, & Philippa ejus uxor Aprili proximè inſequenti. Ambo Valentianis ſepulti.*

* Erat hic Ioannes Avennionis ex Adelheide Guilhelmi Regis ſorore filius.
*Henrici Luxenburgenſ. F.
* Al. M CC. V.

brecht van Oostenrijck/die doe keyser van Romen was/ ende brocht den keyser aen / hoe datmen Hollant te Leen hilt vanden keyser. Ende nu Jan Graef Floris soon ghestorven was sonder kinder / ende sonder Ridders naem/dat Hollant weder aen dat Keyserrijck bestorven waer. Ende waert dat hy in Hollant woude comen/ die Steden souden hem gaerne ontfanghen. Daer schreef die keyser aen Graef Jan van * Hollant/dat hy quame tot Nymmaghen op een goet ghelep/ ende ontfinck Hollant ende Zeelant van hem te Leen. Daer Graef Jan op antwoorde/ dat hy sijn ghelep wel voor hem brenghen soude: ende versaemde al dat hy mochte/ ende quam met sijn volc tot Worychom/ ende tooch des ander daghes te * Buyswaerde beneden Nymmaghen. Maer doe die keyser sach al dat volck dat met Graef Jan daer ghecomen was/ soo waende hy dat Heer Jan van Renisse hem bedroghen hadde/ ende tooch inder nacht opwaert tot Cranenburch. Doe voer die Bisschop van Ceulen/ om des keysers eer te bewaren / ende maeckte een Vrede/ in deser manieren: als dat Graef Jan die soude den keyser een man-eet doen na ouden costumen. Ende die keyser belijde hem weder dat Graefschap van Hollant. Ende doe tooch die keyser tot sijnen Lande. Ende die Graef tooch weder in Hollant. Ende onder weech quam die bootschap dat die Zeelanders die Leck op ghevaren waren / ende hadden wel hondert groote Schepen al met volck / ende quamen sy/daer sy den keyser vonden/sy * wouden bestreden hebben. Ende doemen hen seyde dattet ghevredet was/doe voeren sy weder van daer. Daer na lach Graef Jan met veel Schepen ende met veel volcks op die Merwe/ ende daer quam hem bootschap dat Heer Jan van Renisse met veel Schepen ende veel volcks quam ghevaren langhes die Wael. Daer gheboot Grave Jan dat hem dat heyr wapenen soude/ende datmen die Clock slaen soude. Maer doe quam hem bootschap dat sijn vyanden weder ghekeert waren/ ende voeren te Heusden. In desen tijdē lach Heer Claes van Cats op dat Huys te Schoonhoven/ende was vyant Graef Jan van Hollant. Daer sende Graef Jan een deel Zeelanders ende Vriesen/ die dat Slot belaghen soo lange datment opgaf. Ende Heer Claes van Cats met Jan sijn soon toghen te ghijsel in Zeelant. Daer na quam Graef Jan die bootschap dat sijn Soon hadde gewonnen

Keyser Aelbrecht van Oostenrijck ghelooft dat Hollant een Leen vant Rijck is.

* *Henegowwe.*

Nimmagen.

Worichem. Andere segghen Gorichem.

* *Bonswaerde*, de Rijmchronijck.

Lecke fl.

* Dat is, *wouden hem.*

Mervve fl.

Wael fl.

Heusden.

Claes van *Cats*, met Ian sijn Soon.

'tHuys te Schoonhovē.

nen

nen dat Huys te Berendorp/ende dat hijt al hadde gedoot dat
op dat Huys was. Doe Graef Jan te Dordrecht was/quam
hem bootschap dat Heer Jan van Renisse met grooter macht
was te Bergen aen den Zoom/ende datter die Joncheer van
Berghen teghen ghestreden hadde / ende hadde Heer Jan
vluchtich ghemaeckt ende al sijn volck verslaghen / omtrent
v^c. man: ende Heer Jan van Renisse die tooch op dat Huys
te Troeyen. Daer sende Graef Jan van Hollant Jan sijn soon/
om dat Huys te beleggghen met die Zeelanders. Doe Heer
Jan van Renisse vernam dat Jan quam/soo seyde hy/ Dit is
die Duyvel die hier comt. Ist dat hy ons verwint/wy moeten=
der al om sterven. Het is beter dat wy te tijde ruymen. Eñ al=
dus toghen sy van dat Huys/ende toghen in Vlaenderen. En=
de daer na hietē sy Jan Grave Jans Soon Jan Sonder-ge=
naden. Daer na ghevielt/ dat Jan van Renisse met die Vla=
minghen ter Goes ghecomen is / om dat Slot te winnen.
Daer quamen die van Reymerswael met veel volcks / ende
versloegen die Vlaminghen wel xviij^c. ende Heer Jan van
Renisse is nauwe metten lijve ontgaen. Daer na tooch Graef
Jan in Henegouwen / ende liet Heer Ghye sijn Broeder in
Hollant met Willem sijn soon. Ende nu waent die Bisschop
Willem van Vtrecht Hollant in te winnen sonder weer/ ende
dede Hollant groote schade met roof ende met brant. Daer te=
ghen quamen Heer Dirck van Wassenaer / Heer Heynrick
Castelleyn van Leyden Heer Philips van Duvoorde / Heer
Simon van * Benthoy/Heer Jacob vanden Woude/met die
ghemeente van Hollant. Ende op die Weyde van Vtrecht/
daer desen Bisschop lach met sijn volck/daer rees een grooten
strijt/soo dat die Bisschop inden eersten die Hollanders vluch=
tich maeckte. Maer doe quam Heer Sweer van Montfoorde
met eenen onvermoyden heyr/eñ quam die Hollanders te batē.
Eñ daer wort die Bisschop van sijnen Paerde geslagen / ende
wort daer verslagen wel met M. man. Eñ dese Bisschop wort
begraven in S. Catherinen Kercke binnen Vtrecht. Eñ dese
strijt geschiede int Jaer ons Heeren M. CCC. op S. Mar=
tijns dach translatio inder Somer. Doe dit Graef Jan van
Henegouwen ende van Hollant vernam / doe quam hy in
Hollant / ende tooch binnen Vtrecht / ende brochtet soo ver=
re / dat Heer * Ghye sijn Broeder wort Bisschop ghecoren/
dat

Ian vā Henegouwe.

'tHuys te Berendorp.

Ian van *Renisse* op 'tHuys te Troeyen, of Proeyen.

Verlaet het selfde, en vlucht in Vlaenderen.

Ian *Sondergenaden*.

Goes.

xviij c. Vlamingen verslaghen.

Des Bisschops van Vtrechts aēslach op Hollant.

Dirck van W*assenaer*.

Henrick Castelleyn van *Leyden*.

Philips van *Duvēvoorde*.

Simon van **Benthem*.

Iacob van den W*oude*.

Svveer van *Montfoort*.

Dē Bisschop misluct sijn aēslach, ende blijft doot.

Anno 1300.

* *Guido Hannonius*, xlij. *Episcopus*.

dat hy lange met vꝛeden beſat. Eñ doe tooch Gꝛaef Jan weder in Henegouwe/ende iiet Jan ſijn outſte Soon in Zeelant. Ende Willem ſijn ander Soon regierde Hollant. Daer na tooch Jan Sonder-ghenaden in Vꝛanckrijck bijden Coninck: ende doe was daer oozlogh tuſſchen Vꝛanckrijck ende Vlaenderen/ ſoo dat ſy te ſtrijde quamen vooꝛ Coꝛtrijck / daer die Vlamin-

Ian van Renißе.
*Connestabel.

ghen den ſtrijt wonnen/ by raet Heer Jan van Reniſſen. Ende daer woꝛt verſlagen die *Coninck Stabel van Vꝛancrijck/

Ian Sondergenade, Graef Ians ſoon verſlaghen.

ende Jan Sonder-ghenaden/ Gꝛaef Jans van Henegouwen outſte Soon. Ende daer na toghen die Vlaminghen in Henegouwen / daer ſy groote ſchade deden met roef ende met bꝛant. Ende dit ſchꝛeef Gꝛaef Jan aen Willem ſijn Soon/die in Hollant was. Daer verſaemde Joncheer Willem een ſchoon

† Catſant.
iiij^{m}. Vlamingen verſlaghen.

heyꝛ van volck / ende tooch in † Caſant / daer hy vinck ende ſloech by de iiij^{m}. Vlaminghen/ende daer ſtichte hy roof ende bꝛant/ende keerde weder in Zeelant met ſijn volck ongeſchaet.

Anno 1303.

Ende dit was in die Vaſten. Jnt Jaer ons Heeren M.CCC. ende iij. des vꝛijdaghes na Paſſchen/ſoo quam Gꝛaef Ghye van Vlaenderen met grooter macht van volcke om Zeelant te winnen. Daer tegen ſende Joncheer Willem die Maerſchalck van Hollant met vele volcks ter Veer. Daer die Vlaminghen quamen/ende ſtreden teghen die Hollanders/ende verſloegher

Der Hollanders nederlaegh van iij^{m}. man.

wel iij^{m}. ende wonnen den ſtrijt. Eñ doe dit Joncheer Willem vernam daer hy te Arrenmyden lach met veel volcks/ ſo quamen die Vlaminghen vooꝛ Arrenmyden. Daer teghen quam Joncheer Willem met die Zeelanders/ende ſtreden teghen die Vlaminghen/ maer Joncheer Willem verlooꝛ den ſtrijt/ ende

Noch van ix^{m}. man.

weeck binnen Middelburch. Ende daer woꝛden hem of gheſlagen ix^{m}. man. Aldus verlooꝛ Joncheer Willem twee ſtaende ſtrijden op eenen dach/die een vooꝛ der Veer/ende die ander vooꝛ Arremuyden. Daer na belaghen die Vlaminghen die

Middelburg beſet.

Stede van Middelburch/ſoo langhe dattet in een Beſtant geſet woꝛt / als dat Joncheer Willem die Stede ſoude opgheven / behouden al dat daer binnen waer / haer lijf ende haer goet/ende haer Rechtē. Ende Joncheer Willem ſoude trecken binnen Ziericree. Des anderen daghes daer na / ſoo quam

Ziericxee beleghert.

Gꝛaef Ghye ende belach Ziericxee met grooter macht van volcke ſes weken lanck. Daer die Vlaminghen ſeyden onderlinghe/Wat ſullen wy langhe vooꝛ dit Crapen-neſt legghen? latet

latet ons of doen / soo hebben wy ghedaen. Ende sy quamen aen/ eñ bestormden Ziericxee: maer Jonckheer Willem met die Poorters van Ziericxee deden die poorten op/ ende bestreden die Vlaminghen / ende versloegender xv ᶜ. Behalven die daer al drenckten: ende daer toe noch iiij ᶜ. ghevangens. Daer na wort een Bestant gemaeckt met goede brieven/ een maent lanck duyrende; met Voorwaerde/ datmen Ziericxee niet meer vesten noch vaster maken en soude dant ware. Ende doe tooch Jonckheer Willem in Hollant ende voer in den Haech tot Graef Jan zijn Vader. Daer droech Graef Jan Willem zijn soon dat Lant op/ ende tooch in Henegouwen. Daer na ginck dat Bestant uyt/ ende die van Ziericxee togen voor Middelburch/ende versloegen daer veel volcks/soo dattet ontallick was/ ende wonnen Middelburch weder in. Ende daer na togen sy ongeschaet binnen Ziericxee / ende ontboden Jonckheer Willem/ dat hy te Ziericxee quaem/ ende dat sy Middelburch ghewonnen hadden. Daer tooch Jonckheer Willem tot Ziericxee/ ende tooch mit die Poorters uyt int lant/daer een grote hoop Vlamingen lagen mit Heer Jan van Renisse/die Jonckheer Willem al vluchtich maeckte/ende versloegher veel. Ende daer ontfinck hy Ridders naem/ ende hy sloech daer veel Ridders/tot xlviij. toe. Ende daer wort oock een Ridder geslagē Jonckheer Willem Wit van Haemstee/die Graef Floris van Hollant zijn Bastaert soon was. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende iiij. des woonsdages voor Palm-Sonnendach / so quam Bisschop Ghye van Utrecht/ Heer Willems Oom / mit die Vriesen ende Kermerlanders / ende mit veel burgers van Utrecht / ende quamen tot Hueringh in Duyvelant. Ende daer worden sy inder nacht overvallen van Heer Jan van Renisse/ die dat heyr soo haestelick ende onversienlic overviel/dat meest die Hollanders ende Bisdommers al worden verslagen of gevangen. Want die nacht wort so vreeselick doncker/ dat die een den anderen niet en kende. In desen strijt blevē doot Heer Willem van Hoorn Domproost t'Utrecht/ Heer Willem van Haerlem/Heer Dirck van Sulē/ Claes Parsijn/ ende Sweer van * Verrenboort/met viij ᵐ. man. Ende Bisschop Ghye wort gevanghen/ ende in Vlaenderen gesent. Dese Strijt geschiede des vrydages voor Palmdach. Des saterdaghes opten Palm-avont/ doe quam Graef

Ian van Henegouwe.

xv m. Vlamingen verslagen, behalven ghedrenctē ende ghevangen.

sGravenhaghe.

Middelburch den Vlamingen ontvveldicht.

Ian van Renisse.

Ir. Willem van Hollant wortRidder, eñ slaet ander Ridders.

Willem Wit van *Haemstee* Ridder.

Anno 1304. *Arsit Cometa horrendæ magnitudinis in festo Paschatis.*

Willem van *Hoorn.*

Willem van *Haerlem.*

Dirc van *Sulen.*

Claes *Persijn*

Svveer van *Bevervvaert.*

Ian van Henegouwe.

Ghye weder mit die Vlaminghen voor Ziericxee / dat hy belach mit grooter macht tot des woonsdages in die Paeschdaghen. Des donredaghes / soo tooch Graef Ghye mit grooter macht in Hollant. Ende al Noort Hollant dat ginck hem in die hant / sonder Haerlem alleen. Daer nam Graef Ghye ghysel uyt Leyden ende uyt Delf / ende voerdese binnen der stede vander Goude. Hier nae soo quam Hertooch Jan van Brabant / ende wan alle ZuytHollant / sonder Dordrecht alleen. Ende als Graef Ghye dat vernam / so tooch hy te Worichom / ende ontboot Hertooch Jan. Doe Hertooch Jan daer quam / daer gingen sy Dordrecht deylen onder hen beyden: Als dat Graef Ghye soude hebben die poort sijde van Dordrecht / ende Hertooch Jan soude hebben die lant zijde / ende deelden aldus die Stede eer dat sy gewonnen was. Daer na tooch Graef Ghye mit grooter macht ende wan die Stadt van Utrecht / ende bevalse Heer Jan van Renisse te bewaren. Ende die Bisschop die in Vlaenderen lach ghevanghen / die woude Graef Ghye dooden / op dat Heer Willem van Gulick Bisschop mochte worden. Hier na tooch Heer Wit van Haemstede mit eenen hoghen vloet / ende seylde buyten om / ende quam tot Santvoort / ende tooch binnen Haerlem. Daer hy zijn Bannier ontwant mitten rooden Leeu / ende seyde / het was groote schande / datmen also tLant opgeven soude sonder slach of sonder stoot. Daer vielen hem die Kermerlanders by / ende seyden / wist hy yet daer teghen te doen / sy waren bereyt mit hem te varen. Ende doe dit die Vriesen vernamen / quamen sy te Haerlem tot Heer Wit / ende seyden / laet ons dese Vlamingen uytten Lande verdrijven / eer sy ons te machtich worden. Doe Heer Wit van Haemstee sach dat die Vriesen so willich waren om die Vlamingen te verslaen / ende hem alle daghe meer volcks toe quam / soo nam hy mede al dat mede woude / ende toghen uyt Haerlem / ende quamen te Lis / daer hem ghemoete die Severijn van Vlaenderen mit een ontallick volck. Daer Heer Wit teghens street / ende wan den strijt. Daer also veel Vlamingen verslagen worden datmer geen getal of en weet. Doe dese maer door dat lant ginc / ende men't te Delf vernam / soo was daer een binnen die Ockenberch hiet; die nam die Bannier in zijn hant / ende riep / Hollant, Hollant, Hollant, ende versloegen so veel Vlamingen / dattet wonder te seggen

Noortholl ant. Haerlem.

Suythollant. Dordrecht.

Ian van Renisse.

Wit van Haemstede komt tot Haerlem.

Krijght an zijn zijde de Kermerlanders, met de Vriesen.

Lis. Andere seggen *Hillegom.*

Ontallicke Vlaminghen verslagen.

Ockenberg.

seggen waer, ende sy togen mit die Bannier van Delf te Leyden. Daer togen die van Leyden mit die van Delf ter Goude/ om haer Poorters die daer te ghysel laghen/ ende quamen inder nacht binnen der Goude/ ende maeckten seer groot gheruste op die straet/ ende versloegen daer veel Vlamingen. Ende die ander liepen by groten hoopen / ende waenden te Delf vry te wesen; daer sy seer starckelick beloopen worden opter straet/ ende worden verslagen omtrent ix^C. Ende dit hiet noch die Vlamings-straet. Doe dit die van Dordrecht vernamen/ togen sy upt mit Heer Claes van Put/ ende streden op Hertooch Jans volck van Brabant / ende versloeghen wel vj^m. Brabanders/ ende verbarnden alle die Dorpen die Brabant toebehoorden/ ses mijlen verre: inden name/ dat noyt sint Brabander en quam om den excijs te beuren tot Sinte Geertenberghe. Binnen Schoonhoven lach Heer Claes van Cats/ ende was Castelleyn op dat Huys te Schoonhoven met sijn Soon/ van Graef Ghyen weghen van Vlaenderen / soo dat Heer Claes of quam vanden Huys/ ende soude besien hoe dat het in die Stede stont. Daer vinghen hem die Poorters van Schoonhoven/ ende ontbodent Heer Wit van Haemstee / dat hy quaem binnen Schoonhoven / sy wouden hem dat Slot helpen bestormen. Alsoo dat Heer Wit quam binnen Schoonhoven/ ende belach dat Slot seer starckelick/ eñ men rechtender voor een groote † Bly om dat Huys te bestormen/ alsoo datment op gaf behouden haer lijf ende haer goet/ ende sy worden in banghenisse ghelept. Doe dit Graef Ghye vernam / daer hy lach binnen Utrecht / hoe dattet in Hollant ginck / soo nam hy haestelick sijn volck met hem/ ende quam die Ysel neder / eñ liet Heer Jan van Renisse die Stadt bewaren. Daer quamen die van Dordrecht met Heer Claes van Put/ eñ bestredẽ Graef Ghye van Vlaenderen voor Yselmonde/ en streden langhe tijt om die overhant te crijghen/ maer int lest soo verloos Graef Ghye den strijt/ ende hy wort daer zeer ghewont/ ende is nauwe metten lijve ontgaen/ ende hem worden of gheslaghen wel iij^m. man. Nu is Graef Ghye upt Hollant verdreven/ ende Heer Willem van Hollant was binnen Dordrecht. Doe Graef Ghye vernam dat Heer Willem in Hollant was/ soo versaemde Graef Ghye alsoo swaren heyr van volck/ soo datmen seyt/ dat hy hadde wel ij^C. M. man. Ende quam met dat groote

Ian van Henegouwe.
Delf.
Leyden.
Goude.
Die *Vlamings straet* tot Delf.
Claes van *Putte.*
vj m. Brabanders verslagẽ
Claes van *Cats*, Castelleyn van Schoonhovẽ
'tHuys te Schoonhovẽ
† *Blye*, oft *Blyde*.
Heer Ian van *Renisse*.
Claes van *Putte.*
Yselmonde.
iij m. Vlamingen gebleven.
Dordrecht.

heyr van volcke ende belach Ziericxee derde-werf. Ende hy dede aen die Noort-zijde ſtellen twee groote † Blyden / om die Stede daer mede te beſtormen. Diewelcke Blyden ſoo groot waren / dat ſy ſteenen worpen die iij^C. Pont woghen. Ende aen die Zuyt-zijde ſtondt noch een groote Blye. Maer die van Ziericxee die hadden drie die meeſte Blyden in haer Stede/ daermen opt of hoorde ſegghen; daer ſy groote ſchade mede deden in dat heyr. Alſoo dat op een tijdt die Vlaminghen worpen eenen ſwaren ſteen binnen der Stede / daer grote ſchade of quam. Doe was daer een Meeſter binnen der Stede die metten Blyde conde worpen / ende ſeyde / haelt my den ſteen/ ick * ſallen hen weder ſenden. Daer * leydemen in die Schoe/ende daer * werpen die Meeſter op die grote Blyde die buyten ſtont/ſoo dat ſy al aen ſtucken viel/ende viel den Meeſter daer van ſijn een hant ontween. Daer na dede Graef Gye die Haven overdammen/ende voldeſe met coorn eñ met ſtroo. Als Ziericxee aldus belegen is / ende ment in verre Landen hoorde/ſoo quamt oock voor den Coninck van Vranckrijck/ diemen Philips die Vette hiet. Deſe ſende ſijn Ammirael in Heer Willems hulp van Hollant met vierdalf hondert groote Schepen met Top-Caſteelen / wel toeghemaket te vechten / met Meeſter Trompers. Ende hy brocht oock vijf groote Galeyen vol met volck. Daer ſchreef die Ammirael van Vranck-rijck aen Heer Willem van Hollandt / dat hy ſijn volck ree maeckte/ hy hoopte cortelinck by hem te comen/ alſoo verre als hy weer ende wint hadde / hy woude Ziericxee ontſetten / want het waer des Conincks wille. Daer verſaemde Heer Willem een ſchoon heyr van volck / ende quam daer mede te Schiedam / ende verwachte des Ammiraels comſt; die drie weecken na den dach * merrede/ſoo dat Heer Willem hier ſeer t'onvreden in was / ende hy gruwelde dat die Vlaminghen die Stede mochte verhongheren/ ende oock winnen. Doe Graef Ghye vernam dat dat Franſe heyr opter Zee was / ſoo was hem ſeer wee te moede/ maer doch ſo meende hy altoos dat ſy voor Ziericxee niet comen en ſouden. Daer dede hy op een tijdt Ziericxee beſtormen/op een middach-ſtont als die Poorters aten: ende die Vlaminghen brochten coorn ende ſtroo om die grafcen te vollen/ ende meenden die Stede te winnen op een corten tijt. Daer ſloeghmen

(Anno 1304) Ziericxee tē derdemael belegē, maer niet gevvonnen.

Blyden vverpende ſteenen van 300 pont.

* Dat is, *ſal hem*, ende *leydemen hem*. ende *wie ꝑ hem de meester*.

Philips die Vette Coning van Vrancrijck komt den Hollanders te hulp tegē de Vlaminghen. Siet de Toetſteen.

Schiedam.

* Dat is, *vertoefde*.

Ian van Henegouwe.

men die Clocke binnen der Stede / ende al het volck liep ter Muer / ende die Vrouwen brochten steenen ende Schut ter Muer / om dat die Mannen daer staende souden blijven. Daer schootmen soo vreeselicken uytter Stede met soo fellen Schut / dat daer die Vlaminghen soo veel doodt bleven datmer gheen ghetal of en weet. Ende wanneer datter brandt in die Stede was / soo liepen die Vrouwen ten brande / ende lieten die Mannen opter Muer / om die Vlaminghen te weeren. Dese boodtschap worde Heer Willem van Hollandt ghebrocht / daer hem seer lief toe was. Maer sy schreven hem weder / hoe dat haere Beesten dat stroo vanden Bedde aten / ende dat Dack vanden Huysen : ende baden / dat hy doch comen woude ende ont-settense. Daer schreef hen Heer Willem weder / dat hy wachte nae den Fransen Ammirael / ende dat hy soude comen als hy eerst mochte. Daer dede Graef Ghye maecken een * Catte / die soo groot ende so hooch was / dat al verbaert was die in Ziericxee waren. Ende dese Catte stont aen die Noortzijde vander Stede. Daer quaemen die Vlamingen aen / ende bestormden die Stede een heelen dach lanck. Daer hen die Poorters vromelicken weerden / ende schoten seer vreeselicken uytter Stede met groten Bogen ende met grooten Blyden. Ende die Poorters deden die Vlaminghen weder keeren : maer wat schade sy hadden eer sy stormens of stonden / dat wisten sy wel; want sy hadden wel xviij^m. dooden. Daer tooghen die Poorters uytter Stede / ende haelden dat coorn ende stroo uyt die graften / daerse die Vlaminghen mede ghevollet hadden / ende gabender haeren Beesten of t'eten ses weecken lanck. Binnen der Stede was een Smit die sulck Schut conde maecken / ende vermat hem / waert dat hy die Catte conde raecken / sy soude moeten barnen. Daer wordt dat Schut op een avondt-stondt in die Catte geschooten / soo datse bestondt te barnen. Daer liepen die Vlaminghen ter weer / om den brandt te keeren. Maer die

Belegerde Vrouvven vã Ziericxee helpen int oorlogh.

Catte by de Vlamingen opgherecht voor Ziericxee.

xviij^m. Vlaminghen verslagen.

De brant inde Vlaemsche Catte gheschoten.

* *Catte*, is een uyttermaten swaer Werck / niet van aerde / als nu / maer van hout geweest : vierkant / hoog-verheven / ende boven aen ronds om met dicke plancken besloten. Voorwaer dese Vlaemsche Catte moet wel vervaerlick eñ groot geweest zijn / datmen den brant daer van bescheydelick in Hollant sagh opgaen. Dit groote Gevaert stont ende ginck op rollen oft wielen. Boven op de Solders was het Krijghsvolc. De Romeynen wisten tot bescherminge van diergelijcke wandelende Torens. (*Turres ambulatoriæ Vegetio*) versche huyden ende andere vochtige beschutselen te gebruycken. *Vegetius De re militari lib.* IV, *cap*, XIV, XV, & XVII. *Vbi Stewechius in Commentario, & Lipsius in Poliorceticis.*

Poorters schooten soo vreselicken uytter Stede / dat die Vlaminghen den brant niet en mochten keeren. Daer wort den brant soo starck / datment bescheydelick sach tusschen Vlaerding ende Schiedam. Soo dat men waende dattet Ziericxee hadde geweest. Maer die van Ziericxee ontbodent Heer Willem van Hollant/ dattet die Catte was / ende dat sy hem niet meer brieven senden en souden / hy en quaem ende ontsettede die Stede. Nu is den Ammirael van Vranckrijck ghecomen met Jan Paydroge van Caleys/ende senden Boden aen Heer Willem van Hollant/dat hy porrede met sijn heyr. Daer voer Heer Willem met Cogghe-schepen buyten om. Maer dat weder wort soo onstuer/ datter een schip van Haerlem brack/ daer veel volcks in dren ckte. Eñ Heer Willem quam met sijn volck in Bornes. Daer den Ammirael by hem quam met sijn Franse heyr. Daer Heer Willem seer blijde om was/ende bleven dat ghetijde te samen rijdende / ende vierden op haer masten/ op dattet die van Ziericxee sien mochten. Des anderen daechs soo wast seer schoon weder / soo dat sy quamen in Harinck-vliet / ende bleven daer drie daghen legghen om dat onweder. Opten vierden dach sijn sy gecomen bijden Dreyskeloort/ ende meenden dan dat eerste die Ebbe ginck/soo wouden sy die Vlaminghen bestoken. Ende dit was op Sinte Lauwerens dach. Ende die wint was starck Zuyt-west. Doe die Vlaminghen die Hollanders ende die Fransoysen hen soo na saghen comen/so maeckten sy een Schip toe/dat sy speckeden met stroo ende met oly/ende met salpeter/ende onstakent/ende lieten dat Schip drijven metten winde ende metten stroom/die sy te baten hadden/ op dat Hollantse heyr/ ende meenden alsoo dat heyr te schenden sonder eenich weer. Daer hinghen die Hollanders natte Zeylen over boort/om den brant van hen te weeren. Maer God/ die alle herten kent/ en laet dat recht int eynde niet verloren: want die wint die eerst was Zuyt-west/ wort starck Noort-oost / ende die stroom verkeerde/ ende het wort starckelick Ebbende/ soo dattet barnende Schip keerde wederomme / ende dreef in dat Vlaemsche heyr / daer sy alle groote schade of namen/ ende en conden den anxtelicken brant niet van hen weeren/nochte ontwijcken. Daer cregen die Hollanders ende die Fransoysen also grooten moet te vechten/ende toghen tot die Vlaminghen in/ ende daer rees een die bitterste Strijt

Brant voor Ziericxee, ghesien tot Vlaerdingen en Schiedam

d'Ammirael van Vranc-rijck komt tot H. Willem van Hollant.

Bernisse.

Harincvliet

Dreyscher-oort.

Turdus sibi malum cacat.

Strijt die opt ghesien of ghehoort was. Daer was dat gerust/ Hollant, Hollant. Ende die Fransoysen riepen/ Parijs, Vranckrijck. Ende die Vlamingen riepen/ Vlaender, Vlaenderen. So datmen dat gheruste hoorde drie mijlen verre. Ende die Vlaminghen wonnen inden eersten aenganck drie schepen. Daer maeckte die Fransoysen vyer van drogen hout/ dat sy die Vlaminghen in haer schepen worpen/ daer veel schepen of barnden. Dese Strijt duerde vanden middach totten anderen dach toe: ende inden dagheraet soo verlozen die Vlaminghen den strijt/ ende Graef Ghye van Vlaenderen wort ghevangen/ ende wort ghegheven den Ammirael van Vranckrijck voor den schade die hy gheleden hadde. Maer den Ammirael *gafsen wederomme den eersamen Vader Bisschop Ghye van Vtrecht/ die in Vlaenderen ghevanghen lach. In desen strijde worden verslaghen Cxlviijm. Vlaminghen. Ende sy verlozen xjC. schepen/ ende xc. costelicke Tenten ende Pabelioenen. Oock is wel te vermoeden/ dat die Hollanders ende die Fransoysen groote schade hadden van haren volck. Als den strijt gewonnen was / soo tooch Heer Willem van Hollant binnen Ziericxee met grooter blijschap: daer hem bootschap quam dat in die Duynen noch wel * xvjm. man lagen/ dat al Vlaminge waren. Daer toghen die van Ziericxee uyt die inden groten strijt niet gheweest en hadden / ende meenden nu haer moet te coelen. Maer die Vlaminghen en wouden niet strijden/ ende boden hen op te gheven in Heer Willems ghenaden. Ende aldus worden sy ghebrocht binnen Ziericxee/ ende worden in Vlaenderen ghesent/ daer die Hollanders mede verlost worden die in Vlaenderen ghevanghen laghen. Nu is Bisschop Ghye van Vtrecht uyt Vlaenderen gecomen tot Ziericxee tot Heer Willem van Hollant sijn Neve/* dien seer blijdelick ontfinc. Ende daer na tooch hy met die Hollanders/ om binnen Vtrecht te wesen. Maer Heer Jan van Renisse/ die binnen Vtrecht lach/ ontsach verradenisse / ende tooch uytter Stadt met veel Vlaminghen. Ende hy soude door die Leck varen / daer die Pont te gronde ginck / ende hy verdranck met veel volcks. Ende aldus soo quam die Bisschop binnen Vtrecht inder Stadt. Doe die oude Grave Jan van Henegouwen / ende van Hollant / Zeelant/ ende Vrieslant / die bootschap quam dat Willem sijn Soon sijn Vyanden verwonnen hadde/ so was hy seer blijde/

Ian van Henegouvve.

Bloedighe Scheeps-strijt met die Vlamingen voor Ziericxee.

* Dat is, *gaf hem.*

Cxlviijm. Vlamingen verslaghen, met verlies vā xic. schepen, &c.

Ziericxee ontset.

* Iae vjm. Siet de Toetsteen.

Bisschop Ghye van Vtrecht uytter vangenisse verlost.

* Dat is, *die hem.*

Ian van *Renisse* verdrenckt inde Leck.

blijde/ende danckte Gode ende starf in een Maent daer nae/
Anno 1304. optenxiij. dach van December/ ende wort begraven te Valensijn in Henegouwen. Hy regneerde vijf Jaer.

Dit is Willem die derde, Graef Ians Soon, ende was die achtiende Grave van Hollant.

Willem die Derde/ Graef Jans Soon/ van Henegouwen/ wort Grave van Hollant/ van Zeelant/ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve † Johanna des Conincks Suster van Vranckrijck/daer hy aen wan * Willem/die na hem wort Grave van Henegouwen/etc. Margriet Hertogin van Beyeren en Keyserinne van Romen/Philippa Conninginne van Enghelant/Johanna Gravinne van Gulick/ Lodewijck ende Elizabeth. Dese Grave Willem was ghemeenlick ghehieten den Goede Grave. Doe Graef Willem in Hollant gehult was/ doe hilt hy te Haerlem een rijckelick Hoff/acht daghen lanck/ van * thien Graven ende van C. Baenroedsen/ ende van M. Ridderen. Dese Goede Graef Willem die stichte een * Ecclesie tot Sinte Peters te Middelburch / die hy eerlicke goede vanden sijnen. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xviij. soo worden die Vriesen rebel teghen Hollant. Daer hilt dese Goede Graef Willem veel Schepen opter Zee / daer hy die Vriesen mede dwanck / dat sy te Haerlem quamen/ ende beloofden sijn Rechters ende die Baeljuwen te ontfanghen.

† *Grave Karels Dochter van Valoys.*
* *Grave van Osteruant.*
Een uytter-matē schoon Hoff ghehouden tot Haerlem.
* Ia, twintich
Anno 1311.
* *Canesye, M.SS.*
Anno 1323.

Anno 1328. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xxviij. soo quam Coninck Philips van Vranckrijck met grooter moghentheyt in Vlaenderen/ende in sijn hulp quam die Goede Graef Willem van Henegouwen ende van Hollant/ die sijn Tenten opsloech by Casselberch. Daer hem die Vlaminghen seer haesten vanden Berghe neder te comen/ ende meenden den Coninck te overvallen/ ende in sijn Tent doot te slaen. Doe dit die Goede Graef Willem sach / soo dede hy haestelick sijn Trompetten opsteecken/ ende die Bannieren ontwinden/ om dat verwoede volck met strijden weder te staen. Daer een groote strijt rees/ ende dese Goede Graef Willem die was daer seer gevreest om te blijven want hy wort van sijnen Paerde ghestaghen. Daer hem die Heeren trouwelick by stonden / namelick die Heer van Arckel / Heer Philips van Wassenaer/Heer Allaert van Egmont/

H. van *Arkel*, Philips van W*assenaer*, Allaert van *Egmont*.

GVLIELMVS III. Ioannis Hannonij Filius, XVIII. Comes Hollandiæ, &c.

GVLIELMVS BONVS.



* *Anno* M.CCC.IV. *ſurrogatur in Ioannis* III. *locum Gulielmus filius. Hic cùm eſſet comitate, innocentiâ, & pietate inſigni*, BONI *cognomentum meruit. Varia bella geſſit, & Friſios Orientales in poteſtatem redegit* ‡ *Philippo Valeſio Galliarum Regi adverſus Flandros auxiliaris, metatis ad Caſletũ caſtris, magnâ fortitudinis laude celebratus eſt. Duxerat ejuſdem cum Rege ſtirpis uxorẽ* * *Ioannam. Obijt, cùm præfuiſſet laudabiliter* XXXIII *annis, anno* M.CCC.XXXVII. *Valentianis ſepultus.*

* Alijs placet, M. CCC. V.
‡ Anno M. CCC. XXVIII.
* Caroli Valeſij Fil.

Egmont/Heer Dirck van Breroo / Heer Arent van Cruninghen/Heer Jan van Haemstee/Heer Jan van Polanen/ Heer Willem van Duvoorde/Joncker Willem van Henegouwen. Maer int lest verloren die Vlaminghen den strijt / ende daer worter verslagen xl^m. ende vj^c. Vlamingen. Ende daer wort Joncheer Willem des Goeden Graef Willems Soon Ridder geslagen/eñ de Vader * senden over in Pruyssen totten Duytschen Heeren op die Heydẽ. Daer na tooch dese Goede Graef Willem in Henegouwen/te Valensijn/ daer hy seer sieck lach. In deser tijt so was een arm Man in Zuyt-hollant die een alten schoonen Koe hadde/soo dat hy daer of leefde niet sijn wijf ende met sijn kinder. Ende dese Koe hadde die Baeliu van Zuypt-hollant alte gaerne ghecoft / maer hy en conde niet ghenen dinghen daer aen comen. Daer quam dese Baeliu / ende nam dese Koe uytter Weyden / ende gaf desen armen Man weder een ander Koe daer voor/daer dese armẽ Man sijn nootdruft niet alsoo wel en conde of crijghen / als van die ander Koe. Daer wort dese Man geraden / dat hy in Henegouwen tooch totten Grave van Hollant / hy hoopte sijn Koe wel weder te crijghen. Alsoo dat hy met vrienden hulpe in Henegouwen quam/ende hy wort ghebrocht voor des Graven Bedde/ die seer sieck lach. Ende daer claghede een armen Man over den Baeliu/als van sijn Koe. Daer dede dese Goede Graef Willem eenen brief schrijven aenden Schout van Dordrecht/ dat hy comen soude tot Graef Willem/ende dat hy immer den Baeliu sijn Neve met hem brochte. Daer vraechde die Schout den Baeliu / of hy yet misdaen mochte hebben om twelck * datten die Graef ontboot. Die Baeliu seyde / hy en wist niet misdaen te heb ben/dan dat hy een armen Man een Koe ghenomen hadde/maer hy hadder hem een ander voor gegeven. Doe seyde die Schout/ En ist anders niet/ soo en ist geen noot. Ende quamen dus totten Grave van Henegouwẽ. Daer den Schout van Dordrecht voor ginck totten Graef/ om hem te voldoen. Daer vraechde Graef Willem/ waer die Baeliu sijn Neef was. Die Schout seyde/hy is hier beneden. * Laten op comen / sprack die Grave. Ende doe hy op quam/ vraechde hem die Grave / of hy Baeliu van Zuypt-hollant waer. Die Baeliu seyde/ Ja ick Heer/ uwer ghenaden. Doe seyde die Goede Grave Willem / hoe statet in Hollant ?

Die

Dirck van *Brederode.*
Arent van *Cruyninghen.*
Ian van *Haemstede.*
Ian van Po*lanen.*
Willem van *Duvenvoorde*
Willem van *Henegouwen.*
XL^m. VI^c. Vlaminghen verslagen.
Ioncheer Willem G. Willẽs soon, Ridder.
* Dat is, *sende hem.*

* Dat is, *dat hem.*

* Dat is, *Laet hem.*

Willem de Goede.

Die Baeliu seyde / Heer wel / dat Lant is in grooten vreden. Soude ghy dan (*seyde die Graef*) gewelt doen in mijn Lant/ na dien dat ghy selver een Rechter zijt? Doe toondemen daer den armen Man / ende die Grave seyde / En kendy desen Man niet met die Koe/die ghy hem gheweldich uyt sijn lant hebt ghenomen? Die Baeliu seyde/ Ick hebber hem een ander voor ghegheven. Die Graef seyde/Ende of die niet soo goet en waer als die zijn/waendy dan alsoo te betalen? alsoo niet: nu/ blijft die saeck aen my/ick salt wel bescheyde. Daer die Baeliu seyde/hy woudet gaerne doen. Daer dede Graef Willem een uytspraeck / als dat die Schout den armen Man soude gheven/ t'eerst dat hy te huys quaem / uyt des Baeliuus goet hondert Vrancrijckse croonen. Daer die Schout ende den Baeliu op antwoorden/sy woudent gaerne doen. Die Grave antwoorde totten Baeliu / Nu hebdy den Man versoent /maer noch en hebdy my niet versoent. Staet of Heer Schout/ ende laet den Baeliu hier blijven / die moet met my versoenen. Eñ hy dede een Priester halen/dat die Baeliu sijn Biecht mochte spreken. Daer na quam die Hangeman/ende die Goede Graef Willem tooch selver dat Swaert uytter scheyde / ende gaft den Beul in die hant om recht te doen. Ende doe ontboot hy den Schout dat hy quaem / ende nam den Baeliu met hem: ende dat hy hem oock wachte voor misdoen. Daer nam die Schout van Dordrecht den Baeliu met hem/ende * brochten te Dodrecht: daer hy begraven wort. Ende hy en dorstet niet laten / hy en voldede den armen Man van die hondert croonen.

Ghedenckvvaerdighe Iusticie des Goeden Graefs over den Bailiu Koe-dief, in Zuythollant. Siet de Toetsteen.

* Dat is, *brocht hem.*

Dese Goede Graef Willem van Henegouwen/ ende van Hollant/van Zeelant/ende Heer van Vrieslant/ starf int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xxxvj. ende leyt begraven tot Valensijn in Henegouwen. Hy regneerde xxxiiij. Jaer.

Anno 1336. Siet de Toetsteen.

In desen Goeden Graven Willems tijden/soo wort (*tot Cameryck*) den camp ghevochten van den Smit ende vanden Jode; die welcke Jode dat Beelt van Marien veel smadenis had ghedaen.

Improlis.

GVLIELMVS IV. Gulielmi Boni Filius, XIX. Comes Hollandiæ, &c.



*Ductâ Ioanna Ioannis III. Ducis Brab. &c. Filiâ

*Gulielmus IV. Boni patris Optimus filius, serenissimo Brabantiæ Duci * matrimonio sociatus, cum Hispaniarum Rege & alijs Principibus expeditionem & bella adversus Turcas Saracenosq; suscepit. Redux, post duo cum Vltrajectensibus prælia, Vrbem oppugnare adortus, supplicibus veniam dedit. Postremò nihil prius habens quàm rebellantes Frisios ad obsequium retrahere; sed nimiâ cupiditate propagandi fines Imperij, incautiùs dimicans, juxta Staveram occiditur, XXVII Septembris anno CIↃ.CCC.XLV.*

Willem de Vierde.

Dit is Willem des Goeden Graef Willems Soon, ende was die negenthiende Graef van Hollant.

Willem die Vierde/des Goeden Graef Willems Soon/ die wort Grave van Henegouwen/ van Hollant/van Zeelant/ ende Heer van Vrieslant. Ende hadde te Wijve Johanne des † Hertoghen Dochter van Brabant/maer sy en hadden geen kinder te samen. Dese Graef † Willem heeft al sijn leven die Wapenen ghehanteert/ ende is metten Coninck van Spaengen ende metten Coninck van Garnaten ghetoghen in Heydenisse / daer sy eerlicken streden ende oorlochden met veel strijden/ ende sijn soo vechtender hant ghecomen tot Jerusalem ten Heylighen Grave: daer sy haer Offerhande deden/ ende sijn ghesont weder ghecomen. Ende doe dese Graef Willem in Hollant quam/ so dede hy een dat schoonste Hof beroepen inden Haech datmen opt in een Graefschap sach ẽn hoorde. Daer na is dese Graef Willem van Hollant ghetogen met die Duytsche Heeren in Heydenisse / daer sy veel Heyden versloegen/ ende wonnen veel Steden ende Dorpen/ende heerden ende branden/ende quamen alsoo tot Jerusalem ten Heylighen Grave: daer sy eerlicken haer Offerhande deden/eñ sijn gesont weder te Lande ghecomen. Doe Grave Willem te Ceulen quam/ daer quamen die Keur-Vorsten ende boden hem die Keyserlicke croon/ † nochtans dat die Keyser Lodewijck sijnre Suster man noch levede: maer omme sijnre boosheyt wille soo wort hy banden Paus Jan die XXII. inden Ban gedaen/ eñ vermaledijt vanden monde Gods: Ende wort daer toe gewijst een gunner der Goden/ beschermer der ongeloovighen/ voor-vechter der Heyden/vrient der Ketteren/vyant der Heyliger Kercken/eñ een ofgesneden lit vander versaminge der goeden Kersten menschen. Eñ in desen lastigen Ban so starf dese Keyser Lodewijck onsalichlick. Want daer hy op een tijt reet jagen na een wilt Swijn/ so storte hy vanden Paerde eñ brack dẽ hals. Maer Graef Willem/die geẽ Keyser wesen en woude/ die haeste hem tot Hollant waert. Want die * Bisschop van Utrecht die stichte in Hollant roof ende brant/ende vinck ende sloech. Daer Graef Willem seer in verbolgen wort/ ende leyde den Bisschop plaets ende velt tusschen Woerden ende Montfoorde

† *Ioannis* III. getrout anno 1331.

† Iae, Graef *Ian van Henegouwe*, sijn Broeder, anno 1331.

Een schoon Hof beroepen binnen 'sGraven Hage. Anno 1331.

Graef Willem vvort de Keyserlicke croon aengheboden.

* Dat is, *niet tegenstaende.*

K. Lodevvijc van Beyeren in 'sPausBan gedaen, ende daer in ghestorven. Siet deToetsteẽ,

* *Ian van Diest de* XLV. *Bisschop.*

soorde om te strijden. Daer Graef Willem quam met grooter moghentheyt/ende street teghen den Bisschop: maer int leste soo verloes den Bisschop den strijt/daer veel volcks bleef verslaghen. Daer na int selve Jaer/ soo woude die Bisschop van Utrecht met die gemeen Sticht haer schade verhalen/ende bescheyde den Graef Willem van Hollant plaets ende tijt tusschen Montfoorde ende Utrecht. Daer Graef Willem quam met grooter macht van volck/ ende street tegen den Bisschop. Daer wort seer anxtelick gestreden/ ende daer gheschiede oock groote schade aen beyden zijden: maer die Zeelanders met den crommen staven/ die sloegen den Bisschop vanden Paerde doot/ende wonnen den strijt. Daer so veel volcks bleef verslaghen/ datmen daer gheen ghetal of en weet. Maer Graef Willem die was seer leet des Bisschops doot. Daer na tooch Graef Willem met sijn versaemde heyr voor Utrecht/ daer hy ses weken voor lach/ ende hadde op doen rechten acht groote Blyen/daer hy groote schade mede dede. Maer die Borghers worden te rade/ dat sy uyt quamen Man ende Wijf/ Knaep ende Jonckwijf/Papen ende Clercken/ Jonck ende Out/paer aen paer/in linden cleeder/bloots hooft ende bloots voets/ ende vielen Graef Willem te voet/ende baden ghenade/ende sy souden hem ende sijn nacomelingen dienen met vjC. gewapende/ wanneer hy te velde laghe binnen der Maes. Ende sy souden/ tot sijnen vermanen/ xx. roeden van haer Mueren in die graft werpen/ende die tot genen dagen weder op maken. Ende hier mede liet Graef Willem hem ghenoeghen. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xlv. in die Maent van September/ soo tooch Heer Willem van Hollant met groten macht van volck in Oost-Vrieslant. Daer hy opt lant sloech met vjC. ghewapende/ buytē Staveren by S. Odulphus Clooster. Daer hem die Heeren baden/dat hy noch toeven woude tot dattet ander volck aen quaem. Daer hy op antwoorde/ Die mijn vrienden zijn/die volghen my. Daer quamen die Vriesen aen/ ende begeerden Graef Willem soo haestelicken/ ende * sloegen doot dat sijs niet en kenden. Ende alle dat Hollantsche ende dat Zeeusche heyr wort verslaghen/ soo datter boven xx Man te huys niet en quamen: want daer verdroncken veel meer luyden/ dan daer verslaghen worden. In desen strijdt wordt verslaghen die Heer van Breroo/ die Heer van Merwen/ die

(Anno 1326)

Utrecht belegert, ende verovert by den Graef vā Hollant.

Seker Cronijck getuyght, dat Graef Willē van Hollant met anderhalf hondert duysent mannen voor Utrecht quam.

Anno 1345.

* Dat is, *sloeghen hem.*

Verslaghen Heeren; van *Brederode.* van *Merwen.*

die Heer van Anthonghen / die Heer vander Veer / die Heer van Waſſenaer / die Heer van Mondtfoorde / Heer Dirck van Santhorſt / Heer Willem van Naeldwijck / Heer Harman van Santen / Heer Symon van Teylinghen / Heer Wolfaert van Reymerſwale / Willem van Naeldwijck / Dirck van Teylinghen / Dirck van Santen / Floris van Morwen / Ogier van Spanghen / Willem van Donghen / ende noch vele ander Heeren / Ridders ende Knechten / Edel ende onedel / die ick niet al ghenomen en can. Graef Raynout van Ghelre metten Brunen-hooſde / die voorſeyde dat Graef Willem vanden Vrieſen verſlagen ſoude worden / doe hy hem hief uytter Fonten des Kerſtendoms. Deſe ſtrijt gheſchiede opten Martelaren dach Coſmas ende Damianus. Eñ Graef Willem regneerde viij. Iaer. Ende daer ginck dat Wapen van Hollant anderwerf te niet / eñ is gecomen op die van Beyeren.

Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xlvij. doe gheſchiede dat Mirakel in die Stede van Amſterdam vanden H. Sacrament.

Willem de Vierde.

van *Antongé*
vander *Veer.*
van W*aſſenaer.*
vã *Montfoort*
Dirck van *Santhorſt.*
Willem van *Naeldwijck.*
Harman van *Santen.*
Symon van *Teylinghen.*
Wolfaert vã *Reymerſwale.*
Willem van *Naeldwijck.*
Dirck van *Teylinghen.*
Dirck van *Santen.*
Floris van *Merwen.*
Ogier van *Spangen.*
Willem van *Dongen.*

'tWapen van Hollant, &c. gingh te niet int Iaer M. CC. XCIX. *ende quam op die Graven van Henegouwe. 'Tſelfde gaet anderwerf te niet, ende comt aen't Huys van Beyeren, Anno* M. CCC. XLV.

MAR-

MARGARETA Augusta, Ludovici IV. Imp. Vxor, XX. Comes Hollandiæ, &c.



Gulielmo IV. *apud Frisios interfecto, successit in Principatus ejus soror Margareta Augusta, Ludovici Bavari conjunx. Hæc cùm aliquamdiu feliciter gubernasset, omnẽ administrationem in *filium suum transtulit. Sed eo brevi post repudiante, & in Bavariam recedente, maximi derepentè motus coorti, * sectaq; in partes duas Hollandia. * Certatumq; cruentissimis prælijs inter matrem & filium. Obijt in Hannonia anno* M. CCC. LV. *anno imperij* X. *Valentianis sepulta.*

* Wilhelmum ntu majorē.
* Anno M. CCC. LI.
* Anno M. CCC. LIII.

3

Margareta Imperatrix.

Dit is Margriet Keyserinne, Graef Willems outste Suster, ende wort (de XX^ste.) Gravinne van Hollant.

Margriet Graef Willems outste Suster voorschreven/ die den Keyser van Romen † Lodewijc tot eenen man hadde/ daer sy aen wan Willem van Beyeren/ Aelbrecht van Beyerē/ Lodewijck Coninck van Cracouwen/ Otte Marckgraef van Brandenburch/ Elizabeth Coninginne van Engelant. Dese Keyserinne Margriet/ Hertoginne van Beyeren/ wort Gravinne van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ eñ Vrouwe van Vrieslant. Welcke Landen sy wisselicken regeerde omtrent * vijf Jaer. Daer na maeckte zy/ by raet van den gemenē Stede van Hollant eñ van Zeelant/ Willem haren outstē soon Ruwaert van Hollant/ ende van Zeelant/ ende van Vrieslant. Eñ hier voor soude hy sijnre Moeder geven alle Jaer x^m. oude Vranckrijckse Schilden. Ende waert sake dat Willem dat ghelt niet en betaelde/ soo souden alle Voorwaerden doot ende van gheenre waerden wesen. Eñ hier waren goede bezeghelde Brieven of ghegheven. Ende die Keyserinne tooch in Henegouwen/ ende Willem bleef in Hollant. Doe Willem Hollant een Jaer geregeert hadde/ doe docht hem die somme vandē Penningen te groot te wesen/ eñ hy tooch in Henegouwen/ ende droech sijn Moeder der Keyserinne al dat bevel ende Ruwaertschap van Hollant ende Zeelant weder op/ ende hy tooch in Beyeren. Ende aldus soo stont Hollant onbewaert ende sonder Heer een Jaer lanck; soo dat al Hollant in tweedracht begonde te staen; soo dat groote bloetstortinghe in Hollant gheschiede. Ende sonderlinge te Delf/ daer een groot * vechtelick was. Daer wort een verslaghen die Claes van Swieten hiet/ niet xviij. man van sijnen vrienden. Ende die dese overdaet gedaen hadden/ die ginghen alle dage op die straet/ ende verlieten hen op hare magen: als die Heer van Egmont/ ende die Heer van Arkel/ met som ander Heeren. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lj. doe bestont Hollant in tween Partyen te staen. Ende die een Partye waren die HOECX, daer die Overste af waren die Heer van Brederoo/ die Heer vander Leck/ met die vander Boechurst/ met die Stede van Leyden eñ die Stede van Amsterdam. Die ander Partye hietmen

† *Ejus nominis IV. Imperator, Dux Bavariæ, &c.*

* Van't Iaer 1345, tot 1350.

* Dat is, *ghevecht.*

Claes van *Swieten.*

d'Heer van *Egmont.*

van *Arkel.*

Anno 1351.

HOECKS en CABBELAVS, twee schadelicke Partyen.

vā *Brederode.*

vander *Leck.*

vander *Boechorst.*

Leyden.

Amsterdam.

van *Egmont.* van *Arkel.* Gijsbrecht van *Heemskerck.* Delf. Dordrecht. Haerlem.

CABBELAUS. Daer die Oberste of waren die Heer van Egmont/ die Heer van Arkel/ Heer Gijsbrecht van Heemskerck/ ende met die Stede van Delf die Stede van Dordrecht/ ē die Stede van Haerlem. Daer den ghemeenen Landen groot ongeval of ghecomen is. Dese Partyen stichten in Hollant roof ende brant / ende vinghen ende sloeghen die een den anderen doot; dat daer te voren noyt in Hollant ghesien en was. Daer na ontboden die Cabbelaus Hertoch Willem dat hy weder in Hollant quaem / ende naemt weder aen / al hadde hy't sijn Moeder quijt gheschouwen / sy woudent hem met macht helpen houden. Alsoo dat sy hem so vele boden senden / dat hy heymelick te Gorcom is ghecomen. Daer voeren die van Delf uyt met die van Dordrecht/ ē *brochten binnen Dordrecht. Ende daer wort hy ghehult over recht Ruwaert vanden Lande. Ende doe * brochten die van Delf inder nacht binnen Delf/ daer die Cabbelaus met die Stede van Delf seer wel te vrede mede waren. Doe dit die Hoecx Partye saghen/ soo toghen sy tot die Keyserinne / ende claechden haren noot. Ende die wijl dat die Hoecx in Henegouwen waren / doe overdroeghen die Cabbelaus met Hertoch Willem ende met Delf / Dordrecht/ ende Haerlem / ende toghen te samen uyt / ende worpen al die Hoecx Casteelen ende Sloten ter neder / tot seventhienen toe/ die sy of braecken neven der aerden. Als dese bootschap in Henegouwen quam / soo was die Keyserinne seer toornich/ ende ontboot Hertoch Willem haer Soon haren evelen moet/ ende waerom dat hy hem onderwant van haer Heerlickheyt. Die Soon ontboot haer weder / datse sijn waer / ende dat hy daer Segel ende Brief of ontfangen ende gegeven hadde. Also dattet so verre quam/ dat die Moeder ende dat Kint malcander dach ende tijt setten om te strijden. Daer brocht die Keyserinne veel volcx met haer uyt Engelant ende uyt Henegouwē/ ende quam ter Veer in Walcheren. Daer tegen quam Hertoch Willem met die Hollanders. Maer hy verloos den strijt/ daer veel volcks verslaghen wort. Ende te hant bescheyde Hertooch Willem zijn Moeder die Keyserinne eenen dach om te strijden met Schepen opter Maes / tusschen den Briel ende 's Graven-zande. Daer die Keyserinne met haer brocht veel volcks uyt Engelant ē uyt Henegouwen. Die Soon brocht met hem die Vriesen / die Kermerlanders / die Waterlanders/

Gorcom.

* Dat is, *brochten hem.*

XVII. Casteelen ter neder gheworpen.

Strijt tusschē Moeder en Kint.

Veer.

Briel.

'sGravensande.

som

Margareta Imperatrix

[...]som Stedē upt Noorthollant. Eñ daer quam Hertoch Willem te hulpe die Heer van Cuylenburch met veel goeder luyden upt Gelrelant. Vrouwe Machtelt van Voorn dede oock Hertoch Willem groote help. Daer waren mede die Heer van Egmont met Heer Gerrit van Haerlem. Ende dit grote heyr versaemde opten Water / daer soo seer ghevochten wort om die overhant te crijghen/dat noyt daer te voren in eenen strijt soo veel volcks versaemt en was. Daer wordt ghestreden vander Sonnen opganck tot inder Nacht. Maer doe verloes die Keyserinne den strijt/eñ daer wort so veel volcks verslagen/dattet Water gheverwet was vanden bloede. Daer wort verslaghen Heer Costijn van Renisse/Maerschalck vander Keyserinnen heyr/met Heer Floris van Haemstede. Eñ daer wort ghevanghen die Heere van Breroo/met veel goeder Mannen. Dese bloedighe strijt was tusschen den Moeder ende dat Kint op S. Martijns dach inden Somer/ translatio/ int Iaer ons Heeren M. CCC. ende lj. Daer na wort dat oorlooch versoent. Eñ die Keyserinne hilt Henegouwen tot haren lijf/ende Hertoch Willem bleef Ruwaert van Hollant/ Zeelant / ende Vrieslant. Maer alle die Heeren die metter Keyserinne toe waren/die bleven buyten der Soene/ende bleven al upt Hollant verdreven. Int Iaer ons Heeren M. CCC. ende lv. soo starf Margriet Keyserinne van Romen/Hertoginne van Beyeren/ Gravinne van Henegouwen/van Hollant/Zeelant/ ende van Vrieslant. Ende sy leyt begraven te Valensijn in Henegouwen. Sy regneerde thien Iaer.

Culenburch.
Voorn.
Egmont.
Gerrit van *Haerlem.*
Die Goede Costijn van *Renisse*, met Floris van *Haemstede* verslaghen.
Brederode.
Anno 1351.
t'Oorlogh tusschen Moeder en Kint versoent.
Anno 1355.

Phreneticus Bavarus, improlis.

GVLIELMVS V. Margaretæ Augustæ Filius, XXI. Comes Hollandiæ, &c.



Ejus uxor Mechteldis, Angla, Henrici Lancastriæ Ducis Fil.
* Quesnoiæ in Hannoniâ. Sepultus Valentianis.

*Successit Margaretæ Augustæ filius Gulielmus, & tumultus passim excitatus in Hollandiâ compressus. Hic antea in matrem impiè bellavit, & Vltrajectensium agros ferro & igne depopulatus, Arkelium loci Antistitem in se provocavit. qui continuò ingenti exercitu Goylandiam ingressus, oppida & arces incendit. Gulielmus exacto post matris excessum in Principatu triennio, incidit in phrenesim, vinctusq; * in custodiam datur,* anno M. CCC. LVIII. *In quâ, Vltionis divinæ victima, obijt Anno* M. CCC. LXXVII.

Dit is Willem die vijfde, der Keyserinnen Soon, ende was die XXIste. Graef van Hollant.

Willem die Vijfde / der Keyserinnen Soon / wort Hertoch van Beyeren / Graef van Henegouwen / van Hollant / van Zeelant / ende Heer van Vrieslant. Eñ hadde te Wijve des Hertogen † Dochter van Lanckaster uyt Enghelant / dat een goede Vrouwe was / ende Hollant seer minde / maer sy en hadden gheen kinder te samen. Int Iaer ons Heeren M. CCC. ende lv. so quam die Heer van Egmont / eñ Gijsbrecht van Nyenroen / ende streden met die Hollanders tot Bontschoten: daer wel lxx. man verslaghen worden. Int Iaer ons Heeren M. CCC. ende lviij. soo wort Grave Willem sijnre sinnen bijster / soo dat hy in seker hoede wort gheset / daer hy in lach * xxxiij. Iaer. Nu sijn die Hoecx verblijt / ende ontbodẽ Hertoch Aelbrecht sijn Broeder / dat hy quam ende berechte sijns Broeders Heerlicheyt. Doe Hertoch Aelbrecht quam / soo wort over ghedraghen met die ghemeen Steden van Hollant / van Zeelant / ende van Vrieslant / ende oock van Henegouwen / dat hy Ruwaert soude wesen vanden Landen / ende hy soude sijns Broeders Wijf gheven alle Iaer xijm. Schilden. Ende daer souden die twee Partyen / als Hoecx ende Cabbelaus / mede versoent ende wel te vreden wesen. Dat sy onlange hilden: want Hertoch Aelbrecht minde die Hoecks meer / dan die Cabbelaus. Ende Heer Raynout van Breroo die was Canselier te Hoof / ende dat Hof ghinck al by hem uyt / dat die Cabbelaus seer moeyde / ende leyden een laech op Castricomer-zant / ende verlaechden Heer Raynout van Breroo / ende * jaechden tot Castricom inder Kercken. Daer hem die ghebueren te hulpe quamen / ende beschutten sijn lijf. Ende † dien aldus gevreest hadden / die toghen opt Huys te Heemskerck. Doe dit Hertoch Aelbrecht vernam / soo quam hy haestelick met veel volcks / ende belach dat Huys te Heemskerck xj. weken lanck. Ende dit was omtrent S. Martijns dach inden Winter. Maer dat Huys wort opgegeven / ende Heer Wouter van Heemskerck die tooch te gijsel in Zeelant. In desen tijden alsmen voor Heemskerck lach / so quamen binnen Delf Heer Ian van Karbenem / ende Heer Gijsbrecht

† *Machteld*

Anno 1355. d'Heer van *Egmont*. Gijsbrecht van *Nyenroo*.

Anno 1358.

* By anderen soo langhe tijt niet, ende omtrent xix. Iaer. Siet de Toetsteẽ.

Raynout van *Brederode*.

Castricomer sant.

* Dat is, *jaegden hem*.

† Dat is, *die hem*.

'tHuys te Heemskerck

Wouter van *Heemskerck*.

Delf.

Ian van *Keravenem*.

Gijsbrecht van *Nyenroo.* Haghe.

Claes van *Swieten.* * Pag. 105. Haghe.

Anno 1359. Delf beleghert ende verovert by Hert. Aelbrecht.

H. vander *Voort.* G. W*issen.*

* *Banckarmborsten.*

Walraven van *Valckenburch.*

Soen tusschẽ de Stede Delf ende Hert. Aelbrecht.

van Nyenroen/met omtrent xvij^c. man/ ende toghen met die Poorters van Delf in den Haech/ ende sloegen des Hertoghen vangheniſſe op/ende namen die gebangen upt/ ende brochtense te Delf. Dit volck hadde Hertoch Aelbrecht ghevangen vandẽ dootslach Claes van Swieten * voorsept. Maer doe dit Hertoch Aelbrecht vernam/ soo ontboot hy terstont Ridder eñ knechten/ende veel volcks by hem te comen inden Haech. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lix. des manendaghes nae midvasten/soo wort die Stede van Delf beleghen ter middernacht van Hertoch Aelbrecht met grooter macht. Eñ binnen der Stede laghen/Heer Jan van Karvenem/ ende Heer Gijsbrecht van Nyenroen / Heynrick vander Voort / ende Gijsbrecht Wissen: die alle dage menighe overmoedige reyse deden/ ende deden groten schade in dat heyr. Soo dat Hertoch Aelbrecht noyt maeltijt met rusten mochte eten / want aen die Oost-zijde en mochtmen die Stede niet belegghen. Daer dede Hertoch Aelbrecht oprechten drie groote Blyden / daer hy die Stede mede meende te bestormen: maer binnen Delf soo waren alsoo veel goeder † Bant-armborsten / ende grote Steenbossen/ende veel meer ander Instrumenten/ daer sy die ander mede of weerden/ende schootent al te stucken dat Hertoch Aelbrecht dede oprechten. Hier na quam Heer Walraven van Valckenburch binnen Delf / eñ sprack aen die gemeent eñ aen die Heeren om een Soen. Daer die gemeent seer lief toe was. Maer die Heeren en wouden daer niet of hooren/ eñ wouden met haer volck teghen Hertoch Aelbrecht liever strijden / eer dat sy een Daeyngh aenginghen. Daer die ghemeent op antwoorden/sy wouden liever sonder den strijt soenen teghen den Hertoch/dan sy langher belegen waren. Doe seyden die Heeren/ Siet lieve kinder / nae dien dat ghy immer in ghenaden gaen wilt/God gheve u dat beste te raken: Siet hier u Segel/ ende u Brief die wy van u ontfangen hebben/als dat wy achte daghen eer uytter Stede souden trecken / eer dat ghy versoent metten Hertoch: Maer na dien dattet doch wesen moet/ soo blijvet ghesont. Aldus soo toghen Heer Jan van Karvenem ende Heer Gijsbrecht van Nyenroen met haer volck uytter Stede van Delf/ende toghen binnen den Sticht van Utrecht. Ende doe wort een vaste Soen gemaeckt tusschen Hertoch Aelbrecht / ende die Stede van Delf/in deser manieren: als

als datmen die Stede op soude gheven/ behouden haer Poorters lijf ende goet: ende voor haer misdaet/ souden sy geven veertich duysent oude Schilden. Maer alle die vreemde gasten bleven buyten dese Voorwaerde/ ende behielden al haer lijf: sonder Heynrick vander Voort/ die was gelopen opten Kercktoorn/ daer hy stormender hant af ghenomen wort/ ende wort onthooft. Ende Hertoch Aelbrecht quam binnen Delf des dincxdaghes in die Pijnster heylige dagen/ als hy daer voor gelegen hadde thien weken ende twee dagen. Daer wort die Stede al te seer gheschent ende ghebroocken/ ende alle die Vesten ende die Poorten die worden alle geslecht ende gebroken neven der aerden. Daer die van Dordrecht seer helpelick toe waren/ want sy namen die * veteren van die Poorten/ ende voerdense met hen te Dordrecht/ ende hinghense aen haer Poorten. Dat over haer selfs Seghel ende Brief was/ ende dochten niet wat hen te vooren gheschiet was. Die Graef van Boloeys/ die was ghegheven een deel van der Oost-poort zijde van Delf/ maer hy lietet staen onghescheut. Des Jaers daer nae/ soo woude Hertoch Aelbrecht een Slot maecken aen dat Noorteynde van Delf tegen dat Camp-velt/ daer hy die Stede mede woude dwinghen. Maer die van Delf en woudens niet ghedoghen/ dat erghens eenich Casteel oft Slot soude wesen dat die Stede te nae soude staen. Aldus soo lietet Hertoch Aelbrecht goet wesen. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende xliij. op S. Jacobs dach/ soo gheschiede inder Stede van Delf also groote * vechtelick/ als opt gesien was in een Stede / soo datter omtrent xxxvj. man verslagen worden. Ende dit quam byde Partyen toe/ die langer in Hollant gestaen hebben van hem goet gheweest heeft. In dat selve jaer dede Hertoch Aelbrecht den Heer van * Adichom onthoofden/ ende voor zijn ziel dede hy maecken die Canesye inden Haech. Int Jaer ons Heeren M. CCC. ende lxxvij. soo was een groot opstel binnen Haerlem/ soo dat Meester Simon van Zanen in zijn huys ghejaecht wort/ daer die ander nae liepen/ ende * waenden in zijn huys doot te slaen. Maer het miste hen/ want dat huys was ghemaeckt met grooten schot-dooren / die Meester Simon liet neder vallen/ ende alle die daer int huys waren die vielen doot. Daer dede se Meester Simon alle ter veynster uyt werpen op die straet/ ende daer wasser xxiiij. die soo al doot bleven.

Delf ghedemanteleert.

Dordrecht.

* Dat is, *ketinghen, &c.*

Anno 1360.

Anno 1364.

* Dat is, ge*vecht.*

* *Adingen.* Haghe.

Anno 1377. Beroerte tot Haerlem. Simon van *Sanen.*

* Dat is, *waendē hem.*

Anno 1388.
* Ia, lxxvij. Siet de Toetſteen.
* Ia xxij. Hy ſelve iij. Iaer, eñ xix. Iaer, geduyrende zijns cranckſinnicheydt, voor hem zijn Broeder Hertogh Aelbrecht.

bleven. Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende * lxxxviij. op den vijfthienden dach van April/ ſoo ſtarf Hertoch Willem van Hollant/ der Keyſerinnen Soon/ te Kaeynout in Henegouwen/ende hy wort begrabẽ te Valenſijn. Hy regneerde * xxxiij. Jaer.

Dit is Aelbrecht Hertoch Willems Broeder voorſchreven, ende was die xxij[ste]. *Graef van Hollant.*

Aelbrecht die Eerſte/ was Hertoch in Beyeren/ ende nae zijns Broeders doot ſoo wort hy Grave van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ ende Heer van Vrieſlant/ ende wort ghehult in allen Steden over recht Lantſheer. Ende

Anno 1390.
* Ia. lxxvij. Siet de Toetſteen.
* Siet de Toetſteen.

dit was int Jaer ons Heeren M.CCC. ende * xc. Deſe Hertoch Aelbrecht hadde te wijve Margriet des Hertogen Dochter van * Lotrijck; daer hy aen wan Willem/ die na hem wort Grave van Henegouwen/ Aelbrecht van Beyeren/ Jan van Beyeren/ die Conninginne van Bemen/ die Vrouwe van Burgoengien/ die Vrouwe van Ooſtenrijck/ die Vrouwe van Gelre/ die Vrouwe van Nyvaers.

Anno 1391.

Vrou Aleyde van *Poelgeeſt* met Willem *Kuyſer* in den Haghe op't Hof vermoort.

Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende xcj. des woonſdaghes nachts na S. Mattheus dach/ ſo wort verſlaghen Jonckvrou Aeltgen ende Willem Kuyſer in den Haech. Ende die deſe ondaet bedreven hadden/ togẽ op dat Huys te Outena. Ende dit was by conſent Graef Willems/ die daer om dat Hof moſte ruymen/ ende tooch in Vranckrijck. Maer Hertoch Willem belach Outena seer langhe. Daer na quam die Vrouwe van Burgoengen/ die Hertoch Aelbrechts Dochter was/ ende maeckte den Paeys/ ende Hertoch Aelbrecht die tooch weder inden Haghe.

Anno 1395.

Hoe I. Willem van Hollant in Vrancrijck geſchandaliſeert werde.

Int Jaer ons Heeren M.CCC. ende xcv. opten Dertienen avont/ ſo ſat Graef Willem van Hollant aen des Coninckx Tafel van Vranckrijck/ daer die Heraut quam ende ſneet dat laken voor Graef Willem ontween/ ende ſeyde/ dattet niet betaemde/ dat yemant aen des Coninckx Tafel ſitten ſoude die geen wapen en hadde/ ende die wapen in Ooſt-vrieſlant ghebleven waer. Doe was Graef Willem ſeer beſchaemt/ ende ſtont op/ ende quam in Henegouwen/ ende ſende die Graef van Nyvaers ende die Droſſaet van Henegouwen aen Hertoch Aelbrecht zijnen Vader/ ende liet hem weten/ wat grooter ſchande dat hem ghe-

ALBERTVS I. Margaretæ Augustæ F. Gubernator priùs, & pòst XXII. Comes Hollandiæ, &c.

Albertus Bavarus.



*Durante fratris amentiâ, Albertus Boius, amor & deliciæ generis humani, annis undeviginti laudabiliter præfuit; & defuncto Phrenetico, fit ipse Comes. Injuriam sibi illatam à * Delfensibus vindicaturus, oppidi muros dirui jussit, ne deinceps rebellarent; cætera clemens. In Gelriam semel, & ter in Frisios egressus, victorem semper reduxit exercitum. Decessit Imperij anno* XLVI, *Anno* M. CCCC. IV. *Sepultus Hage-Comitis unà cum priore conjuge * Margaretâ; ex quâ Successor.*

* Anno M. CCC. LIX.

* Polonica, Brigæ Ducis Fil.

ſchiet was in Vranckrijck/aen des Conincks Tafel.Ende als dit die Hertoghe Aelbrecht hoorde/ſoo was hy daer ſeer in geſtoort/ende ontboot Graef Willem dat hy te Hove quaem / hy vergave hem alle die miſdaet.Int Iaer ons Heeren M.CCC.

Anno 1396. ende xcvj. verſaemde Hertoch Aelbrecht volck upt alle Landẽ/ als upt Enghelant/upt Henegouwen/ upt Hollant / upt Zeelant/ſoo datter ſoo veel volcks was dattet onmoghelick te ſegghen waer. Daer tooch Hertoch Aelbrecht met dat groote heyr / dat van menigherhande manieren ghewapent was /in Ooſt-Vrieſlant / ende ſloech ſijn vloot op by den Kuynre/

Kuynre. daer ſonderlinghe veel Vrieſen worden verſlaghen inden aenganck. Ende alſo tooch hy voort by S. Odulphus Clooſter/ daer die Vrieſen aen quamen/ ende ſtreden tegen Hertoch Aelbrecht. Daert langhe in die Waech hinck om die overhant te crijgen. Daer quamen die Zeelanders aen/ ende ſloeghen van beſijden in dat Vrieſche heyr/ſo dat die Vrieſen vluchtich worden/ende verlozen den ſtrijt/ende daer waren vele Vrieſen verſlaghen. Ende doe bleef Hertoch Aelbrecht daer legghen/ende verwachte al dat hem op comen mochte. Als Hertoch Aelbrecht aldus met ſijn volck lach/ ſoo begeerden die Engelſche dat Lant te beſien/ende toghen met ſom Franſoyſen ende Henewyeren opwaert/omtrent twee mijlen verre. Daer ſy beſtreden worden vanden Vrieſen/ende worden verdreven op eenen hoghen Werf/ daerin voorleen tijden een Slot plach te ſtaen. Soo dat ſy nerghent wijcken en mochten. Doe dat Hertoch Aelbrecht vernam / ſoo vat hy ſom van ſijnen Steden/of ſy wouden trecken ende ontſetten die Engelſche: want Hertoch Aelbrecht ontſach hem / dat hy al dat heyr porren ſoude. Maer die Steden ſeyden/als hy voor ginck/ ſy ſouden

Der Delffenaersvromicheyt, ende gehoorſaemheyt. volghen. Daer Hertoch Aelbrecht ſeer in verbolgen wort/ende vraechde die Heeren van Delf of ſy die reyſe beſtaen wouden/ hy ſoudet hen alſo dancken dat ſijs hem beloven ſoudẽ. Daer die Stede van Delf op antwoorden/ ſy woudent gaerne doen. Daer toghen die van Delf opwaert met al haer macht / ende quamen bijden Werf daer die Engelſche belegen waren/ ende beſtreden die Vrieſen van afteren/ende die Engelſche van boeren/eñ verſloegẽ wel * iiij^C. Vrieſen. Daer gingen die van Delf eñ ſtaken brant op tot een teycken der Victorien. Daer Hertoch Aelbrecht ſonderlinge al te wel in genoechde/eñ tooch in S. Odulphus

* iijc. *Vrieſen* leeſt men in de Goutſche, ende Leydſe drucken: *Veel Vrieſen* inde geſchreven Chronijckẽ.

nulphus Clooster/ eñ dede Hertoch Willem sijn Oom opgra-
ven/die daer verslagen was(*anno M.CCC.XLV.*)als *voorsept
s. Eñ hy † brochten inden Haech/ende * deden begraven in die
Capelle opt Hof. Jn dat selve Jaer tooch Hertoch Willem van
Hollant/Hertoch Aelbrechts outste Soon/ met grooter macht
van volck in Oost-Vrieslant / ende belach Staveren / soo
dat sy die Stede op gaven. Ende al Oost-Vrieslant gaf hem
in ghenaden onder den Graef Willem van Hollant. Daer
sy niet langhe in en bleven. Jnt Jaer ons Heeren M.CCCC.
ende iij. soo hadde Hertoch Aelbrecht / ende sijn Soon Graef
Willem / Goricom beleghen twaelf weken lanck. Maer die
Stede metten Huyse gaf haer in Hertoch Aelbrechts ghena-
den. Dese Hertoch Aelbrecht hadde noch een Wijf die oock
Margriet hiet/ende was des Graven Dochter van Cleef/maer
hier en hadde hy gheen kinder by. Jnt Jaer ons Heeren M.
CCCC.en iiij. doe starf desen hooghgheboren Vorst Hertoch
Aelbrecht / ende wort begraven opt Hof in die Capelle inden
Haech/daer Margriet* van Lotrijc sijn eerste wijf mede leyt:
ende Margriet van Cleef sijn ander wijf leyt begraven totten
Jacobinen int Clooster inden Haech.

Albertus Bavarus.

* Pag. 102.

* Dat is, *brocht hem,* ende *dede hem.*

Anno 1396. Siet de Toetsteen.

Staveren inghenomen. Anno 1403.

Gorcom gaet over.

Anno 1404.

* Andere, van *Bryge.* Siet de Toetsteen.

GVLIELMVS VI. Alberti Bavari Filius, XXIII. Comes Hollandiæ, &c.



Anno M. CCCC. IV.
* M. CCC. LXXXV.
† Ioanni Bavaro, LXXIX. Episcopo.
‡ Reinoldo IV.

Cùm in fata concessisset Albertus Bojus, successit ei filius natu major Guilelmus, * *Equestris ordinis famâ, & bellis sub patre gestis clarus.* † *Fratri Electo Leodicensi, cum Hedrotijs assiduò colluctanti, & tandem in adversarios suos moventi, exquisitissimis copijs adfuit; ita ut hoste cæso, lauream reportarit.* ‡ *Gelro, postquam bis in eum eduxisset, reconciliatus, tantus Duci amicus factus, quantus antea fuerat hostis. Reliquit ex Margaretâ unicam filiã heredem, sed multis calamitatibus obnoxiam. Obijt anno* M. CCCC. XVII.

Wilhelmus Bavarus.

Dit is Willem Hertoch Aelbrechts Soon, ende hy was die XXIII*ste*. *Graef van Hollant.*

Willem die Seste/Hertoch Aelbrechts Soon / wort Hertoch in Beyeren/ende Graef van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/eñ Heer van Vrieslant. Dese Edel Hertoch Willem was eerst versekert tot eenen Wijve des * Conincs Dochter van Vranckrijck/maer sy starf binnen haer tijden of jaren. Daer nae hadde hy te Wijve des * Hertoghen Dochter van Burgongien/ Margriet. Daer hy aen wan Jacoba/die tot eenen man hadde den Hertoch van* Toereynẽ/des Conincs outsten Soon van Vrancrijck; maer daer en sijn gheen kinder af gebleven. Dese Edel Hertoch Willem van Hollant die wort Ridder geslagen ten Dam in Vlaenderen / van Hertoch Philips van Burgongien / int Jaer ons Heeren M. CCC. lxxxv. opten vijftienden dach van Julio. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. eñ v. so belach Hertoch Willem van Hollant † Gasperen ende Haghesteyn xxij. weken lanck / ende dit was in eenen harden Winter: maer sy worden op ghegheven/ende of gebroken neven der aerden. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende vij. soo was die groote vorst. In dat selve * Jaer/ so wort Hertoch Jan van Beyeren Hertoch Willems Broeder Bisschop tot Ludick ghecoren / maer hy en woude gheen Priester worden. Eñ doe wort hy * daer na verdreven uyt Ludick/ende tooch binnen Maestricht/daer hy negenthien weken beleghen wort. Eñ des Heeren * Soon van Parwijs wort tot eenẽ Bisschop ghecoren. Doe dit Hertoch Willem vernam/soo schreef hy aen Hertoch Jan van Burgongien sijn Swager/of hy met hem varen woude ende ontsetten Hertoch Jan sijn Broeder. Daer die Hertoch van Burgongien op antwoorde/ eñ schreef hem/dat hijt gaerne doen woude: maer waert dat hy ghebannen worde/so woude hy * dattẽ Hertoch Willem gevryet hadde. Daer sette hem Hertoch Willem dat Lant van Henegouwen te pande / om/oft van noode waer/hem selven daer mede te lossen. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende viij. soo tooch Hertoch Willem van Hollant / ende Hertoch Jan van Burgongien / eñ die Burchgrave van Leyden met sijn twee Sonen/ Philips van Wassenaer/ende ander veel grooter Heeren

* *Caroli* VII.
* *Philips Le Hardy.*
* *Tours.*

Hertoch Willem Ridder ghe-slagen anno 1385. Siet de Toetsteẽ.

Anno 1405. Gasparenen Haghesteyn ofgebroken.

Anno 1407.
* Iae, Anno 1389. Siet de Toet-steen.

*Anno 1404. wort Ian vã Beyerẽ Bisschop tot Ludick verdreven.

* *Theodoricus de Perweys, Henrici D. de Horn & Perweys Fil.*
* Dat is, *dat hem.*

De Burchgraef van Leyden. Philips van Wassenaer.

ren Ridder ende knechten. Daer tegē quam die Heer van Parwijs. Ende doe die Heer van Parwijs Hertoch Willem selver inden velde sach/ so seyde hy tot zijnen Heeren die by hem waren; Siet/ginder staet een gouden berch/ waert dat wy dat volck mochten verslaen/ wy souden alle groote Heeren wesen. Daer zijn Heeren op antwoorden in toornen moede/ ende seyden: Ja Heer/sydy nu vertsaecht? ende nu ghy ons te velde hebt gebrocht; sydy nu vervaert? Daer die Heer van Parwijs op antwoorde; Neen lieve kinder/ ick en ben niet vervaert: maer Hemel ende Aerde soude eer vergaen/ eer dat volck wijcken souden. Maer niet te min/ick sal voor gaen; die mijn vrienden zijn/die volghen my. Daer soo ginck dat heyr teghen malcander in/ ende dat Schut blooch so dicht oft snee hadde geweest. Ende doe dat heyr aen een was/ soo wort daer seer angstelick ghevochten/ omtrent anderhalf ure lanck. Maer die Graef van Namen quam van besijden in dat Ludickse heyr rijden met veel paerden/ daer hy dat Ludickse heyr mede schende: so dat die Luyckenaers den strijt verlooren. Ende die Heer van Parwijs wort daer verslaghen/ met * xxxviijm. ende viijc. man. Dese bloedighe strijt gheschiede des Sonnendages voor S. Michiels dach/ ander * Tombe buten Hop en Tongeren tot Alcattay. Int Jaer ons Heerē M.CCCC.ende ix. so heeft Hertoch Willem eenen dootslach ghesoent/ die den Hertoch van Burgoengien dede doen aenden Hertoch van Orliens zijnen neef. So dattet ghemeen volck/ die onder die Croon van Vranckrijck saten/ Hertoch Willem seer danckten. Ooc hadde hy daer danck ende goeds loon aen verdient/hadden zijt wel ghehouden. In desen Hertoch Willems tijden/ soo waren die Vlaminghen opter Zee/ ende deden die Hollanders grooten schade. So dat die Hollanders dit Hertoch Willem claechden. Daer hy op antwoorde/ Vaert weder ter Zee/ ende maeckt datmen over u claghet. Met desen antwoort toghen die Hollanders weder ter Zee/ ende deden die Vlamingen weder alten grooten schade. Ende doe claechden die Vlamingen Hertoch Jan van Burgoengien. Die terstont eenen brief sende aen Hertoch Willem van Hollant/zijn Swagher/dat hy zijn volck bestierde dat sy die Vlaminghen gheen schade en deden/ of sy woudent met hem te meen houden. Doe Hertoch Willem desen brief las/ doe seyde hy totten Bode: Vaert/ ende seght

Henricus Dominus Perwisij.

xxxviijm. ende viijc. Luyckenaers verslaghen. Siet de Toetsteen.

Vlaemsche Zee-rovers beschadigen die Hollanders.

Die hē daer vromelick tegen stellen.

Wilhelmus Bavarus.

seght mijn Swagher/dat ick nopt in seven jaren soo ledich en was/als ick nu ben; of hem yet wat belieft. Daer die Bode op antwoorde/ dat hem die saecke te groot waer te segghen metten monde; maer datment doch in eenen brief settede. Daer Hertoch Willem op antwoorde/ dat hem die saeck te cleyn waer eenen brief daerom te schrijven. Ende aldus so tooch die Bode in Vlaenderen sonder brief/ ende seyde hem die bootschap metten monde. Hertoch Jan braechde hem om den brief. Die Bode seyde/ hoe dat Hertoch Willem die saeck verkleynde eenen brief daerom te schrijven; maer waert dat hem yet luste/ hy en was nopt in seven jaren so ledich. Daer Hertoch Jan op antwoorde/ Neen trouwen; ick kenne mijn Swagher al te wel; ick en wil teghen hem niet hebben/dan alle goet: isser schade gheschiet/ sy verhalent weder. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xiij. soo wort den dootslach ghesoent van Jonckbrou * Aeltgen/ ende * Philips Hugensoon dede een boetval met zijnen Maghen inden Haech/ daer menich mensche was. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xvij. des dinxdaghes in die heylighe weeck / starf die Hertoch van Toereynen Vrouwe Jacobs man van Hollant. Ende des manendaechs in die Pijnster heylighe daghen daer nae/ soo starf die Edel Hertoch Willem van Hollant/ ende leyt begraven te Kaynout in Henegouwen. Hy regneerde xij. jaer ende een half.

Hertoch Jan van Burgoengien ontsiet den Grave van Hollant. Anno 1413. op Cruysdach *Exaltatio.*

* Van *Poelgeest.*

* Die *Blote.*

NOTA.

* Tis mijn scult, Leser, so hier boven pag. 118, op't Iaer 1408, qualick verandert is, *ander Tombe buten Hoy en Tongeren,* &c. alwaer van te vooren stont, seer vreemt en duyster om lesen en verstaen, *ander tōmē buten heyen tongheren tot alcattay.* Vyt de geschreven boecken is alhier luttel lichts of luchts tot des waerheyds naesporinge te scheppen: en zijn by nae niet een haer beter dan de gedruckte, soo ter Goude als tot Leyden. Met *tot alcattay* weet ick weynig raed. Op een andere ordre staen dese monstreuse woorden in MSS. Aldus: *Dese bloedige stryt gesciede tot alcattay ander tommē buten heyentongeren, int Iaer ons Heeren,* &c. Siet breder in mijn Toetsteen.

Dit

Dit is Vrou Iacob, Hertoch Willems Dochter, ende was die XXIIIIste. Gravinne van Hollant, Zeelant, ende Vrieslandt.

Yſelſteyn, Slot ende Stede, gebroken ende afgebrant. Willem van *Egmont*.

Yſelſteyn Vtrechts dvvangh. Dordrecht. d'Heer van *Arkel*. Gorcom gevvonnen, ſonder 't Slot. Wederom ingenomen.

Jacoba die Edel Hertoch Willems Dochter woꝛt Hertoginne van Beyeren/ Gꝛavinne van Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ende Vꝛouwe van Vꝛieſlant; die nu een bedꝛuckte Vꝛouwe is/ want ſy haers Vaders erve qualick mochte gebꝛuycken: dat oock haer wel gheſchenen heeft. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xvij. des manendaghes na des heylighen Sacraments dach/ ſo laghen die van Vtrecht met die van Amerſſooꝛt vooꝛ Yſelſteyn/ ende binnen vier daghen daer nae quamen daer mede alle die Steden van Hollant/ ſonder Schoonhoven alleen. Oock lach daer mede Hertoch Jan van Beyeren met al Goylant. Maer het woꝛde ghedayngt/ als dat Heer Willem van Egmont met zijn vꝛeemde Gaſten ſoude uyttrecken/ ſo ſy in ghekomen waren. Ende die ander/ die in die Stede boven twaelf Jaren out waren/ quamen in ghenaden Vꝛouwe Jacob van Hollant. Ende die van Vtrecht met die van Amerſſooꝛt die woꝛden ghegheven dat Slot/ die pooꝛten ende die mueren/haeren wille daer mede te doen: dat ſy terſtont of bꝛaken neven der aerden. Int ſelfde Jaer woꝛt hen gheconſenteert met Yſelſteyn haer wille te doen: twelcke ſy verbꝛanden/ ende bꝛakent of tot haren wille; ſonder die Kerck/ ende dat Clooſter met zijne toebehooꝛen. O Hollant! wat ginck dy doe over? leefde Hertoch Willem/ ten waer nimmermeer gheſchiet. Want Yſelſteyn was die Nagel ende dat Slot dat die Sticht van Vtrecht te na ſtont. Hier na is Hertoch Jan van Beyeren met die Stede van Doꝛdꝛecht/ ende met die Jonckheer van Arkel/ vyant ende contrary ghewoꝛden Vꝛouwe Jacob van Hollant/ ende hebben haer Goꝛicom of ghewonnen; maer dat Slot dat behilt Vꝛouwe Jacob. Daer tooch Vꝛou Jacob met ſom Steden van Hollant ende ander haer vꝛienden vooꝛ Goꝛicom; daer ſy een gat in die muer maeckten/ ende quamen binnen der Stede. Ende daer ghedꝛecht tot eenen ſtarcken ſtrijde/ daer veel volcks verſlaghen woꝛt/ ende ſonderlinghe die Jonckheer van Arkel/ Heere Jan van

IACOBA, Gulielmi VI. F. Alberti Bavari N. XXIV. Comes Hollandiæ, &c.



Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ ac Frisiæ hæres unica Iacoba, Gulielmi filia. Cujus Principatu resuscitata antiquæ * *Factionis nomina, mirum in modū invaluēre. Quatuor maritis connubio sociata, heu! quas turbas dedit? quot atroces dimicationes? quot urbium atque arcium eversiones? Sterilis, & ex tot indecoris nuptijs nullà prole susceptà, decessit magni sed inconsulti animi fæmina: & quæ aliquando thalami divortium fecerat, ab hæredio paterno divortium facere coacta est, Anno* M. CCCC. XXVIII. *octennio post defuncta.*

IACOBÆ Mariti quatuor.

I. Ioannes Turonensis, Caroli VI. Regis Galliarum filius, Delphinus Franciæ, admodum juvenculus; cùm Iacoba esset annorum XIV. Obijt anno 1417. ætatis XX.

II. Ioannes IV. Brabantiæ Princeps, Antonij Ducis filius, & ipse pene puer, quem repudiavit Iacoba anno 1423. Obijtque Dux Ioannes anno 1427. ætatis XXIV.

III. Humfredus Clocestriæ Comes, Henrici IV. Regis Angliæ filius; vivo etiamnum Ioanne Brabanto. Sed repudiata est à Clocestrio Iacoba.

IIII. Franco Borsalus, Zelandus Eques, celebratis nuptijs. Anno 1433.

Anno M. CCCC. XVII.

* Hoecks en Cabbellaus.

van Harwijnen / Heere Heynrick die Baſtaert van Arkel/ die Jonckheer van Peterſem/ Joncheer Otte van *Vueren/ Otte van Gelichem/ Otte van * Hantent/ Willem van Appeldoorn/ Splinter die Baſtaert van Nyenroo / ende noch veel ander die ick niet al ghenomen en can. Ende Walraven van Breroo die wort daer oock mede verſlaghen/ by verſuymeniſſe zijns ſelfs knechten. Daer Vrouwe Jacob ſeer veel an verloos.

Verſlaghen Heeren, in den ſtrijt tot Gorcum.
* Bueren.
* N. L. Walraven van *Brederode.*

Ende dit zijn die ghevanghen inden ſelven ſtrijt/ die Graef van * Verrenburch/ die Heer van Egmont/ die Heer van Milendonck/ die Graef van Henſbergen/ die Heer van Proyen/ Heer Henrick van Homoet/ die Voocht van Vallendorp / Heer Willem van Yſendoorn/ Heer Dirck van Leyden/ Heer Arent van Odering/ Heer Raes van * Odering zijn Broeder/ Heer Arent van Craenhem/ Heer Dirck van Hemmen/ Heer Arent van Kaler/ die Jonckheer van Batenburch/ die Jonckheer van Orſbeeck/ Arent van Egmont/ Otte van Vueren/ Jan van Heteren/ Jan van Open/ Jonckheer Allaert van * Vuerẽ/ eñ menich Edel ende onedel/ omtrent tot duyſent toe. Ende dit was op S. Loys dach.

Als mede ghevanghen Heeren.
* *Vernenburg.*
* *Oerdingen.*
* *Bueren.*

Noch ſo was Vrouwe Jacob in grooten laſt / want Hollant wort tweedrachtich/ ende Hertoch Jan van Beyeren haer Oom lach binnen Dordrecht. Ende Heer Heynrick van Berghen / met die ander Heeren/ die met Vrouwe Jacob waren/ brochtent ſo verre/ dat ſy Hertoch Jan van Brabant tot eenen man nam. Daer ſy ſeer mede dwaelden ; want Vrouwe Jacob ende Hertoch Jan van Brabant/ die waren die naeſte Maghen teghen malcander die weſen mochten/ alſt ſuſter noch broeder en waren. Nu waent Hertoch Jan van Brabant Hollant te winnen/ ende quam met veel volcks ende belach Dordrecht/ ende hadde een groot ſtarck Blockhuys opgheſlaghen in die Mijl boven Dordrecht in die groote Waert ; dat ſy met quaden belede ende met grooter ſchade ende ſchande daer lieten ſtaen.

(Anno 1418) Dordrecht beleghert.
Mijle.

Ende die Steden van Hollant die laghen * jeghen Papendrecht over/ daer ſy oock een groot Blockhuys ghemaeckt hadden. Maer die Steden toghen corts van daer/ ende lieten Jonckheer Ariaen die Baſtaert van Hollant op dat Blockhuys legghen met veel volcks. Doe die van Dordrecht vernamen dat die Steden wech waren/ ſo quamen ſy upt met al haer macht/ ende wonnen dat Blockhuys in Papendrecht ſtormender hant.

* *In Papendrecht teghen Dordrecht over.*
I. Ariaen B. van Hollant.

Daer groote schade gheschiede aen beyden zijden/ende Jonckheer Ariaen wort niet veel volcks verslaghen. Ende dat Blochuys wort geslecht neven der aerden. Ende dit was int Jaer ons Heeren M. CCCC. eñ xviij. op S. Louwerens dach. In dat selve Jaer op S. Victors dach/soo heeft Hertoch Jan van Beyeren *(die al dese tijt in Dordrecht was)* Vrouwe Jacob sijnre Nisten die Stede van Rotterdam af gheloopen. Daer hy wel mede gemoet was/ want hy hadde Dordrecht ende den Briel/ ende nu Rotterdam: daer hy Hollant ende Zeelant seer mede dwanck / ende *(een deels)* sijn wille mede vercreech. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xix. soo sijn versaemt Vrou Jacob van Hollant ende Hartoch Jan van Brabant / ende Hertoch Jan van Beyeren/ende sijn overdragen/ als dat Hertoch Jan van Beyeren soude blijven met gunsten ende met minnen Ruwaert van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ drie Jaer lanck. Ende men soude alle Rechten van Hollant ende van Zeelant setten in ghelickerhant; die een helft van Vrou Jacobs wegen/ende die ander helf van Hertoch Jans van Beyeren wegen/ *(eenen yegelicken recht ende vonnis te doen.)* Ende doe tooch Vrou Jacob met Hertoch Jan te Brabant waert.

Iacoba Bavara.

Anno 1418.
(Anno 1419)

Rotterdam.
Dordrecht.
Briel.

Anno 1419.

Electus Leodiensis.

IOANNES Alberti Bavari Filius, Iacobæ Patruus, Princeps & Gubernator Hollandiæ, &c.



Anno M. CCCC. XVII. Iam circiter XXVIII. annis Episcopus Leodiensis, in serie LXXIX. * Hagæ sepultus.

Ioannes Bavarus, Antistes Leodiensis, (impar' ne Heidritiorum hydræ, an spe maioris Imperij?) fratre defuncto, Comitatum jure sibi deberi credidit; quod is præter unicam Iacobam, nullam virilis stirpis sobolem reliquisset. Vnde magnos adventu suo totâ Hollandiâ motus excitavit. Atque hinc orta bella internecina. Demum Anno M. CCCC. XIX. *pace compositâ, mansit idem Ioannes per triennium rerum Hollandicarum Tutor. Quo temporis spatio plurima domi forisq; gesta. * Obijt Anno* M. CCCC. XXIV.

Dit is Hertoch Ian van Beyeren, ende hy wort Ruwaert van Hollant.

Jan Hertoch in Beyeren/ Soon van Henegouwen / ende
van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ wort ghehult in allen
Steden over een Ruwaert. Ende doe worden contrary ende
pant dat Sticht van Utrecht * tegen Hollant. Dat een quaet
el oorloch was/ ende duerde * by twee Jaer ende een half. Int
Jaer ons Heeren M.CCCC. ende xx. midden inden Somer/
oo belach Hertoch Jan van Beyeren (*met die Steden van*
Hollant) die Stede van Leyden neghen weken lanck/ daer al
e groote schade ghschiede. Maer het wort ghedaengt; dat
ie vremde Gasten uyt souden trecken so sy inghekomen wa-
ren/ ende die Burchgrave ende die Ghemeente van Leyden
eden Hertoch Jan van Beyeren eenen Eedt/ hou ende trou
e wesen. In dat selve Jaer lach Dirck van Merwen met
C. ghesellen op dat Slot tot S. Geertenberch/ ende schoten
ie vanden Huyse 'tvyer in die Stede/ daer die Stede met die
kercke meest al of verbrande. Ende dit was op S. Lam-
rechts Avont. Ende binnen xiiij. dagen daer na/ so quamen
ie Steden van Hollant om te wreken dat die vanden Berghe
misdaen was/ ende quamen binnen der Stede/ ende stelden
aer groote steen-bossen teghen dat Slot/ ende wort al te seer
* verderft. Ende Dirc vander Merwen met zijn C. ghesellen
ielden dat Slot vromelicken/ tot in die heylighe weecke/ on-
rent xxvj. weken lanck. Ende doe wortet ghedaengt; als dat
ie Steden van Hollant te huys toghen/ ende Dirck vander
Merwen (*Castelleyn*) tooch met zijn ghesellen van den Huys.
Maer luttel luyden wisten/ hoe dat segghen ghschiet was.

* *Met die Stede van Leyden*. MSS.
* *Bet dan twee*, anders.
Hoe de Stede van Leyden belegen vvas.
S. Geertrudenbergh meest al verbrant.
Anno 1420.
* *Geschent*.
Dirc van der *Merwen*.

Int Jaer ons Heeren M.CCCC. ende xxj. doe ginc op S.
Elisabeths nacht een hoge groote Water-vloet/ ende doe brack
Zuythollant in/ daer menich mensche in verdranck.

Anno 1421.
Dortse Waert verdroncken.

Int Jaer ons Heerē M. CCCC. ende xxiij. soo tooch Vrou
Jacob van Hollant vandē Hertoch van Brabant: eñ sy meen-
der oock niet weder by te comen/ want haer was geseyt dattet
hylick met Gode niet wesen en mochte/ eñ dattet die Paus int
openbaer niet geoorlooft en hadde. Ende aldus hebbense die
Heeren/ die sy by haer hadde/ gebrocht in Henegouwen: ende

Anno 1423.
Vrou Jacob verlaet haer man dē Hertoch van Brabant.

uyt Heenegouwen brochtense haer in Engelant. Ende brochtense soo verre/ dat sy den Hertoch van Clocester tot eenen man nam/ (*ende dit was al voor Hertoch Ians doot.*) Ende Vrou Jacob is met hem ghetoghen in Henegouwen/ ende * deden hulden over recht Lantsheer. Ende doe ghedeecht tot eenen grooten oorloch tusschen Brabant ende Henegouwen. So dat Hertoch Jan van Brabant schreef aen Hertoch Jan van Beyeren/dat hy hem te hulpe quaem. Daer Hertoch Jan van Beyeren weder schreef/dat hy opten Derthienen dach by hem soude wesen. Maer Hertoch Jan van Beyeren wort sieck/ende starf opten derthien Avont in den Haghe/ ende wort begravē totten Jacobinen int Clooster. Eñ dit was int Jaer ons Heeren M. C C C C. ende xxiiij. Doe is Hertoch Jan van Brabant ghekommen by raet der Cabbelaus partye / ende wort in allen Steden van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/ over recht Lantsheer ghehult. Ende Vrou Jacob lach met haren vrienden in Henegouwen/ ende overdroegen met malkander/ hoe sy eenighe Steden of Sloten mochten crijghen in Hollant/ daer sy hen mede behelpen mochten/ (*want sy waren uytten Lande verdreven*) ende zijn alsoo in Hollant ghekomen / ende sy creghen Schoonhoven tot haren wille. Int Jaer ons Heeren M.CCCC. ende xxv. soo wort Schoonhoven beleghen inde Vasten: daer die Jonckheer van Gaesbeeck met die gemeen Steden van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant voor lach: sonder die Goude/ Oudewater/ den Briel/ ende Ziericzee. Dese vier Steden saten stille/ ende en onderwondens hen niet. Daer die van Schoonhoven alle daghe menige overmoedighe reyse deden/ ende vinghen ende versloegen veel volcks. Daer verloozen die van Rotterdam veel volcks met haer Bannier. Ende dit Belegh duerde * xxiiij. weken. *Ende daer na toghen die Steden van Hollant weder t'huys.* Binnen deser tijt alsmen voor Schoonhoven lach/ so zijn versaemt Hertoch Philips van Burgongien ende Hertoch Jan van Brabant/ ende zijn met malkander over een ghedraghen/ als dat Hertoch Philips soude wesen Ruwaert van Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant; ende Hertoch Jan soude Henegouwen behouden. Ende Vrou Jacob was op die tijt te Gent/ ende haer en was niet toe ghepast. Des soo is sy heymelick in Hollant gecomen/ ende quam binnen der Goude/ ende sy hadde daer

Vrou Iacob trout aen een ander man.
* Dat is, *dede hem.*
Hert. Ian van Beyeren sterft. Anno 1424.
Hertoch Ian van Brabant in Hollandt ghehult.
Anno 1425. Hoe dat Schoonhoven belegen vvort.
* Al.M.S. xiiij.
Anno 1425.

daer toe Schoonhoven ende Oudewater: ende * veel ander
Steden van Hollant ende van Zeelant hadden den Hertoch *MS. alle die ander.*
van Burgongien tot sijnen wille. Eñ doe rees daer een groot
oorloch tusschen die Steden van Hollant ende die Stede van-
der Goude. Dat een quaet fel oorloch was/ende het duerde een
langhe tijt. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xxv. soo
toghen die vander Goude upt met al haer macht/ ende qua-
men tot Alsen/ daer die van Leyden/ van Haerlem/ ende Strijt tot
van Amsterdam laghen met veel volcks/ daer hen die van Alsen.
der Goude onversienlick overvielen. Soo dat sy daer veel Alwaer die
volcks versloeghen / ende wonnen daer drie Bannieren / van vander Gou-
Leyden / Haerlem / ende Amsterdam. Ende dit was des de haer vro-
Manendaechs nae der Elf-duysent Maechden dach. Int melick dra-
Jaer ons Heeren M. CCCC. ende de xxvj. na Jaersdach/ ghen.
so sijn die Engelsche mettē Heere van † Futwater overgecom- * *Fitswater.*
men in Schouwen/ende meenden Zeelant te winnen; alsoo alst
die Hertoch van Clocester beylickt hadde met Vrou Jacob.
Daer tegen quam den Hertoch van Burgongien / met som
Steden van Hollant/ ende streden teghen die Enghelsche by
Brouwers-haven, daer dat schut so dicht vlooch/ al haddet Strijt by
haghelsteenen gheweest. Maer die Enghelsche verloren den Brouwers-
strijt/ daer sy veel volcks in verloren. In desen strijt bleven haven.
verslaghen/ Heer Jan van Hoonpijl/ Heer Jan van Renisse/ Ian van *Ho-*
Heer Costijn van Haemstee / Heer Raes van Haemstee/ *denpil.*
Heer Andries van Valmis/ Jacob van Borsel/ ende noch Ian van
eenich andere die ick al niet noemen en can. Ende die Heere *Renisse.*
van Haemstee met som ander die worden gevangē. Dese strijt Costijn van *Haemstede.*
op Brouwers-haven ghescheide op S. Pontiaens Avont. Andries
Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xxvj. opten vierden van *Valmis.*
dach van Aprille/soo tooch Vrou Jacob van Hollant met die Iacob van *Borsel.*
Steden van Schoonhoven/ Goude/ ende Oudewater / ende
met die Kermers voor Haerlem: daer sy vier weken voor la- Haerlem
ghen. Ende hier op hadde die Hertoghe van Burgongien beleghen.
veel volcks upt Vlaenderen ende upt Pickerdyen in Hollant
ghebrocht (daer oock mede waren die van Lichtervelde met Die van
die Cammerts) ende sijn ghecomen binnen Leyden / ende Lichtevelde
meenden des anderen daeghs Vrou Jacob van Haerlem te met die
verdrijven. Doe dit Vrou Jacob vernam/so tooch sy haestelick Cammers.
van Haerlem/ende sijn gecomen by Alphen opten Rijn aen die

Gou-

Goude-Slups/ ende daer ghemoete haer die Stede van Leydē met die Piccaerts/ende met die Cammers. Daer gedeecht tot een stercke strijde/ daer Vrou Jacob selver int velt was/ eñ wan den strijt/daer wel vᶜ. man verslagen worden. Daer ooc verslagen wort Otto van Reymerswale/die Bailliu van Rijnlant was/ met lxxxv. Poorters van Leyden. Desen strijt geschiede opten Mey Avont des morgens vroech. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en xxvij. opten eersten Donredach in die Vasten/so wort Jan van Egmont belegen/Schout van Delf/ met hen vijven/van die Maeklanders. Eñ des saterdachs daer na/worden daer xij.man van onthooft. In Jaer ons Heerē M. CCCC.en * xxvij.optē iiij.dach van Meye/so worden versoēt die Hertoch van Burgongien/ende Vrou Jacob van Hollant. Eñ Vrou Jacob heeft den Hertoch doen hulden in Henegouwen/in Hollant/in Zeelant/ende in Vrieslant over Ruwaert eñ recht Heer der Landen voorschreven. *(Sonder Goude, Schoonhoven ende Oude Water. Dese ij. Steden heeft Vrou Iacob tot haer wille, ende anders niet.)* Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en xxvij. inden Winter/so belach Hertoch Philips van Burgongien die Stede van Sevenbergen xiiij. weken lanc. Ende den Heer van Sevēbergen was contrary tegē zijn gemeēt/ also dat sy tweedrachtich worden binnen der Stede. Eñ daerom so mosten sy een daeng aengaen; die hen nech geē noot hadde geweest/hadden sy van binnen eendrachtich geweest. Ende den Heer van Sevenbergen met zijn vrienden/ ende die vreemde gastē togen uytter Stede. Maer ic en weet niet op wat Voorwaerden. Ende die Gemeente ontfingen den Hertoch van Burgongien/ behouden haer lijf ende haer goet/ ende haer Rechten. In dat selve jaer/ soo worden vyant die ghemeen Sticht van Utrecht teghen den Hertoghe van Burgongien/ ende oorloochden teghen malcanderen: so dat Hertoghe Philips *(tot Amsterdam)* dede maecken een al te groote Catte op die Eem/ daer hy dat Sticht seer mede dwanck. Ende dit was in een harden Winter. Daer lagen die Stichts met veel volcks voor die Catte/ ende hadden dat aensicht vander Catte al te seer * verderft met bossē. Maer 'tbestont te doeyen/ende dat ijs bestont starckelick te rijden/ soo dat die Catte metten starcken ijs-ganck omme draeyde/ soo dat die ander zijde voor quam staen. Doe die van Utrecht dat saghen dat die Catte soo draeyde / soo waenden

Otto van *Romerswael*, Bailliu van Rijnlant.

Ian van *Egmont*, Schout tot Delf.

Anno. 1427.

† Anders xxviij.

† An. 1427.

Anno 1427. Sevenbergen belegen ende verovert van Hertoch Philips van Burgongien.

Catte op de Eem.

† *Geschent, beschadicht.*

waenden sy datmense altoos moght draepen: ende braken op/ ende toghen te huys. Maer die op die Catte laghen die en wisten niet sy souden al ghedrenckt hebben. Eñ daerna soo wort dat oorlooch al ghesoent. Int Iaer ons Heeren M. CCCC. ende xxxiij. binnen der Maent van April/soo sijn versaemt die Hertoch Philips van Burgongien / ende Vrou Iacob van Hollant/ende sijn te samen ghetogen in Henegouwen / in Hollant/ Zeelant/ende Vrieslant. Daer heeft Vrou Iacob overghegeven ende opgedragen Hertoch Philips al haer vaderlijcke erve/ ende * heeften doen hulden over een recht Lantsheer. Des so heeft Vrou Iacob uyt gehouden dat Lant van Voorn/ Zuytbevelant/ ende dat Lant vander Tholen / ende alle die Tollen van Hollant ende van Zeelant. Daerna nam Vrou Iacob Heer Franck van Borselen tot eenen man. Ende die Hertoch van Burgongien gaf Heer Franck dat Graefschap van Oosterbant. Int dat selve Iaer in die Maent van April/ soo sterf Lidewi die Maecht te Schiedam. Ende in dat selve Iaer soo was een Cruus-vaert tot Praghe. Int Iaer ons Heeren M. CCCC. ende xxxvij op S. Dionysius avont starf Vrou Iacob van Hollant / ende daer en sijn gheen kinder of ghebleven. Ende nu is Henegouwen / Hollant/ Zeelant/ ende Vrieslant/gheheel ende al gecomen aen Hertoch Philips van Burgongien / * die dat Lant sonder oorlogh hielt.

Anno 1433.

* Dat is, *heeft hem.*

Franck van *Borselen.*

Anno 1433.

Anno 1337.

**MSS. die dat Lant in vreden hout.* Ende hier mede eyndigen de selve Chronijcken. Doe heeft die Auteur gheleeft. T'geen dat voorts volgt tot het Iaer M.CCCC. LXXVII. is vā een ander daer by gedaen, ten tijde alst eerst gedruct werde.

Int Iaer ons Heeren M. CCCC. en seven-en-dartich,
Doe mochtmen sien grooten lachter
Vanden menschen opter aerden,
Daer vvasser menich die begaerden
Haer kinder te sterven die bitter doot,
Want daer vvas den honger groot,
Een Roggen-broot moste vijf pont vveghen,
Daer mostemen vier groot en een half om geven.
Een Schepel Rogge vvas harde dier,
Men costet om een gouden Rier.
Dit vvas den menschen svvaer te lijden.
God vvil ons allen verblijden. AMEN.

Cognomento BONVS indigitatus.

PHILIPPVS I. Burgundus, Belgici Imperij auctor, XXV. Comes Hollandiæ, &c.



Anno M. CCCC XXVIII. XXXIV. XXXVI.
* Idus Novembris. Ætatis suæ LXXII.
* Ioannis Regis Fil. quæ tertia Philippi uxor.

*Iacoba quartùm nupta, nulloq; partu facta mater Philippo Burgundioni, propinquo suo, ad Hollandiam, Zelandiam, Frisiamq; & Hannoniã aditum aperuit. Qui jam tum Burgundiæ suæ Artesiam, Flandriam, Namurcum, Lotharingiam, Brabantiam, & Limburgũ; posteaq; Lutzeburgum, & alia adjecerat. Atque ita Virtute duce, comite Fortunâ, primus Belgicum Imperium constituit, & ad summã inter sæculi sui Principes potentiam gloriamq; provectus, * obyt Brugis Fland. A. M. CCCC. LXVII, relicto ex * Isabellâ Lusitana Carolo.*

Dit is Philips Hertoch van Burgongien, *ende* Was *die* xxvste. *Graef van Hollant.*

Philips/ Hertoch van Burgongien/ Grave van Vlaenderen ende Henegouwen/ van Hollant/ van Zeelant/ ende Heere van Vrieslant/ wort gehult in allen Steden van Hollant/ van Zeelant/ over een recht Lantsheer. In desen Hertoch Philips tyden van Burgongien so sette hy den Heere van * Alleyn tot Hollant/ Zeelant ende Vrieslant te regieren/ als een Regent. Doe stonden die Partyen weder op in Hollant teghen malkander/ binnen Haerlem/ binnen Amsterdam/ ende sonderlinge binnen Leyden: ende doe wort die * Vrouwe van Burgongien in Hollant *(van Bruyssel)* gesent/ om alle saecken neder te legghen daer onruste af commen mochte. Ende binnen dier tijt dat sy in Hollant was/ soo hadden die Cabbelaus partye binnen Haerlem Claes van * Aricom in zijn huys beleghen met grooter macht van volcke/ ende die Vrouwe van Burgongien tooch tot Haerlem/ ende sy daengde dat die Hoecx partye upt Haerlem soude gaen/ ter begeeren van haer/ binnen des daghes Sonnenschijn; sy soudese weder binnen drie dagen in helpen/ of sy souder selve upt gaen. 'tWelcke sy dede/ ende sy tooch upt Haerlem tot Amsterdam/ ende die Hoecx upt Haerlem toghen met haer tot Amsterdam/ ende die Cabbelaus van Amsterdam toghen tot Haerlem leggen. Ende doe die Vrou van Burgongien weder tot Bruyssel tooch/ so beval sy die upt Haerlem waren dat sy wel toesien souden tot die Stede van Amsterdam. Ende die Hertoch van Burgongien dede van beyden Partyen upt Hollandt by hem te Bruyssel comen. Dat alsoo ghescheide/ ende den Heer van * Alleyn wort van zijn Regentschap geset: doe wort weder geset Gosewijn die Wilde om President te wesen van Hollant ende Vrieslant. Int eerste Jaer van hem soo was een groote opstal binnen Leyden van beyden Partyen/ ende dat op onser Vrouwen dach visitatie/ ende die Cabbelaus ontboden den President/ dat hy comen soude binnen Leyden/ om die saecke te verballen. Dat welcke hy dede/ ende brochte met hem sommighe upt Delf ende upt den Haghe/ ende sy vielen met die Cabbelaus toe/ ende dreven die Hoecx in die Hoghelants-kercke/

Anno 1437.

d'Heer van * *Laleyn,* Regent van Hollant &c.

Hoecks en Cabbelaus.

* *Isabelle.*

Haerlem.

Claes van * *Adrichom.*

Amsterdam

* *Laleyn.*

Gosevvijn de W*ilde.*

Leyden.

Drie Meuytmaeckers tot Leyden onthooft.
Anno 1446.

kercke/ ende daer worter drie of onthooft/ als Jan Danielszoon/ Jan van Haesbroeck/ende Meynaert Arentssoon. Ende die ander mosten hem copen om groot ghelt teghen den Heer. Dies wasser wel hondert ende twintich. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende xlvj. so wort ghevanghen die President/ende * Baengaert (*Castelleyn van Medenblic*) ende worden ghevoert vanden Heere van Lannoy tot Heusden op't Huys. Daer laghen sy beyde ghevanghen om lelicke saecken/ die sy malcander opghesept hadden/ een jaer ende xxvj. weken lanck. Ende doe wort die Presidēt op dat Huys te Loevesteyn gebracht/ daer hy onthalst wort/ ende Baengaert wort quijt gelaten.

* Baniaert.
Ian van *Lannoy*, Stedehouder van Hollant.

* Andere, LIII.
Anno 1454.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende * liiij. so waren rebel die van Gent teghen haren Heer den Hertoch van Burgongien/ dat een quaet fel oorloch was/ ende oock veel volcs daerom verslaghen/ ghehanghen/ onthooft/ ende die keel af ghesteecken worden/ ende oock veel Dorpen verbrant ende ghedestrueert worden: want dat Lant van Waes was meest al * verderft: ende int leste so wortet ghesoent; maer in wat manieren/dat en weet ick niet. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lv. so starf Bisschop * Rolof van Vtrecht/ ende doe wort van dat ghemeen Capittel ende Rade vander Stadt/ ende Sticht van Vtrecht/ gecoren Gijsbrecht tot Breroo/ Domproost/ende Proost tot Oudemonster tVtrecht/tot eenen Elect van Vtrecht/ ende hy hadde opghesent te Romen om die confirmatie. Ende binnen die tijt/ soo zijn ghekomen eenighe uyt Hollant aen den Hertoch van Burgongien/ ende seyden/ Ghenadighe Heer/ ist dat Heer Gijsbrecht van Breroō Bisschop wort/ so ist te duchten om te verliesen u Lant van Hollant. Ende by informatie van dien woorden/ so heeft die Hertoge van Burgongien den Bisschop van Atrecht te Romen ghesent by den Paus/ om die confirmatie voor zijn Bastaertsoon Bisschop David/ die welcke hy vercreech. Ende den Hertoch van Burgongien is int selve Jaer in Hollant ghecomen met zijn Soon den Heere Charlot ende met meer andere Heeren/ op Alreheyligen Avont. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lvj. omtrēt xiiij. dagē na Paesschen/ so quam de Hertoch van Cleef inden Hage/ of hy't yet daengen mochte tusschen zijnen Oom den Hertoch van Burgongien ende den Elect ende dat Sticht van Vtrecht/ ende daerom gereyst was ses werven tVtrecht.

* verdorven, gheschent
Anno 1455.
* van *Diepholt*.

Gijsbrecht van *Brederode*, Elect tot Vtrecht.

Anno 1455.

Anno 1456.

Ende

Ende in deser tijt soo sijn sommige van Amersfoort ende van Renen ghecomen inden Haech by den Bisschop David/ende brochtent soo verre/ dat die Bisschop sende Adriaen van Borselen met meer ander tot Renen om dat te bewaren/ ende die Castelleyn vander Horst composeerde met Adriaen van Borselen/ waert datmen hem die somme van seben duysent Rijnsche gulden gheben woude/ die hy daerop uyt ghelept hadde/ hy soude Bisschop David dat Slot leveren / ende men gaf hem dat ghelt/ende niet langhe daerna soo reet Bisschop David uyt den Haghe met veel volcks van Wapen om Amersfoort in te nemen. In dat selve Jaer op S. Marien Magdalenen dach/doe reet den Hertoch van Burgongien uytten Haghe in vollen Harnasch / met veel volcks van Wapenen / om door Utrecht te trecken/ende daer met macht in te comen/ende het was een ghemeen Heyrvaert alle Hollant door. Ende hy bleef wech acht dagen of meer binnen Leyden/ende daer was den Hertoch van Cleef. Daer quamen om te daenghen den Heere van Breroo/den Joncheer van Montfoorde/ Jan van Renisse/den Domdeken Jacob Pruys en sijn Broeder. Ende daer wortet ghebrocht op een goede mate. Ende van daen soo reet den Hertoch van Burgongien met een groot heyr tot Woerden / van Woerden tot Yselsteyn. Ende daer quam die Grave van Stampes/ende die Bastaert Anthonis van Burgongien/met veel Pickaerden/ ende Vlaminghen/ ende Brabanders. Ende daer wort dat ghedaengt / ende dat Tractaet ghemaeckt / als dat die van Utrecht den Hertoch van Burgongien/ende Bisschop David sijnen soon/ met minnen ende vrientschappen ontfanghen souden. Dat welck alsoo gheschiede : want daer wort hem groot eer ende reverencie ghedaen. Ende Heer Gijsbrecht van Breroo soude weder wesen Domproost/ ende Proost tot Oudemunster t'Utrecht ; ende hy soude wesen Proost tot S. Donaes te Brugghe. Voort so soude hy wesen Raet van Hollant / ende hebben dubbelde wedden/ sonder weder seggen * tot sijnen lijve. Ende daer boven soude men hem geven voor sijn costen/die hy gedaen hadde / duysent goude Leeuwen. Eñ dit is aldus gesoent: daer borge voor was den Hertoch van Cleef. Eñ die Hertoch van Burgongiẽ is getogen met al sijn volck ende met die Steden van Hollant door Gelrelant/ende hy is gaen leggẽ voor Deventer met Bisschop David/

Adriaen van *Borselen.*

Anno 1456.

De Heere van *Brederode,*

Van *Montfoorde,*

Van *Renisse,* *Proeys.*

* Dat is, *soo lang hy leefde, ende te lijve bleef.*

Deventer beleghen.

David/ om daer met macht in te comen / ende lach daer voor omtrent viij. weken: daer men niet veel en bedreef/ eñ sonderlincs niet en geschiede/ daermen veel of schrijven mach. Ende daer na so wort die Soen gemaeckt/ als dat Bisschop David soude hebben alsulcke macht over die Stede van Deventer/ als zijn Voorvaders gedaen hadden: behoudelic/dat die Stede van Deventer soude blijven by alle hare rechtẽ eñ privilegien.

Die Stede Deventer versoent met den Bisschop van Vtrecht.

Anno 1456.

Int Jaer ons Heeren M. C C C C. lvj. doe Hertoch Philips voor Deventer lach/ op die selve tijt so weeck uyt Vranckrijck Lodewijck die Dolphijn van Vranckrijck/ende quam in Vlaenderen om hem te verberghen by Hertoch Philips voor zijns Vaders aensicht. Hertoch Philips noch leggende voor Deventer/ als hy vernam die comst van des Conincks Soon van Vrancrijc/so heeft hy hem gehaest van daer te vertrecken/ eñ die soen te maken/eñ hevet den selven Conincs Soon eerlicken ontfangẽ/eñ * heeften onthouden in groter eeren eñ in groter costen by hem/omtrent vijf Jaer lanc duyrende. Eñ t'eyndẽ die vijf jaren/ so is gestorvẽ Karel die Goedertieren Coninc vã Vrancrijc/ des voorschreven Dolphijns Vader. Als Hertoch Philips dat vernomẽ heeft/so heeft hy vergadert grote macht van Heeren eñ Vorsten/ ende heeft den voorschreven Dolphijn met groter eeren weder in Vrancrijc gebrocht/ eñ hy * heeften gemaeckt Coninck van Vranckrijck.

Lodevvijck de Dolfijn van Vranckrijck vlucht zijn Vaders aenschijn, ende onthout hem in Vlaenderen vijf Iaer.

* Dat is, *heeft hem*

Karel de Goedertierẽ overleden zijnde, vvort de Dolfijn na zijn Vader Coning van Vranckrijck.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxiiij. was een Heyrvaert gheordineert van Pio den Paus van Romen op Turckyen/daer veel Kerstenen hem toe bereydẽ/ende Hertoch Philips sende oock te Scheep tot die reyse Heer Anthonis sijn Bastaert Soon/ met veel volcks te Wapen. Maer doe die Paus was gecomen in Anchona/so starf hy daer/eñ die reyse ginck te niet. Eñ als die Bastaert Anthonis weder te Huys quam soo vant hy datter tweedracht was opgheresen tusschen Hertoch Philips sijnen Vader / eñ Karel Graef van * Sarloys sijnen Broeder / om dat die selfde Graef Jan van Coesteyn hadde doen onthoofden. Maer eer yet langhe/so wert dat ghesoent.

Een gemeene Heyrvaert op de Turcken.

Antonis Bastaert van Burgongien.

* Charloys.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxv. overmits scheel datter is geweest tusschen Lodewijc den Coninck van Vranckrijck en de Hertoch Philips voorschreven / soo is in Vranckrijck gereyst Karel Graef van * Sarloys des Hertogẽ Philips Soon met groter heyr-craft / om den Coninck te bedwinghen

* Charloys.

van

Philippus Burgundus.

van sijnre quader seden. Des so sijn metten selven Graef van * Sarloys verbondē geweest die meeste Heeren in Vranckrijck; als die Hertoch van Berry/des Conincs Broeder van Vranckrijck/die Hertoge van Calabrien/die Hertoch van Brittangen/ende den Hertoch van Borbon. Maer eer dat dese Hertogen by den Grave van † Sarloys te velde quamen/soo quam die Coninc met groter macht/als met drie man tegens een/ totten Berch van * Lieherp/eñ overviel onverhoets Karel den Graef van * Sarloys/ ende vocht teghen hem een strijt. Maer die Coninck verloos den strijt/ eñ weeck haestelicken uyt den velde/ende vlooch binnen Parijs. Terstont na dat den strijt ghedaen was/ so quamen by den Graef van * Sarloys die voorschreven Hertogen met groter macht/om hem te helpen tegens den Coninck. Maer als dat die Coninck vernam/ so begeerde hy Pays/ ende het werde ghesoent. Als dan Graef Karel weder in Brabant te huys was ghecomen/ soo vant hy dat ghestorven was Elizabeth van Borbon sijn ghetroude Wijf/ ende dat sy was begraven tot Antwerpen in S. Michiels Clooster: waer om dat hy seer droevich was. Want hy en hadde daer gheen kinderen of ghehouwen/ dan een eenighe Dochter die Maria was genoemt. Hier en binnen/ soo is die Stadt ende dat Bisdom van Ludick gheresen in rebellichept tegen Lodewijck van Borbon haren Bisschop/ eñ tegen Hertoch Philips/ om dat hy eē Beschermer was vandē Bisschop voorschreven. Groot verdriet is'er dan geschiet van oorloge tusschen t'Lant van Ludick/ eñ Hertoch Philips landen. Maer die van Dyonant deden Hertoch Philips eñ sijnen Soon den Graef van † Sarloys meer confuys/dan yemant anders. Wāt die van Dyonant hingen een gelijkenis van een man gemaect na den Graef van * Sarloys buyten haer Poortē/ in confuys eñ schande vandē Graef van * Sarloys. Hier om so is Hertoch Philips met Karel den Graef van * Sarloys sijnen Soon eñ met groter heyrvaert gereyst voor die Stadt van Dyonant/ die seer starck was van Torens/Poorten/eñ Mueren/eñ heeft die Stad belegen. Eñ self ginc hy leggen in Bovines/tegens Dyonant over; eñ liet Grave Karel sijn Soon int heyr leggen/ om die Stadt te winnē. Karel hevet dan so starck op die Stede geschoten eñ gevochten/ dat hy binnen twee weken Dyonant heeft gewonnen eñ gedestrueert/eñ al heel verbrant ende te niet ghedaen.

* Charloys.

* Charloys.

* Mont Leherri.

* Charloys.

* Charloys.

Elizabeth vā Borbon G. Karels Wijf sterft.

Maria Carolesia.

't Bisdom van Luyck rebelleert.

* Charloys.

* Charloys.

* Charloys.

Dinant beleghen, en verwoest.

Anno 1466. Ludick gaet over. * Charloys. Anno 1467. Hert. Philips sterft. Tot * Digion begraven.

gedaen. Dit geschiede int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxvj. omtrent S. Bartholomeus dach. Doe gingē die van Ludic in die hant/eñ cregen een soen met Hertoch Philips en sijn Soon den Graef van *Sarloys. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxvij. op S. Vyten ende Modestus dach/ soo starf te Brugge Hertoch Philips/na dat hy Hollant gheregeert had/ soo Ruwaert/soo Heer/ omtrent xl. Jaer. Ende wart nae begraven te *Dyon in Burgongien. Eñ sijn Wijf Elizabeth starf daer na int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxj. in December/ in Arris by S. Odomaers/ ende leyt begraven te Karthuysers in Gosnay.

Dit is Hertoch Karel, Philips Soon, van Burgongien, ende was die XXVIste. Graef van Hollant.

Oploop tot Gent op de huldinge van Hert. Karel, Verliesen haer Privilegien. Anno 1467. Die van Luyck rebelleren teghen haer Bisschop, ende Hert. Carel. Hert. Karel met 100000. man in't Bisdom, ende beset S. Truyden.

Als Hertoch Philips gestorven was/ so is Karel sijn Soon gheworden Hertoch van Burgongien/ van Lotrijck/ van Brabant/van Limburch/Lutzenburch/ Graef van Vlaenderen/ Artoys/ Burgongien/ Palentijn van Henegouwen/Hollant/Zeelant/Namen/Heer van Vrieslant/Salinis/Malinis/ ende Marckgraef des Heylighen Rijcks. Ende doe hy metten eersten tot Gent ghehult was/ doe wart daer een oploop vanden ghemeenten/ende sy dwonghen hem of sonderlinghe Privilegien. Maer eer yet langhe/ soo wort hen luyden die rebellicheyt wel weder uyt ghedreven. Want Hertoghe Karel die benam al haer Privilegien om die rebellicheyt wille. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxvij. na Hertoch Philips doot/ soo hebben die van Ludick weer gherebelleert teghen haren Bisschop Lodewijck/ende Hertoch Karel. Ende sy sijn ghetoghen met grooter macht voor Hoey/ ende hebben die Stede ghewonnen om den Bisschop te vanghen/die daer in lach met sijn vrienden. Maer hy is met subtijlheyt wech gecomen/ende sy en hebbens niet ghevanghen. Als dit Hertoch Karel vernam/soo sende hy groot volck van Wapen teghen die Lukenaers/om die te bedwinghen van haer rebellicheyt. Ende daer is opgheresen een groote oorloghe. Voort soo is Hertoghe Karel selve ghekomen/ ende heeft sterckelick beleghen die Stadt van S. Truyen. Ende hy hadde wel by hem hondert duysent man; want hy woude dat heele Bisdom van Ludick bedwinghen,

CAROLVS I. Philippi Burgundionis Filius, XXVI. Comes Hollandiæ.

AVDAX; ſive BELLATOR cognominatus



Anno M.CCCC. LXVII.

* Eburonibus & Ludovico XI. Regi Franciæ.

† Nonis Ianuarij.

‡ Ex Elizabethâ Borboniâ, Caroli Ducis Fil.

Carolus bellicâ indole & armorum ſtudio AVDAX *cognominatus, morte patris Philippi* *npliſſimarum Belgicæ ditionum compos, nec ſibi, nec finitimis, Gallis præcipuè, otium ullo* *rè vitæ tempore indulſit ; in gerendis bellis mirâ celeritate ſemper atque ardore uſus. Bel-* *cum Imperium Gelriâ Zutphaniâq; auxit. Et cùm Hollandiæ ac reliquis Provincijs decem* *rciter annis præfuiſſet, ad Nanceium anno* M.CCCC. LXXVII. *fortiter pugnans, in prælio* *occubuit, annum agens ætatis* XLIII. *ſuperſtite ‡ filiâ unicâ Mariâ.*

ghen/ ende met craft in winnen. Ende als die van Ludick dat vernomen hadden/ soo quamen sy op een avont stont met xx^m. man om die Stede van S. Truyen te ontsetten/ ende Hertoch Karel daer of te slaen. Ende daer wort gevochten eenen strijt/ ende die van Ludick verloren den strijt/ende sy verloren daer Heer Staes van Strael haer Banner-draghe/ en de Heer Bara Ridderen/ met iij^m. man/ende die ander liepen wech in die schemeringhe vanden avont. Daer worden wel ghemaeckt iij^C. Ridderen: daer van tghetal of waren uyt Hollant Jan van Crunighen/Sweer van Montfoord/Albert van Schaghen/ende Jan Ruychrocks twee Sonen/als Willem ende Jan. Daer nae ginck Hertoch Karel die Stede van S. Truyen bestormen met bussen ende ander instrumenten. Maer die Burghers gaven haer op in Hertoch Karels ghenaden. Hertoch Karel die heeftse ghenomen in ghenaden/ behoudelicken/dat sy haers selfs Poorten/Torens/ende Mueren self souden neder werpen. Dat alsoo is gheschiet. Daer na heeft hy oock gewonnen Hasselt/Borchloon/ ende Herck/ende Bilsen/ Bree/Maeseyck/Beringhen/Tongeren/Weset/ ende Hoey/ en̄ Tuwijn/ en̄ Bovijn. Alle dese Steden heeft Hertoch Karel vernielt/ want sy hebben haer Poorten ende Mueren verloren. Voort soo is Hertoch Karel ghetogen voor die Stad van Ludick/ ende heeft die seer anxtelick beleghen. Die Burghers sijn seer verbaert ghewordden/ende sy sijn uyt die Stadt ghecomen in lijnden hemden voor Hertoch Karels Tente/ende hebben ghebeden ontfermhertichept. Als sy langhe op haer knien ghelegen hadden/ soo heeft hijse op sommighe conditien ontfanghen in ghenade. Onder welcke conditien was/dat sy al haer Wapenen over gheven souden/ ende oock Poorten/ Torens/ Mueren verliesen souden. Twelck alsoo ghesciede. Die wijle dat Hertoch Karel binnen Ludick noch was/ soo vant hy Brieven daer binnen die Lodewijck Coninck van Vranckrijck tot die van Ludick ghesent hadde om hen luyden te starcken teghen Hertoch Karel/ ende die Brieven dede hy wel bewaren. Ende als Hertoch Karel alle dinck in Ludick wel gheordineert heeft/soo is hy weder t'huys met victorie tot sijnen Landen ghereyst. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxviij. soo heeft Hertoch Karel tot Brugghe omtrent S. Jans Misse ghetrout Margriet des Coninckx Eduwaerts Suster van

Die Rebellē pooghen S. Truyden te vergheefts te ontsetten, met groot verlies van haer volck.

Hert. Karel maeckt veel Ridders.

Ian van Cruyningen, Sweer van Montfoorde. Albert van Schaghen. Willem ende Ian Ruychrock.

S. Truyden gaet in hande van Hert. Karel, met de andere Stedē vant Bisdom.

Straffe over die Stede om haer onghehoorsaemheyt.

Luyck selve gewonnen, ende ghedemanteleert.

Anno 1468. Hert. Karel trout Margriet van Engelant tot Brugghe.

van Enghelant/ ende hebet daer die Bruyloft ghehouden met grooter costelicheyt ende cierheyt. Int voorsz. Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxviij. omtrent S. Johans Decollacie/ soo heeft Lodewijck Coninck van Vranckrijck uyt quade informacien/ die hem ghedaen worden / vergaert groot volck te Wapen / om Hertoch Karel te verderven. Ende als Hertoch Karel dat vernam / soo heeft hy daer teghens oock vergadert een groot heyr van volcke/ om dat verdriet te keeren. Maer corts daer nae / soo sijn sy vereenicht ende gesoent in Pyzonen/ ende sy hebben daer op ontfanghen dat H. Sacrament. Als sy aldus gesoent zijn/ soo is die Coninck tot Bruyssel in Brabant ghecomen tot Hertoghe Karel / ende die selfde Hertoghe hebet den Coninck eerlicken ontfanghen. Hier en binnen soo sijn die Ballinghen van Ludick wederom tot Ludick in ghecomen / ende hebben verdreven uyt Ludick alle die gheen die Hertoch Karel daer in gheset hadde. Ende die van Ludick aldus rebellerende teghen Hertoch Karel/ soo sijn sy gereyst tot Tongheren by nacht/ ende hebben Lodewijck haren Bisschop van daen ghehaelt ende gevangen ghebrocht binnen Ludick. Oock so maeckten sy die Stad van Ludick wederom starck met Graften ende Bolwercken teghens Hertoch Karel. Als dit Hertoch Karel vernomen heeft/ soo heeft hy die Stadt van Ludick wederom belegen met groter heyr-craft/ ende die Coninck van Vrancrijck was by hem in dat selfde beleg. Die van Ludick/ als sy dit saghen/ soo werden sy verbaert/ ende spraken totten Bisschop die sy ghevangen hadden/ Siet Heer/ mocht sy ons verwerven ghenade aen Hertoch Karel van Burgonien u Neve/ wy sullen u laten gaen tot hem. Als die Bisschop dat ghelooft hadde/ soo lieten sy hem reysen tot Hertoch Karel. Maer die wijle datmen van Pays sprack/ soo sijn teghen der nacht ij^c. Lukenaers uyt gecomen al heymelicken int heyr/ ende hebben groote schade al heymelijck ghedaen. Maer alsmen dat vernam/ soo werden sy verslaghen. Ende doe Hertoch Karel dat vernam/ doe dede hy die Stadt van Ludick bestormen ende aenvechten. Die van Ludick setten hen te weer om die Stadt te beschermen: maer ten bate hen niet. Want Hertoch Karel hevet soo starck aenghevochten/ dat hy met gewelgigher hant daer in is ghecomen / ende die Coninck aen sijn sijde. Dit gheschiede int Jaer ons Heeren M. CCCC. lxviij.

Anno 1468.

De Coning van Vrancrijck comt in persoon tot Bruyssel by Hert. Karel.

Ballingē van Luyck.

Vangen haren Bisschop.

Luyck beleghen van Hert. Karel.

De Koningh van Vrancrijck int belegh.

Die van Luyck parlementeren, ende vallen ondertusschē heymelick uyt.

Worden verslaghen.

Luyck bestormt ende gevveldiger hant inghenomen.

Anno 1468.

des Sonnedaghes voor Alreheyligen dach. Als den Hertoghe Karel in is gecomen/so wortet al doot geslagē datmen te Wapen vant. Maer Priesteren en Monicken worde al verjaecht/ eñ Maechden/ Nonnen/ Bagijnen werden te Scheep wech gevoert. Eñ als dit gedaen was/so wort die Stad berooft ende aen brant gesteken: uytghenomen Kercken/Cloosteren/eñ dat straetgen daer Hertoge Karel in ghelogiert was. Ende als die Stadt al verbarnt ende verdorven was / soo is Hertoch Karel wederom ghecomen in Brabant/ ende die Coninck is ghereyst in Vranckrijck. Hier na so is Hertoch Karel ghereyst tot veel plaetsen binnen sijnen Landen/ende heeft selve ter audientie in Rechten ghesetén.

Al vermoort dat in wapen vvas. De Geestelicke verjaegt ende vvegh ghevoert. De Stad gepilgeert ende aen brant ghesteken. Hert Karel sit selve te Recht.

Anno 1470. Ritsaert de Graef van Wervijck uyt Engelant verdreven. * Den ix. Octobris.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxx. soo is uyt Engelant verdreben geweest die Graef van Werwijck/ ende is ghecomen by den Coninck van Vranckrijck / ende is ghewordden een Rover op die Vlaemsche / Hollantsche / ende Zeeusche Schepen. Ende hierom so is wederom vyantschap opgeresen tusschen den Coninck van Vrancrijck ende Hertoch Karel. Maer als Hertoch Karel hadde vernomen / dat die Graef van Werwijck met groter macht uyt Vranckrijck woude reysen in Engelant/om Eduwaert den Coninck daer uyt te verdrijven / soo heeft hy den Heer vander Veer met veel Schepen op die Zee ghehouden/ om dat te benemen. Maer * Rusaert Graef van Werwijck die is nochtans tot Dortmuyden in Enghelant ghecomen / ende heeft den Coninck met verraet verdreven. Als Eduwaert sach dat hy verraden was / soo is hy geweken uyt Engelant/ende is gecomen aen in Tessel. Als die Stedehouder van Hollant dat verhoorde/soo heeft hy hem met grooter eeren ghehaelt inden Haech/ omtrent S. * Dyonisius dach/ende lach al inden Haech tot kermis toe. Ende als kermis was ghecomen / soo is die Coninck van Engelant tot Hertoch Karel ende Margriet sijn Suster ghetogen/ om hulp te crijghen ende Enghelant wederom in te nemen. 'tWelck alsoo geschiede. Want Eduwaert is met macht in die Vasten daer nae overghetoghen in Enghelant / ende heeft omtrent Paesschen alle sijn vyanden verslaghen / ende is weder ghewordden gheweldich Coninck van Enghelant.

d'Heer vander *Veer* Amirael. * *Ritsaert*. Koning Eduvvaert vvort uyt Engelant verdreven, ende komt in Hollant.

Komt anno 1471. met gevvelt vvederom in sijn Rijck.

Anno 1470.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxx. nae Pinxter / soo heeft Bisschop David van Utrecht gevangē Reynald/ Heere

van Brederoden / ende Gijſbrecht den Domproost ſijn Broeder / ende Walraven des voorſchreven Heer van Brederoden Baſtaert Soon/ende Jan van Ameronghen Schout van Utrecht. Maer wie dat dit gerocket heeft/eñ waer om/ dat mogen ſy weten diet gedaen hebben; ick en weets niet. Den datum van deſe vangenis vintmen inden * Souter/in dit vaers:

Reynold Heer van *Brederode* met meer andere gevanghen.

* *Pſalter.*

non ſVnt oCCVLta à fILIIs eorVM
In generaCIone aLtera.

M.C C C. LLLVVVIIIII.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxi. na Dertienendach/ov(overmits) tweedracht die die Grave van Werwijck ghemaeckt heeft tuſſchen Lodewijck den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel/ ſoo is Hertoch Karel ghetogen met groter macht van volck voor Amiens/ om dat in te winnen. Maer wantet die Coninc wel beſet hadde met volc van Wapen eñ ſpijs/ſo en heeft hy daer niet veel op bedrevẽ. Nochtans bleef hy daer voor leggen tot Mey toe:eñ doe wort een Beſtant gemaeckt tuſſchen hen beyden/ een Jaer lanck duerende.

Anno 1471.

Amiens vergeefs by Hert. Karel aengevochten.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxij. * na Meymaent/ alſt Beſtant uyt was ghegaen tuſſchen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel / ſoo is Hertoch Karel gerepſt met groter heyrvaert over die Somme / eñ heeft belegen die Stede van * Nelen/ende heeftet gewonnen ende gedestrueert. Voort ſoo heeft hy gewonnen Roy ende Mondidier. Oock ſo heeft hy aengevochtẽ † Bovinis; maer dat en wan hy niet. Noch ſo heeft hy gewonnẽ Poes/ oock ‡ Sint Walrijcs/ ende * Nucaſtelen: ende heeft grote ſchade gedaen in Vranckrijck want hy heeft verbrant wel ij^m. Dorpen/ al tot Ruwaen toe. Teghen alle deſe ſchade ſoo en heeft die Coninck niet veel weers ghedaen / dan dat hy ſijn Sloten ende Steden wel bestelt hadde. Oock ſoo hadde die Coninck die Calumme met veel Schepen legghen op die Zee/ die groote ſchade ter Zee deden op die Hollanders ende Zeelanders. Maer doe die Hollanders oock met macht op die Zee daer tegens gecomen waren/ ſoo weken die Franſoyſen wederom in Vranckrijck. Ten leſten ſoo wortet weder in Beſtant gheſet / tot datmen oude ſchrijven lxxiiij. in April.

Anno 1472.

* *inde* (den 3en. dagh.)

Hert. Karel vvint verſcheyden Steden in Vrancrijck, vervvoeſt en verbrant wel 2000. Dorpẽ

* † *Noyelles, Nigelle.*

† Iae, *Beauvays.*

‡ *Sainct Valery.*

**Neufchaſtel.*

Int Jaer ons Heerẽ M. CCCC. lxxiiij. op S. Mathijs avont/ ſo ſtarf Hertoch Arent van Gelre/ eñ leyt begraven te Graef in Gelre=

* Anno 1474 Doot van Hert. Arent. van Gelre.

in Gelrelant. Dese Hertoch hadde hier voortijts ghevanghen gheweest van Adulf sijn Soon omtrent vj. Jaer lanck. Maer Hertoch Karel * hadden doen verlossen upt die vangenis/ende wederom in sijn vanghenis ghecregen den selven Adulf/ ende *hadden ghelept tot Cortrijck. Ende want die Gelresche Hertoch Arent niet weder ontfanghen en wouden / soo ginck hy ende vercost Gelrelant Hertoch Karel. Hier om als Hertoch Karel vernomen heeft van sijn doot / soo heeft hy Boden ghesent in Gelrelant/ om ontfanghen te wesen voor haer rechte Heer. Sommighe van die Steden van Gelrelant hebben hier in gheconsenteert / ende sommighe niet / als Venlo/ Nymmaghen/ Zutfen/ ende veel ander. Ende als Hertoch Karel dat hoorde/soo heeft hy Heyrvaert gheboden over al sijn Landen/ ende is omtrent Pinxter ghetoghen met grooter macht in Gelrelant/ende heeft Venlo beleghen ende ghewonnen. Eñ want die Stede seer starck was/ soo gingen veel Steden in die hant ende gaven hen selven op/ende ontfinghen Hertoch Karel voor haer Heer. Daer na soo ginck hy legghen voor die Stede van Nymmaghen met grooter macht/ende bevocht die seer starckelick. Die van binnen setten hen seer stoutelik te weer met veel instrumenten. Maer Hertoch Karel heeft soo grote schade gedaen aen die Poorten ende Mueren/dat sy hen opgaven. Ende Hertoch Karel is ghecomen binnen Nymmeghen/ ende ghehult voor een Hertoch van Gelre. Daer na is hy voort getoghen by den Bergh van Elten/ende daer sijn tot hem ghecomen die van Zutfen ende Aernem/ ende daer wort ghesloten/ dat sy ende alle die ander Steden Hertoch Karel ontfanghen souden tot haren rechten Heer. T'welck alsoo gheschiede. Eñ aldus is Hertoch Karel ghewórden Hertoch van Gelrelant eñ Graef van Zutfen.

*Dat is, *hadde hem.*

Gelrelant aen Hert. Karel vercoft.

Venlo belegen, en ghewonnen.

Als oock Nimmegen.

Zutphen. Aernhem. Hert. Karel vvort Hertoch van Gelre, ende Graef van Zutphen.

Int voorsz. Jaer ons Heeren M. CCCC. en lxxiij. omtrent S. Michiels dach/ soo is tot Trier gecomen die Keyser Fredericus/met veel Rijnscher Bisschoppen/Hertogen/ Marckgraven/ende Heeren / om daer te Tracteren met Hertoch Karel om profijt van veel saken. Ende als dat Hertoch Karel hevet vernomen/ soo is hy daer oock gherepst met grooter costelijchept/ende groote menichte van Princen ende Heeren. Ende waren daer wel by malcander omtrent acht dagen. Ten lesten dede Hertoch Karel een costelicke maeltijt bereyden / eñ noode den

De Keyser Fredericus en Hert. Karel Tracterẽ t'samen tot Trier.

den Keyser ten eten met alle sijn Heeren. Dat welck alsoo ghe-schiede. Ende als sy daer nae een weynich tijts met malcander ghesprooken hadden/ soo is een yghelijck te huys gereyst. Ende men heeft op't eerste niet vernomen wat dat sy ghesloten hadden met malcander. Daer nae inden Vasten (*Anno M. CCCC. LXXIV.*) soo heeft Hertoch Karel dat Parlement geordineert tot Mechelen/ ende van nieus opghe set. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxiiij. (*in April,*) als dat Bestant was uyt gegaen tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel / soo isser weder een Bestant ghemaeckt een Jaer lanck duerende. Ende in dit selfde Jaer isser een groot Oorloch opgheresen tusschen Hertoch Karel / ende dat Bisdom van Ceulen. Want doe Robbrecht Bisschop van Ceulen dat Bisdom woude machtich wesen/ soo hebbē hem weerstaen die van Ceulen / die van Nuys/ met ander veel Steden ende Heeren inden Bisdom voorschreven. Hierom is die Bisschop ghetoghen tot Hertoch Karel / ende heeft hem verworven tot sijn hulper. Als dan Hertoch Karel die rebellicheydt van Ceulen / ende sonderlinghe van die Stede van Nuys / vernomen heeft / soo is hy ghecomen met groot volck voor Nuys/ ende heeft die Stede seer starckelick belegen. Nu warē binnen Nuys veel cloecker vechters in gecomen/ daer Capiteynen of warē Herman Lantgraef van Hessen/ die Postulaet van Ceulen/ Marcus Ridder (*vander Duytscher Orde*) Joncheer Ebert van Witthem/ Jan van Lijgkercken/ met ander veel Ridderen ende knechten. Maer meest soo regierde dat Oorlooch als principael Capiteyn Geerlof Heere van *Breenbach/ Ridder. Hertoch Karel hadde by hem veel Lombaerden ende Engelschen/ die terstont die Waert in wonnen. Hertoch Karel heeft menichwerf seer vreeselicken die Stede aengestormt/ ende oock groote schade ghedaen aen Mueren / Poorten / ende Torens/ ende veel Burghers doot gheschoten. Maer die van Nuys hebben hen stoutelick gheweert/ ende groot volck doot gescho-ten van den ghenen die buyten laghen. Dit belegh began omtrent S. Marien Magdalenen dach int Jaer voorschreven/ ende duerde al tottet ander Jaer omtrent S. Jans-mis. Omtrent S. Barbaren/ soo is daer ghecomen die Coninck van Deenmarckē met Graef Gerrit van Oldenburch sijn Broer/ ende met Hertoch Frederick van Bruynswijck/ met den Hertoch

'tParlement tot Mechelē inghestelt. Anno 1474.

Oorlogh tusschen Hert. Karel en t'Bisdom van Ceulen.

Streng beleg van Nuys.

* *Bredenbach.*

Dit beleg duerde van den 22. Iulij, anno 1474. tot den 24. Iunij 1475. omtrent elf Maenden.

De Coning vã Denemarken ende andere Middelaers om partijẽ te appaiseren.

toch van Mekelenburch/ ende die Graef van Rippijn/ ende heeft zijn beste gedaen om pays te maecken : maer doe hy sach dat hy niet en bedreef/ soo is hy wederom ghereyst. Die van Ceulen hebben doen comen by hen den Keyser Frederick met overlantse Hertoghen/ Graven / Bisschoppen ende Heeren/ die seer veel waren/om hulp te hebben teghens Hertoch Karel. Ende als die Vasten ghecomen was/ soo zijn die van Ceulen uyt ghereyst ende hebben haer logijs gemaeckt neffen Nuys/ over den Rijn/ ende hebben groote schade gedaen met schieten in Hertoch Karels heyr. Maer ten lesten is die Keyser self gecomen met grooter macht / om Hertoch Karel te verdrijven van dat belegh van Nuys/ aen die sy vanden Rijn daer Hertoch Kaerl lach. Dickwijls dan soo hebben sy gestreden tegen malcander. Maer die Keyser en mochte Hertoch Karel met macht niet verdrijven. Ende daerom soo wort ten lesten een Tractaet geordineert/daer in uyt gesproken wort/ende die Legaet Alexander seyde dat seggen/ als dat die Paus dese saken soude eynden binnen een jaer: eñ hier en binnen souden beyde partyen haer Harnis uyt doen/ ende niet meer oorlogen : ende Nuys soude oock hier en binnen onbevochten blijven/ ende staen onder die protexi vanden selven Legaet. Ende aldus so nam dat belegh zijn eynde. Die Keyser als hy uyt den velde tot Ceulen ghereyst was/ soo is oock Hertoch Karel tot zijn Landen gereyst.

Hoe eyntelic de Vrede ghetroffen vvort, ende elck siins vvegestrock.

Anno 1475.

Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxv. alst Bestant tusschen den Coninck van Vranckrijck ende Hertoch Karel ten eynde was ghecomen / soo heeft die Coninck wederom groote schade ghedaen op Hertoch Karels Landen / beyde te water ende te lande. Die Fransoysen hebben veel schepen op die Zee verdorven. Maer als die Hollanders daer teghens veel schepen weder op die Zee ghesent hadden/soo en gheschiede die schade niet meer soo groot. Die Coninck heeft oock veel lants ghebrant in Picardyen / in Artoys/ ende veel cleyn Steedtgens inghenomen. Als dan Hertoch Karel dit heeft vernomen/ noch voor Nuys legghende / soo heeft hy hem verbonden met Eduwaert den Coninck van Enghelant teghens den Coninck van Vranckrijck. Ende die Coninck van Enghelant is te Calis over ghecomen met groote macht van Ridderen ende Knechten / ende is in Vranckrijck ghereyst/ om

Hert. Karel maeckt allianciemet den K. van Enghelant tegen Vrancriick.

Norman-

Normandyen in te winnen. Des gelijcks so is Hertogh Karel Carolus Audax.
oock gecomen in Vrancrijck om sijn leet te wreken. Maer als
die Coninck van Vrancrijck sach dat hy verheert was/ so heeft
hy Pays of Bestant ghesocht. Ten lesten soo isset daer toe-
ghecomen / dat die Coninck van Vrancrijck hebet Pays ver-
verworven met den Coninck van Enghelant / in deser manie-
ren : als dat des Conincks Soon van Vrancrijck soude trou-
wen des Conincks Dochter van Enghelant. Ende hier en
binnen / teghens dat dese kinder out ghenoech worden sou- T'oorlogh tusschen Engelant ende Vrancrijck versoent.
den / soo soude Normandyen noch blijven onder den Coninck
van Vrancrijck. Hertoge Karel en heeft geen Pays willen ma-
ken met den Coninck van Vrancrijck / maer hy heeft ghema-
ket Bestant negen Jaer duerende. Ende als dit gedaen was/
soo is een yghelick te huys ghereyst. Buyten dit Bestant eñ
buyten 'tghesoent bleef die Graef van Simpol: waer om/ doe
hy ghewecken was tot Berghen in Henegouwen/ soo wort hy
daer gevangen. Eñ want hy des Conincks van Vrancrijcks
Dienaer hadde geweest/ so dee Hertoch Karel hem overleveren Die Grave van Simpol in Vrancrijc onthooft.
in des Conincks hant / ende die Coninck * heeften te Parijs
doen onthoofden. Int Jaer ons Heeren M. CCCC. ende
lxxv. nae S. Michiels dach/ als dat Bestant ghemaeckt was Anno 1475.
tusschen den Coninck van Vrancrijck ende Hertoch Karel/ soo * Dat is, *heeft hem*
is Hertoch Karel met groter macht gereyst int Hertochdom
van Loreynen / om den Hertoch van Loreynen daer uyt te
verdrijven. Want die Hertoch van Loreynen hadde Hertoch
Karel ontseyt die wijle dat hy voor Nuys lach / eñ hadde met
die Switsen groote schade ghedaen in Hertoch Karels Lan-
den, twelck hy nu wreken woude. Hy is dan ghecomen
met grooter heyr-craft in Loreynen / ende heeft veel Steden
ende Sloten gewonnen/ ende veel Dorpen verbrant. Ende als
die Hertoch van Loreynen sach dat hy hem niet en mochte
wederstaen/ soo is hy ghewecken in Vranckrijck. Daer na
heeft Hertoch Karel die Stede van Nansy beleghen / ende ten
lesten wortet hem op ghegheven/ ende hy heeftet beset met sijn Nansy over.
volck. Als hy dan dat Lant van Loreynen in ghecregen had-
de/ soo is hy ghereyst in Savoyen om den Hertoch van Sa-
voyen te baten te comen/ want sy groote schade gheleden had-
den vanden Switsen om sijnen wille. Hier om soo heeft hy
hem berept om die Switsen in te winnen. Maer ley-

* Geestelicheyt.

des/sijn victorien sijn nu al gedaen:eñ dat(als veel luyden vermoedē)om dat hy die *Geestelicke hant tribuleerde. Maer ick vermoe nochtans/dattet upt sijn edel hert niet en quam/ maer upt quader informaciē van sijn Raetsluyden. Hier of so waren die principael/ Meester Anthonis Hanneron / ende Meester Jan die Leeu. Maer Meester Jan Leeuwe die maeckte inden Advent voor Kermisse meerre tribulacie te Delf / dan opt te voren ghesien of ghehoort was in Hollant.

M. Antonis Hanneron. M. Ian die Leeuvv. Delf.

Anno 1476.

Eñ seer corts daer na alsmen schreef M.CCCC.ende lxxvj. soo hadde Hertoch Karel een strijt teghens die Switsen / die hy verloes / ende daer bleven al sijn Juwelen. Daer na is in Hollant ghecomen omtrent S. Jansmisse Jan van Boschuysen/eñ heeft noch meer tribulacie gemaeckt onder die Gheestelichept. Eñ daer omtrent so hadde Hertoch Karel die anderde strijt teghens die Switsen/die hy oock verloes met veel volcs.

De Svvitsers vervvinnen Hert. Karel tvveemael. Ian van Boshuysen.

Anno 1476.

In dat selfde Jaer na onser Vrouwendach van hare geboortenis/so starf Heer Gerrit van Poelgeest/Regael Abt van Egmont/eñ daer wort een ander gecoren/ die sijn naem was Heer Claes van Adrichem/een cloeck wijs man. Doe quam daer Hertoch Karels Bastaert Broer / die genoemt was Jan van Burgongien/eñ woude die Abdye van Egmont in Commendis hebben/ eñ creech in sijn hulp Heer Jan van Egmont / die daer een belegh maeckte voor dat Clooster. Daer wasser een gheheeten Dirck van*Rijck/die dat beleg regeerde/eñ die wart sieck in dat belegge/eñ bleef sieck tot dat hy starf. Ten lesten so brack dat belegh op / eñ Heer Claes van Adrichem creech die confirmacie van Romen/ ende wart met grooter eerlijckhept Regael Abt van Egmont.

Gerrit ven Poelgeest, Abt tot Egmont. Claes van Adrichem. Ian van Burgongien, B. Ian van Egmond. Dirck van * Rijck.

* Dat is, Riedtwijck.

Anno 1477.

Int Jaer ons Heeren M.CCCC. lxxvij. na Jaersdach/als die *Geestelijcke hant die schattinge soude betalen/so lach Hertoch Karel voor Nansi/wantet hem weder of gewonnen was vanden Hertoch van Loreynē. Eñ omtrent Derthien-dach so hadde hy daer weer een strijt teghens sijn vyanden / daer hy (God betert) in doot bleef/na dat hy Hollant gheregeert hadde thiend' half Jaer. Ende hy en liet gheen kinder after / dan Maria sijn eenige Dochter/die daerna troude Hertoch Maximiliaen van Oostenrijck/des Keysers Frederics Soon.

* Geestelicheyt. Hert. Karel blijft voor Nancy doot.

Hier eyndight dat oude Chronijcxken, gedruckt ter Goude Anno M.CCCC.LXXVIII.

P. S.

Al-eer dat wy van Hertogh Karel scheyden, ende tot ons voorgenomen Aenhangsel ende Vervolgh vande Historie komen, soo sullen wy hier tusschen beyden invoeghen, om de bladen, die anders ledigh moghten staen, ende also mis-staen, te vullen.

Die Ordinantzie des Beleghs der Stad van Nuys; met eenighe ghedenckweerdighe Gheschiedenissen.

Ghetrocken uyt die oude Chronijck van Ceulen, gedruckt anno 1499. folio aldaer c c c. xxiii.

In't Iaer ons Heeren M. CCCC. ende lxxiiij. des anderen daghes nae S. Pantaleonis dagh/ liet die Hertogh van Burgongien die Stadt Nuys berennen / ende quam selfs daer voor met groot volck ende veel storm-tuyghs. Ende dat Water dede hy afgraven/dat het in den Rijn quam.

Die Stadt was om ende om beleghert/ ende 'tvolck was alsoo gheordineert/datmer niet aen of af komen moghte.

'Tgetal van't volck is by hem bedorvē, ende hier verbetert.

De Hertogh selfs lagh in dat Over-clooster / ende hadde by hem dese Heeren/den Heer van* Symay/den Heer van † Hemenkurt/ den Heer ‡ van Vermaile/ Heer Iacob van Lutzenburgh/ Heer Enghelbrecht van Nassauwe / den jongen Heer van Cleve/ die nu Anno M. CCCC. xcix. Heere is; Joncheer Frederick van Segemont. Dese Heeren voorschreven laghen by den Hertoghe in den Bomgarden achter het Clooster/ende met dien oock al die by hen waren. Ende waren te samen omtrent iiijm. man: ende daer onder waren iijm. te paerde/ende jm. te voet.

* Chimay. † Humbercurt ‡ F. vander Marle.

Aen de Hampoorte lagh Heer Baldewijn van *Lannauw Capiteyn tot Zutfen/ende hadde omtrent viijC. te paerde/ende vjC. te voet: ende waren meestendeel alle van Ludick. * Lannoy.

Aen de Tolpoorte lagh Heer Reynier van Brouckhuysen/ ende hadde by sich viijC. man te paerde/ende iij . te voet.

Voor die Nederpoorte/aen den Rijn/laghen die Lombaerden: ende waren so te paerde als te voet t'samen starck omtrent viijm. ende dit was snood volck.

Op die Waerde lagh die Heer van Montfoort / ende Heer Ioost van* Alleyn: ende die hadden omtrent xijC. man te paerde/ende vjC. te voet. * Laleyn.

Op den Hamme laghen die Engelschen / ende waren omtrent vjm. starck/soo Ruyters als voetknechten.

Komt die voorsz. Summa xviijm. en ijC. man.

Noch waren in't Heyr omtrent ijC. † Bussemeesters met haer knechten. † Bosschieters.

Noch waren daer ‡ Gravers omtrent ijm. arme naeckte wichtē. ‡ Pyoniers, ende Delvers.

Noch waren int Heyr aen Vrouws-personen by xvC.

Noch waeren daer Papen / Schrijvers ende Camerlinghen omtrent iijC.

Noch worden daer andere dingen gheordineert/ ende Paerden uytghesonden om voeder te bestellen/ in Cloosteren/ Steden/ ende in andere plaetsen/ omtrent hem. etc.

Lof des Lantgraven van Hessen, legghende binnen Nuys.

Voorts onder anderen is dese Auteur hooghlick verheffende ende prijsende den Lantgrave Herman van Hessen/ Gouverneur des Stifts van Ceulen/ die binnen Nuys lagh van des Stifs wegen/ ende hielt sich daer binnen also getrouwelick/ kloeckelic/ voorsichtelick/ ende troostelick den Burgheren ende Soldaten; ja soo gemeensaem ende vrundlick/ dat die gene seggen die in den Belegeringe geweest zijn/ ware dese grootmoedighe ende onvertsaeghde Furst daer binnen niet geweest/ die Stadt Nuys hadde het ghewelt des Hertoghs so lange niet konnen wederstaen/ ende tot de komste vande Keyser wachten. Want de Hertogh begeerde innerlick ende trachte ernstelick de Stadt onder sijn ghebiedt te brengen: aendringende met grote starcke stormē/ dickwils op eene dagh twee/ drie/ ofte viermaels/ ende dat op verschepden plaetsen. Daerenboven liet de Hertoch oock onder de aerde heen graven/ soo dat die Burgondische ende die Nuyssers seer nae by een waren. Ende hy lagh lange tijt daer voor/ een geheel ront Jaer op vijfthalf weeck na. So dattet den Belegerdē op't lest aen victalie gebrack. Bysonder aen vleysch; soo dat sy van haer Koepen maer elf stucks en behilden/ om de Melck voor de jonge kinderen. Soo na warense allegader opgegeten. Ende waren gedrongen nootshalven hare Paerden oock aen te tasten/ ende die te eten: omtrent ijC. vijftich. Ooch gafmen/ sept die selve Auteur/ om xiiij. Eyeren een malder Coorns.

Vierte ende uytterste noot binnen Nuys. Etē daer paerde vleysch.

Niet teghenstaende die van Nuys aldus langh ende strang belegheert waren/ nochtans quamen sy dickmaels uytvallen/ ende bespronghen die Burgondische/ hare vyant aendoende grote schaden ende schande.

De tweede Fabricius.

Den vromen Gouverneur en moght geen grote schat eñ goet bewegē/ dat hem vande Burgondische (sulcx de Keulenaer voorgeeft) beloost werde/ ten eynde hy sijn hant daer afhilde/ ende liet den Hertogh met die Stadt gewerden. Maer neen/ hy wilde geen Verrader wesen/ ende die Stad verloren geven/ die alle haer hoop ende betrouwen op hem gestelt hadde. Ende daerom verdient de voorschreven Lantgrave/ sept hy/ dat hem ten eeuwigen dagen lof en prijs toekome vanden Stift ende van de Stadt van Ceulen/ ende int gemeen vander gantscher Duytscher tongen Want dit doe ter tijt een ghemeen seggen was/ dat by aldien de Hertogh Nuys tot sijn wille hadde ingekregen/ het grootelicks te beduchten stonde/ dat in sulckē gevalle noch vele groter Landen eñ Steden sich sijner ghenaden souden hebben onderworpen: want hy seer ontsien was in verren Landen/ ende vermaert door sijne aengheboorne Strijtbaerheyt/ ende grote victorien/ die hy in Vrancrijck/ in den Landen van Luyck/ ende in Gelrelant hadde verkreghen: ende daer.

Carolus Audax.

daer toe ſo machtigh/ja grootmogende van Landen/luyden/ende rijckdommen. Derhalven ende om welcke reden wille boven aen den Rijn ende beneden veel Cloosters/ ende ſchoone Woninghen buyten de Steden afghebroken werden: als tot Straeſburgh/ tot Bonne / tot * Ceulen / ende elwaert: In Haſſen / tot Lubick/ende in Vrieſlant.

* Ten tijde van dit Oorlogh dedē die van Ceulen twee ſchoone Iofferen Clooſteren voor haer Stad afbreecken, „ *Zo Wyer*, „ ende „ *Mechtern:* met andere Huyſen meer.

De Hollantſche Chronijckſchrijver / nu ghedruckt ende by ons uytghegheven / ſeyt dat daer omtrent S. Barbaren ſoude gekomen ſijn die Coningh van Denemarcken/met Graef Gerrit van Oldenburg ſijn Broeder/ende anderen/ om Pays te maken. Die Keulenaer ſchrijft hier van aldus: In den ſelvē Jaer (M.CCCC.lxxiij.) op S. Lucien dagh quam de Coning van Denemarcken tot Ceulen/ende was niet ſeer wellekom: want hy onſe Borgeren voormaels vaſt ſchadē toegevoegt hadde. Doch die Stad ſchenckte hem die wijn. Tſelfde geſelſchap vande Coning mede verhalende: behalven/ dat onſe Hollander noch een Graef van Rippijn is noemende/dewelcke hy niet en vermelt. Ende beyde verſchillen zy/ſoo als hier blijckt/ in den dagh. D'eene S. † Barbaren/ende d'andere S. * Lucien dagh uytdruckende.

De Koningh van Denemarckē komt tot Ceulen, om de Pays te maecken.

† Dē 4 } December.
* Dē 13 } December.

Meer andere voornemelicke ſtucken ende gheſchiedeniſſen verhaelt noch die Ceulſche Schrijver / hier toe behoorende. Alle die welck ick om de cortheyts willen afterlaet. Als mede den oorſprong van deſen ſwaren oorloghe / in't lang en breedt by onſen *grooten Chronijck-Schrijver ontdeckt. Sijnde de twiſt gereſen int Jaer ons Heeren M CCCC.xlvij. onder de Heere Dirck van Meurs / Aertſbiſſchop van Ceulen: den welcken in't Jaer M. CCCC.lxiij. op S. Valentijn avont overleden ſijnde/ghevolgt is Robbrecht van Beyeren/ Hertoge Fredericx Broeder van Beyeren; die den Hertogh van Burgondien tot d'wang van ſijn wederſpannige Onderſaten te hulpe hadde ontbodē: ende hy dede het oock gaerne. Want de voorſz. Hertogh daerom uyt was/nae't ghevoelen vande Keulenaer voorſz. dat gantſche Ceulſchen Lant onder ſich te brengen. Sijnde ſijn hoop eñ meninghe/dat het hem aen die hant komen ſoude/ghelijck als dat Lant van Gelre/ etc. De Leghers ſouden op gebroken ſijn/ nae ſijn ſeggen/ op † S. Peters ende Pauls avont. Onſe Auteur ſeyt omtrent ‡ S. Jans-mis. Waer by men beſpeurt / dattet onſe man ſoo nau niet en neemt; als vooren oock ſtellende omtrent S. Barbaren / inde plaets van S. Lucien dagh. De curieuſe Keulenaer ſpant hier de Croon. Maer een dingh miſhaeght my / dat hy t'enemael hellende op de ſijde van Ceulen en Nuys/dickwils niet alleen vergeet dien grooten Siel ſijn eer te gheven / ende behoorlick reſpect te draghen: maer oock in teghendeel den Hertoch onbetamelick laſtert en beſchimpt. Een Hiſtory-Schrijver moet int midden deur gaen. Twelck off hy wat beter nae komt int gheene dat volgt / laet ick den onpartijdigen Leſer oordeelen.

* Diviſ. xxx. cap. lvij.

† Dē 28 } Iunij.
‡ Dē 24 } Iunij.

In't

Hertogh Carels nederlaeg

In't Jaer M. CCCC. lxxvj. inden Vasten-avont sloegen die Switzers den Hertoch van Burgongien in Savoyen wel viijm. man. Ende daer bleef doot des Conings Soon van Aragonien/ ende des Hertoghen Broeder van Orliens/ ende Graven ende Ridderen. Ende namen den Hertogh al sijn Bussen/ wel viijC. ende al sijn Silver/ ende sijn Croon van edelen ghesteenten: ende sloeghen hem noch wel af xiijm. man. Ende wonnen hem af sijn Waghenburg.

* Rene.

In't Jaer M. CCCC. lxxvij. verbonde sich die * Hertogh van Lotringen/ die verdreven was/ met den Switzers ende anderen Steden/ tegen den Hertogh van Burgongien; die welcke met groot ghewelt van volck lagh voor de Stadt Nancie in Lotringhen: ende hadde daer een langhe tijt voor ghelegen/ ende hadde de Stadt seer benaut ende ghenoodight met stormen ende schieten. Endtlick wort hy overvallen vanden Hertogh van Lotringhen ende de Switzers: ende wart verslagen op * Derthienen-avont/ met veel ander Heeren Ridderen ende Knechten. Ende Hertogh Karel werde na de slagh gemist/ ende was tot 'sanderen daghs verloozen/ onder de menighte der dooden onkenbaer ende verduystert. Daer nae worde hy eerst gevonden ende merckelick bekent aen sekere litteyckenen die hy aen sijn lichaem hadde. Ende worde opte Marckt ghelept/ ende bleef daer drie daghen lang ten thoon legghen/ soo dat sijne vrienden ende ondersaten/ ende voort yder een die wilden/ hem moghten komen sien. Daer nae soo worde hy eerlicken binnen Nancie begraven. Doch naemaels worde in sijnen Landen groot ghelt verweddet/ dat hy noch leefde/ ende ontreden was: ende hy soude tot den Heylighen Grave ghetoghen wesen/ ghelijck als eene van sijne Voorouders gedaen hadde. Daer was oock tot Bruyssel boven int Lant een persoon/ sonderlingh ghekleed gaende/ ende hebbende eene vreemde maniere van eten/ die gaf hem voor Hertogh Karel uyt/ ende seyde dat hy de man was. Maer al die gheweddet hadden dat hy noch in levende lijve was/ die hebben de weddinghe al te samen verlooren. Hy is doot/ ende sal loon ontfanghen nae sijnen wercken. De Datum vant Jaer/ als hy verslaghen worde/ wort in dit Vers begrepen:

Hertogh Carel voor Nancie verslagen.

* Den 5. Ianuarij. 1477.

CernIte DVCes, nVnC BVrgVndVM gLorIa neCat.

Hy regeerde * xij. Jaer nae sijns Vaders doot: ende was die lest van den Burgondischen Stam. Dus verre de Ceulsche Historie-schrijver.

* Dit en is niet so. Want sijn Vader Hertogh Philips is overleden anno 1467.

Dese grootmoedige Prince/ is alsoo gebleven/ ende tot S. Joris in de Kerck binnen Nancy begraven. Daer eertijds dit Grafschrift te lesen is gheweest/ na de ghetuygenisse van Ortelius/ die dat daer van andere ontfangen heeft.

Abrah. Ortelius in Itinerario Belgico.

EPI-

EPITAPHIVM.

CArolus hoc busto Burgundæ gloria gentis
Conditur, Europæ qui fuit antè timor.
Ganda rebellatrix hoc plebs domitore, crematas
Post patriæ leges, perpete pressa iugo est.
Nec minus hunc sensit tellus Leodina cruentum,
Cùm ferro & flammis urbs populata fuit.
Monte sub Hericio Francas cum † Rege cohortes
In pavidam valido truserat ense fugam.
Hostibus expulsis Eduardum in regna locavit
Anglica, primævo restituens solio.
Bella Ducum, Regumq́ue, & * Cæsaris omnia spernens,
Totus in effuso sanguine lætus erat.
Denique dum solitis fidit temerarius armis,
Atque † Lotharingo cum Duce bella movet,
Sanguineam vomuit media inter prælia vitam,
Aureaq́ue hostili * vellera liquit humo.
Ergo triumphator longæva in sæcla Renatus
Palmam de tanto Principe victor habet!
O tibi, qui terras quæsisti Carole, cælum
Det Deus, & spretas antea Pacis opes.
Nunc dic, Nanceios cernens ex æthere muros,
A clemente ferox hoste recondor ibi.
Discite, terrenis quid sit confidere rebus:
Hic totiens victor, denique victus adest.

† Ludovico.

* Friderici, III.

† Renato.

* Alludit ad Ordinē Aurei Velleris, & gazas Caroli in prædam datas.

DeCCe Leo CeCIdIt, IaM paX qVæsIta VIgebIt.

Carolus Audax.

Locus ubi oppetijt Burgundionum Dux Carolus, ostenditur non procul ab ipsâ urbe Nanceio ad rivulum quendam, quem ut cæso jam exercitu fugiens parat transilire, effuso equo, ibidem & confossum ferunt. Crucem hîc lapideam videas, cum hac Inscriptione Gallicâ in æreâ laminâ:

En l'an de l'Incarnation
Mil quatrecens septante & six,
Veille de l'apparition,
4. *Fut le Duc de Bourgongne occis,*
5. *Et en bataille ici transsis,*
Ou croix suis mise pour memoire,
René Duc des Lorrains, mercis
Rendant à Dieu eut la victoire.

Est & paullo altius, ubi prælium id commissum volunt, *Sacellum* quod *Burgundionum* vocant, cum adjuncto cœmiterio, & tabulâ æreâ, in quâ Gallici versus, qui infra sequuntur:

Mil quatre cens soixante & seize advint,
Que Charles Duc de Bourgongne ici vint,
Acompaigné de soudars & gendarmes,
Cuidant Nanci surprendre à force d'armes,
Veille des Rois qu'on depart le gasteau,
Il fut occis en passant un ruisseau.
Et la pluspart de ses hommes de guerre.
Furent occis, & semés sur la terre,
Puis recueillis par le commandement
Du preux René, qui vertueusement
Obtint sur eux glorieuse victoire,
Dont les corps sont ci gisans en memoire
De ce conflict. Renée de Bourbon
Noble Princesse, aiant vouloir tresbon
Femme du tresillustre Duc Antoine
Fils de René noble Duc de Lorraine,
A fait bastir ce cimitiere, & croix,
L'an mil cincq cens avecque vingt & trois.
Priez à Dieu, que par sa saincte grace
Aux trespassés pardon, & merci face.

Hactenus V. Cl. Abrahamus Ortelius & Ioannes Vivianus in Itinerario Galliæ Belgicæ.

By-voeg-

By-voegſel

tot

Vol-treckinge

Vande voorgaende Chronijcke

tot de leſte Grave toe;

Door

PETRVS SCRIVERIVS

uyt verſcheyden Chronÿcken ende Memorien in 't cort beſchreven.

ANNO cIↄ. Iↄc. XXX.

Tot den Hollanders, ende andere goetwillige Leſers.

Dewyl het den E. Wouter van Gouthoeven ſal. ghedachteniſſen/ende meer anderen belieſt heeft die corte Beſchryvingen der Graven van Hollant/Zeelant/ ende Vrieſlant/by my inden Jare M. I Ↄ C. XII. eerſtmael bedecktelick ende ſchuylende onder de naem van een nieuwe Vaderlands-lievende Schryver in't licht gebraght/naderhant wederom uyt te geven/ te doen drucken ende herdrucken; al na haer eyghen fantaſie ende welghevallen; buyten myne kenniſſe/ja buyten wille/ ende myns ondancks grootelicks: ick laet ſtaen/dat ick daer toe yemant van haer gheyort ofte in't minſten aenghemaent ſoude hebben. Soo iſt/dat ick mynen geringhen arbeyt (vande welcke voorwaer die goede Gouthoeven niet dan al te veel is houdende) nu by gelegentheyt oock waerdigh hebbe gheacht/onder mijnen uytdruckelicken Naem hier by te voeghen/ tot voltreckinghe van 't oude Werck, dat hier eyndight met het eynde van't leven des Doorluchtichſten Hertoghe Karel die Strytbare/die voor Nancei bleef in het Jaer ons Heeren C I Ↄ CCCCLXXVII, nae onſe rekeninghe. Edoch ick hebbe die ſelve Beſchryvingen/ (alleenlick maer die gheene/ die hier tot den Huyſe van Burgongien/ende Ooſtenryck ghebraken/) nae myn goetduncken ende ſinnelickheyd nu wat verandert/ daer af en aen doende/ 'tgene ick oordeelde nae myn verſtandt goet/ oorbaerlick ende noodich te weſen. Wilt het my daerom niet qualick afnemen/ dat ick oock ſelfs dien voornoemden Strydbaren Karel hier wederom voorſtelle; ende 'tmeerendeel van ſyn leven op nieus verhale. Overloopende ten'cortſten/ dat ick wyp wat wytloopigher behoorde te verhandelen/ nae de waerde van ſulcken Prince. Maer ick hebbe my wat nae de forme van dit Boeck/ als mede nae den ſtyl vande teghenwoordighe Chronyck-Schryver moeten rechten ende crommen. Nochtans en hebbe ick niet ghestelt/dan het gheene ick bevonden hebbe met de ſekerſte ende de gheloofwaerdighſte Schryvers over een te ſtemmen. Ende ſulcks t'enemael/ dat by dit Werck verpaerlick wel paſte. Ick ſaghe het gaerne wat anders: dan ick ben hier aen ick en weet niet wat Kam gekoppelt: ende moet nae eens anders pyp danſſen/ om voet te houden. Ende dit gaet dan ſo wat opten ouden voet heen/ ter tydt toe dat wy eens beter ghelegentheydt hebben/ om u/myne ghetrouwe Landſluyden/ende alle goetgunſtighe Leſers/nae myn kranck vermoghen te dienen: tot het welck ick my aling ende al ghedraghe. Vaert wel.

Cort Verhael van't Leven, Daden, ende Doot van Hertog KAREL van Burgongien,

DIE STRIIDBARE:

uyt het Boecxken gheintituleert

Beschrijvinge van out Batavien:

Door

P. SCRIVERIVS.



Ertogh Karel die Eerste van die name, is / nae sijns Vaders des Goeden Hertoghen Philips doot/ghewozden in het Jaer M. CCCC. lxvij. omtrent te mid-somer / Hertogh van Burgongien/ van Lotrijck/van Brabant / van Lutzenburgh / ende van Limburgh; Grave van Burgongien/ van Vlanderen/ van Henegouwe/van Artoys/ende van Namen; Heere van Salines/eñ van Mechelen; ende met een oock die XXVIste. Grave van Hollant / van Zeelant / ende Heer van Vrieslant : ende daer door is hy over al op't Heerlickster ontfanghen ende ghehult / out sijnde omtrent xxxiij. Jaren. Want hy in't Jaer M. CCCC. xxxiij op * S. Martijns avont inde Winter tot † Digion in't Hertoghdom van Burgongien gheboren werde/ende ghenaemt is Karel Martijn. Ende ten tijde van sijn Doopsel worde hy opter Vonten van Hertogh Philips sijn Vader Ridder gheslagen / ende gemaeckt Grave van Charloys/ ende Heer van Bethunen/ van Castribellijn / van Arkel/ etc. Ende daer na so is hy noch geworden Hertogh van Gelrelant; ende Grave van Zutphen: als ghy nae sult hooren. Van sijne Oorloghs-daden ten tijden van sijne Heer Vader Philips / namentlick hoe dat hy / noch gheen twintigh Jaren out sijnde / de Wapenen aennam teghens die rebellighe Inghesetenen van Gent / int Jaer M. CCCC. en lij. ende vanden grooten strijt met den Coningh van Vrancrijck tot * Montlehery / in't Jaer M. CCCC. lxv. ende

Anno 1467.

* *Den 10en. Novembris.*

† Digion, *de Hooftstadt van 't Hertoghdom.*

* Mōtlehery, *is een Dorp by Parijs, op de wegh nae Orliens.*

ende hoe die Stede van Dinant ghewonnen wert in't Jaer daer aen volgende/ met meer andere vrome stucke by hem aengerecht/ sijn in de Historie van't Leven des Hertogen Philips voornoemt te lesen; alwaer loffelick daer van ghesproken wort. Hy dede oock by sijns Vaders tijden bedijcken een groot stuck Lants aende Maes neffens de Stede Rotterdam over/ dat ghenoemt werde/ ende noch met die name bekent is/ t'lant van Charloys. Dese Grave van Charloys (alsoo ghenaemt niet van dit Lant/ maer van * Charloys in Vranckrijck gheleghen) was tot sijn eerste Huysvrou versekert Damoiselle Catharina de Dochter van Karel den Sevensten/ Coningh van Vranckrijck; maer sy starf jongh/ende van dit houwelick en quam niet. Daer nae heeft hy ghetrout Elizabeth de Dochter van Hertogh Karel van Bourbon; daer hy een eenighe Dochter af verkreegh/ Maria Charolesia ghenaemt. Dese sijne Egemale starf in't Jaer * M. CCCC. en lxv. dewijl hy op een heyrtocht voor sijn Vader uyt was/ ende vacht die naemkondighe strijt tot Montleherp. † Drie Jaer omtrent hier nae troude hy Margareta/ een Dochter van Hertogh Ritsaer van Jorck-shire/ Suster van Coningh Eduwaert den Vierden/ Coningh van Enghelant; daer hy gheen kinderen by en heeft verweckt: blijvende Maria Charolesia sijne eenighe Dochter/ ende Erfghenaem. Metten eersten als Hertogh Karel in sijne Landen ghehult werde/ ontstonde tot Gent op sijne Huldinghe een groote beroerte ende oploop onder de ghemeente/ die in Wapenen was om de vryheden haeer Privilegien: die sy den Hertogh afdronghen sulcks sy begeerden. Maer de Hertogh uytter Stede vertrocken wesende/ heeft de selfde tot Denremonde wederoepen ende te niet ghedaen: ende haer daer nae oock over die groote moetwil ghestraft. Dese Hertogh hadde eenen Swagher Lodewijck van Bourbon/ die ghecoren was Bisschop van Ludick/ de LXXXII^ste^. in die Stoel/ Elizabeths van Bourbon sijns Huysvrouwen Broeder. Maer die van Ludick sijnde seer hoogh-draghend-moedigh volck/ ende nijdigh God/ den Priesteren/ ende Gheleerden: ende daer-en-boven ghestijft ende gestarckt (ghelijck alsmen vastelick gheloofde) by den Coningh van Vranckrijck/ niet passende op den Pays by wijlen Hertogh Philips ghemaeckt/ hebben teghen den Hertogh gherebelleert/

Anno 1466. Chron. Holl. Divis. XXIX. cap. XLII. XLVIII. ende XLIX.

* Dit Graefschap paelt aen Burgongien, Bourbon, ende Beauioulois.

* Den 27en. Septembris.

† Anno 1468

Chron. Holl. Divis. XXX. cap. III.

Jan Oelenia.

leert / ende deden hem alle het leet dat sy moghten : ende haer schuldighen plight vergetende / verdreven sy haren Prins en Bisschop uyt de Stadt Hoey / daer sijne E. doe resideerde. De Bisschop wordt benoodicht heymelick te vertrecken/ende naer sijnen Swagher den Hertogh te vluchten. Dit gheschiede in het Jaer M. CCCC. ende lxvij. corts nae de doot van Hertogh Philips : als nu eerst het volle ghebiedt ende Gouvernement van de Landen de Grave van Charlois aenghenomen hadde. Hertogh Karel alreede by het leven van sijn Vader met dese saecke ghemoept zijnde / ende wel wetende wat voor volck die Luyckenaers waren/nam dit seer qualick/ ende is met grooter heyrcracht in't Lant van Ludick ende 't Graefschap van Loon ghevallen / alles verbrandende ende verwoestende. Ende nae veel bloedighe strijden ende vernielinghe van Steden/daer hy Mueren/Torens/Poorten/Wallen ende Bolwercken/ oock Huysen en Sloten/ter aerde toe dede slechten ende afbreecken ; heeft hy de Luyckenaers ende 'tgantsche Bisdom van Ludick ende 't Graefschap van Loon/ etc. ten lesten ghetemt ende t'onderghebraght : ende door tusschen-spreken van eenighe Vorsten ende Heeren eenen Pays met haer ghemaeckt. Wat voor moetwil ende schandelicke wercken dese Luyckenaers al bedreven hebben/ hoe sy tot verscheyden reysen rebelleerden / ende hoe Hertogh Karel van haer t'eene tijde omtrent ix^m. man versloegh / is hier om corthepts wille nae ghelaten. Die't lust / magh benessens andere Historie-Schrijvers / die Groote Chronijck inde handt nemen; alwaer aen't eynde vande XXIX^{ste}. Divisie / ende inde XXX^{ste}. doorgaens van dese Muytmakers wijtluftich/ jae by nae tot walginghe toe / ghehandelt wort. Int Jaer M. CCCC. lxviij. na dat die oproerighe Luyckenaers t'onderghebraght/ ende ghedwonghen waren haren Prince ende Bisschop Lodewijck van Bourbon te erkennen / ende in vrede te laten soo is Hertogh Karel met de nieuwe Lantsvrouwe des Coninghs Suster van Enghelant / hier vooren ghenoemt/ in Hollant/ Zeelant/ en Vrieslant met grooter staet ende blijschap gehult ende ontfanghen. Int selve Jaer van lxviij. binnen den tijt dat die Luyckenaers rebelleerden/ was daer een Twist opghestaen boven alle Tractaten van Pays tusschen Coningh Lodewijck den XI^{en}. van Vranckrijck/ende Hertogh Karel: ende quamen t'samen

Anno 1467.

Hoe die Stede van S. Truyen belegert ende verovert werde in Octobri anno 1467. *Siet de Chron. Divis. XXX. cap. VII. VIII. ende IX.*

Luyck comt in des Hertoghs genade.

Anno 1468.

Margareta, Hertoge Ritsaerts Dochter van Yorkshire, is tot Brugghe ghetrout met den Hertogh, anno 1468, in April

t'samē mogentlic te velde/omtrent de Stadt * Perone. Dan sy wierden vereenight / ende die Coningh (dat te verwonderen was) quam op goet gheloove/alleen met twee hondert paerden / by den Hertogh in grooter vrientschappe ende minlickheydt / daer hy tot Perone lagh om sijn volck te versamelen ende te monsteren. Andere segghen / dat de Coningh maer gheleyt werde van sestigh Ruyters/ ende tachtentigh Schotten. Daer sijnder die segghen / dat dese by-een-komste tot Bruyssel gheschiede. Dat ick qualick kan aennemen. Oock wort ons te kennen ghegheven / dat elck wel hondert duysent man starck was. Hierentusschen dat dese twee machtighe Heeren aldus vreedsamelick by den anderen waren / wort de tijdinghe ghebracht dat de Luyckenaers de Vrede ghebroken hebbende/haer meester hadden ghemaeckt van Tongheren/ ende dat sy haren Bisschop Lodewijck van Bourbon / met Guye van Himbercourt ghevanghen hadden ghenomen / mitsgaders een Eerst-Diaken met ettelicke Canonicken ende de tresfelickste Burghers ghedoot/ ende aen stucken gesneden hadden. Hertoch Karel het bedrogh merckende / liet den Coningh met eenighe van sijne Heeren ende Ghesanten op't Slot te Perone versekeren ende bewaren. Maer 'tgeldt dat stom is/ maeckt recht dat crom is: eñ door dese middel geraecte de Coningh / nae dat hy vier daghen ghevanghen hadde geseten / los; doch onder sulcke Voorwaerden ende bespreck / dat de Coningh den Hertogh/nu tegheus de Luyckenaers te Velde treckende/ soude volghen/ ende by hem blijven geteyckent met het Veld-teycken van een Burgoens Cruce/ so langhe als dit oorlogh duyren soude. Met dien soo quam Hertogh Karel voor Ludick opten XXII^{en}. Octobris: terstondē aen met alle maght en kracht de Stad aenvechtende/ na dat hy nu de Voor-stadt inghenomen hadde/ sijnde seven gheheele daghen met sijne gantsche Heyr-legher in vollen arme: nochte hem selven/nochte yemant van't volcke voor den achtsten dagh rust verleenende: doe wierde't eerst toeghelaten de Wapenen af te leggen/eñ 'tlichaem wat te ververschen/ om 'sanderen daegs wederom wacker aen't stormen te vallen/ wesende den XXX^{sten}. Octobris. Die van Ludick soo haestigen aenslagh niet verwachtende / nochte op haer hoede wesende / maer vermoeyt sijnde door't ghestadigh keeren en weeren/ ende

* *Op de Somme.*

Anno 1468.

Rebellie ende vvederspannigheyt der Luyckenaers.

De Coningh van Vrancrijck vvort door last vanden Hertog in seker hoede ghestelt.

Anno 1468. Luyck van Hertogh Karel bestormt, ende inghenomen.

ende door den uytval die sy voorleden nacht ghedaen hadden / nu ten deele in haer rust legghende / ten deele goet chier makende / heeft ten daghe voorschreven de moedighe Hertogh met den Coningh van Vranckrijck aen sijnen zijde / daer binnen ghebraght omtrent xl^m. man; die daer met blieghende Vaendels in quamen: De Burgerie ende 'tKrijghsvolck dus onsachtelick geweckt sijnde door rumoer vande Trompetten en Trommels / liep het al uytter Stede dat loopen moght / met grooten ghedranghe tot in't Bosch van Ardennen: verlatende Huys / Hoff / ghelt / kist / ende al wat sy hadden: met oock noch de opgeschotelde tafelë van verscheyden leckere spijsen: dat alles ten buyt gegeven werde. Daer bleven inde Stad verslagen omtrent iij^c. man. Die haer toevlucht namen tot de Kercken ende heylighe plaetsen / wierde het leven ghespaert. Maer de Krijgsknechten hebben oock daer toe getast / onder decksel dat sy rijcke luyden sochten te vangen om die te rantsoneren. So dat veel arme Soldaten hier grote rijckdommen van daen brachten / eñ haer nacomelinghen versorghden. Edoch de Paus den Hertogh over de ghestolen Gheestelicke goederen vermaent hebbende / sijn naemaels eenighe aen de Kercken ende Cloosters wederom ghegheven. Acht daghen nae dese Veroveringhe kreegh de Coningh / nae groote moeyten ende veele instantien / verlof om vry en vranck te vertrecken: ende is alsoo nae Vranckrijck gherepst. Dese Heerlicke Victorie hadde Hertogh Karel opte naest-lesten dagh van de Maent October / int Jaer lxviij. voorschreven / nae dat die Ballinghen van Ludick binnen den tijdt van twee Jaeren / van Januario lxvi. af / driemaels in ghenade waren gegaen / ende driemaels wederom gherevolteert hadden. Dese Winter van't Jaer M. CCCC. lxviij. was soo harden vorst / dat het Burgondische volck niet minder van de koude ende dorst (want alle Wateren starck toe bevroren waren) van de Luyckenaers door 't vyer en wapenen wierden bevochten. Die van Gent saghen op de uytkomste van desen Oorloghe / ende hadden een Pot te vyer teghen den Hertogh / die smoorde ter wijle dat hy uyt was / eñ soude ongetwijfelt uytgheborsten hebben / so wanneer het den Hertogh qualick ware ghelucktt gheweest. Maer de teghenspoedt die sy verhoopten / in soodanighe voorspoet verandert zijnde / ontsaghen sy dien.

De Hertogh brengt xlm. man binnen Luyck.

De Koning van Vranckrijck wort ontslaghen, ende vertreckt nae sijn Rijck.

Harde Vorst, anno 1468.

De Gentenaers versoenen met den Hertogh. *Den 5en. Ianuarij. Anno 1469.*

sy dien grooten Luycks-dwingher / ende sonden uyt aen hem ootmoedighe Vrede-versoeckers / die heen ende weer ginghen/ende ten derden mael eerst genade verworven: ende is haer de Vrede gheaccordeert tot Bruyssel / omtrent * Derthienen-avondt in't Jaer M. CCCC. ende lxix. Voorts heeft Hertogh Karel desen Winter sonder oorloghe gheweest: treckende door sijne Landen van Brabant / Henegouwen/Vlaenderen / Hollant ende Zeelant / drie daghen t'elcken weke te Recht sittende onder sijne Raeden / tot bevorderinghe vande voorvallende saecken soo Criminele als Civile/ ende sorgh draghende dat immers de armen soo wel als de rijcken moghten ghedient werden / ende niemant veronghelijckt. Door dese hanthavinghe van Justitie won hy grootelicks de herten van sijne Ondersaten/ ende was om sijne Rechtvaerdicheyts wille van een yeder bemint / gheacht / ende hooghlick gheprezen. Wy sullen ten eynde van dese Beschrijvinghe een notabel exempel verhalen/ ende keeren nu weder tot sijne Oorloghen.

Burgundus Præses Curiæ.

Int Jaer M. CCCC. lxx. alsoo Ritsaert Grave van Warwijck/ uyt Enghelant verdreven zijnde / nu een Zee-roover was geworden met hulp vanden Coningh van Vranckrijck/ op wiens vrientschap hy steunde/ende des te stouter was / nemende opter Zee veel Schepen van de Hollanders ende Zeelanders: Daer teghen Hertogh Karel dertich wel ghemonteerde Schepen van oorloghe uytsandt/onder 'tbeleyt vanden Ammirael Henrick Borssselen vander Veer. De Schepen die de Grave van Warwijck aenhaelde/ braght hy in Eng: lant. Maer die Coning Eduwaert van Engelant kreeg die Schepen weder/ende santse den Zeeuwen ende Hollanders t'huys. Waerom die Graef van Warwijck met verraet den Coningh uyt sijnen Coninckrijck verdreven heeft. Ende Coning Eduwaert quam int selve Jaer met iij^c. man naer Hollant ghezeylt / ende belande in't Eylandt van Tessel: ende van daer quam hy in 's Graven-Haghe / ende wert daer eerlick ontfanghen. De Heere Stadhouder van Hollant/ Heere Lodewijck van Gruythuysen / bewees sijne Coninghlijcke Majesteyt uyttermaten groote vrientschap. Waerom dat de Coningh der weldaden ghedachtigh zijnde / den Heere Stadthouder namaels met het Graefschap van Wincester in Engelant vereert heeft / int Jaer M. CCCC. en lxxij. De Coningh hier wel

Vervvarringe met de Graef van Warvvijck.

Richardus Nivellus, Comes Warwici, &c.

Gruithusiç & Steenhusiæ D. *vocat Meyerus.*

wel ghetoeft sijnde/ende der Hollanderen beleeftheydt beproeft hebbende/ trock van hier nae Vlaenderen tot sijnen Swagher den Hertoghe / ende sijne Suster de Hertoginne. In't Jaer daer aen volghende omtrent Paesschen reysde Coning Eduwaert weder over in Engelandt/met veel schepen en volck van wapenen/ die hem die Staten vande Landen ende die Hertoghe sijne Swagher by gheset hadden / ende hy worde weder met kracht Coning van Enghelandt nae dat hy op Paeschavond in eenen Strijdt den Grave van Warwijck met sijnen Broeder ende veel groote Heeren/soo Gheestelijcke als Waerlicke/verslagen hadde. Hier diende nu verhaelt wat swaricheyd ende onlede datter tusschen Hertogh Karel ende den Coning † Lodewijck van Vranckrijck uyt dese Enghelsche/ oft veeleer Duyvelsche/verwarringhe hier te lande ontstaen is. Want die Hertogh hadde ghetrout de Suster van Coning Eduwaert: over sulcks en konde hy in sijn edel ghemoet dese verwerpinghe ende uytstootinghe van sijnen Swagher / nochte de opreupinghe vanden Feansman / spelende wel deghelick met den Grave van Warwijck sijne personagie/ niet verdraghen. Dan alleer wy daer toe komen/ moetmen weten / dat de Grave van Warwick-shire/ hebbende boven alle andere voorghestaen 't Huys van Yorck-shire teghen 't Huys van Lanca-shire/sijn Patrimoniale goederen met het inkomen van omtrent lxxx m. Croonen jaerlicks hadde verbetert / die hy aen Officien ende aen weldaden soo van Coning Eduwaerdt/ als voornemelick van Henrick die VI. ghenoten hadde / ende nae ebenwel hem tot Londen gebanckelick hieldt sitten. Dese groote macht des Graben van Warwijck baerde een jalousie/ ghemeyn onder de Souveraine Princen/ (insonderheydt als sy bemercken/ dat die geene die sy verheben hebben/ haer stock verder setten dan sy behooren te springen/) ende de secrete onderhandelinghe ende ghemeynschap van dese Grave met den Coning van Vranckrijck/ gaf groot achterdencken/ om noch yet groots ende grouwelicks by de hand te nemen. Aldus suspect sijnde/ is hy/ door vrese van ghevanghen te worden/ haestelick uyt Enghelandt vertogen: ende binnen Calis niet konnende komen/ om sich daer teghen den Coning te beschermen/ maer oock daer ontseyt werdende ende verlaten/ voer hy nae Vranckrijck; al waer hy een wijl tijdts sich onthouden heeft/

Anno 1471.

† Den XI en.

Yorck ende *Lan-caster* vulgo.

Als *Niet* kõt tot *Yet*, Kent *Yet* hem selven *Niet*.

Richart Nevile Grave van Warvvick vlughe uyt Enghelandt. *Chron. Holl. Divis.* xxx. c. xxx.

onder

onder de vleughels van ſijn beſcherm-heer den Coning. Deſe gaf hem Schepen om opter Zee te roven / ende die van Hollant / Zeelant / ende andere Landen van den Hertoghe van Burgongien te beſchadighen: ende heeft omtrent Paeſſchen ghenomen dertich Hollantſche Schepen/ die Ooſt ende Weſt voeren om haer Coopmanſchap. Den roof verkoſt hy in Normandyen/ ende in Vranckrijck. Want dat hy de aenghehaelde Schepen/ als eenighe willen/ ende hier vooren gheſeyt is/ in Enghelandt ſoude gebracht hebben: is niet wel te gelooven. Coning Eduwaert ſant terſtont den Grave van * Schales des Coninginnen Broeder in Zee/ ende verkreeg met ghewapender handt deſe Schepen der Nederlanders weder / ten behoeve van Hertogh Karels Onderſaten. Daer nae omtrent Pinxter benam de Grave van Warwijck den Hollanders twintigh Schepen/ gheladen met allerley goet. Maer de Heer vander-Veer/ Ammirael vander Zee/ is hem terſtont met ſeſſendertich (andere / die wy volghen / ſegghen dertich) Schepen / ende met viij^{m}. man gevolght tot inde mont vande Seyne in Vranckrijck / ende kreeg thien Schepen met ghewelde wederom/ ende de andere verbrande hy. Ende nae deſe Victorie ſeylde de Ammirael met ſijn Vloot naer Enghelandt / om den Coning byſtant te doen / waert van noode. Ende de Coning ſette hem noch elff ſchepen by / om de Zee ende de palen vande Landen alſoo te bewaren / dat de Coop-luyden ende de Viſſchers vry varen moghten/ ende gheene vyanden de Landen krencken. Met deſen verjaegden ſy alle de ander vander Zee: ſoo dat de Grave van Warwijck / ofte niemandt opter Zee komen dorſte / om de Coopvaerdy-ſchepen ende Haringbuyſſen te beſchadighen. Wy hebben hier vooren gheſeyt/ dat Coning Eduwaert met iij^{C}. man uyt Enghelandt herwaerts over quam / maer ghelijck Philippe de Commines dit in't breet verhaelt/ ſoo reyſde hy met omtrent iiij^{C}.man (andere ſegghen iij^{C}.man) die hem uyt ſijn Rijck ghevolgt waeren. Ende van Hollant nae Vlaenderen gaende/ quam hy te Arien in Artois: daer haer de oude *Hertoginne de Moeder van Hertogh Karel onthieldt. Ende daer quam by hem de Hertogh / ende reyſden ſoo te ſamen te Brugghe / ende van daer door de Sluys nae Aernemuyden. Waer van daen de Coning met veel Schepen ende groot volck van wapenen t'seyl is gegaen/

Anno 1470.

* Schallye *eſt in Chron. vulg. & Meyero* Comes Scallenſis.

Nederlandſche Scheeps armade. *Vide Holl. Chron. d. loco.*

Ph. de Commines livre III. *des Memoires.*

* *Iſabelle,* Koning Ians dochter *van Portugael,*

Carolus Pugnax.

gegaen/ ende heeft Engelandt met gewelt weder inghenomen. Nu/ dewijle dat Coning Eduwaert zijne Crone machtich; het vyer vande borghelicke oneenicheyt door het bloet des Graven van Warwijck geblust/ de Zee van Robers gheveegt ende by- nae geen nevel van dese Richard Nevill naegelaten is/ laet ons van Engelant nae Vranckrijck keeren/ gelijck als wy beloost hebben te doen/ ende besien eens wat onse Grave de Hertoghe van Burgongien aldaer aengerecht heeft.

Eduardus IV. Coning van Enghelandt, bemachticht sijn Rijck.

Hertogh Karel dan niet konende lijdẽ dat sijn Swager den Coning aldus uyt sijn Rijck verdr:ven was/ ende dat meest by toedoen vanden Co- ning Lodewijc van Vranckrijc/ de saeckweldige eñ principael instigateur vande Grave van Warwijck/ soo is hy met een machtigh heyr in Vranckrijck ghetrocken/ ende voor Amiens gaen legghen. Maer dese Belegheringhe by de vier maenden lang duyrende/ en heeft niet geeffectueert dan een Bestant van een Jaer omtrent tot May toe/ tusschen den Hertogh ende den Coning.

Des Hertogen Tocht in Vranckrijck.

Bestant. Anno 1472.

Maer soo drae en was dit Jaer niet verstreken/ of Hertogh Karel is met groter heyrvaert wederom in Vranc- rijck ghevallen/ ende heeft de Revier Somme gepasseert sijn- de/ vyandtlick de Stede van Noyelles aenghevochten/ ghe- wonnen/ ende verdestrueert. Als mede Roye/ Mondidier/ Poies/ Heu/ Sainct Vallery/ ende Neuf-Chastel. De Stadt Beauvais aenghevochten sijnde/ bleef 't Conings/ ende den Hertogh en wanse niet. Dan heerende ende brandende tot Rowaen toe/ heeft hy uytermaten groote schaden in Vranck- rijck ghedaen. Ghelijck als dat breeder de Historie vermelt.

Hert. Karel verovert veel Steden in Vrancrijck, ende doet groote schade.

Daer nae worde wederom een Bestant ghemaeckt/ ende de wapenen tusschen Vranckrijck ende Burgongien stonden stil van de Maendt September tot half Aprille int Jaer M. CCCC. lxxij.

Bestant.

Int Jaer M. CCCC. lxxiij. als Hertogh Ar- noult van Gelre eñ Grave van Zutphen † overleden was/ eñ hy in't Jaer van lxxij. te vooren sijne Hertogdom met alle sijne toebehoortẽ aen Hertogh Karel van Burgongien verkoft had- de: so heeft de Strijdbare Prins daer nae uytgesien/ ende hadde groote oorlogẽ en strijt tegen de Geldersche/ eñ na veel harde belegeringhen van veel haerer Steden/ conquesteerde hy ten lesten met groote kosten ende moeyten het Hertoghdom van Gelre/ met het Graefschap van Zutphen: ende hy werde in alle Steden ghehult ende ontfanghen voor eenen rechten Heer

† Den 23. Ianuarij. Anno 1473.

'tHertoghdom van Gelre, &c. komt aen Burgongien.

Anno 1473.

ende Hertogh der voorseyder Landt/ in het Jaer M.CCCC. lxxiij. ende hy ontfinck die vanden Keyser Frederick den Derden tot een Leen. Int selve Jaer van lxxiij. als de Gheldersche vermeestert waren/ was binnen der Stadt van Trier beroepen een grote Dachvaert/ daer onder anderen verschenen Keyser Frederick de Derde/ ende Hertogh Karel van Burgongien/ die den Keyser aldaer in groote pompoosheyt ende magnificentie van maeltijden ende andersins verre overtrefte. Daer een yeder veel wist van te spreken. Ende Hertogh Karel beleghерde ten lesten die Stadt van Nuys/ den Bisschop van Ceulen toebehoorende: die van Ceulen bestonden dickmael de selve Stadt te ontsetten/ende alsoo sy merckten dat sy des niet machtich ghenoegh en waren/ hebben sy den Keyser Frederick daer toe verwillicht/ dat hy het selfde soude aennemen te doen. Ende Keyser Frederick is soo met eenen gheweldighen Legher te velde ghecomen/ om met Hertogh Karel te slaen. Als nu dese twee Leghers van dese machtighe Heeren des Keysers ende des Hertoghen voorsz. by een sijn gecomen/ ende haer tot den strijt bereyt hadden/ soo is den Legaet des Paus tusschen beyden ghecomen/die niet af en heeft ghelaten/ of de Pays tusschen beyde Partyen ware ghemaeckt. Dit geschiede int Jaer M.CCCC.lxxiiij. Alleer dat Hertogh Karel voor de Stadt Nuys toogh opte strenghe besittinghe/ soo heeft hy tot Mechelen/ aldaer een nieu Parlement opgherecht hebbende/ ter audientie in Rechten selve (ghelijck dat den oprechten Princen toe-staet ende betaemt) ghesetten/ ende recht ghedaen. In-middels/ dat dit gheschiede/ soo is dat Stilstant van Wapenen/ 'twelck tusschen den Coning van Vranckrijck ende Hertogh Karel geraemt was ende besloten/ den xv. Aprilis M.CCCC. lxxiiij. uytghegaen: maer 'tselfde is noch voor een Jaer verlengt. Ende daer nae hadde Hertogh Karel veel twisten ende oorloghen te water ende te lande teghen den Coninck van Vranckrijck/die gheen eynde en namen. Eñ ten lesten Hertogh Reynoud van Loraynen met eenen grooten hoop Zwitsers ende ontallicke Fransoysen te velde ghecomen zijnde/ heese Hertogh Karel twee groote veldt-slaghen verloren. De grootste Slag van dese twee gebiel voor Morat/ de welcke Stadt Hertogh Karel belegen hadde/ eñ is omtrent ses uyren gaens van Bern in Zwitserland gheleghen. Hier

De Hertogh ende de Keyser komen t'samen te Trier.

Nuys vvort belegert.

Anno 1474.

Vander Institutie ende eerste Insettinghe des Parlaments tot Mechelẽ, anno 1474. *Chron. Divis.* xxx. *Cap.* LIII.

Des Hertoghs groote nederlaegh voor Morath.

Carolus Pugnax.

bleven van des Hertoghs sijde verslegen xvj^m. man: ghelijck als de meeste Schrijvers ghetuygen. Eenighe segghen xviij^m. Ende * Bilibaldus Pirckheimerus / die op die tijdt leefde / stijght noch veel daer boven ende sept datter xxx^m. ghebleven zijn aen des Hertoghs sijde / eñ maer twee hondert vande Confedereerden. Maer hy voeght daer by / dat sulcks by de Confedereerden uytghestroyt werde: want hy op een tijdt der dooden ghebeenten oversiende / liet hem voorstaen datter onghelijck meer van de Confedereerden moesten geblevẽ zijn. Hy verschilt oock in den dagh van dese bloedighe strijd. Hy sept dat de Manslacht geschiede op elff-duysent Maeghdẽ dagh / dat is den XXI. Octobris: daer de andere eenstemmelick meestendeels segghen / den XVI. Junij. By Morat staet noch een Capelleken / ofte veel-eer een Carnikel-huys ter zijden met tralien / om de backenelen / dootshoofden ende schinckelen te beschouwen: Ende voor aen staet dit Ghesch ift boven de deur:

* Belli Helvetici lib. 1.

D. O. M.

Caroli inclyti & fortissimi Ducis Burgundiæ exercitus, Murathum obsidens, ab Helvetijs cæsus, hoc sui monumentum reliquit

ANNO M CCCC LXXVI.

Nae dese victorie is Hertogh Reynout voorschreven met alle macht ghekomen voor de Stadt van Nancy / die hy oock in ghekreghen heeft. Hertogh Karel / die dit seer verdroot / heeft alle macht by een ghebrocht / die hem moghelick is gheweest / ende heeft de Stadt van Nancy wederom beleghert / ende soo de Lorayneysen ende de Zwitsers quamen om de Stadt te ontsetten / is Hertogh Karel ghedwonghen gheweest ighens haer te strijden / ende nae datter aen beyde zijden seer dapperlick was ghevochten / heeft Reynout van Lorayñen de overhandt ghecreghen / ende Hertogh Karel is met het meestendeel van sijnen volck int veldt verslegen / ende den derden dagh is hy eerst onder de dooden ghevonden: ende is int Jaer M. CCCC. lxxvij. in S. Joris Kerck binnen Nancy (andere

De Hertogh verliest Nancy.

Nancy wort vanden Hertogh wederom belegert.

seggen in S. Nicolaes Kerck by Nancy / twelck ick niet en volge) begravē/ na dat hy hadde de Landē van Hollandt/ Zeelandt/ ende Vrieslandt / omtrent thiend'half jaer onder sijn ghebiedt ghehadt. Hy was seer strijdbaer / ende opt best van sijn leven/ sijnde weynigh over de xliij. Jaeren out: Want hy is gheboren int Jaer M. CCCC. xxxiij. op S. Martijns schuddekorfs avondt / dat is den x. dach van November/ ende hy bleeff int veldt voor Nancy op den v. Januarij des Jaers M. CCCC. lxxvij: Soo dat hy doe effen gheleeft hadde xliij. Jaeren/ een maendt/ ende xxv. daghen. Ick bemercke datter int Jaer ende tijdt van de doot des Hertogs onder de Historie-Schrijvers seker verschil is: 'twelck dewijle het te verwonderen is in een soo versche ende onlangs gheleden saecke/ soo sal ick hier dat twijssel weghnemen.

Pridie Epiphaniæ, *Drie Coninghen avondt.*

De meesten hoop schrijven dat dese bloedige ē beklagelicke Slagh voor Nancy geschiede/ int Jaer M. CCCC. lxxvij. op Derthienen avont/ dat is den vijfden dagh van Januarius. Inden dagh komen oock alle andere eendrachtelick over een/ maer sy verschelen in het Jaer/ stellende eensamentlick Hertogh Karels doot ende sijne groote nederlaegh op het Jaer M. CCCC. lxxvj.

Sabellicus, Cominæus, Gaguinus, Barlandus, atque alij.

Want dat Barlandus wil seggen/ datter eenighe sijn die tot het Jaer lxxvj. twee jaeren setten/ ende andere die twee jaeren daer af trecken: ghelijck als of Hertogh Karel met sijn volck waer ghebleven/ int Jaer lxxiiij. of lxxviij/ dat en kan ick niet aennemen/ nochte ick en hebbe niemandt ghevonden/ die haer soo groffelick misgingen. Nu om cort te maecken/ Hertogh Karel worde verslagen opten v. dagh van Januarius/ int jaer M. CCCC. lxxvij. Twijfelt daer langer niet aen. Dit verschil onstaet uyt de verscheyden Tijd-raminge. Want by aldien datmen rekent nae den Roomschen stijl/ die haer nieuw Jaer aenvangen met den eersten Januarij/ gelijck als wy ende de Duytschen haer volgen/ soo bleef Hertogh Karel doot int Jaer lxxvij. voorschreven. Maer by soo verre men rekent nae den oudē Vlaemschen stijl/ overeenkomende met de Fransche calculatie/ mach sijn sterfdagh op 't Jaer van lxxvj. gestelt werden: want de Vlamminghen het nieuwe Jaer te Paesschen beginnen/ ende de Franschen op Marie boodschap/ den xxv. Martij. Hier by komt het oock/ dat sommige schrijven dat d'Orde des Gulden Vlies inghestelt is opten v. Janua-

rij

Carolus Pugnax.

xij M. CCCC. xxix. daer d'Instellinge andere brengen opt Jaer M. CCCC. xxx. Beyde niet met allen in waerheydt/ maer alleen in maniere van Tellen verschillende. Hout dan eenmael voorseker / dat die Strijdbare Hertogh Karel doot bleef/nae de gemeyne Rekeninge/in't Jaer M.CCCC.lxxvij. opten v. Januarij. Hier toe en dient niet het Geschrift voor't Carnikelhuys by Morat/ vermeldende het Jaer lxxvj. Geensins. Daer wort geseyt dat Hertoghs Karels heyrleger doe by Morat/ ende niet voor Nancy/ verslaghen worde. Ende dit was/ ghelijck als wy verhaelt hebben/ die tweede strijdt tusschen dē Hertogh ende de Switsers met haere Bondgenoten. Ende daer van spreeckt dese Memorie. Van de derde/ voor Nancy/ ghetuyghen andere memorie-tafelen tot Nancy ende daer omtrent opgherecht. De gheloofwaerdighste Historie-Schrijvers ghetuyghen dat Hertogh Karel van een Italiaensch Graef Nicolao Campobasso in die slagh verraden worde/ die (by collusie ende heymelicke aenspanninghe met den Coning van Vranckrijck) aen des vyands sijde overghelopen was. * Albertus Crantzius schrijft/ dat de Hertogh merckende dese sijne groote tegenspoet eñ nederlaege/ende sich poogende metter vlught te salveren/ van meyninge was een waterken (Meurta fl.) met zijn paerd over te springen: dan dat hy daer midden in ghevallen sijnde/ vanden Vyandt/ niet wetende wien sy voor hadden/ verslagen worde. Datmen oock drie daghen daer nae eerst ghewaer is gheworden dat hy doot was/doe hy moedernaeckt leggende vast aent ijs gebondē worde; sijnde sijn aensicht door het koude weder soo dick ende vol geswollen/ dat hy nauwelicken te bekennen was. Dese plaets daer dese strijdbare Karel doot bleef/ende meynde 'tRevierken over te springen/ worde Ortelio ende Viviano omtrent het Jaer M.CCCCC.lxxiiij. als sy daer door reysden/ aengewesen/ als mede oock dat ter gedachtenisse aldaer een steenen Cruys opghericht was/ ende daer omtrent noch een Capelleken gesticht/ het Burgoengs Capelleken ghenaemt/ met den Kerckhove/ ende andere Memorien. De Auteur vande Ceulsche Chronijck seyt dat Hertogh Karel nae de slagh gemist worde/ende tot 'sanderen daeghs verlooren was/ende dat hy doe eerst gevonden werde ende bekendt: voorts/ dat hy tot Nancy inde Stadt ghebraght sijnde/ openbaerlick voor alleman

Siet de Historie van *Cominaeus*, *Gaguinus*, *Nauclerus*, *Meyerus*, *Heuterus*, ende andere.

**Vandaliæ lib.* XIV. *cap.* XIII. *Saxoniæ lib.* XII. *cap.* XV.

man opte marckt gelept werde/ ende daer drie dagen bleef leggen/ eer dat hy begraven worde/ in S. Joris Kerck. Alwaer den voornoemden Ortelio met zijn reysgesellen zijn Graff ende Tombe verthoont werden met andere Sege-teyckenen. Ende Heuterus/ met oock selve meest alle de Schrijvers die ten tijde van Hertoch Karel leefden/spreecken alle van S. Joris Kerck. Snoius ende andere die S. Nicolaes Kerck noemen/ zijn qualick onderrecht.

Als de tijdinghe van des Hertoghen doot in sijne Landen was gekomen/ soo waren veele menschen droevigh/ende sommighe blijde / en dat daerom dat de ghemeente mits sijne oorloghen grootelicks belast werden/ ende sware schattinghen moesten gheven. Veel gheloofden oock niet dat hy doot was/ ende meenden dat soo een Strijdbaren Helt onverwinnelicken was. Sommighe wedden/ dat hy noch in't leven was. D'eene seyde dat hy ghevangen ghevoert was in Vranckrijck/ d'andere dat hy't ontkomen sijnde tot Brussel in Swabenlandt soude wesen: andere wederom seydē dat hy in't Heylige Landt was getrocken in Pelgrimagie/ende tot het Graf ons Heeren. Maer tsedert is hy noyt opghedondert; hy was/eylaes/doot/ ende bleef doot. Ende al die gheene die groot gelt op sijn leven uytgheset hadden/ verloozen alle haere weddinghen. Seker Chronijck-Schrijver berispt de Nederlanders/die in sijn doot verheughden/ ende seyt/ sy hadden met meerder reden om sijn lang leven moghen bidden. Want het ging veel qualicker in sijne Landen / nae sijn doot/ dan het by sijn leven ghedaen hadde. Eñ daerom hebbe ick(seyt hy daer by)dickwils nae die tijt hooren seggen en wenschen/ dat Godt geven woude/ dat hy noch levede. Want nae zijn doot so stonden die Gemeenten vander Steden op teghen haere Overicheyt/ sonderlinghe in Brabant ende Vlaenderen. Ende in dese Landen van Hollant resen de schadelicke Partyen van Hoecx ende Cabbelliaus/ ende stonden d'eene teghen de anderen op / elck thoonende sijn maght daer hy konde ende moghte. Alsoo daer gheen ontsich/ noch vreese / Justitie noch Recht inde Landen en was. Wat voor een grooten Justicier dat Hertogh Karel gheweest is/salmen uyt het navolghende verstaen.

Principis sui amantissimæ gentes cædis nuncio fidem primùm non habuere, quod ut fortissimum Ducem, sic invictum crediderant. *Hæc Barlandus. Adhibe Cräntzium, & Nauclerum, vol. II fol. 295.*

Chron. Holl. Divis. xxx. cap. xcII.

Nae dat Hertogh Karel in't Jaer ons Heeren M. CCCC. lxviij. die heerlicke Victorien op der Stede/ ende 't Landt van Ludick

Carolus Pugnax.

Ludick verkreghen hadde / ende nae dat nu tot Brugghe de Bruylofs-feest met Margariete Hertoghe Ritsaerts Dochter van Yorck-shire in aller kostelickheydt ende blijdschappen ghehouden was / is hy tot sijn Pallays in 's Graven-Haghe ghekomen op * S. Marien Magdalenen avondt. Werdende aldaer ende voort in allen andere Steden van Hollandt ende Vrieslandt ghehult ende ontfanghen met grooter eeren. Dierghelijcken wert in Zeelandt ghedaen, Ende alsoo hy in Brabandt en Vlaenderen/om de Lands-saecken in goeder puncten te stellen / selve in persoone ter audientie gheseten hadde/ soo heeft hy oock daer/tot Middelburgh ende in andere Steden/ te Recht ghesete/als Grave van Zeelant/doende eenen yghelijcken recht ende justitie als betaemt. Van daer is hy ghetoghen (anno M.CCCC lxix.) naer Hollant/ ende is met grooter feesten ghekomen in 's Graven-Haghe/ omtrent * S. Laurens / ende hadde met hem hondert Ridderen / ende sijnen Hof-Raet/met meer andere Princen ende Heeren / soo Gheestelicke als Waerlicke. Ende inden Hage wesende/ sat hy daer inde grote Sale driemael ter weke in de Recht-stoel/om eenen yghelicken / rijcken ende armen / recht en justitie te doen : nae de gheleghentheydt der saken / ende de groote van't misdaet/ sonder aensien van persoonen. Want hy een goet ende oprecht Justicier was: wijs en voorsichtich in rade/ scharp van verstande / wacker van oordeel / ende bequaem van spraecke. Boven dien dat hy soo uytnemende was in wapenen / vermaert/ doorluchtich/ ende seer ontsien boven alle ander Christen Princen in eere ẽ mogentheyt. Doch was een weynigh strengher als sijne goedertieren Vader Hertogh Philips. Teghen de ongheregheltheydt ende ontbonden vermetelheydt een grimmende Leeuwe. Altijdt regierende met groote Wijsheydt ende Rechtveerdigheydt. Waerom hy by den goeden gheeert/ ende by den quaden ghevreest was. Wy hebben hier boven belooft dat ten eynde aen de Beschrijvinghe een Notabel exempel soude volgen. Ende siet/ daer ist/ voorwaer wel gedenckwaerdigh.

* Den 22en. *Iulij.*

Hert. Karel ende de Hertoginne vvorden in Holl en Zeelant gehult.

Sit aldaer te Recht.

* *Inde Maent Augustus.*

Lof van Hert. Karel.

Seker Edelman (de naem/achte ick / wort om der eeren wille versweghen) staende ter goeder name ende fame/nae dat hy sijn Capiteynschap ende Militair officie onder die Goede Hertoghe Philips van Burgongien wel bediendt / ende daer

Exempel van Iustitie. *Si modo vera historia.*

Ick sie dat het Iaer uytghedruckt wert, Anno 1469.

door een eerlick Ampt verdient hadde, gheraeckte door blinde liefde ten tijde van Hertogh Karel Philips Soone tenemael onder de voet / verliesende de goede gratie van den Hertogh/ die hem wel hadde gesint / ende met een oock zijn leven. Dese Hoveling/ alsoo hy wijf noch kinderen hadde/ soo en hielt hy selfs geen huys/ maer hadde de tafel ende sy andere behoeften in een eerlicke Herberge ghekoft. Ende alhoewel hy seer wel wist/ datmen immers zijns Waerts huys niet en behoordt te schenden/ ende het recht van Hospitaliteyt te violeren ; soo is hy nochtans/ des niet teghenstaende/ met onkuyssche minne ontsteecken gheweest/ende verliefde op de Vrou vanden huyse; die welcke schoon/ beleeft ende liefstallich was. Ende de geleghentheyt waer ghenomen hebbende / dat hy met haer alleen was/ leyde hy haer zijn begeerlickheyt ende geyle lust te voor: langer niet conende zijne tochten inbinden. Maer haer deught van eerbaerheydt en was niet minder dan haer schoonheydt. Wat moeyten hy dede om haer tot zijn wille te krijgen; 'twas al vergeefs. D'eerbaere Vrouw was niet te bewegen. Haer stantvasticheyt/wat middelen van list en loosheyt hy voorwende/was geensins te ondergraven of te verwinnen. Alle smeeckinghe/ lieskoserye/ beloften/ eeden/ ghelt/ ringen ende ander cleynnoden : niet dan wint. Sy gaff den gast tot antwoorde/ dat haer goede man/ die sy trou belooft/ ende altijt trou ghedaen hadde/ ende so ter doot toe wilde volherden/ haer daer toe de minste oorsaecke niet en was gevende. Dat het een grouwell soude wesen/ dien heyligen bandt so klackelick te breken. Dat hy behoorde beter te weten : ende soo hem yet sulcks luste/ dat hy hylicken soude: datter over al rijcke dochters genoegh / ende schoonder dan sy/ waeren: dat hy der een uyt den hoop name/ waer by hy in echte kinderkens soude mogen telen. Door dese beleefde woorden ende eerbaere affettinghe / wortelde de liefde meer ende meer in't diepste van zijn rampsalighe hert. Wat raedt?

Seker Edelman versoeckt eens anders mans vrou tot overspel,

Hy doet verlooren arbeydt,

Geen geyle quant so goet, die of door schoone vvoordẽ,
Of gelt, tot vuyle min een eerbaer Vrou bekoorde.
Cupido vlieght van haer, zijn fackel gaet te niet:
Dan brantse, als de Vrou haer echte Man aensiet!

Wel aen dan! wat heeft doch de Sott voorts aenghereght/ dewijl hy op haer seer versott was/ en tot zijn voornemen niet en conde comen? De desperatie begrijpt ende werckt een grouwelick schelm-stuck. Hy dede haer man † vanghen; ende dat by nacht/ quansuys om der eeren wille van zijn Hospes/ ende de Vrou/ die hy oock hier door sochte aen hem te trecken/ eñ ten behagen. Want ten ware om haer gelaten geweest/ dese apprehensie hadde by claren dagh geschiet. Edoch wat hadde de man gedaen/ oft wat leydemen hem te laste? In die tijden en was alhier te lande de oude vete ende partyschap onder de ingesetenen niet al verstorven/ hoewel de Princen vande Landen haer groote moeyten ende neerstigheydt om ghedaen hebben. Ende tot dempinge van de selve/ waren scherpe Placaten ende Ordonnantien geëmaneert ende uytghegheven. Dese waeren den Stedehouders ende Officiers op 't hoochste bevolen/ ter executie te stellen. Onder decksel van desen/ soo worde de onnosele man beschuldight van verraderye. De vrou dede terstont alles wat sy conde om haeren man uytter gevangenisse te helpen/ ende te verlossen. Ondertusschen dat sy den Stedehouder voor haeren man aenloopt: zijn onschult verhaelt: ende verbidt/ sooder schult moght wesen/ gelijck als den Stadthouder dat voorgaf/ ende swaerlick was wegende: dewijl sy/ segge ick/ met gebouwẽ handen en bittere tranen een ootmoedigen voetval dede/ leyde de Stadt-houder haer het oude minne-spel te voor; seggende: Doet my mijnen wille/ ick sal d'uwe doen/ ende u man ontslaen. Wilt ghy anders/ by weygeringhe/ soo sal u man moeten sterven. Want men sal den Prince moeten gehoorsamen/ ofte van hem Pardoen ende genade versoecken. Ende om uwent wille wil ick gaerne mijn lijf ende goet wagen/ seyde hy/ mettien swaer versuchtende ende quaet ghelaet maeckende/ als oft hem ernst waere geweest. De arme vrou begon daer de moet verloozen te geven/ zijnde met haren lieven man ten hooghsten bekommert. Siet/ seyde de Stadhouder/ ick sal voor hem by den Hertogh intercederen/ ende sal mijn selven daer door in gheen minder perijckel werpen/ van als uwe man tegenwoordigh is: ende sulck een versmaet ghy/ eñ en wilt hem niet te wille wesen! Doet het/ ende ick sal voor uwe man (dat versekere ick u) by dẽ Hertogh gratie verwerven. De vrouwe biggelde de tranen over de wangen/ root

Neemt haer man gevangen.

† *Hy moet dan een Stadhouder, Bailiu, of Drost me volle macht gheweest zijn vande Hoghe Overicheyts wegen: in Zeelant, nae datmen vermoet, want ic weet niet dat dit so claerlick beschrevẽ wort. Alhoewel dat Lipsius seyt,* Præfecturam opidi ei datam à Principe in Zelandia.

Singt sijnen ouden sang, ende leyt de vrou oneer te voor.

van eerbaere ſchaemte/ ende bleeck van hart-vangende vreſe: het bloet ſteeg haer van onderen op tot bovẽ inde kop/ eñ was uytermaten ontſtelt: niet wetende wat ſy in ſulcke gevaerlickheydt doen ſoude. Wat ſoude een eerbaer ghemoet in ſulcke benautheydt doen/ oft ſegghen? De liefde tot haren man ſtreet daer met haer eerbaerheyt. 't Scheen ſy in twijffel ſtonde. Twelck merckende de looſe Stadhouder/ die met haer in een Camer alleen was/ wierp haer op't bedde/ ende verkrachteſe daer. Na dat hy ſijn booſe wille hadde gedaen/ ging de bedroefde vrou ter Camer uyt al ſchreyende/ meer in het ſchandelick feyt beſchaemt/ dan aen het Overſpel ſchuldigh. De dulle Stadhouder hier mede niet verſadight zijnde/ peynſde ſo de man nu aen een kant geholpen ware/ dat hy dan haer alleene ſoude ghenieten. Dit liet hy hem voorſtaen. Hy hadde den man wel langer ghevanghen ghehouden/ maer de vrou en hielt niet op om hem daer uyt te hebben. Hy hadde nu meermaels gelogen/ ende de vrou met blaeuwe bloemen afgeſet. Als hy nu ſagh dat ſy niet langer uyt te ſtellen en was/ ofte met beuſelen te paeyen: ſo reſolveerde hy eyntlicken de man om te brengen. Hy maeckte beſchuldigers uyt/ ende liet hem ter doot verwijſſen/ ende verweſen ſijnde/ heymelick door Beuls handen int gevangenhuys rechten. Ende hy dede het doode block in een kiſte legghen/ met het afgehouwen hooft daer by: belaſtende datmen 't Lijck niet eer en ſoude begraven/ voor dat hy't gebieden ſoude. Hierentuſſchen/ ſeyt Lipſius/ is de vrou nae haer man komen vereyſſchen: maer na dat Heuterus verhaelt/ ſo ſoude de Stadhouder haer ontboden hebben: ende na lange t'ſamenſpraeck van drie uyren/ met alle vriendelicke woordẽ eñ ſchoone beloften toeghebraght/ haer ooc met koſtelicke ſchenckagien te vreden ſtellende/ eñ 't vrouwen hert alſo (ghelijck als hy waende) bekoorende/ liet hy tegen den avont haer gaen/ met ſeker teyckẽ om den Cippier te thoonen/ eñ haer man/ op ſulcke conditien als de Prince bevolen hadde/ uytter vangeniſſe te halen. Gaet/ ſeyde hy met een vrolick gelaet/ gaet heen/ ghy ſult u man hebben; gaet/ daer ſult ghy hem vinden/ neemt hem met u. Hier ſcheen ſy nu toe gerechticht te weſen; alſo de Stadhouder ſijne wille/ (alhoewel met des vrouws onwille) van haer hadde. Ende ſy en twijfelde aen de waerheyt niet/ om dieſwille dat hy ſoo goetelijck was. Maer binnen gaende in de Karcker,

De Stadhouder ſet de Vrou van haer eer met ghewelt.

Doet haer man heymelick onthalſen.

O grouwel!

lieber

Carolus Pugnax.

lieber God/ wat Barbarische wreetheyt (want wat ist anders?) is haer daer ontmoet! Sy heeft haren man (eylaes!) doot aen twee stucken / legghende in een kiste/ gebonden. Waer door de vrou verstickende en in onmacht vallende/ scheen de levende by de doode te willen leggen. Maer tot haer selven komende/ is sy niet min bedroeft als verstoort zijnde ten verbloeckten huyse uytgegaen; en niet sonder reden groot misbaer makende/ loopt als ontsinnig na den Stadhouder/ en seyt in erren moede: Tis waer Schelm/ 'tis waer Verrader / ghy hebt my mijnen man gegeven/ ick salt vergelden/ dat beloove ick u. Heuterus maeckt haer aldus sprekende: Ick dancke dy voor de lang verwachte verlossinge van mijnen man/ God salt schier t'avont oft morgē loonen. Du sijtst nu tot dijn voornemen gekomē/ daer du lange door quade wegē om gearbeydet hebtst. Maer laet het nu eens genoeg sijn dat du met my gespottet hebtst/ en mettien al de properhedē opte tafel nederwerpende die sy van hem ontfangen hadde/ streeck sy ter Camer uyt. Hy bad haer te willen blijven/ en hem te hooren sprekē; dat het sijn schult niet en was/ dat hij't gebod vande Prince had moeten nakomē/ tot dien eynde valsche brieven verthoonende. Sy wilde te vreden zijn; hy soude haer trouwen/ en beloofde goude bergen. Dan sy op alles geen acht slaende/ liep van hem af. Sy was gebeten/ maer noch niet gegeten. Wat doetse? Sy geeft dese grote ondaet hare vertroude vrienden en magen te kennen: en met haer raet en goetvindinge/ terstont daer na den Hertogh. De Prince de klaghte aenhoorende/ sagh vreemt op/ en en koest het qualick gelooben. So dat hy de vrouwe ten Hove behielt en in een ander Camer de vertreckē: op dat de Stadhouder/ die by gevalle en om andere sijne saken ten Hove was gekomen/ daer op gehoort moghte werden. De Hertogh dede hem haestelick ontbiedē/ en vraegde hem af in des † Vrouwen tegenwoordigheyt/ off hy haer niet en kende? En doende op de aenklachte die de Vrouwe gedaen hadde sober bescheydt/ ende opte vragen misselick antwoordt: merckten de Hertogh met sijne Raeds-Heeren wel aen des Stadhouders haperinge van woordē/ veranderinge van wesē/ en aen sijn jagende hert / ten deele schult bekennende / ten deele lochenende/ dat hy daer van niet vry en was. Oversulcx liet de Hertoge den Stadthouder in een ander Camer allee gaē/ daer hy sijne Radē int heymelic verborgē hadde/ buytē weten vandē Stadhouder; daer ginc hy hē wat harder aē: en seyde/ opēbaert

De Vrou beklaeght den Stadhouder voor Hertog Karel.

† *Heuterus seydt datter oock twee van haer Bloetverwanten ten Hove met haer waren ghegaen.*

my alhier opꝛechtelick wat van de ſaecke is/ ſonder yet te ver-
ſwijgen: dit alſo doende/ſult ghy over de ſtrengigheyt van een
billicke Rechter niet hebben te claghen. Maer ter contra-
rie/ſo ghy niet naecktelick de waerheyt en ondeckt/ſo ſal ick/ u
met de vꝛou confronterende/ dooꝛ de Pijn-banck daer wel af-
ter comen. Wat helpt hier ghediſſimuleert/ het mom-aenſicht
moet eenmael af. Ons is genoegh gebleecken/ datter wat aen
is: ende wy weten dat ongeooꝛlofde liefde ſelden een goet raetſ-
man plagh te weſẽ. Biecht daerom recht op/eñ ſulcks de ſaec-
ke inder waerheyt is/ ſonder te liegen: dat ſal u ende de vꝛouwe
ten beſten vergaen. Hier ontſonck den Stadthouder al ſijnen
moet tot inde ſchoenen/ende wierp hem vooꝛ de voeten vanden
Hertogh opter aerden neder:belijdende dat de vꝛouwe onſchul-
digh was/ ende alles waerachtigh te weſen/ dat ſy tot ſijne be-
ſwaerniſſe daer hadde verclaert: biddende met ſchꝛeyenden oo-
gen op het aller ootmoedighſte dat hy mochte/genade en geen
recht: alſo hy zijn gehele behoudeniſſe ende alle vertrouwen op
den Hertogh/zijnen goetgunſtigen ende genadigen Heere/was
ſtellende: dat hem dit doch moght vergeven woꝛde/ ende dat-
men ghedencken wilde wat dienſte hy den lande in 't ooꝛloghe
vooꝛ deſen hadde ghedaen; dat hy dooꝛ menſchelicke ſwack-
heyt ende liefde verruckt zijnde / tot dit miſ-val van onkuyſ-
heyt ghekomen was: hadde hy de vꝛouwe onteert/ hy wildeſe
ter eere bꝛengen/ ende trouwen. 'T welck als de vꝛouwe vooꝛ-
gehouden wierde/ ſeyde liever met haeren onſchuldigen man te
willen ſterven/dan dat ſy ſodanigẽ ſnoden dief van haer mans
leven/ ende haer eer/te man ſoude nemen: wiens handen nim-
mermeer van die ſchelmerye ende 't onnoſel geſtoꝛte bloet ſou-
den afghewaſſen konen werden/ ende diewelcke met ſulcken
ſchantvleck haere kuyſheyt ende trouwe ontſuyvert hadde en-
de gebꝛoken. Aldus en was ſy in 'teerſt daer toe niet gheſint:
dan in 'tleſt/ dooꝛ tuſſchen-ſpꝛeken ende geſtadige aenpoꝛringe
van des Hertoghs Raedſheeren ende van 'tgehele Hofgheſin/
ſoo mannen als vꝛouwen/ (waer onder eenighe buyten twijfel
des Stadthouders goede vꝛienden zijn geweeſt/ die hem gaer-
ne in 't leven behielden) woꝛde ſy ſo verre ghebꝛaght/ dat ſy
haer liet geſeggen: terwijl de conditie ſo ſchoon vooꝛgedꝛagen/
ende ſy daer toe gedꝛongẽ werde: ende de Hertoge ſelfs ſulcks
ſcheen te begeeren. Daer moeſt de Stadthouder beloven/ dat
in-ge-

De Stadthouder doet voor dẽ Hertogh een voet-val, ende bidt zijns lijfs genade.

Men ſoeckt een Huwelick tuſſchen partyen te maecken.

Carolus Pugnax.

in-gevalle hy voor haer quam te sterven sonder kinderen after te laten/ dat dan dese zijne Huysvrouwe erfgenaem soude wesen van alle zijn goederen/ roerende ende onroerende/ eghene uytghesondert. De hylicksche voorwaerde werde dadelick in forme als versproken was/ by eenen Notaris beschreven/ende vaste brieven ghemaeckt/ met alle solenniteyten daer toe van noode/ bevesticht ende beseghelt. Waer op sy malcanderen de handt gaven/ ende wierden van den Priester ghetrouwt. Dit aldus ghedaen zijnde/ keerde de Hertogh hem tot de vrouwe/ ende seyde: N. N. ghy sijt immers nu voldaen van alle het ongelijck dat u gedaen is? Jae ick/ mijn G. Heere/ antwoorde de vrouwe. Daer de Hertoge wederom op seyde/ maer ick en ben niet voldaen. Ende mettien heeft hy bestelt/buyten weten vande vrouwe/ datmen den Stadthouder souden in den Karcker leyden/ ter selver plaetse daer hy zijnen Waert hadde doen onthoofden / ende datmen hem oock daer van ghelijcken door den Scherp-rechter soude doen sterven/ende in een doodkiste leggen. Dat alsо geschiede. Want daer toe een Biechtvader beschickt was/ ende de doot-kiste gereet stont. Twee uren tijts werden hem vergunt om sich ter doot te bereyden. Ende daer was een cedule bestelt/ waer in de Sententie stont by den Hertoge selve gheschreven. De vrouwe nerghens af wetende/ wert derwaerts gesonden. Sy vondt inde selfde Camer haeren tweedē man in gelijcke gestaltenisse/ als sy haeren eersten voor weynigh maenden daer hadde gevonden. Men gaff haer de Sententie van des Hertoghs eygē handt/ tot een getuygenisse voor haer maechschap en gheslacht/ dat sulcks met wille van den Hertogh door den Meester van den scherpe swaerde was geschiet. Dus was sy dobbel Weduwe/ende Bruydt op eenen dagh; hebbende twee mans binnen een jaer verlooren. By haer tweede hylick dit profiterende ende gewinnende/ dat haer voor-kinderen van 't eerste bedde door dese vremde erffenisse rijck geworden zijn: ende haer van 't leste Capitael hadden te bedancken ende wel te beloven. Evenwel is sy corts daer nae door menighfuldige droefheyt te bedde gevallen/ende gestorvē.

Hylickse voorvvaerde.

Rechtvaerdige straffe.

Tragœdiæ exemplum est, *inquit* * *Lipsius*; sed gratulor Belgicæ talem exitum, sub tali Iustitiæ vindice. Dese wijtberoemde man verhaelt dit als oft in Zeelant waere gheschiet/ ende dese Stadthouder aldaer in seecker Stede woonachtich waere gheweest, Wien hy hier inne volght/ en kan ick niet weten:

* *Monitorum & Exemplorum Politicorum lib.* II. *Cap.* VIIII. *de Iustitia, Num.* VII. Erat, *inquit*, Carolo Audaci, Burgundiæ & nostro Duci, vir nobilis in ferventi gratia: atque ei præfecturam opidi in Zelandia dedit, &c.

ten: maer dat weet ick/dat Heuterus dese Historie int langh en breet vertellende/tselfde uytdruckelick niet en seyt. *Reliquit inter cætera*, inquit, *rigidæ æquitatis memorabile, exemplum, quod merito ante oculos habere debent non solùm Iudices omnes, sed quicunque temerè legum septa cùm alijs in rebus, tùm maximè illicitis servientes amoribus, transilienda sibi persuadent: in quorum gratiam è manuscripto historiam libello sumptam hîc adjicere placuit*, &c. *Simile severi iuris exemplum in vita Gulielmi* III. *Hollandorum ac Hannoniorum Comitis, Chronicon narrat Hollandiæ* (Divis. XXII, cap XXXII. ex Ioannis Gerbrandi Carmelitæ lib. XXVII. cap. XXIIII. & recitat supra noster Auctor pag. XC.) *ob ereptam tantùm rustico vaccã, Præfectum capite plectentis. Nec minùs clarum haberi debet exemplum* * *Balduini* VII, *Flandriæ Comitis, strangulatis undecim viris ordinis Equestris.* Hæc Pontus Heuterus Rerum Burgundicarum lib. V. in gestis anni M. CCCC. LXIX. De Flandriæ Comite Balduino, quod innuit, ita se res habet. In quosdam Nobiles (Henricum Caloënsem ex gente Wasiensi, cum alijs) mercatorum exterorum spoliatores suamet operâ manibusq; in prætorio Winedalio vindicasse perhibetur: & Petrum Oiscampi Dominum, ob duos boves pauperculæ viduæ reclamanti abductos, in ferventem in foro Brugensi tinctoris lebetem (falso monetario destinatum) præcipitari jussit, ocreatum, petasatum, gladiatum, eoque habitu quo ad Principem subitò evocatus advenerat, interrogatusque, & crimen fassus fuerat. Auctores Iac. Marchantius Fland. lib. II. & Meyerus ad Annum M. CXI.

** Cognomento* Hapkin, *quod severissime in latrones viarumque incessores, qui per absentiam in Syria patris creverant, animadverteret; quæ res securiculis tunc fiebat.*

Om de seltsaemheyts willen hebbe ick dit Exempel hier wijtluftigh verhaelt/dewijle het selfde in gene Duytsche Chronijcken (mijns wetens) gevonden wert/ende waerdig is om op alle tongen gebraght te werden. Ick schepde daer van/soo ick daer aen gekomen ben. Mijne Auteur is die voornoemde P. Heuterus. Den welcken ick meen dat Lipsius oock navolgt/ alhoewel daer toe ende af doende: na sijn gewoonte/ de stijl veranderende/ende heerlicker oppronckende. Van de Historie selve/ laet ick een yder gevoelen/ soo't hem goet dunckt. Aengesien het Heuterus/Lipsius/ ende andere na haer/te voorschijn brengen/en heeft het my oock niet verdroten 'tselfde voor oogen te stellen.‡ Joannes a Chokier/ *Verùm hæc severitas imitandane sit*, inquit, *an non, in simili eventu, mihi hercules aqua hæret.* Alsulck een Exempel van Justitie/ende van gheschiedenisse/op ende op gelijck met het voorgaende/verhaelt ons die selve * Auteur; maer dit soude in't Hertoghdom van Milan gheschiet wesen/ *mutato nomine de te Fabula narratur.* tSal goet wesen/ dat wij't hier bystellen/ alsoo die Auteur soo veel woorden niet en ghebruyckt/ ende int cort begrijpt tgene daer andere (en wy met haer) so langh een theme van maecken.

‡ Aphorismorum Politicorũ lib. V. cap. XIX.
** Ibid. lib. II. cap. XV.*

Hispanus quidam Præses cujusdam opidi Mediolanensis, cùm Nobilem quendam captivum teneret, conjuxque ejus liberationem, oblatâ pro eo magnâ pecuniâ, peteret; Hispanus hac conditione se ei redditurum maritum promisit, si priùs sui copiam ipsi faceret. Quod cùm obtinuisset, mulieri reddidit maritum, sed prius interfectum. Quâ re delatâ ad Gonzagam summum Ducatus Mediolanensis Præfectum, in Hispanum manus conjicit; cogitque eum ducere interfecti Nobilis conjugem. Ductâ illâ, reque deliberatâ, Hispanum capitali supplicio affecit, & porro omnes facultates ejus mulieri attribuit.

NOTULEN

Ofte korte aenteeckeningen op de volgende GRAEVEN;

Die wy ordens-halven hier by voeghen; en kortelijck, om dat haere Geschiedenissen, by veelen wijdluftich beschreven, en derhalven veelen overvloedigh ghenoegh bekent sijn.

Vrouw Maria van Borgonje, de 27ste Gravin van Holland, Zeeland, en Vrouw van Vriesland.

HArtogh Karel soo deerelijck / als ghehoordt is / ver- Maria van Borgonje
slaegen blijvende / wiert sijn eenighe Dochter Vrouw
Maria / Erfgenaē in alle zijne Landen en Heerlijckheden:
wordende volgens de tellingh van ons Chronijckrje / de
zeeven-en-twintichste / nae reeckeningh van anderen de
twee-en-dertichste Gravin van Hollandt / Zeelandt / en
Vrouwe van Vrieslandt / daedelijck vermits het kleen ont-
zach tot soo jongen Vrouwe / groote beroertens / soo van
de Francoysen tegens den ghemaeckten vreede / als van de
Gentenaers verweckt wordende; wordende zy Maria
vierighlijck van den Koningh van Vranckrijck / voor zij-
nen Soon Karel den Dolfijn / die nu acht jaren oud was / en trouwt
van den Keyser voor sijnen Soon Maximiliaen ten Hu-
welijck aen gesocht: Maximiliaen was zy van haeren Va-
der belooft / te welcken opzight zy eenpaerigh van de ge-
meene Staeten der Nederlanden / aen den selve / die ghe-
noemt wiert Aerts-Hartogh van Oostenrijck / Stirien /
Karinthien / en Karnioelen / Landtgraef van Alsatien / Gra-
ve van Tyrol en Habsburgh / al-hoe-wel nae 't getuyghe-
nisse van Kuspinianus / de harden Vader hem geene Har-
toghdommen heeft willen verleenen / uytgegeven: waer van
de Bruyloft op den 18. van Oestmaendt des Jaers 1477. met Maximiliaen.

MARIA BVRGVNDA, Caroli Audacis Filia, Comes Hollandiæ XXVII.



Maria Carolesia patri crudeli fato erepto, in Comitatu Hollandiæ, Zelandiæque & Frisiæ Dominio, cæterisque hæredijs succedit, anno 1577. *Dein Maximiliano Cæs. Fr. filio nupta, peperit Filippum Hæredē, Margaretam Carolo* VIII. *Galliar. R. desponsatam, & Johanni Arragonum Principi nuptam, fœtusque duos masculos in juventute extinxtos: exinde gravida infelici ex equo casu, afflicta, acerbo funere, in ipso juventutis flore, extinguitur an.* 1482. *sepulta Brugis.*

MAXIMILIANVS AVSTRIACVS, Comes Hollandiæ XXVIII.



Maximilianus Austriacus, ducta Maria uniti Belgii Hærede unica, Comes XXVIIJ. *post dilectæ conjugis interitum, Filippi filii pupilli tutorem agens, atque ex ordine, regali imperialique diademate insignitus, postque extinctum filium, nepotum Caroli ac Ferdinandi tutelam suscipiens, ipse annorum* LIX *fato cessit, oeniponti, anno* 1519. *sepultus Neostadii post multa domi forisque pro imperii dignitate præclare gesta.*

van Oostenrijck : koꝛtelijck binnen Gent voltrokken wierdt / voerende toen gesamentlijck deese tijtels : Maximiliaen en Maria / by Godts genaeden / Hartogen van Oostenrijck / Boꝛgonje / Lotrijck / Bꝛabandt / Stirien / Karinthien / Karniolen / Limburgh / Lutsenburgh / Gelderlandt ; Gꝛaeven van Vlaenderen / Tirol / Arthoys / Burgonjen / Pallatyns / en Gꝛaven van Henegouwen / Hollandt / Zeelandt / Namen en Zutphen / Marckgraven des Heyligen Rijcks / Heeren van Vꝛieslandt / Salines / en Mechelen / etc. Vooꝛts nae de Bꝛuyloft rustede sigh Maximilianus tot teghenweer teghen de Françoysen : Uyt deesen Huwelijcke sijn vooꝛtgekoomen Philippus / Erfgenaem in alle sijn Moeders Landen / en Margareta ; noch twee Soonen / Franciscus en Geoꝛgius / die jongh gestoꝛven sijn : hare kinderen, Koꝛten tijdt heeft dese blijdtschap gheduert / want Maria wederom Zwanger zijnde / op de Jacht rijdende / is haer Paerdt komen te struyckelen / en zy achter over op haeren Rugge ter aerde gevallen / waer dooꝛ haer een Ribbe in 't Lijf gebꝛoocken is / zy haer ongheval en pijn / vooꝛ haeren Heer / uyt vꝛeese vooꝛ sijn dꝛoefheydt verbergende / is het quaedt daegelijcks arger gewoꝛden / tot dat van een misdꝛacht verlost / een aenhoudende Kooꝛts haer wegh nam / in den bloey haeres leevens / het Vijf-en-twintighste jaer haeres Ouderdoms / gheVallende deese haere stersdagh op den 26. Maert des Jaers 1482. woꝛdende seer beklaecht van allen / en staetelijck te Bꝛugge in de Lieve Vꝛouwen Kerck begraeven / tot onuytspꝛeeckelijcke dꝛoefheydt van haeren Heer en Man / jae / soo seer / dat / toen haere Kist in het Gꝛaff gesoncken wierd / hem het Harte toesloot / vermaenende naederhandt / of hooꝛende noyt van haer vermaenen sonder weenen.

[Margin: zy valt van den Paerde, — en sterft.]

Maximi-

Maximiliaen van Oostenrijck, de 28ste Graef van Holland, Zeeland, en Heer van Vriesland.

Maximiliaen van Oostenrijck

Maximilianus Aerts-Hartogh van Oostenrijck / en Man van Vrou Maria van Borgonje (hier de 28. by andere de 33. Graeff van Hollandt / Zeelandt / en Heer van Vrieslandt) was geboren te Nieuwstadt in Oostenrijck op den 12. Maert 1459. sijn Vader was Keyser Frederick de derde ; sijn Moeder Leonora / Dochter van Koninck Eduard van Portugael ; van sijn Kindtsheydt af / tot sijn negen Jaeren toe / was hy sonder spraeck / soo dat veele hem voor stom oordeelden / en met groote beswaerlijckheydt begon hy te spreecken / 't gheen sijne Moeder met droefheydt ter Harten gingh, doch in sijnen volwasschen ouder / is hy van soodanigen wel-spreeckentheydt geweest / dat hem alle Menschen / oock de vreemdelinghen / met verwonderingh aenhoorden : Boven sijne Landts-taal sprack hy Latijn / Fransch / en Italiaensch / gheheel volkomentlijck en cierlijck / seght Cuspinianus : Achtien jaeren oudt / trock hy in Vlaenderen om sijn Huwelijck met de Dochter van Borgonje (hem in 't Belegh voor Nuys toegeseydt) te voltrecken. In 't Jaer 1478. is hem gheboren sijnen eersten Soon Philippus / ten selven daaghe dat hy omtrent Terowane / met een kleyne macht / Twintigh Duysendt Francoysen versloegh / of op de vlucht dreef / en sijn Leegeringh / die van de Vyandt bemachticht was / gheweldiger handt weder in kreech / en voorts met eenen grooten roof verwinnaer het Veldt behiel : Vijf jaeren hier naer / zijnde 't seste van sijn Huwelijck / sterf zijne soo seer geliefde Egade / waer op korts ghevolght is / weeghens de vooghdy over sijnen Soon / die swaere onrust met die van Gent en Brugghe : waer in van de Bruggenaers gevangen / en te Gent neegen maenden langh / in eenes Apteckers Huys in hoede geleydt / hy groot gevaer liep van sijn Leeven / daer sijn voornaemste Hof-Edelen in sijn aensien onthoofdt wierden / tot grooten schrick en leedtwesen van hem Maximiliaen /

verslaet 20 duysend Françoysen ;

word te Gent gevangen geleght,

die twee jaeren te vooren al tot eenen Roomsch Koningh verkooren was/ dies Keyser Frederijck met een Heyr van Twee-en-dertich duysendt man/ needer quam/ en Gendt beleggende/ sijnen Soon den trouwloosen Bruggenaers uyt de kaecken trock. Op 't Jaer 93. sterf Keyser Frederijck. Maximilianus seedert tot Keyser erweelt/ voerde veele en zwaere Oorloghen/ soo met de Gelderschen/ Vriezen/ als andere uytheemsche Volckeren: Stervende op 't jaer 1506. sijn Soon Philippus/ wierdt de Keyser van de Hollanders en Zeeuwen/ en d'andere Nederlanden eenparigh gebeeden/ de vooghdye over sijne Kindts-kinderen te willen aenvaerden: waer over weeder in Vlaenderen neederkomende/ hy Karel nae Spanje schickte/ en Ferdinandt in Vlaenderen ontboodt/ wijsselijck geene der Erf-Landen van eenen Erfgenaem ontblootende: 't geene hy voort als Keyser uytghewrocht heeft/ sullen wy voor-by slaen. Vijf jaeren langh/ heeft hy sijnen Doodtkist/ als een heymelijcken schat/ met veele ysere banden beslaegen/ alsins met zigh doen voeren: sterf tot Inspruch aen den Buyckloop in 'tjaer 1519. den 12. Januarij s' mergens ten 3. uyren: en wierdt met weenender uytvaert tot Weenen in Sint Stevens Kerck gebracht: en nae drye daegen te Nieustadt/ daer hy Gebooren was/ begraeven. Een Vorst/ die in sijn tijdt/ voornaementlijck in sijn jonckheydt/ veele weederwaerdigheeden uytgestaen heeft/ doch eyndelijck de selven kloeckelijck te booven gekoomen is; seer mee-warigh/ gesprae(k)saem/ goedt-aerdigh/ van grooter onthoudt/ arbeydtsaem/ den geheelen dach in besigheydt/ en meesten tijd den halven nacht met schrijven over brengende/ een groot liefhebber van Geleertheydt/ en geleerde luyden/ soober in leeftocht/ over maeltijdt selden (ten hooghsten drymael) drinckende: van sijn schaemachtighe eerbaerheydt wordt geseyd/ dat noyt mensch hem sijn gevoech/ of waeter heeft sien maecken: van statuyr was hy rijsigh en geset/ mager van aensicht/ eerwaerdigh van uytsight/ soo dat die hem niet en kenden/ onder een getal van Dertigh Vorsten/ voor den Keyser uyt-kennen kosten.

van sijn vader verlost:

word Romsch Keyser:

sterft:

zijn loff,

en gestalte.

PHI-

PHILIPPVS AVSTRIACUS,
Ejus nominis Secundus, Comes Hollandiæ XXIX.



Filippus ejus nominis ſecundus Mariæ Matri ſuccedit Comes XXVIIIJ. *an.* 1482. *ob animi & corporis dotes, formoſus dictus, ex Iohanna Arragonum regis filia, Caroli ac Fardinandi imperatorum, Leonoræ, Eliſabethæ, Mariæ reginarum & Catharinæ duciſſæ pater, atque ipſe rex Caſtellæ omniumque paternarum, ſocerique ditionum indubitatus hæres, fato ceſſit annum agens vigeſimum nonum, anno* 1506. *heu! longiore vita digniſſimus princeps: corpus ſepultum juxta Burgos Hiſpaniæ; cor tranſlatum Brugas monumento Matris appoſitum eſt.*

Philip-

Philippus van Oostenrijk, de 29ste Graef van Holland, Zeeland, en Heer van Vriesland.

Philips van Oostenrijck

Philippus van Oostenrijck door de doodt van sijn Moeder Maria van Borgonje / wordt de Negen-en-twintichste / anders de Vier-en-dertichste / deses naems de tweede Graeff van Hollandt / Zeelandt / en Heer van Vrieslandt / en Erfgenaem van al haere andere Landen en Heerlickheden / nu oudt Vier jaeren / om sijne onmondigheydt onder vooghdye sijns Vaeders Maximiliaens gestelt / die van de selve afstandt deede / in 't jaer 1494. toen Philippus sestien jaeren oudt was / die daer op te Geertruydenbergh den 12. van Wintermaendt des selven jaers / van weegen 't Graefschap van Hollandt / en korts daer aen te Romerswael van weeghen Zeelandt / voor Erf-heer ghehult is.

word gehult,

Van toen af / weeghens sijne welgemaeckte Aensichts en Lijfs-gestalte / de Schoone ghenoemt / wierdt aen hem in Huwelijck verlooft / Johanna / oudtste Dochter van Fardinandus Catholicus / Koningh van Arragon / en van sijns Vrouwen Elisabets weegen / oock van Kastilien / Leon / Toledo / en Granada; wordende sijn Suster Margareta toegheseydt / den Prince Jan van Spanjen sijn Bruydts Broeder. In 't jaer 1496. komt Johanna de Bruydt / met een ghelepde van Hondert Vijf-en-dertigh Scheepen uyt Spanjen in Zeelandt / waer op korts de Bruyloft te Lier in Brabandt voltrocken / en eyndelijck te Brussel Feestelijck gheviert is: voerende de selve Heeren die de Bruydt uyt Spanjen hier geleydet hadden / Margareta / Bruydt van den Prince Jan / nae Spanjen toe / die onderweege by nae Schipbreuck lijdende / eyndelijck nae veel ramps in Spanje te Lande quam / diens Huwelijck plechtelijck volvoert wierdt te Burgos / in 't jaer 1497. en was dit een korte vreughdt / want int eynde des selven jaers / sterf haeren Man den Prince / blijvende sy Zwanger / korts daer aen weegens de droefheydt / een onvoldraghe en doode Vrucht ter weereldt brengende; waer over de

trout met de Dochter van Spanje;

de Erff-rijcken van Spanjen haeren Broeder Philippus/ met sijne Vrouw Johanna over 't hoofdt hangende/ de selve nae Spanjen getrokken sijn inden jaere/1501. daerse in 't jaer 1502. den 20. Junij in Kastilien/ en den 26. October te Saragossa voor wettige Erfgenaemen verklaert en erkent/ en van toen af Princen van Spanjen ghenoemt wierden.

Philippus wederkeerende/ bleef sijn Vrouw/ die grof zwanger was in Spanjen/ en gelagh aldaer te Alkala/ in 't jaer 1503. van haer vierde kint en tweeden Soon/ genaemt Ferdinandus/ sijnde den Prince Karel tot Gent in 'tjaer 1500. de Princessen Leonora tot Loven in 'tjaer 1498. en Elisabeth tot Brussel 1501. gebooren: Om dit ghety had Philippus eenighe onrusten met Karel/ de Neef van Hartogh Aernout van Gelder/ die sigh als Hartogh van Gelder droegh/ om tegen 't welcke te versien Philippus te Velde treckkende hem meest alle de steeden van Gelderlant aen de handt gingen/ tot dat deese twist by verdrach ghemaeticht wierdt. Midlerwijl quam te Medina Campi te overlijden Coninginne Elisabeth van Spanjen/ een Manmoedige Vorstin/ van wien de Rijcken van Kastilien afhingen/ het grootste en voortreffelijckste gedeelte van Spanjen; Dertien Maenden langh weerhielden de Geldersche beroertens des Aerts-hartoghs over-tocht in Spanjen/ om in sijns Vrouwen Erf-rijcken als Coningh erweelt te worden/ midlerwijle in 't begin des jaers 1505. d'uytvaert over sijn Schoon-Moeder Coningin Elisabeth/ vierende te Brussel in Sint Goedelen kerck/ alwaer daer nae de Gesant van Spanjen/ hem en sijn Vrouw driemael toeriep/ Coningen van Kastilien/ Leon/ Toledo/ en Granada/ en voorts aen gebruyckte Philippus in sijne Brieven desen tijtel: Philippus by Godts ghenaede Koningh van Kastilien/ van Leon/ van Granada/ etc. Aerts-Hartogh van Oostenrijck/ Prince van Arragon/ Hartog van Bourgonje/ van Lotherik/ van Brabandt/ van Stirien/ van Carinthien/ van Carniolen/ van Limburgh/ van Lurenburgh/ en van Gelder; Graef van Vlaenderen/ van Habsburgh/

Zijn Kinderen.

Wort Koningh van Kastilien, &c.

burgh / van Tirol / van Artois / van Bourgonje / Palatijn van Henegouwe / van Hollandt / van Zeelandt / van Ferretta / van Kiburgh / van Namen / en van Zutphen / Lantgraef van Alsaten / Marquijs van Bergen / en des Heyligen Rijcks / Heere van Vrieslandt / van der Merck / van Slavonien / van Portnauw / van Salines / en van Mechelen: Blijvende van dees tijdt aen de Graefschappen van Hollandt / Zeelandt / etc. aen Spanjen gehecht / geleggende onderwijl in den voornoemden jaere 1505. de Coninginne van Brussel / van haer Vijfde kint / een Dochter / die Maria genoemt wierdt. Coningh Ferdinand van Arragon / in de deelingh der Rijcken met zijn Schoon-Zoon overdragen sijnde / sondt een groot getal Scheepen om den selven met sijn Dochter in Spanjen te haelen / daer der de Coningh van Kastilien Vijftigh Neederlandtsche by deede / en met sijn Vrouw en geheel Hoff-gesin / en veel Heeren van Middelburgh te Scheep gingh / en den Vierden Januarij des jaers 1506. in Zee stack / tot dat men Engelandt in 't gesicht krijgende / het Coninghs-schip onversiens in Brandt geraeckte / die naeuwelijcks met groot gevaer en veel moeptens geuptet / van een heftigen storm gevolght wierdt / die 't Coninghs-Schip met weynigh anderen in Engeland aensmeet / van waer drye geheele maenden nae een goede voor wint gewacht hebbende / zy met geluckigen spoedt / den Een-en-twintichsten April / te Koronga in Galissen aenkomen; alwaer met grooten toeloop en ghejuych van volck ontfanghen / en ten Hove gheleydt sijnde / door goedt vinden der grooten in Spanjen / nieuwe voorwaerden aengaende de bestieringh der Rijcken / voorgestelt / en van Ferdinandt bevesticht worden / in allen met grooter minne en eendracht over-komende. In 't teynde van Oestmaendt / doet de Coningh met sijn Vrouw Johanna / sijnen intree in de Stadt Burgos / en besichtight de Godtvruchtige plaetsen der Mirafiores / en Carthusers: nae weynigh daegen oeffeninghs-halven / met een Hand-bal en Rinket speelende / als op de naemiddagh het Bloedt door de groote hette en te sterke beweegingh / bobbelde en heet was / en hy

Scheept aff naer Spanje.

Doet sijn Intree.

en hy der Maagh/ die nae vocht snackte / met te veel koudt waeters overladen had / begost hy sich terstondt qualijck te ghevoelen / de sieckte meer verswarende / wordt ghenoodt-saeckt sigh te Bedde te begeeven; terstondt de zinnen Hee-melwaerts keerende / als hy sijn uyterste wil gemaeckt/ en laetste heyl-teeckenen genuttigt hadde / ruckt in weynigh dagen 't niet aflaetende gewelt des heftigen/ en midts des Lichaems krachten/ seer stercken quaels/dien soo kloecken jongen Heer / nu in de Bloem / het Acht - en - twintighste jaer sijns leevens / uyt den tijdt / tot groot harten leet van allen / voornamentlijck der bedruckter Vrouwe / die Wee-duwe blijvende met Vijf kinderen / hier vooren ghenoemt/ weynigh tijdt hier naer het Seste ter Weereldt bracht / dat een Dochter was/en Elizabeth genaemt wierdt ; neemende de Moeder de droefheydt over het verlies haeres Mans / soo nae / dat sy seedert noyt haere zinnen machtich was / hoe - wel anderen deese onsteltenis / als oock de schielijcke doodt des jongen Vorsts/ eenigh fenijn toe-schrijven. 't Lic-haem des Coninghs wiert tot den Carthusers by Burgos in Spanjen / en het Hart te Brugh in Vlaenderen by sijn Moeder begraeven : laetende allen een heerlijck voorbeeldt des onstandtvastigen standts / en wankelen lots der Wee-reldtlijcker hoocheydt achter.

Wordt sieck,

en sterft.

CAROLVS V. CÆSAR, ejus nominis secundus. Comes Hollandiæ XXX.



Carolus Phil. F. Maxim. N. Comes Hollandiæ, Zelandiæque XXX. *ejus nominis* II. *in serie Imperatorum* V. *& Maximus , quem cum se regnis abdicaret, de gestis suis non vane prædicantem audivimus , se à* 17mo *ætatis anno ad eam usque diem peregisse expeditiones profectionesque* IX. *in Germ.* VI. *in Hisp.* VII. *in Ital.* IV. *in Gall.* X. *in Belg.* II. *in Angl. totidem in Afric. mari* XI. *remenso, bella, paces, fœdera, victorias : atque hæc magnifice magis quam superbe : obijt justissimus Impetor in S. Justi Monast. Granatensi A°* 1558. *cum vixisset* A. 58. M. 6. D. 27.

Keyser-

Keyser Karel de Vijfde, de 30[ste] Graeff van Hollandt, Zeelandt, en Heer van Vrieslandt, &c.

Karel van Oostenrijck in den jaere 1506. door overlijden sijns Vaeders / onder vooghdye sijns Groot-vaeders Keyser Maximiliaens / en door ontslagh uyt de selve / in den jaere 1515. is geworde de Dertighste / diens Naems / de tweede Graeff van Hollandt / Zeelandt / en Heer van Vrieslandt: en voorts alom in alle sijn Vaeders Erf-Landen voor Erf-Heer verklaert en aenghenoomen. In den volgenden jaere daer aen / sterf Ferdinandus / Coningh van Arragon / die by uyterste wil sijnen Neef Karel (voorby gaende des selfs Moeder / sijn Dochter / misschien om haere kranck-sinnigheydt) voor Erfgenaem in alle sijne Rijcken verklaerden: ghebruyckende hy voortaen alle des selfs / somtijdts oock sijns Moeders Tijtels / somtijdts schrijvende Karel by Godts ghenade Koningh / etc. somtijdts Johanna en Karel by Godts genade / Coninginne en Coningh / etc. Doch heeft naederhandt des Moeders naem achter weege gelaeten / onaengesien de selfde leefde tot den jaere 1555. t jaer des overdrachts sijner Rijcken aen sijnen Zoon Philips: Soo dat in deeser aenmerckingh / Karel nauwlijks Conigh der Erf-rijcken van Moeders weegen gheweest zy. De doodt van Keyser Maximiliaen in den jaere 1519. opende Karel den toe-gangh eerst ten Roomschen Coninghs / en korts daer aen ten Keyserdomme / en ter eeuwiger veede met Franciscus d'eerste Coningh van Vranckrijck / dien Karel (toen verrijckt met de naem van de Vijfde) tot de keur in de licht stondt: waer over vernieuwingh der Oorlogh in Italien / noopende elcks recht op Napels en Milaen / ghevolcht is / en daer uyt de vermaerde slagh voor Pavia / en des Coninghs gevanckenisse. 't Innemen van Room / door 's Keysers Leeger / in den jaere 1527. daer Paus Clemens de seevende / veel smaets lee / heeft den Keyser alleen geen we-

Karel van Ostenrijk Erfghenaem in 's Vaders Landen.

Oock in des groot-Vaders, van Moeders zijde.

Wordt Roomsch Keyser.

derwaerdigheydt / maer soodaenigh een ghehoorigheyt te weege gebraght/dat's jaers daer aen de zelve Clemens aen den Keyzer bevestighde de overdraght der Heerlijckheden van Vtrecht en Oover-ijssel/by Bisschop Henrik vã Beyeren van Vtrecht aff/ en den Staaten 'sLands toegheſtaen/ blijvende toen (na dat de Keyzer 't Hartoghdom van Gelder uyt wederſpanigheydt eerst van Karel van Egmond / en naderhand van Hartogh Willem van Kleef in den Jare 1543. weder bemachtighde) de Zeventien Neederlanden onder eenen Prince aen een gehegt : Dese goedwillighe bevestigingh top-hoopte de Paus met in den jare 1530. tot Bononien / Karel met de uyterste plechtigheeden ten Keyzer en Naem van Augustus in te wyen.

Hecht de 17. Nederlanden aen een.

In den jare 1532. dreef de Keyzer den Turck Soliman/ die nu Weenen belegert hadde / en ghereed stond om voort gansch Duytschland in te slikken / in zijn eygen nest te rugge ; en braght korts hier aen de Rijken van Kusko / Mexico en Peru / in de Oost-Indien / onder zijne nader gehoorigheyd / doende van hier de sprongen / als een ander Herkules / in Afrika / daer hy de Stadt Tunes / en het omleggende Rijck / den Bezitter Hairadin Enobarbus ontweldighde / en de zelve den rechten Coningh Muley Hazan / in den Jare 1535. ter hand stelde / blijvende alzoo geweldigh Heerscher in Oosten en Westen : dien / en evenwel niet meer dan haren Graeff zagen dan de Landen van Holland en Zeeland in den Jaere 1537. dien zoo gheweldigh Heerscher / zagh Holland dat van Haerlem nae den Haghe rijdende / tot Oestgeest van d'Adisse van Rijnsburgh ghemoetet wierd / voor welcken van zijne waghen treedende / en d'eene knie ter aerden leggende / noemende Haer Mijne Gebiedende Vrouwe van Rijnsburgh, hy van de zelve wierd op-geheeven : uyt de Nederlanden vertrock de Keyser met die gedenck-waerdige Reys over Vranckrijck/ stellende zigh zelf soo onbeschroomdelijck in de maght zijns Vyands / hoewel zwaegers / des Coninghs van Vranckrijk / Franciscus d'Eerste / eertijts zijnes Gevangens / diens ongekreuckte heuſheyd ende trouw hier ten hooghste te verwonde-

Komt in Holland,

wonderen en te roemen staet: nae dees riep hem voor 'teerst den onrust in Gelderland / vernieuwt door Hartogh Willem van Kleef (zulcks boven ghedacht is) dien het hard Belegh en 't geweldigh bemachtigen zijner Stad Buuren / noodsaeckte en beweeghde zigh in eygen Persoon / op hoop van 's Keysers ghenaede / voor des zelfs voeten te werpen: niet min ghelukkigh eynde / voor den Keyzer / nam inden Jaere 1547. de hooge ende groote toerustingh van oorlogh tusschen hem / de Keyser aen d'eene / ende den Hartogh van Saxen en Land-graef van Hessen aen d'ander zijde / daer d'eerste door neederlagh zijns Heyrlegers / en d'ander door vrywilligh overgift mits d'ontzachelijkheydt zijnes naems zijn Gevangen / en daer door het grootst' ghedeelte van Duytsch-landt hem onderdanigh bleef: zoo hoogh een voorspoedt / en ten top gesteege daeden / kroonde om dit ghetij de Paus Paulus den Derde met de Naem van Karel de Alder-grootste: dat van dees tijdt af des Keysers Fortuyn te rugghe gevlooten zy / kost men segghen / 'ten ware het kranck avontuer dat de Keyser voor Mets lee / door het in-nemen van Teruwanen en Hesdin vergolden waer gheweest: nae dit slot van daeden volghde de Overdraght der Landen / waer van / om dat alle Nederlantsche Historien sulcks wijdluftigh verhaelen / als stellende veele het selve tot een grond-aenvangh harer vertellingen / wy niet seggen sullen / sluytende alleenlijck met dese woorden des Keysers / in zijne Overdraght ghebruyckt / om datse aenmerckelijck en een kort Verhael zijnes Levens behelsende sijn.

Wordt d'Alder-grootste genaemt.

Draeght de Landen over.

Van mijne 17. jaeren tot op desen dagh / heb ick soo in Heyr als Door-toght gheweest negen-mael in Duytschlandt / ses mael in Spanjen / seven-mael in Italien / vier-mael in Vranckrijck / tien-mael in Nederlandt / twee-mael in Engelandt / twee-mael in Africa; kruyssende de Zee elff-maelen: Oorloghen / Vreedens / Verbonden / Overwinningen heb ick ten eynde gebragt / en dat meer kloeckmoedigh dan hoovaerdigh / etc. Nae deez' Overdraght vertrock zigh de Keyser in Spanjen / met weynigh ghestoets in het

Zijn Reden op d'Overdraght.

Treckt na Spanje,

in het Clooster van Sint Joost / seven mijlen van Placensen buyten Toledo / en liet aldaer weynigh voor sijn doodt/ Wordt sieck, sijn uytvaert toe-stellen / die hy / in schijn als of hy doodt waer gheweest / self by-woonde : welck uytvaert / als een voorspoock / des anderen daeghs van een koorts ghevolght wierdt / welcke hem in weynigh daeghen wegh en sterft. sleepte in den jaere 1558. den 21en. van Herfstmaend / en wierd in't Vleck Escuriael / daer sijn Soon Filippus naederhand die kostelijke Kerck stichte/ korts daer-na begraeven. Ut sijn Gemaelin Izabella/Coningh Emanuel van Portugals Dochter / die in den jaere 1539. te Toledo ghestorven is / naelatende Filips / eenighe manlijck Erffghenaem/ en Maria en Johanna / dees aen Keyser Maximiliaen de tweede / en die aen Jan Prince van Portugal uyt-gehuuwt / mitdtsgaders twee natuerlijcke Kinderen/ Jan en Margriet van Oostenrijck / d'eene veeltijds Don Jan / en d'ander Madame van Parma ghezeght / in de Historien ghenoegh bekent.

PHILIP-

PHILIPPVS TERTIVS, Hollandiæ Comes XXXI. Hiſpaniarum Monarcha.



Philippus ſucceſſit Maximo & glorioſo Patri cujus indulgentia & benignitate Anno 1555. Belgicarum Provinciarum, ut Heres, ita Comes factus; in comitatu Hollandiæ & Zelandiæ III. & ultimus, ab Ordinibus fœderatis abdicatus A°. 1581: qui poſt varios bellorum eventus, variis fortunæ procellis jactatus, ipſe poſt quatuor uxores quarum ultima Anna Auſtriaca ei Philippum F. hæredem unicum maſculum reliquit, diem clauſit extremum in Eſcuriali D. Laurentij, die 13. Sept. A°. 1598. ibidemque ſepultus: cum impleviſſet A 71. M. 4. D. *aliquot.*

Philippus de tweede Koningh van Spanje: diens naems de derde; hier de 31ste Graef van Holland, Zeelandt, en Heer van Vrieslandt, &c.

Philips van Spanje.

Philippus door 's Vaders Overdragt ter Heerschappye ingheruymt/ wordt (volgens de tellinghe van onsen Autheur) de Een-en-dertigste/ diens Naems de derde Graef van Holland/ Zeeland/ en Heer van Vrieslandt/ in den jaere 1555; sulcks alle Schrijvers eendrachtelijck getuyghen; doch sijnde alvooren in den jare 1549. by wille sijns Vaders in meest alle de Nederlanden voor Erf-Prins gehult en aengenomen/ waer van de Bevestigingh aldus luydet in den Brieff daer van ghegeven op den dagh der Huldinge: Kaerle, by der Gratie Gods; &c. Ende Wy Philippus by der selver Genaeden, Prince van Spanjen, &c. Allen den geenen die desen tegenwoordige sullen sien, Saluyt. Alsoo, om soo veel te meer onsen Erf-Neder-Landen van herwaerts over, ende den goeden ende getrouwen Ondersaeten van dien, te thoonen ende bewijsen die goede ende oprechte Liefde, Gunste ende Affectie, die Wy Keyser, hun altijdts gedraegen hebben, ende noch draegende sijn; niet anders begeerende dan 't geene dat heurluyden gemeene welvaert, ruste, vreede ende verseeckertheydt aengaet, ende concerneert, Wy onsen seer lieven ende seer beminden Zoone, den Prince van Spanjen, hebben herwaerts over ontboden, ende doen komen, ten eynde dat hy deselve onse Erff-Nederlanden, sien, besoecken, visiteeren, ende kennen mochte, ende den Onderzaeten van dien insgelijcks betoonen de goede ende sonderlinge oprechte lieffde ende affectie, die hy hen draegende is: op dat zy-lieden dies te meer tot hem, als haeren toekomenden Heere ende Prince ghenegen, gheaffectioneert, ende verbonden blijven moghen. Ende om de selve, ende andere merckelijcke redenen, hebben Wy gheresolveert ende gesloten, hem te doen ontfanghen, hulden ende sweeren by den Staten, ende Leeden van allen onsen voorschreven Erff-Neder-Landen, ende onder anderen by den Prelaten, Edelen, ende vier Hooft-

Wordt voor Erf-Prins verklaert,

Steden

Steden van dese onsen Hartoghdomme ende Lande van Braba nt, voor haeren toekomenden, natuerlijcken oversten Prince ende Heere; om by Hem, ende sijn Erven ende Nakomelinghen, nae onse Aflijvigheydt, ons voorschreven Hartoghdom, ende Landt van Braband, met sijne toebehoorten, als opreght ende waerachtigh Heere van den selven te ghebruycken, &c.

Desen Brief gegeven te Leuven den vijfden Julij des jaers 1549. vermeld alhier van Braband; dergelijcke sal/ sonder twijffel / in alle de andere Neederlanden / daer sulks behoorde / gegeven sijn / ondertepckent als dese / by Karel en Philippus. Wt de Nederlanden is toen Philippus met zijn Vader de Keyser eerst op den Rijcks-dagh tot Ausburgh / voort op Trenten / en eyndelijck in Spanjen vertrocken: sedert in Engeland / om zijn Huwelijck aldaer te voltrecken/ wierd van daer in de Neederlanden ontfangen/ die hem toen voor rechte Heer door's Vaders Overdraght erkenden in den jare 1555. Voorts van dees tijdt aff / soo inde selve als in Enghelandt / zijn verblijf hebbende tot naer zijn's Vaders doodt / dat hem Vlissingen in den jaere 1559. met een machtige Vloot/ naer Spanjen t' zeyl sach gaen: waer op die langh-duyrige en bloedige OORLOGEN gevolght sijn; welcker BEGIN inden jare 1566. den Coninck van alle Liefde tot zijne Onderzaten vervreemt; welcker MIDDE, naementlijck het jaer van 1581. hem van zijne Hoogheyd en Reght op de Verneenigde Nederlanden vervalle te zijn /verklaert; en welcker EYNDE, 't jaer van 1648. zijnen Nazaet/ der selver Landen volkoome en ghestaefde Vrydom uyt de handt gewrongen heeft: meer van hier van te seggen/ waer water in Zee gedragen/en 't geene breed genoegh by de Nederlandsche Historie-Schrijvers verhandelt is/ met over-tolligheyt op-gehoopt. Des gedachten Heere Graeffs/Conings van Spanjen/etc. Huysvrouwen zijn geweest/ d'Eerste Maria de Dochter vã Jan den Derde Coningh van Portugael/ met welcke hy troude in den jare 1544. En welcke hem in 't volgende jaer baerde zijnen eerst-gebooren Zoon Karel / stervende de Moeder weynigh daegen naer het baeren. Van de Dood van dese

d'Overdraght der Landen.

Des Konings Huwelijcken

Prince Karel/ sijn verschepde gevoelens/ en hier van te sien verschepde Schrijvers/ voornaemlijck de Heer P. C. Hooft, wijdluftelijck en voortreffelijck in sijn vijfde Boeck der Nederlansche Historien: zijn tweede Vrouwe was Coninginne Maria van Engelant/ Coningen Henrijcks des achtsten Dochter/ en Eduards des sesten en Elisabeths/ Suster/ getrouwt den 25^en^. Julij des jaers 1554. te Wincester/ andere seggen Winton: dese is sonder kinderen gestorven in den jaere 1558. den 17^en^. Novemb. sulcks Philippus in den volgenden jaere daer aen troude tot zijn derde Gemalinne Elizabeth ofte Isabella/ Coningh Henrick des tweeden van Vranckrijcks Dochter/ die hem ghebaert heeft Isabella/ namaels gehuuwt aen den Aerts-Hartogh Albertus/ en Catharina/ gehuuwt aen Karel Emanuel/ Hartogh van Savojen: en sterff Coningin Elizabeth inden jaere 1570. niet buyten vermoeden van vergiff. Zijn vierde en laetste Vrouw is geweest Anna van Oostenrijck/ Keyser Maximiliaens des tweede/ en Maria zijns eygen Susters Dochter/ getrouwt in den jaere 1570. blijvende uyt dit Houwelijck overigh een eenige Zoon en Nazaet Philips/ naemaels den derde gesecht: zijnde twee Zoontges met een Dochtertgen in de wiege overleeden: deese Vrouw Anna heeft hy insgelijcks overleeft/ en is de selve gestorven in den jaere 1580. en hy Philippus deser weerelt overleeden in 't Clooster van St. Laurens/ dat hy seer kostelijck gesticht hadt in 't vleck Eskuriael, buyten Madril/ alwaer hy oock begraven is: gevallende zijne sterfdagh op den 13^en^. September des jaers 1598. gheleeft hebbende 71. jaer en 4. maenden.

en Kinderen.

Zijn doodt.

EYNDE

Van de Oude Chronijke van

HOLLANDT.

P. S.

P. SCRIVERII

TOETS-STEEN:

Waer aen

Beproeſt worden ontallijcke plaetſen

uyt de voorſchreve

Oude Chronijke van

HOLLANDT.



INLEYDINGH
tot den
TOETSTEEN.

Goedgunſtige LEZER;

OP dit voorgaende werck, heb ick doorgaens op de kant vande bladeren, den Toets-Steen *belooft, ofte, om beeter te ſeggen, een naeder Naeſpeuringh van de waerheydt in ſommighe deelen, daer ick niet wel lijden koſt dat den Leezer ſoo in doolingh geleydt wierdt, ſoo door de weynigh omſightigheyt van onſen Autheur, als oock door de ſlordighe naevorſchingh en groove onweetenheydt van zijne voor-gangers : ick heb u dan (ſegh ick) den Toets-ſteen belooft, 't welck (indien ick niet gedaen hadde) ſoude het Chronijcksje ſelve, veel eer aen den dagh gekomen ſijn : want, om met onſen Autheur te ſpreecken,* **Lange tijdt is my gebeeden / dat ick doch woude** *het oude Goutſche Chronijckje aen den dagh geeven, als 't geene ick ſoo hier en daer voornaementlijck in de aenteeckeningen op mijn oude Boeck, genaemt Batavia, aen-trock : ick heb het dan onder de Pers gebrocht ſoo als 't leydt, op weynighe plaetſen met yets in text-haecken uyt een ander geſchreeven exemplaer en door gaens meeſt met kant-ſchriften verrijckt, in welcke ick den Leezer meenighmael tot den Toets-ſteen wijſe : maer dewijl dat werck al over ettelijcke jaeren onder My ſtil gelegen heeft, bevindt ick dat in die tijdt het ſayſoen al vry verandert is : de meenighvuldige verhinderingen en tuſſchen-komingen hebben my tot noch toe belet, dit werck eerder te voltrecken; oorſaeck, dat het op ſommighe plaetſen ſoo wijdluftigh niet weyen ſal als het my eerſt wel aen-ſcheen, ſoo om dat de luſt toen grooter was om alles wijd-luftiger aen te teyckenen :*

meede,

meede, om dat het meer een werck van nau-keurigheydt dan noodigheydt weesen soude: sullende evenwel den Leezer in noodighe aenwijsinghen niet verleegen laeten: op sommige plaetsen oock (dat ick gaere bekenne) sal de Toets-steen beeter sijn, dan off hy verhaest gheweest waer; want, bevinde nu in mijne kant-aenteeckeningen somtijdts selve gemist te hebben, voornaementlijck in 't ghetal der jaeren: wie kan 't op eene tijdt alles weeten? Oock sijn my seedert meerder blijcken en bescheyden ter handt gekomen: niet dat ick nu wil seggen den naegel op den kop getroffen te hebben, neen; wil gaerne yder sijn oordeel en naeder naespeuringh vry-laten, maer hebbe hier in gedaen nae mijn beste weeten, en bewijsselijckste gevoelen. Om nu te komen tot het werck, ofte 't Chronijckjen selve, bevinde het in veelen deelen seer maeger en soober ghestelt, behalve daer het met groove, lange, vette, dicke fabelen en beuselingen doorspekt en versien is, so dat het my dickmael verdrooten heeft hier dieper in te treeden, en de moeyte genoomen te hebben, sulck een werck, daer soo weynigh gesondts aen is, aen den dagh te brengen: voornaementlijck heeft dit plaets in den begin, daer het tot aen de Graeven toe, nauwlijcks een waer woordt is dat ghy leest, ofte immers soo verkeert uytgetrocken en by-gebracht, dat het sigh selven niet gelijckt: ick weet niet off ick het de onweetentheydt off dwaesheydt van onse goede luyden noemen sal, dat sy de lust gehad hebben (waer in ben de Fransche Hunnibaldus, en Engelsche Galfredus voorgaen) haere beschrijvinghen met den ondergangh van Troja, en diergelijcke beginsselen (ja, beuselingen) aen te vangen, en daer uyt de Stammen en af-komst der Vorsten en Heeren die sy beschrijven willen, aff te brenghen.

TOETS-

TOETS-STEEN,

op die oude

CHRONIKE VAN HOLLANDT.

LAet ons dan het werck van vooren aen eens kortelijck Toetssen ende keurigh naer sien watter noch ghesondts aen is : tot noch toe is den Autheur ons onbekent ; wy noemen dit werck, *Het Goudsche Chronijckje*, om dat den oudsten druck, die ick ghesien hebbe, ter Goude is ghedruckt gheweest, by *Geraerdt Leeuw*, in 't jaer 1478. by desen voornoemden drucker, sijn in 't selve jaer ghedruckt twee stucken van de *Legenden der Heyligen* uyt het Latijn in Duytsch gebracht, mede sonder naem des Overzetters, doch seyt de selve aldus in sijne Voor-reeden op het eene stuck; [**Lange tijdt ben ick versocht / en gebeeden dat ick doch woude uyt den Latijn in Duytsch maecken / etc.**] even ghelijck onsen Autheur dit sijn werck aenvanght, soo datmen hier uyt souw mogen bespeuren, off het niet een, en deselve Man is die het een en 't ander geschreeven heeft, om dat de tijdt, de stijl, en de stoffe, soo wel over-een koomen: korts daer aen is oock dit Chronijcksjen tot Leyden gedruckt, naementlijck in 't jaer 1483. doch schijnt het werck eerstmael soo verre niet gebrocht te wesen, als daer naer, en wel by ymandt anders achtervolght geweest te sijn; want, behalven dat in de gheschreeve exemplaren, soo hier en daer eenige veranderingh is, seyt een Copy, **van Grave Dirck van Hollandt tot die machtige ende Edele Hartoge Philips van Borgonje/ etc.** en eyndicht met Vrouw Jacoba; daer dit ons werck seyt, **die Edele Hartogh Maximiliaen van Oostenrijck / etc.** en eyndicht met Karel van Borgonje.

Pag. 1. **Wie sy waeren die de Steeden eerst begreepen ende bebetimmerden / ende hoe sy haer naemen eerst kreegen**] hier beloost hy veel daer weynigh van volght, want komt op een Heer Lem, Valck en een Leydts-Man door 't woud van ongenaede en diergelijcken uyt : om daer mede de stichters der Steeden van Haerlem en Leyden, en 't Dorp Valckenburgh aen den dach te brenghen.

Nae de Geboorte Abrahams negen hondert ende ses-en-veertigh jaer] Onseecker is 't offer oyt Troje geweest is, om dese tijdt-reekeningh dan nae te spooren sullen wy ons niet quellen, en laeten 't ghelooven die wil, en naeder nae-reeckenen dien 't lust.

Ende binnen deese tijdt / als men voor Trojen lagh / toogen daer uyt / etc.] Tegen 't gevoelen der Ouden die de vlucht der Trojanen stellen, naer het in-nemen der Stadt.

Francio die Vroom Hectors Zoon] Een verdichte Zoon, om de stichter van Vranckrijck te vinden, daer van andere veele bewijsselijcker reedenen toe by-gebracht worden: diergelijcke dromerijen hebdy in de Fransche Hunibaldus, en Engelsche Galfreedus, en sijn alle dese kostelijcke Heeren en schoone Steden, soo de Sicambrijnen als die in Italien, al van eene natuyr.

Ende dit was vijftien-hondert jaer te vooren eer sy Vranckrijck besaeten] Dat 's een spronck, waer meede waer dit aen een te schaekelen?

Pag. 2. **Brutus schoot sijn Broeder doodt**] Hier mist hy van sijn mackers, want die seggen sijn Vader: jae, sommighe brengen een voorseggingh aen den dagh, waer in gheseydt wordt dat Brutus sijn Vader en Moeder dooden souw; sijn Moeder naementlijck in hem ter weereldt-te-brenghen, en sijn Vaeder op de jacht.

Dat men die Reusen in die beenen soude houwen] Dit schijnt ontleent uyt de oude Romeynsche Historij soo van *Titus Livius*, als *Valerius Maximus*, waer gedacht wordt dat na den Slagh te Canna, eenige leevendigh gevonden wierden die de Dyen en Knie-schijven afgesneeden waeren; oock dat Hannibal sommige ghevangenen, van den wegh en eenighe Packaedjen vermoeyt, de Knie-schijven deede aen stucken snij'en om te Vermincken en Lam te maecken, 't geen oock aengemerckt wordt by Ennius in sijn achtste Boeck vant Oorlogh tusschen de Romeynen en Afrikaners, met dit Vaersje.

His pernas succidit iniqua potentia Pœni.

Dees snijt de trotsche Macht der Penen.
Onstucken Dyen en Zeenen.

En sus andersins en kosten, soo 't scheen, deese Reusen niet t' onder gebracht en verwonnen worden.

Ende

Ende maeckten daer een groot Kasteel dat Slavenburgh hiet] Let waer dit al heen loopt, want dit was, volgens sijn reeckeningh, meer dan elf-hondert en ses-en-'t sestigh jaer voor Christus Geboorte: doch al sijn tellingen is geen staet op te maecken.

Pag. 4. **Julius quam tot Niemaghen / dat hy selver stichte]** Dit schijnen de goede slockers uyt het Op-schrift van een aldaer gevonden Steen, genoomen te hebben, die sy aldus leesen:

DIS. MANIBVS.

C. IVLIO. CLAV. PVDENTI. NEOMA. VET. LEG.

XC. FAN. L. ET. IVNIO. F. EIVS. H. F. C.

't Gheen sy hier NEOMA leesen, by verstandige luyden naeder ingesien, wordt geleesen LVIDONIA, maer ghenomen het waer al NEOMA, soo kan hier uyt niet beweesen worden dat die van 't Bouwen van Nimwegen spreeckt, en sal 't, alwaer de naem Julius ghevonden wordt, die hier Cajus Julius Claudius Pudens is, Julius Cesar moeten toegepast worden, soo sal 't sonder eynde sijn: want, de naem Julius, wordt duysendt-en-duysendtmael, (om soo te seggen) op Steenen gevonden: dat wy dan segghen dat sy uyt het Op-schrift van deesen Steen, Julius tot den Bouw-Heer maecken, geeve niemandt vreemt dewijl al over twee-hondert-en-vijftigh jaer de Historij-Schrijver van Gelderlandt Wilhelmus Berchemius, dit Op-schrift hier toe lee-braeckt en by den haere treckt: andere, van gelijcke geloofbaerheydt, maecken Bato en Hessus tot stichters van Nimwegen: even waerachtigh is de stichtingh van Gent, die hier volght, als meede de tocht van Julius Cesar op de Slaven, daer in Cesars aenteyckeningen, die hy selve soo sorghvuldigh en vlijtigh gheschreeven heeft, niet een woordt van te vinden is; noch hebdy wat verder van de stichtingen van Aken, by Granus, en van Antonia, dat sy Uytrecht noemen, by Antonius ghesticht (twee verzierde Raads-Heeren onder Nero verdreeven;) deese stichtingen set ick op de selve Ry meede uyt Op-schriften van Steenen, daer ick goet bewijs toe heb, ofte Penningen op soodanige plaetsen ghevonden, afgenoomen en onder de Man gebracht.

Pag. 4. **Nae dese Keyser Augustus soo wordt Claudius Keyser**] Hoe vast hy gaet in sijn oude dingen te reeckenen en te beschrijven, blijkt hier uyt, dat hy hier, daer hy de Roomsche Schrijvers soo duydelijck voor hem heeft, de Keyseren Tiberius en Kaligula over slaet.

Daer street deese Keyser Claudius teghen die wreede Slaven] Even seer als Julius te vooren deede, immers het gae hoe 't gae de Slaven moeten der in te pas komen of 't spel waer niet volmaeckt.

Pag. 5. **Doe seyde de Keyser / dit Woudt magh wel hieten / dat wilde Woud sonder genaeden**] Zo moet dan de Keyser de Slaefsche off Slavoensche spraeck verstaen hebben, off de Slaven hebben Latijn kunnen spreecken: nochtans en wisten sy van geen andere Landen meer dan Brutangien en der Wilder-woeder-Sassen Landt, als hier vooren verhaelt wordt: dit Woudt sonder Genaden schijnt eenighsins gevist uyt Tacitus, daer geseydt wordt dat Claudius Civilis, de Overste der Batavieren, sijn Lands-luyden en Spits-broers by een riep, en te gast hadt, en tot opstandingh tegen de Romeynen aenmaende, in een plaets die hy *Sacrum Nemus*, 't gewijde off geheyligde Bosch off Woudt, noemt: *Sacrum* noemden sy, 't geene sy off voor heyligh hielden, ofte dat sy, uyt eenigh overgelooff niet derfden genaecken off aenraecken: hier uyt kan dan dit Woudt verziert sijn.

Pag. 6. **Zoo deeden 't die Romeynen Vrieslandt hieten**] komt dat niet fraey? Vrieslandt dus nae de kouw genoemt, en dat onder Valentiniaen? Daer de Vriesen onder Nero, by Tacitus al bekent sijn. Het jammert my dat de Rijm-Chronijck-Schrijver sijn deftigh werck met dese beuselingh besoetelt heeft, daer hy aldus schrijft:

Die Neder-Sassen heeten nu Vriesen,
Dien name, wanic, dat eerst vant
Rome, want het's een kout Landt.

Dat doe Oostenrijck hiet] Oost-Vranckrijck: in 't Latijn toen Austrasia genoemt, soo veel als Aust-Frasia, om kortheydts wil in stee van Aust-Francia:

Engistus ende Horsus sijnen Broeder] Hier schijnt wat aen, want sijn geen naemen die van heden off gisteren bedacht, maer al by Venerabilis Beda oudt Engelsch Historij-Schrijver bekent sijn: ick houde het daer voor, dat het Leyders en Hooft-luyden der Anglen (welcke naem by Tacitus al bekent is) en Saxen geweest sijn;

van

van den Britanischen Koningh Vortigernus; tegen de Schoten en Picten te hulp geroepen, die daer nae, 't sy met-wil ofte tegen danck der inwoonders, 't Landt ingehouden en den naem gegeven hebben: soo dat het Anglia, Enghelandt, en niet als andere willen Engist-Landt, van Engistus genoemt is: dat sy souden te rugge gekomen sijn, om de wilde Beesten te verdrijven, en den Burgh van Leyden te Bouwen, sijn maer flitssen, Heermans droomen, die noch Slot noch Wal hebben: soo gaet het oock met dat geslacht dat uyt Engistus voorgeteelt is, wel is 't Gemeyn gevoelen dat Sint Willebord uyt Engelandt gekoomen is, maer uyt dese Stam gesproten, is een by-hanghsel van onse Meester-smits.

Pag. 7. **Van dese Kastelepn**] Desen Kasteleyn en kan men geen naem gheven; voort van sijn kinderen en gheslacht volghen hier schoone sproockjes en loutere fabeltges.

Een Wijff die een Reusinne was] Indien men alle voetstappen der gelooffwaerdige Schrijvers gaede wil slaen, sal blijcken dat de Noormannen, Denen, Russen, en andere Noordelijcke Volcken, hier te Lande Inval ghedaen, en 't Landt, dat weynigh op sijn teghenweer stondt, soo nu en dan berooft en geplondert hebben; somtijdts tot voor Vtrecht, off Wijck-te-duur-steede loopende en roovende; soo nu en dan sigh hier neder-slaende, en selve het Landt beginnende te bouwen en te besitten: soo dat eene Dibbout, een voornaem Heer uyt Vrieslandt, om naeder verdrach te maecken een Wijff, uyt dese Denen off Russen, en daerom een Russa off Russinne gesecht, kan genomen hebben: van Heer Lem is 't los werckje, en de stichtingh der Stadt Haerlem elders veel bondiger aengewesen: van Koningh Eseloor is meede niet veel nae te seggen; onsen Autheur noemt hem dus van wegen sijn lange ooren, andere noemen hem Etselinus, sommige Ritsaerdt-Eseloor: van waer dese Fabel gesproten is, staet te verwonderen: de groote Hollandsche Chronijck ontkent wel uytdruckelijck, dat hy sulcke ooren soude gehadt hebben: te Voorburgh, daer de fondamenten genoegh betuygen dat een machtigh swaer Gebouw gestaen heeft, sijn verscheyde Penningen van Keyser Aurelianus gevonden, 't geen de ruuwer Eeuw voor Eseloor kan uyt gelecht hebben: misschien dat oock aldaer Penningen gevonden sijn met Helmen op daer vleugelt-

 ges

ges aen sijn, gelijck sommige Keysers, en meest de Beeldenisse der Stadt Romen vertoont worden, die sy dan voor ooren ghenomen hebben: ick selve hebber Penninghskens gekoft, die my de Boeren met kracht wilden op-strijen, dat van Koningh Eseloor waeren, ende twee opperste blaetges van de Laurier Krans, die de Keysers ghemeenlijck om 't hooft hebben, naemen sy voor ooren: wat dunckt u Leeser, sou men soo niet wel yemandt ooren aen-naejen: oock is voorhanden een Penningh daer uytdruckelijck Elinus op-geleesen wordt, en aen d'ander sy Dorestatus, doch wie dese Elinus geweest sy, is tot noch toe onbekent: op Eseloor volght Valck, en sijn licht gheweest de overblijfsels der Beesten uyt het wilde Woudt sonder Ghenade.

Pag. 8. Koningh Artuer] Hier hebdy wederom een Roeland, off een van de vier Heems-kinderen: Soodaenigh een Koningh, die soo veel rijcken bekrachtighde, behoorde soo bekent te sijn als een Alexander off Julius, daer immers niet aff is, want noch Spanjaert, noch Duytschen, noch Franschen, noch Deenen, noch Sweeden, noch Normannen, noch Schotten, noch Vriesen kennen desen Arthurus: wel hebbender de Engelsche vreemde grillen van in 't hooft: datter in Engelandt, om dees tijdt, een Koningh Arthurus geweest is, wordt by haer ontwijffelijck gehouden, maer hoedaenigh, off wat hy uyt-gerecht heeft, daer ontbreeckt haer genoeghsaem bewijs toe. Polidorus Virgilius, in sijn Engelsche Historien, is alhier aenmerckelijck: van Koningh Arthur (seyt hy) verhaelen de Nakomelingen om sijne uytsteeckende lichaems krachten, en deughden des ghemoeds, even sulcke dingen, als men nu by ons in Italien van Roelandt, Karel de Grotens Susters Zoon, in de Lietges singht, al-hoe-wel hy in den bloey sijns jeughts omgekomen is. Jae, het gemeen volck verheft nu noch Koningh Arthur tot den Hemel toe; dat hy dry Hartogen der Saxens in 't Oorlogh overwonnen; Schotlandt met de Naebuerige Eylanden, onder sijn Macht gebracht; de Romeynen, in een Veldt omtrent Parijs, met seeckeren Lucius haeren Hooftman vernielt; Vranckrijck verwoest; en eyndelijck de Reusen al vechtende ghedoodt hebbe: ten laetste, dese zeeghaftigen Overwinnaer, seggen sy, als hy de Stadt Romen beoorlogen wilde, door de Binnenlandtsche beroerten, in sijn Rijck

te

te rugge gheroepen, heeft sijnen Neeff Mercredus, die in sijn afwesen 't Rijck met geweldt bemachticht hadde, gedoodt, in welcke Strijdt hy gewondt ter Aerde viel: weynigh jaeren hier nae, heeft men Arthur een voortreffelijck Graff opgerecht in 't Klooster te Glaskon, op dat daer uyt de Naekomelingen weten souden, dat hy aller eeren waerdigh was: doch ten tijde van Arthur was dit Klooster nogh niet gesticht: dusverre Polidorus, 't geen hier van Koningh Arthur ghesеydt wordt, gaet veel heusscher als by onse luyden, doch komt evenwel uyt vertellingen des Gemeenen Mans. De voortreffelijcke History-Schrijver Camdenus, doet soo veel dat hy Koningh Arthurs Graff aen den dagh brenght; dus seyt hy met de woorden van Giraldus Cambrensis, die op die tijdt geleeft heeft: Als Henrick de tweede Koningh van Engelandt, uyt de Liedekens van de Engelsche Bardes verstaen hadde, dat Koningh Arthur, die moedige Heldt der Britannen, die meenighmael de Saxen, door sijn manhaftigheydt getemt hadde, tot Glaskon tusschen twee Graff-spitsen begraeven lagh deede hy des selfs lichaem nae-spooren: en nauwelijx haddense nu seven voeten diep in de Aerde ghegraeven, alsse op een Sarck ofte Steen stieten, op welcks bovenste deel een ruwen looden kruys, van breeden gestalte ingevoeght was; welcke voortgehaelt eenige ingeschreeven letteren vertoonde, en onder die Steen ter diepte van negen voeten, is het Graff gevonden, uyt een eycken gehoolt, waer in 't gebeente van dien vermaerden Arthurus geleydt was: het Graff-Schrift was met ruwe letters, en die (gelijck Camdeen seyt) nae de Gottische tijdt scheenen te aerden: in 't Latijn op dusdaenighen form,

HIC. IA
CET. S
EPV
LTVS. INCL
ITVS. REX
ARTV
RIV
S. IN
INSV
LA. A
VALO
NI
A.

Dat is:

Dat is: *Hier leyt begraeven de vermaerde Koningh Arturius in't Eylandt Avalonia.* Dus verre uyt Camdeen: insgelijcks getuycht Lelandus, in de Kerck te Westmonster een Zeegel gesien te hebben met dit Opschrift, PATRITIVS, ARTHVRIVS, BRITANNIÆ, GALLIÆ, GERMANIÆ, DACIÆ, IMPERATOR, Dat is. *Patritius Arthurius Keyser van Britanje, Gallie, Germanje, Dacie:* Doch hoe veer dese Opschriften gaen, heeft sijn bescheydt, en is bedenckelijck, off al dese goede luyden soodaenige opschristen gesien hebben, offe niet van de Monniken, gelijck de eeuw toen ruw was, soo toe-ghestelt, en om d'outheyts wille opgepronckt sijn: Immers 't geener onsen Autheur van seyt, is seer Fabuleus, en 't gheen hy seyt datmen niet weet, off hy noch leeft ofte doodt is, wordt uyt dit Graff-Schrift bewesen los werckje te sijn.

Pag. 8. Daer hy begint met Lotharius, anders Clotharius, begint het wat te gelijkenen, en vindt men het selve by ontallike Fransche Schrijvers, maer is evenwel deurgaens met veel beuselingen besoetelt, als mede is de beschrijvingh van Sinte Willebrord.

Pag. 9. **En soo bleeff Hartogh Rabbout verslaeghen**] Hier is onse goede Man verdoolt, want 't geene hy hier Rabboudt, en pas daer aen Ritsaert toe-schrijft, wordt by anderen Rabboudt alleen toe-gepast; naementlijck 't Oorlogh tegen Puppijn; 't dooden van een van Willebrords gesellen, by sommige Sinte Wigbert genoemt, en het te rugge trecken van de voet uyt de Vonte daer hy gedoopt sou worden: maer doorgaens sijn de dingen met een ommeslagh van duysterheden betrocken: maer de naem Ritsaerdt is t'eenemael buyten 't spoor.

Pag. 10. **Soo waepden op eene nacht alle die Bomen ter neder**] Dese Boom-stortingh wordt by ervarene ondersoeckers swaerlijck uyt-gevonden, maer dat het op die tijdt geschiedt sou sijn gaer niet seecker: siet hier op breeder mijne **Aenteyckeningen op oudt Batavia.**

Pag. 11. **Eenen Zoon die Puppijn die Kleyne hiet**] Behalven desen Zoone Puppijn, is'er noch gheweest Carolomannus, doch die verliet het Rijck en begaff sigh in een Klooster: Puppijn de kleyne; eenige seggen alsoo genoemt om de kleynheyt van statuyr,

anders de tweede ofte mindere: maer desen kleynen Man maeckt men de Vader van eenen soo monstreusen grooten Karel de Groote, van welcke, en wiens bedrijf alhier beschreven, men niet sonder lachen leesen kan: maer al 'tgeene, aengaende die lichaems grootheydt, van Karel de Groote geseyt wort, zijn loutere beuselingen en tastelijcke leugenen, en is by de Geleerde Marquardus Freherus (in zijn leeven Raedtsheer van den Keur-Palts, en mijnen grooten vriendt,) in een bysonder boeckje aengewesen, dat des-selfs ghestalte recht-manlijck, en rijsigh, maer niet boven natuurlijck gheweest is: 't boeck oock dat op de naem van Tulpijn, Aertsch-Bisschop van Riems, omgedraegen wordt, is niet dan van een vuylen pijpedrayer toe-gestelt, en heeft met dien Bisschop gantsch geen gemeenschap. Het sproockje dat hier naer volght van Ludowijcus Pius, en zijn Vrouw Judith, is van eenen alloy als 't voorgaende.

Pag. 13. **Grave Eggart wert verslaegen in eenen grooten strijde**] De Jaer-boecken van Fulda, by Pitheus uyt-ghegheven, ghedencken op het jaer 835. aen eenen Eggart (de zoon van eenen Halpdamus) Grave van Walcheren van de Deenen en Normannen verslagen: waer uyt blijckt, dat Zeelandt al-eer dan Hollandt, voor een Graefschap bekent is: en is dit het waerdighste dat in onsen Autheur vermeldt wordt: te verwonderen waer in hy sulckx mach ghevonden hebben.

Pag. 15. **Oost-Vranckrijck dat nu Hollandt is**] Anders, waer van Hollandt een gedeelte is. Volght terstont vande

Vertich Prochie-Kercken] Andere klimmen noch hoogher, en segghen, vijftich, of vier, of vijf-en-vijftich: 't oordeel hier van zy by den verstandigen.

Pag. 17. **Dese edele Coninck en Keyser Karel de Caluwe / die hadde een susters soon die hiete Diederick**:] Swacke gronden, kranck gebouw: hier op bouwtmen voorts de Vestigingh van 'tGraefschap van Hollandt: onlanghs hebben wy in grooter werck op de Graven van Hollandt bewesen, uyt de Brieven daer van zijnde, met ontwijffelijcke bewijs-redenen, en houden noch voor vast, dat het Graefschap niet om dit ghety, naementlijck 't jaer 863. maer sestich jaeren laeter, naementlijck 't jaer 923 gevesticht is: En dat de Brieven daer van niet by Karel de Kaluwe, Keyser en Koningh

van Vranckrijck, maer by Karel de Simpele, Koningh van Almanjen verleent zijn: Slaet dan voor eerst mis dat het van Karel de Kaluwe aen sijn Susters Soon ghegheven zy; voorts is soo klaer als den dagh, uyt alle gheloof-waerdighe Schrijvers van dien tijdt, dat Lodewijck de Godtvruchtige, de Vader van Karel de Kaluwe, by sijn twee Vrouwen niet eene Dochter gehadt heeft, en derhalven Karel de Kaluwe geen suster, nochte susters-soon: Dat hier gedwaelt souw sijn in de naem van Karel de Simpele, is mede niet, dewijle die insghelijckx gheen suster gehadt heeft. Dat onse Schrijvers hier Karel de Kaluwe in't spel brengen, kan zijn, aengaende 't Graefschap van Vlaenderen, by hem bevesticht, en of onse Graven hier van daen niet gehaelt worden, komt hier nae by my in bedenckinghe: welcken Karel de Simpele, een gedeelte aen haer heerschappye kan aengevoeght hebben; doch hier van hier nae. Dan om-gestooten sijnde den Oorspronck van't Graefschap van Hollandt onder Karel de Kaluwe, valt van self om-verre 't gheen hier nae van de Vriesen, en de Paus, die tot Ments soude geweest zijn, geseydt wordt.

Pag. 17. **Met de Burgh-Graven van Leyden**] Meest all' onse Schrijvers maaken de Burgh-Graven dus oudt, jae ouder dan de Graven selve; hoewel icker niet wel door sien kan: Dat hier vooren geseydt wort, dat Engistus den Burgh gebouwt souw hebben, kan ick niet aennemen, als siende daer geen genoeghsaem bewijs toe; wel gheloof ick, dat van oudts in dese Waerdt, ofte dit Eylandt, een Roomsch Gesticht en Sterckte gestaen heeft, maer niet sulck een ronden romp als dit is, maer gelijcker-wijs hier te lande meer Burgen geweest zijn, als tot Rhijnsburgh, Valckenburgh, Voorburgh, en meer plaetsen: dat dit Gesticht, gelijck de anderen, ten tijde der Normannen verwoest is, houdt ick voor seecker: want, den Burgh aen te mercken ghelijck sy nu is, heeft geene sterckte in sich, ten aensien van die oude Roomsche wercken, die oock op de vlacke grondt, en niet op soodaenich een Heuvel van aerde ghemaeckt sijn. Ten ware men wilde seggen, dat de Burgh op de vlacke grondt staet, en de aerde uyt de op-geschoote en verwijderde Rijn daer om en aen op-ghehooght was, sulckx oock schijnt bewijsbaer uyt den Put, andersins qualijck tot sulck een diepte te schieten: is dan bedenckelijck, dat de Beschermers van dese Sterckte, die men naderhandt

handt de Heeren van Wassenaer, en nu Burgh-Graven, ghenoemt heeft, de verstroyde steenen van 't oude werck versamelt, en tot eenich ken-teecken van uytsteeckent gesach, hoedanich voornaementlijck was, het water-recht, herbouwt hebben: want, dat dese Burgh het ghebouw niet alleen gheweest is, blijckt daer uyt, dat de Heeren van Wassenaer hier haer wooningh ghehadt hebben, 't geen immers niet op dese ydele romp kan gheweest zijn.

Om nu dan weer te komen tot de oudtheyt van dit werck, en van de Burgh-Graven, heb ick gheen sonderlingh bewijs, oock gheen wederlegh: alleen dit vind' ick, dat onder de Brief van Graef Dirck de Vijfde, beginnende, *Ego Theodoricus Hollandensium Comes*, op het jaer 1083. Eenen *Alewijn Kastelein*, als getuyghe, ghenoemt staet. Hier op te seggen dat dese Brief voor verdicht ghehouden wordt, kan ick niet wel toe-staen, maer wel dat alles soo vast niet en gaet 't geene daer in vermeldt staet, aengaende de giften der oude Graeven; als hebbende de Monnicken van Egmondt, te welcker ghevalle deesen Brief verleent is, dit den Graeve dus voor-gheschreven, soo om het statelijck aensien der begiftinghen, als oock om den Graeve tot dierghelijcke te beter aen te maenen: Sonder dat de Graaf hier van juyst op het naeuwste de waerheydt gheweeten heeft; die evenwel door sijn bevestigingh alles Aensien heeft doen krijghen: Soo dat ick, wat de Brief self aengaet, aen de selve naeuwelijckx en twijffel: Immers, ten tijde van Graef Dirck de sevende, en sijns dochters Ade, op het jaer 1203. is den Burgh bekent. Dus verre Leeser, mijne bedenckinghen, die ick meyne dat ghy niet al onghegrondt bevinden sult. Sulckx wy oock gewagh maecken in onse Vaersen en 't Op-schrift, by my op 't versoeckt der Achtbare Heeren Burgmeesteren gemaeckt, en door de selve, op een stuck Toets-steens, neeven 's Stadts Waepen (gevat van twee Leeuwen) in witten Hardt-steen, voor den Burgh doen stellen, naer dat den Burgh uyt koop van den *Prince de Lignij* aen de Stadt ghebracht is; en nu met recht de *Burgh van Leyden* genoemt mach worden, daerse voormaels deese naem 't onrecht droegh, als wesende niet de *Burgh Van*, maer, *Tot Leyden*: 't Op-schrift en de Vaersen ter eeuwigher ghedachtenisse zijn dusdanich.

ARCEM HANC CVM FVNDO,
VETUSTISSIMUM ILLUSTRISSIMAE GENTIS
WASSENARIAE HEREDIVM, CVM BVRGGRAVII
TITULO, OMNIQVE JVRE EI ANNEXO, A PRINCIPE
LIGNAEO WASSENARAE DOMINO, &c.
XV KALEND. MAII. ANNI cIↃ IↃc LI. IN JVS
S. P. Q. LEIDENSIS AERE CIVITATIS PVBLICO,
TRANSLATAM:

HAC INSCRIPTIONE VRBIS COSS.
GVILL. PAEDTS.
PAVL. SVVANENBVRGH,
IACOB. VANDEN BERGH,
CORN. BVYTEVEST,
PVBLICE TESTATVM VOLVERVNT,
ANNO DOMINI cIↃ IↃ cLIII.

Burgi Prosopopœa.

ARX EGO BELLONÆ, BIFIDO CIRCVMFLVA RHENO,
VVASNARÆ FVERAM GLORIA PRIMA DOMVS:
Anno 1203. ARX INVICTA, FAME VICTAM NISI FAMA REFERRET,
CVM TVTAM IN NOSTRO SE PVTAT ADA SINV;
Anno 1420. POST, IN VICINOS NIMIS IMPERIOSA PENATES,
HOLLANDO COGOR SVBDERE COLLA JVGO:
QVODQVE OLIM IN CIVES FVERAT, JVRE EXVOR OMNI,
CVM LVPVLO ET GRVTIS NVDA RELICTA MEIS:
Anno 1651 QVÆ NVNC JVRA SVO CVM VINDICET ÆRE SENATVS,
ILLIVS ARBITRIO ME QVOQVE TRADO LVBENS.
LEIDA! SVPERVACVOS ALII MERCENTVR HONORES,
TV SAPIS, ET CIVES, QVO TVEARIS, EMIS.

P. S.

Dat is,

Dat is,

DAT DIT GESTICHT, MET DEN GRONDT, HET SEER OVDE ERFDEEL DES DOORLVCHTICHSTEN STAMS VAN WASSENAER, MET DEN BVRGHGRAVELIICKEN TIJTEL, EN ALLE RECHT DAER AEN KLEVENDE VAN DEN PRINCE VAN LIGNII, HEER VAN WASSENAER, &c. OP DE XV. KALENDE, DES JAERS M. D. C. LI. IN EYGENDOM VAN DEN RAADT EN 'T VOLCK VAN LEYDEN, DOOR STADS MIDDELEN AEN-GE-EYGENT ZY,

HEBBEN MET DIT OPSCRIFT STADS BVRGEMEESTERS

WILLEM PAEDTS,
PAVLVS SWANENBVRGH,
JACOB VANDEN BERGH,
CORNELIS BVYTEVEST,

OPENTLIJCK DEN VOLCKE WILLEN BEKENT MAKEN IN'T JAER ONS HEEREN M.D.C. LIII.

Voor aen den Op-gangh der Burgh-Trap ſtaen deſe Mijne voorgaende, ende de naeſt-volgende Latijnſche Vaerſen op de Steenen geſchreven: Ende ſijn vertaelt door
J. Oudaan.

De Burgh ſpreeckt,

EEN KRIIGHS-GEBOV VVAER OM DE DVBB'LE RIIN KOMT STROOMEN
VERSTRECKT' ICK 'THEERLIICK GOED DER STAM VAN VVASSENAER.
1203 ONVVINLIICK; HAD MY NIET DEN HONGER KVNNEN TOOMEN
DIE BINNEN MIIN BEGRIP VROV ADA VIEL TE SVVAER
1420 ICK NADERHAND TE TROTS OP MIINE VVIICK-GENOOTEN,
MOEST BVYGEN MIINEN NECK VOOR HOLLANDS HEERSCHAPPY,
EN ZAGH MY VAN'T GESAGH DER BVRG'REN AFGESTOOTEN:
'T GENOT ALLEEN VAN HOP-EN GRVYT-GELD LIET MEN MY:
1651 NV VVIL ICK VOOR DE STAD 'T HOOFD' GAREN ONDERHAELEN,
DIENS MVNTEN, MEN MIIN REGHT MY NEEMEN IN DEN ERM
EEN ANDER GEEF ZYN GELD OM SONDER VRVCHT TE PRAELEN,
GY LEYDEN KOOPT EEN BVRGH, IN NOOD EEN BVRGER-SCHERM.

J. OUDAAN.

Noch voor aen den Opgangh ten wedersijdts de trap, staen dese Latijnsche en Duytsche Vaersen, elck op een Steen ghehouwen.

AD HOSPITEM,

De natalitio Vrbis, atque Arcis.

QVI LEYDÆ, DOMINÆQVE ARCIS TIBI TRADIDIT ORTVS,
SCRIPTOR ARETALOGVS NON SINE LABE FVIT:
DICAM EGO: NON ROMAM REDOLENT, LATIASQVE SECVRES;
VT NEQVE CIVILEM, TERRA BATAVA TVVM:
* id'est HORSVM. NEC BENE AD ENGISTVM REFERES, NEC DENIQVE *FRATREM:
PRODERE MILLE ANNOS QVID SINE TESTE JVVAT?
SACVLÆ SEX NVMERES; SVMMVM: PVLCHERRIMA LEYDA
NON POTERIT VILLÆ DEMEMINISSE SVÆ,
Anno 1083. VT NEC ALOINI; SIBI QVEM DEVINCIAT AVRO,
In diplom. Theod. Com. Hol. signat. ALOINVS CASTELLANVS. NE VECTIGALES ANXIA POTET AQVAS:
ARX QVOQVE, NE NOCEAT, DOMVIT QVAM DITIOR ARCA.
SIC VRBS, SERVA PRIVS, REDDITA TOTA SIBI EST.

P. S.

AEN DEN LESER,

Raeckende de Oudtheyt van de Stadt en Burgh van Leyden.

DE SCHRIIVER DIE VAN OVDTS HEEFT AEN DEN DAGH GEGEVEN
'T BEGIN VAN STADT EN BVRGH, SLAET OOCK AL BVYTEN 'T SPOOR:
GELOOFME; GEEN BEVVIIS VAN ROOM IS HIER GEBLEVEN,
GEEN BIIL-GEEN BONDEL-RECHT, NOCH AREND STAET HIER VOOR.
CIVILIS STA VAN KANT, DIEN HELDT DER BATAVIEREN;
REP VAN ENGISTVS NIET, NOCH BROEDER VAN ENGIST:
ZES EEUVVEN, OVDT GENOEGH, LAET LEYDEN DERVVAERTS STIEREN
(VVAT BAET HET, SONDER TVYGH, AL DVYSENT JAER GEQVIST?)
'T GEHEVGH AEN NAEM VAN VLECK EN KASTELEYN ALOVDE,
1083. DIEN 'T HAER-VVAERTS ZY VERPLICHT, EER 'T VVATER VAL TE DIER:
NV VVORT OOCK 'T OVDT GEBOUVV DOOR RIICKER KIST VVEERHOVDEN:
SOO SMIIT IN 'T EYND DE STADT HAER BANDT-BRIEF IN HET VIER.

J. OUDAAN.

Pag. ead. **Ende des avondts doe ginck die Paus in een hof/etc/** Dit's kopye nae de principale by Livius, inde Historie van Tarquinius: 't mach oock sijn dat het kopye van kopye is, want, Pipino de Mindere, wordt oock sulcx, of diergelijcke, toegeschreven, van eene die 't leven ofte eenighe daeden van Karel de Groote, desselfs Vader, by een ghestelt heeft. Dese Pipinus, om 't verraedt dat hy op de persoon van sijn Heer Vader soude voor-gehadt hebben, in't Klooster vande Sangallen, voor seeckeren tijdt tot boedtvaerdigheyt geslooten zijnde, gaf aen de boode, tot hem gesonden, geen ander antwoordt, dan dat hy segghen soude, wat hy hem in een thuyn hadd' sien doen, alwaer hy 't onkruydt, benevens sijne broederkens, uyt-vviedende vvas. *Canisius lib. 2. cap.* 18.

Pag. ead. **Dat deede hy Hollandt hieten/ om dat het soo wreeden volck was**] Moghelijck om datse teghen de Keyser holden; slechte reeden!

Pag. ead. **In 't jaer viij C. ende Lxiij.**] Dat het Graefschap van Hollandt omtrent dit jaer opgherecht souvv sijn, is hier vooren nu, ende vvordt insghelijckx vvederleydt in mijn *Oudt Batavia.*

Pag. ead. **Een Wijf die Gena hiet / gheboozen uyt de Kroon van Vranckrijck.**] Ofte Geva, ghelijckervvijs inde Rijm-Chronijck, ende elders ghevonden vvordt, gebooren uyt de Kroon van Vranckrijck. Hoe slechter, hoe beter, en minder gestoffeert: segt ghy met de groote Chronijck, des Koninckx van Italien Puppijns de Mindere dochter: vvat raedt om dese logen te verbloemen? De tijden en konnen sulckx niet toe-laten, of Puppijn moest in sijn hooghen ouderdom kinderen gheteelt hebben, en onder die, dese dochter: die oock vvel bejaert moest vveesen, eer haer Graeve Dirck ten Huyvvelijck kreegh: Oock en vveeten de Fransche Chronijck-schrijvers van dese dochter met namen *Gena*, ofte *Geva*, niet te spreecken, en de vlijtighe *Onufrius Panuinius* en kent haer onder de kinderen van Puppinus niet: vvaerom dat dese Huysvrouvve van onseeckeren ende onbekenden af-komste is: misschien by onse eerste Schrijvers, Gena genoemt, om datter Geene huysvrouvv bekent is, of Geva, van veel Geevens, alsoo soodanich de vrouw vermeldt wordt in de Handt-vest-brief van Diederick de vijfde van dien naem, de VII^de^ Graef: vvelcke Handt-vest-brief, ick met

met versierde stoffe, soo hier en daer, opgevult achte, van de Monnicken toegestelt, om de oudtheyt van haer rijckdom op te proncken, en dan soodanich een vrouwe-naem nae haer eygen goedtduncken en schrandere spits-vindicheydt daer op gepast, alsoose veel van *Geven* houden.

Pag. 18. **Soo datmen niet en weet hoe langhe hy regeerde/ofte hoe langhe dat hy lebede / ofte waer dat hy starf**] Wel gheseydt, en voorsichtiger dan de andere Schrijvers hier doen, die, om de linie aen een te schaeckelen, sich in een Dool-hof van onseeckerheden verwarren, en in een poel van ongevoeghelijckheden werpen: Dit mocht hy wel seggen van noch verscheyde de eerst-nae-volghende Graven en Gravinnen: Dit boven-staende bevesticht oock Melis Stocke, in sijn Rijm-Chronijck, daer hy seyt,

Mer die Gene die dat Latijn schreef,
'Ken weet waer by het achter bleef,
Hine beschreef dat jaer niet mede
Daer hy sinen Ende in deede;
Bedi is my oncond das
Hoe langhe dat hy Grave was, &c.

Dit Latijn daer de Rijmer op siet, sijn de Jaer-boecken van Egmont, en is dit uytgegeven in mijn groote werck by P. Soutman.

Pag. 20. **Daar nu dat Klooster te Rijnsburgh staat / dat Graef Dirck deede maecken**] Dit selve verhaelt Snoyus, doch wordt daer over wijdt-luftich over-gehaelt in *Oudt Batavia*, op mijne Aenteeckeningh van Graef Floris de Vette, als wiens Huysvrouwe Petronella dit Klooster ghesticht heeft, is derhalven oock onwaerachtich dat alhier dese Arlinda Abdisse geweest is: De groote Chronijck seyt, dat dese verplaetsinghe van Nonnen niet van Egmondt tot Rijnsburgh (als hier dit Chronijckjen seyt) maer van Egmondt tot Bennebroeck buyten Haerlem gheschiet zy: wat hier van wesen wil, laeten wy voor 't geene het doen mach; immers, het Klooster van Rijnsburgh was op die tijdt noch verre te soecken: Vyt dese, en dierghelijcke mis-slagen, is af te nemen wat van meestendeel de vertellingen omtrent het begin te houden zy: als sijnde deselve

deselve bedompelt in de duysternisse van een eeuw al te on-sorghvuldigh om den Naekomelingen het licht der rechter geschicht-kunde nae te laeten: Ende onse goede Schrijvers de luyden niet om in sulcke belemmertheden den rechten wech te vinden, en door een omsichtich oordeel sich uyt sulcke doolingen te redden.

Pag. 20. **Engebert Bisschop tot Trier/**] Hier schijnt wat meer aen als van Arluyde, alsoo onder de Bisschoppen van Trier, omtrent dese tijdt eene Engebert bekent is, evenwel niet ghelooffelijck dat de Soon gheweest zy van onsen Graef Dirck, dus spreeckter Willem Kyriander af, in sijne aenteyckeningen op de Triersche gheschiedenissen, by hem in't Latijn beschreven, en by ons aldus vertaelt, *De Naevolgher van Diederick is gheweest Egbert de 27ste Bisschop, een Enghels-man van Doorluchtighe af-komst, ghebooren van eene Graef Dirck: Dese heeft de armoede van sijn Bisschops-stoel, door een ghedenck-waerdighe mildaedigheydt verlichtet, want te sijner eere, all' sijne maeghen en vrienden uyt Enghelandt tot Trier ontbooden hebbende, heeft door der-selver schatten, die sy mee-ghebracht hadden, en door de giften, die sy te huys ghekeert sijnde, oversonden, sijne Kerck, door beroovingh uyt-gheput en arm ghemaeckt sijnde, rijckelijck begifticht, &c.* d'Eerwaerdighe Christofor Brouwer, S. I. tot Trier op mijn versoeck, schrijft my over, dit volgende ter goeder trouwe uyt de handt-geschrevene geschiedenissen van Trier uyt-geschreven te hebben: En luydt in't Latijn aldus. *Pontifex Ecbertus de Britannia ortus, patre Theodorico comite, matre Hildegarda nomine, divitiis & nobilitate Anglorum primoribus.* dat is;
„ De Bisschop Eckbert van Britanie af-komstich, sijn Vader was
„ Grave Dirck, sijn Moeder Hildegarda, in Engelant de voornaem-
„ ste in Rijckdommen, en Eedelheydt. Hier nae voeghter Brouwer by, hoe Egbert door de Rijckdommen en overvloedige mildadigheydt van sijne Ouders, de Kerck van Trier, die door 't geweldt der Normannen seer vermindert was, wederom met Goudt en Silver, &c. opgheschickt heeft: Van de selve gifte ghetuyght oock de groote Hollandtsche Chronijck, maer noemt Heer Egbert een soon van de Graef van Hollandt: Vyt een ander met de handt-geschreven Parckement: *Ecbertus de Britannia, Theodorici Comitis filius, nobilissimo sanguine regum Anglorum ortus, successit Theodorico.* dat is:
„ Egbert van Britannie, de soon van Graef Dirck, uyt de Edele

„ Stamme der Engelschen Koningen af-komstich, is Diderick ge-
„ volght, &c. Hier wordt Egbert niet de soon van Graef Dirck van Hollandt, maer van eene Graef Dirck uyt Enghelandt ghemaeckt, 't en waere men wilde seggen dat de Triersche Chronijcken hier in missen, en dat men in stede van Britannia, Batavia leesen moest, doch dit kan niet sijn, alsoo meer-maels van Enghelsche Stamme en Enghelsche Konincklijcken bloede gewagh ghemaeckt wordt: in't Graf-schrift oock dat noch tot Trier in St. Andries Kapel voorhanden is, volgens Brouwers ghetuyghenisse, staet aldus te leesen;

PONTIFICVM DECVS, ECCLESIÆ CLARISSIMA LAMPAS,
PAX ET AMOR POPVLI, TOTIVS GRATIA CLERI,
HIC IACET ECKBERTVS, LVCI REGIONE REPERTVS:
PRÆSVL TREVERICVS, SED ET AVLÆ CONDITVR HVIVS.
REXIT ET ECCLESIAM SENOS DENOSQVE PER ANNOS;
OMNES DILECTVM PRECE COMMENDATE PATRONVM.

Aldus vertaelt.

DE EER VAN'T PRIESTERSCHAP, EEN LICHT VAN CHRISTVS KERCK
DE VREED', HET VVELGEVAL, EN MIN VAN LEECK EN KLERCK
VVAS EGBERT VYT HET RIICK VAN LVCIVS GESPROOTEN;
HET GEEN SOO VROEGH DE STRAEL DER VVAERHEYT HEEFT GENOOTEN:
TROUVV MYTERDRIGH VAN TRIER, EN STICHTER VAN DIT HOF
DIE IAREN VIER MAEL VIER SIIN KERCK MET RVCHT'BRE LOF
BERICHTE EN VVEYDE IN MIN, ELCK HELP DIEN HELDT BEKLAGEN,
EN DOOR GEBEEN ZIIN ZIEL BY GODT OM HOOGHE DRAGEN.

Wijdtluftigh ghenoegh tot beweeringh dat dese Egbert uyt Enghelandt af-komstich zy: Hier staet te verwonderen hoe de eygen naemen van Egberts Ouders, naemelijck, Diederick en Hildegarda, hoedanich onse tweede Graef en Gravinne ghenoemt worden, hier te berde koomen, doch als de knoop te recht sal op-ghelost sijn, sal de verwonderingh op-houden: als de vestigingh van het Graefschap van Hollandt vast gestelt wordt onder Karel de Simple, (ghelijck wy buyten twijffel doen) en niet onder Karel de Kaluwe, moeten noodtsaeckelijck de twee eerste Diedericken in een ghesmolten worden, onse Schrijvers evenwel die de Graefschap-vestigingh onder Karel de Kaluwe hebben willen staende houden, als

 niet

niet grondigh de Handt-vesten verstaen, en niet naeuw keurigh ondersocht hebbende, hebben ergens noch eene Graef moeten uyt den hoeck stommelen, en derhalven sonder oordeel, sonder onderscheydt sich selven toe-gepast, al wat eenichsins om haere grondtstellingh vast te maecken, 't zy uyt de ghelijckheydt der naemen, ofte om eenighe andere schijn-baerheden, sich nae de saeck scheen te schicken, en dus (segghen wy, onder verbeteringh) haeren Graef Diederick, nevens Arnulf, eenen soon Egbert ghegheven: moghelijck niet al sonder reden, want noyt verdroncker kalf, seyt ons spreeck-woort, of daer was water: In het Handt-vest van Keyser Otto de derde, aengaende eenighe begiftingh, staet aldus:

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis;

OTTO

Divina favente Gratia Rex. Cunctis fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, manifestum esse volumus, quomodo nos ob votum & amorem dilectæ genetricis nostræ, Theophanæ videlicet Imperatricis Augustæ, nec non & interventu fidelium nostrorum Eckberti Treverensis Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopi, ac nepotis nostri Henrici Bajororum ducis, fideli nostro Theodorico Comiti, &c. dat is:

In de naem der Heyliger en onverdeylder Drievuldigheyt;

OTTO

Door Godts genade / Koninck. Allen onsen ghetrouwen / soo teghenwoordigen als toekomenden / willen wy dat kennelijck zy / hoe dat wy ter bede en minne van onse lieve Moeder / de Doorluchtighe Keyserinne Theophana / als mede door tusschen-komen onser ghetrouwen Eghberts 's Eerwaerdigen Aertſ-Bisschops der Kercken van Trier / en onses Neefs Henric 's Hartogen van Beyeren / onsen ghetrouwen den Grave Dieceric. etc.

Dese woorden, *Venerabilis Archiepiscopi ac nepotis nostri*, hebben de goede luyden aen een ghekoppelt, en daer uyt beslooten, is Egbert de Neef van Keyser Otto, moet komen uyt Huywelijck van de suster van de Keyserin Theofania, Luytgarda by sommighe ghenaemt, die sy de Vrouw maecken van Arnulf, en de Moeder van Diderick de derden, hier de Graven Diderick de tweede en darde wederom verwarrende, hebben sy (waerschijnelijck op sulcke

losse schroeven) dese Egbert en eene Diderick, Broeders gemaeckt: daer de woorden *ac nepotis nostri* noodtsaeckelijck aen het volgende *Henrici Bojororum ducis* moeten ghehecht, en het af-scheydt-lidt tusschen *Archiepiscopi*, en *ac Nepotis nostri*, en niet tusschen *nostri*, en *Henrici*, moet ghestelt worden: soo dat niet Bisschop Egbert, maer Hartogh Henrijck van Beyeren, de Neef verstaen moet worden. Siet, hier leydt de swaerigheyt, dus langhe, om eene verwerde-knoop op te lossen, hebben wy geweest tegen onsen danck: 't geene op Lutgarda, Arnulfs vrouw te seggen sy, sal elders beter plaets vinden.

Pag. ead. **C. en xx. jaer**] Nae de gemeyne reeckeningen van ons oude Chronijck-Meesters, moester staen hondert en vijf-en-twintich jaer: want soo Diederick de Eerste heeft begonnen te regeeren op het jaer viij C. en Lxiij (ghelijck het ghemeyn ghevoelen is) en oock onse Chronijck schrijver seydt, en ghestorven is op't jaer neghen-hondert en dry; is veertich jaer, van welcke tijdt Diederick de Tweede beginnende te regeeren tot het jaer van neghen-hondert acht-en-tachtich, dat meest van allen en oock onsen tijdt-reeckenaer ghestelt wordt, maeckt effen de tijdt van hondert-en-vijf-en-twintich jaer: onse Schrijver stelt wel niet het jaer van Diederick des Eerstens overlijden, maer dit ontschuldicht niet, dewijl hy het eygen jaer van aenvangh van Regeeringh, en het eygen van Diederick des Tweedens sterf-dagh stelt: Soo dat wonder is, hoe slecht dese goede Man by sijn neus neer ghereeckent heeft: En staet hier te verwonderen, dat zy Aernout de volgende Graef, soo weynich tijdts, naementlijck, maer vijf jaren, toe-schrijven, dewijl zy het hier met de Vader soo wel souden hebben kunnen middelen: Vyt sulcke merckelijcke mis-grepen, sieje Leeser, hoe seecker en vast dat j'et hebt, met de Tocht van de Vriesen, den Burgh-Graef van Leyden, de Bouwingh van 't Clooster tot Rijnsburgh, 't vinden van Sint Ieroens lichaem, en dierghelijcken.

Pag. 22. **Dese Graef Aernout hadt te wijve Lutgaert des Keysers dochter van Griecken /**] Wijsselijcker doet hier onsen Autheur, als meest alle de andere Chronijck-schrijvers, dewijl hy de naem van Lutgaerts Vader niet en noemt, die de andere Theofanus noemen, dat onwaerachtich is, alsooder noyt Theofanus bekent is: maer indien vvaer is datse eens Keysers dochter van Griecken is,

moet ſijn de dochter van Romanus de Jongere, die om dit gety geleef heeft, ſiet hier van breeder in mijne aenteyckeningen op *Out Batavia*: maer ſiet hier Leeſer, dus treffelijck heeft men ons ſelfs van den beginne af uyt-ghehijlijckt en beſteedt aen de machtichſte Kroonen van den ganſchen Aerd-bodem: Hier moet ick uytberſten, en kant niet langer lijden datmen de gemeene Man dus om den thuyn leydt: Ick vinde dat een Graef Dirck te wijve ghehadt heeft Hildegaert; en dat deſe waeren in't jaer 977. dat Aernout haer beyder ſoon was, teyckenende ſeecker Handt-veſt ten jaere voornoemt; by Meyerus; dat Graef Aernouts vvijf ghenaemt is gheweeſt Lutgaert, en vvaren in't jaer 998. dit begint wat beter te ghelijcken, maer noch ſijn vvy op den rechten vvech niet, en miſſchien vvel verder af dan vvy meenen. Inde Chronijcken van Luyck vvordt vermeldt eenen Arnoldus Grave van Gent van de Vrieſen verſlagen: Lindanus in ſijn derde Boeck en derde Hooft-ſtuck van Dendermonde, ſeyt, dat Hildegardis, de moeder van Aernolfus de Gentenaer, de dochter gevveeſt is van Diederick de eerſte Graef van Hollandt, en vvas ghehuyvvelijckt aen Diderick de Graef of Kaſteleyn van Gent: By Sigebertus oock (den oudtſten, dat ick weet) naeſt Baldricus Biſſchop van Nojon en Doornick (vviens vvoorden vvy hier nae aentrecken inde aenteeckeningen op Dirick de Derde) vvort deſe Arnulfus, de Gentenaer ghenoemt: alle deſe teeckenen vvy ſen deſen Graef Aernout, en ſijn vvijf, midtſ-gaders ſijn Vader en Moeder, tot Gent in Vlaenderen thuys. Datter Graven enckelijck van Gent gevveeſt ſijn, is uyt veel Schrijvers kennelijck: vvat raet nu om te bevveeren dat onſe Graven die Gentenaers niet en ſijn, devvijl het rondt-om de eyghen naemen ſijn? de verſtandigen verſtaen vvat ick ſeggen vvil: In Vlaenderen (ick ſal't met een vvoort ſeggen) moet ghy deſe Graven ſoecken; en vvijſſelijck bedencken, of den oorſpronck van onſe Graven daer niet van daen en komt, en niet van de Vrieſen, veel min dan uyt Aquitanien: ofte van beyde door aliantie van Huyvvelijck. Doch Anth. Sanderus in ſijne beſchrijvingh van Gent, ſiet hier mede niet wel deur; en betoont met ons in den ſelven poel van onſeeckerheden te blijven ſteecken. Maer holla! Ick ſoude ſoo lichtelijck mijne lieve Lantſ-luyden aen den hals krijgen, dat ick haer aen Vlaemſche Graven ondervver-

pen vvil: geensins: ick segghe noch, en houde, dat in Hollandt de Heerschappye al vry op een bestendighe voet ghestaen heeft. De naem van Klaudius Civilis, vermaert Veldt-heer onder en teghen de Romeynen, dien vvy ontvvijffelijck onsen Landts-man maecken, en anderen omtrent die tijdt, en van die tijdt her, die aengevvesen kunnen vvorden, en vvy om kortheydts vvil voor-by vvysen, betoonen vvijdt-luftich ghenoegh dat de Hollandtsche heerschappye heerlijck ghenoegh nevens, soo niet boven, anderen uyt-ghebloncken heeft: soo dat vvy geene Vlaemsche Graven van nooden hebben, en niet twijffelen ofte Hollandt is van Graeffelijcke ende voortreffelijcker Mannen van oudts her gheregeert, te meer om dat in de Jaer-boecken van Fulda op het jaer van acht-hondert vijf endertich, eenen Eggihardus de soon van eenen Halpdamus, Graeve van Walcheren in Zeelandt genoemt wort: wel, heeft Zeelandt toen sijne Graeven ghehadt (voor de ghemeene tijdt die van onse Chronijck-schrijvers op de Vestigingh van 't Graefschap van Hollandt ghestelt wort) veel meer dan Hollandt, on-aengesien watter onse Schrijvers van segghen, en de wegh mis-slaen moghen; 't gheene (gelijck ick meermaels ghesеydt hebbe) ick omtrent het begin van onse gheschiedenissen seeckerlijck geloove: zy dan om haere linie vol te maecken, hebben dese Vlaemsche Graeven by 't hooft ghevat: Hier van daen komt ons mogelijck oock dese brabbeling, van de rechte Vestigingh van ons Graefschap, 't zy onder Karel de Kaluwe, of onder Karel de Simple: en kan sijn dat onder Karel de Kaluwe eene Hant-vest en Gift-brief verleent gewеest zy aen eene Graef Diderick van Vlaenderen, die de onse sich selven onvoorsichtelijck toe-passen, en dan souw de plaets Wasda, die daer in genoemt wort, seer gevoechelijck Waes in Vlaenderen, en niet Walcheren in Zeelandt sijn: Dit zy ghesеydt nae onse beste meeningh, de bescheyden Leser houde sijn oordeel vry.

Pag. 22. **Daer hy eene Zoon aen wan/ die Dirck hiet/**] Andere seggen van twee soonen, eene Dirck en eene Syvaert of Sicco, doch van desen Sicco worden veel verwarde en losse dinghen vertelt, die op de tijdt van Aernout niet passen kunnen, moghelijck dat het dese onse Chronijck-Schrijver hier niet qualijck heeft, die hem stil-swijgende voor-by gaet: het zy Sicco de soon geweest zy van dese Diederick, ofte 't geen sommige vvillen van yemant laeten.

Pag. 22. **Maer dat was by raedt des Bisschops van Utrecht**] Van desen Bisschop swijgen de Jaer-Chronijcken van Egmondt, en voort alle Chronijcken: Beka gedenckt aen den slagh omtrent Winckel, maer meldt dit van den Bisschop niet, die toen Balduinus was de 17[de] Bisschop, die inde Groote Chronijck een Hollander ghenoemt wordt, 't welck indien waer is, is niet gelooffelijck dat hy teghen sijn eyghen Landts-luyden souw gheoorloght hebben: Onsen Autheur kan sich vergist hebben door de twist die tusschen Aernouts soon, Diederick, en Adelboldus gheweest is, als hier nae sal aenghemerckt worden.

Pag. 24. **In't jaer ons Heeren M. en xviij. soo rees die oude veet tusschen Grave Dirck van Hollandt / ende den Bisschop Adelboldus van Uptrecht**] Hier staet aen te mercken van welck een veet of vyandtschap hier gesproocken wordt, **Om dat die Bisschop den Vriesen te hulpe quam/doe Grave Aernout sijn Vader verslagen wort**/seyt onsen Schrijver verder, doch hoe dit wesen kan, laet ons sien, Adelboldus kan het immers niet gheweest hebben als Bisschop, want hy maer eerst Bisschop gheworden is in 't jaer 1008. dat sijn vijfthien jaeren nae den ghemelden strijdt; voor sijn Bisdom, is niet waerschijnelijck, en by geene Schrijvers daer van eenighe voedt-stappen te vinden. Oock niet van dese gantsche saeck eenich gewach by onse oudtste Chronijck-Schrijvers, de Jaer-boecken van Egmondt, en de Rijm-Chronijck. Of soude hier de oude veet ghenoemt worden, 't geene hy van sijn Voorsaeten Bisschoppen over-erfde? Dit moest geweest sijn van Balduinus, die ten tijde van dat Oorlogh leefde, hoe los dat dit gaet hebben vvy te vooren geseydt, en schoon-genomen het vvaer soo, vvaerom vvordt dan aen Bisschop Alfredus, die tusschen dese tvvee gevveest is, niet gedacht? of heeft dese stil gheseten? En brocht sijnen Naem AL VREEDE mee? Doch, laet ons sien of van dese veet geen geheel andere redenen, dan by onsen Schrijver, bekent zijn, uyt-ghevischt kunnen vvorden. Hier lieght het hem, om dan te komen tot de rechte oorsaeck, sulcks vvy meenen, dese geeft ons treffelijck voorvvaer Baldricus Bisschop van Nojon en Doornijck in sijn Chronijck van Kamerick en Atrecht, een Schrijver die in die tijdt geleeft heeft: dus luyden sijne Latijnsche vvoorden, aldus verduytst. *Daer was*

een seeckere plaets, door Bosschaedjen en Moerassen onbewoonlijck, die van de Inwoonders Merewada [dat is de Mervve] *ghenoemt wiert, daer naementlijck Maes en Wael (een Rivier die uyt den Rhijn loopt) in een-vloeyen, van niemandt bewoont als van Weyluyden en Visschers, en hoorde in eygendom de Bisschoppen van Trier.* [*Vtrecht* moet hier noodtsaeckelijck geleesen worden] *en Keulen en eenighe Abten, tot gebruyck van Iacht en Visschery: Alhier had sich Diederick, de soon van Arnulfus de Gentenaer, die een ghedeelte van de Heerschappye der Vriesen in-hadde (en die nu de Vriesen om de doodt van sijn Vader die sy verslaghen hadden, verdacht hielt) ter neer-gheslaghen, en hier eenighe sterckte op ghewworpen hebbende, bemachtiger van eens ander-mans goedt, nam voor sich dit Landt self in te houden, en de Handelaers, die aldaer door voeren, met een swaren tol te belasten: waer over de Keyser Henrick door klachten wacker ghemaeckt, en meest door aenhouden van Bisschop Albaldus* [anders *Adelboldus*] *die wel van het grootste deel van desen gemeynen in eygendom besat, aenghedreven, gheboodt den Hartogh Godefrid, als oock den Bisschoppen van Keulen, Trajectum,* [dat is hier *Maestricht*] *en Luyck, dat sy haeren Leeger by een voeghen souden: welcke, als sy, volghens 's Keysers besluyt, op wegh sloeghen met een ontallijcke menichte van volck, sijn Diederick met sijne weynighe Vriesen die hy met hem hadde, op ghekomen, sonder twijffel sich selven de overhandt toelegghende: want, wie souw twijffelen, dat niet een Heyr van sulcker krachte boven-slaen soude? voornaementlijck, dewijlse in Krijghs-ghebruyck, en oeffeningh gheleert waeren, en op den Keyser, door yver van sich wel te quijten, steunden? Als dan voor de handt de strijdt aenghegaen was, wierdt schielijck by yemandt, onseecker wie door Duyvelsche in-gheven ghedreven, tot twee-mael toe seer ijsselijck uyt geroepen,* **Vliet! Vliet!** *waer door de Lotheringers verschrickt, men weet niet door welck verborghen oordeel Godts, sich alle inde vlucht begheven hebben: van welcken, hoe-veel-der jammerlijck omghekomen sijn, komt hier niet te pas te verhaelen: en nochtans veele niet soo seer van't zwaerdt der vyanden, als van de vreese ghedreven, liepen groot ghevaer in't vluchten, tusschen de scheepen, &c.* Dus verre Baldricus. Siet hier een gheheel andere en waerschijnelijcker oorsaeck vande voorghemelde veete, en een gheheel ander ghetuyghenisse hoe het sich toeghedraghen heeft, met de saeck, by eene die in dese tijdt gheleeft heeft: onaenghesien watter Beka, die honderden jaeren daer nae ghekomen is, van seydt, die het dus vertelt: *Op het selve jaer* (1017) *isser*

isser een zwteren onrust tusschen den Bisschop van Vtrecht en den Graef van Hollandt te deser oorsaeck ontstaen; zeeckere Graef Theodoricus Bavo was van den Bisschop Adelboldus begifticht met eenighe Landeryen omtrent Bodegraven, dese liet niet af den Graef van Hollandt daeghelijckx met schermutsinghen te ontrusten: doch de Graef van Hollandt, een tal-rijck Heyr versaemelende, brackt overwinnender-handt den ghesеyden Bavo ter onder, en wierp hem ghewveldelijck uyt zijn eyghendommen: Doch Bisschop Adelbold dit qualijck neemende, een grooten hoop Krijghs-volck vergadert hebbende, besloot sijnen Leenman in sijn Recht te herstellen, &c. Het sy Beka hier misse, of dat dese Bavo eenich recht ghehadt heeft, op die plaets die Baldricus beschrijft. Doch op onsen Autheur is hier niet veel staet te maecken, om welcken verder te recht te brengen, laet ons sien hoe sich sijne beschrijvingh wyders toe-draeght.

Pag. 24. **Maer Grave Dirck die wan den strijdt**] Alhier wordt de ghelchiedenis in tween ghesneeden, die inder daedt een en de selve is, uyt-wysende de Schrijvers van dien tijdt; want het geene hy hier vervolgens aen-voeght, **In dat selve jaer binnen der Maent Augusto / soo quam die Bisschop met een nieuwen Heyre volckx buyten Bograven / etc.**] is een ghedeelte van't gheheel; maer hoe deerlijck is dit stuck verwart? **buyten Boograven** seydt hy, Ick denck om dat het op den wegh van Vtrecht leydt: maer, ghelooven wy Baldricus Bisschop van Nojon, gelijck wy doen, is het geschil om eenich Water-recht, en dat ter plaetse daer sich Graeve Dirck neer-geslagen hadde: een plaetse die de Bisschop de Merwe noemt; uytdruckelijck genoegh: alwaer oock den slagh gevallen is, en soo niet een Water-slagh, immers, ter plaetse daer te Water aengekomen, en daer men te Water ontvlucht is: Dus seydt Ditmarus, Bisschop van Merspurgh: *In seecker Eylandt was de by-een-komst van't versamelde Legher: 'tgheene hier ten strijde ghericktet, de Neederlaegh, die het den anderen dreyghde, self gheleden heeft: want hier van de Vriesen, die van alle kanten uyt hun laeghen sprongen, en de Lijf-wacht des Iongkelinghs, schielijck overvallen, quam door't zwaerdt en 't water te sneuvelen: de Bisschop te naeuwer-noodt het met een kleyn schuytje ontvluchtende, &c.* Een weynich daer nae, noemt Ditmarus oock de plaets, het Bosch Merweda: Op Water-ghelegentheydt schijnen oock te sien de woorden van Egidius van Luyck, Monnick in't Clooster Aurea Vallis genaemt, daer hy aldus seyt:

Op dese tijdt quelde Diederick, Graef van Vrieslandt, met Oorlogh en Oproer 't Rijck van Gallia, en versleurde de ghemeene rust, sich verlatende op de sterckte, en moeyelijcken toegangh van sijn plaets, &c. Staet te mercken, dat 't geene Zuydt-Hollant is, toen in't gemeen voor Vrieslant, en 't geene haest daer aen-paelt voor Gallia of Vranckrijck ghenomen wierdt: Hoedaenich een ghelegentheydt hier toe tot Bograven in den Rhijn is, kan elck dencken, dien 's Landts-ghelegentheydt bekent is: dat omtrent Dordrecht ('t geene misschien de sterckte souw kunnen sijn by den Graef opgeworpen, waer aen gedacht wordt) de plaets bekent is die heeden Blesſches-Graeve, en van oudts, Bodeles-Grave, genoemt wordt, is kennelijck; dit rijmt sich beter, dit past op Merw, op Water-strijdt, op Water-recht, en anders, van al 'twelck de oude en geloof-waerdige Schrijvers gewach maecken: en onse goede Oude Luyden hebben slecht en recht dit voor Bograeven genomen, sonder eens aen de Merwe te gedencken: andere Jongere, die vry wyser willen wesen, en vvel voelen dat dit haepert, seggen aldus: *De selve* [Godefridus Hartogh van Lotheringhen] *heeft oock Adelbold, diens macht nu ghebroocken, en zeenuw-loos was, daer toe ghebrackt, dat hy met Diederick vreede maeckte, en van alle reckt op de Hollanders en Vriesen afstandt deede: soo dat hy, al-hoe-wel ongaerne, ghenoodtsaeckt was de Merwe, Bograeven, en Swammerdam, de Hollanders over te laten, &c.* Braef! de Merw, Boograven, en Swammerdam in eenen aessem ghenoemt, als of het niet de pijne waert was, aen die Lap-Landts die tusschen de Merw, en Boograaven leydt, eens met een enckel woordt te ghedencken; en dan weer Boograven en Swammerdam beyde uyt te drucken! siet, dus los gaet men, als men de voorsichticheyt geen plaets genoegh gheeft: Swammerdam wort misschien geseyt, nae de voedt-stappen van eenige Oude Naem die in Dam eyndicht, en omtrent de Merwe en Dordrecht veel te vinden sijn, als daer zijn Alblasserdam, Dubbeldam, en diergelijcken: Doch gelooffelijcker is datter onse Chronijck-Schrijvers Swammerdam by gedaen hebben, om dat zy Bodegraven hadden: Wy stellen dan vast dat de plaets van den strijdt omtrent de Merw by Blesſches Grave ende omtrent Dordrecht geweest is.

Pag. 24. **Maer de Bisschop verloor noch den strijdt/ en word ghevan-**

ghevangen] Het verlies van den ſlach, hier vooren genoemt, en dit, houden wy voor een en 't ſelve, hier in eenparich met de Ouden dat het verlies den Biſſchop toe-geſchreven wort: doch van deſ-ſelfs gevanckenis weten ſy niet te ſpreecken: de meer-gemelde Biſſchop van Nojon Baldricus, verhaelt klagens-wijſe de ramp en ongeval zijne mede-Biſſchop overgekomen, maer van de gevanckenis niet een woordt: Ditmarus oock (Biſſchop van Merſpurgh) Schrijver van dien tijdt: beginnende, *Het eerſte Wee is uytgegaen, &c.* en doorgaens den onſpoet van dien Tocht beklaegende, ſeyt, Dat hy met een Schuytje ontvlucht, en weer tot den ſijnen ghekomen is: uyt het vervolgh oock van onſen Autheur ſal blijcken dat deſe gevanckenis met ſtrooje banden aen een ghebonden is.

Pag. 24. **Ende doe toogh Graef Dirck met den Biſſchop tot Hollant-waert**] Wat hoor ick? leyt dan Bograven niet in Hollandt?

Pag. 24. **Doe ſeyde Graef Dirck/ etc.**] Hier volght die ſchoone klucht, die door-ſpeckte t' ſamen-ſpraeck tuſſchen de Graef en den Biſſchop: verlooren papier, hier veel om te twiſten waer de Kolf nae de Bal, en dat ſchickt hem nu niet wel nu 't papier tegenwoordigh ſoo dier is: en dat en was het niet toen Ianus Douſa de Ionghe, daer noch ſijn tijdt op toe-gaf, en de ſelve in't Latijn bracht, doch hy heefter ſijn geleerde en wel-ſpreeckende ſtijl aen getoont.

Pag. 24. **Om dat Hollandt in voorleeden tijde gheſtaen heeft onder dat Biſdom**] Hier ſouw kunnen wat aen ſijn, want de begiftingen van Biſdommen, en dierghelijcke Geeſtelijcke goederen, hebben wel ſomtijts een ruymen voet ghenoomen, het zy tot de groote Zee toe, ofte tot bekende Revieren, 't geene hier geen plaets kan hebben, dewijl de Rhijn recht van Vtrecht neer-vloeyt, en geene Dwerſ-ſtroom en verſtreckt: ofte tot eene ſeer merckelijcke ſcheytdſ-pael, die'er in ouden tijden hier te Lande ſoo veel niet bekent waeren: Vtrecht oock, wort in eenige oude gedenckſchriften een ſtadt in Vrieſlandt ghenoemt, en dat Hollandt by ouds een gedeelte van Vrieſlandt geweeſt zy, is kennelijck: 't is oock de reeden die Arnoldus Buchelius aentreckt; dus ſeydt hy in ſijne aenteyckeningen op Beka: *Soo yemandt den eerſten oorſaeck van de onruſt en Oorlogh tuſſchen de Vtrechtſche en Hollanders nae-ſpeuren wilde, dien ſal*

klaer blijcken kunnen dat de Bisschoppen hier [in Hollandt] *langhe te voor het ghesagh in gehadt, en door giften der Vorsten een groot ghedeelte der Gebuur-Landen verkregken hebben: welcken sy door de macht der Keyseren beseeten hebben:* Dus verre Buchelius: Doch niet sonder reden houden wy ons aen 't geene uyt Baldricus bygebracht is.

Pag. 26. **Dat moet Godt ontfarmen / dat het soo verre met die Ecclesie ghekomen is / dat zy liever hebben willen dat hen niet toe en behoort/**] Een aenmerckelijcke reeden tegen de gierigheyt en heersch-sucht der Geestelijcken, en wonder datse uyt een Paepsche pen gevallen is: deselve oock die Keyser Frederijck de Tweede, ter antwoordt [*Mister iniquit*] gaf aen Paus Gregorius de Negende, toen deselve hem aenperste om 't Heylighe Landt te gaen winnen.

Pag. 26. **Dry jaer langh.**] Een ghevanckenis daer de tijdt-genooten, nochte de Jaer-boecken van Egmondt, noch Rhijm-Chronijck niet van weten te spreecken, veel min datse dry jaeren soude gheduert hebben: 't is wonder waer 't onse Man van daen heeft, dewijl 't wonder sijn souw dat het Beka, nochte Heda, soo naerstighe Op-soeckers der Gheschiedenissen onder de Bisschoppen, niet hebben en souden: dat onderwijle de Graef nae Ierusalem soude ghetogen sijn, waer onbetaemelijck, en soude teghen den Graef, by Geestelijckheydt, Paus, en Keyser veel klachten verweckt hebben: dat oock de Bisschop teghen de Vriesen te Velde ghevoert souw sijn, in teghenwoordigheydt des Keysers Henrijckx, is seer verwert, en oock onwaerachtich: want de slagh tusschen den Bisschop en de Graef ghestelt sijnde op het jaer 1017. en daer op de dry-jaerighe ghevanckenisse soude komen tot het jaer tvvintich, in 't welck hy tot de Vriesen overvluchtende en noch met de Keyser in vyandtschap staende, kan niet wel volghen dat de Bisschop, op het jaer dry-en-twintich, een Kerck tot Vtrecht met de bouwingh ten eynde bracht, sulckx Beka getuyght, om welck te Wijen, de Keyser met twaelf Bisschoppen tot Vtrecht quam: doch dat het sich geheel anders toe-gedragen heeft, sal uyt het vervolgh blijcken.

Pag. 26. **Daer nae toogh dese Graef Dirck met veel grooter Heeren te Jerusalem/**] De naem *Hierosolimita*, of *Ierusalemmer*, vvort

wordt dese Graef by veelen toeghevoeght, maer veele voet-stappen van dese Ierusalemsche reys en vinden wy niet.

Pag. 26. **Ende doe hy weder quam/soo klaeghde hy den Keyser Henrijck/**] Recht anders: want soo Baldricus en Ditmarus ghetuygen, klaeghde de Bisschop aen den Keyser die tot Nimwegen was, 'tonrecht dat volghens sijn voor-gheven hem de Graef aen-deede: en is dit gelooffelijck, dewijle Adelboldus aen 's Keysers Hof op-gevoedt, en dessels Raedt geweest is, hebbende oock desselven Keysers Leven beschreven.

Pag. 26. **Daer quam de Keyser neder/**] Tot Nimwegen, vintment by Baldricus.

En brochte met hem den Hartoge Godevaert van Ardenne/etc.] 't Geene hier, en in de volgende beuselingen geseydt wort, wel aen den Toets-steen gevreeven sijnde, wort by my gevonden van geen soo goeden alloy te wesen, en oversulckx voor Biljoen verklaert: want uyt alle Schrijvers van dien tijdt wordt bewesen, dat den Hartogh, niet den Grave, maer den Bisschop, te hulpe gesonden is, self de Jaer-boecken van Egmondt, hier Sigebert van Gembloers van vvoordt te vvoort in-volgende, seggen; Dat den Hartogh van den Keyser gesonden vvas om Diederick te be-Oorloogen. Men siet oock dat onse Schrijvers al-hier op geen vasten voet en staen, want nu doen sy het den Graeve vvinnen, en dan verliesen, daer het inder daedt maer eene slach gevveest is, (vvaer van vvy te vooren in't breede gehandelt hebben) die met gevanckenisse van Hartogh Govaert, met vvelckx los-latingh Graef Dirck sijn soen gekoft heeft, ge-eyndicht is: En is dit Oorlogh mogelijck vvel de vvortel gevveest van de on-min die Govert met de Bult naederhant op Hollant socht, en het recht dat hy-'er vermeynde op te hebben, als hier nae aengemerckt sal vvorden.

Pag. 26. VLIET HEEREN, VLIET.] Hier, en by meer van onse Chronijck-schrijvers, vvort dit genomen als of het een stemme uyt de lucht vvas; daer het inder daedt een Krijghs-list gevveest is van de Vriesen, dat sijn de Hollanders; die op 'sGraven zijde sijnde, en in hinderlaegen geleyt vvaren, vvelcke uyt haer laegen voor den dagh berstende door dit geroep, haere hoopen te grooter en verschrickelijcker hebben doen schijnen: Baldricus seyt

oock, Dat het een mensch vvas, maer men vveet niet, seyt hy, door vvelcke Duyvelsch in-geven opgemaeckt: een Krijghs-list,, misschien van Graeve Dirck toegestelt, tegen de Françoisen en Lotheringers, vvelcke een Fransch vvoordt, nae geen Fransche uytspraeck, maer met een groover stem hoorende, dit voor te schrickelijcker geluydt genomen hebben.

Pag. 26. **Doe toogh die Bisschop over in dat Vriessche Heyr.**] Dat is gheseydt, tast mijn Gesalfden niet aen: en, een streeck van de Klooster-Luyden.

Pag. 26. **Ende Hartogh Godevaert wiert ghevanghen/**] Te vveten van Graeve Dirck, en niet van de Vriesen; ofte immers van de Vriesen, indien men onder de Vriesen (sulckx jae) de Hollanders verstaet.

Pag. 26. **Ende die Keyser ende Graef Dirck van Hollandt togen after-waert tot Haerlem/**] Losse dingen! Want de Keyser, volgens getuygenisse van dien tijdt, is noyt verder als tot Nimvvegen gevveest, daer hy de klachte van Bisschop Adelbold ontfingh, veel min dan dat hy met Grave Dirck tot Haerlem te rugh toogh.

Pag. 26. **Ende ontboden weder een nieuwen Heyr van Hollandts volck/ en versaemden weder een alten-machtighen Heyr van volck/**] Van een lucht met het voorgaende. Hollandt vvas soo Volck-rijck nieuvvers nae.

Pag. 26. **In't leste soo verlooren't de Vriesen.**] Hy verstaet de Bisschopsche: *Tandem finis coronat opus*, 't eynde goedt, al goedt: dit is 't eynde van 't eenige gevecht; dat men 't de Bisschop onderwijl eens doet winnen, is geseyt by de Geestelijckheyt, (gelijck wy boven geseydt hebben) en raeckt mijne Gesalfden niet aen.

Pag. 27. **Ende die Bisschop wort daer seer gewont/ daer hy korts nae starf/**] Een vvonde sonder lit-teecken; en daer Baldricus, noch Beka geen doecken om-gevvonden souden hebben.

Pag. 27. **Ende aldus soo leet dese Graef al sijn tijdt met grooter Oorlogen omtrent drie-en-dertich jaer.**] Vier-en-dertich stelt Beka. En vvort dan noodtsaeckelijck uyt-ghesllooten de tijdt dat Grave Diederijck onder Momboirschap gestaen heeft: anders sesen-veertich, volgens d'algemeyne Schrijvers; oock nae reeckeningh van onsen Autheur, vvant Graeve Aernout verslagen sijnde op 'tjaer

negen hondert dry-en 'tnegentich, en Graeve Dierick ghestorven op 't jaer duysent negen-en-dertich (sulckx by meest allen gestelt vvort) maeckt het getal van ses-en-veertich.

Pag. 29. DIEDERICK DIE VIERDE, wort Graeve van Hollandt] Hier schijnt het sich wat beter te schicken met onsen Autheur in vergelijckingh van andere Schrijvers: doch indien wel ingesien, daer noch al eenigh mengel-moes onderschuylt. Dese Graef Dirck die was eens te Luydick in een Tournoy/] Dus begint hy, en stelt 't geener volght, tot oorsaeck van 't Oorlogh tusschen de Graef en de Bisschoppen: Hier kan aen sijn, dewijl dese vertellinghen gelijck luydende sijn met het *Florarium Temporum*, en andere Schrijvers, doch die vry jonger sijn: maer om rondt te gaen, ick duchte dat dit Tournoy-spel, en de doodt van der Bisschoppen van Luyck en Keulens Broeder, altemael een versiersel sal sijn: want Anselmus, Kanonnijck tot Luyck, onwraeckbaer getuyge van de selve plaets en tijdt, die al voor ses hondert jaeren gheleeft heeft, schrijft in 't Latijn aldus, van den Oorlogh tusschen de Bisschoppen en den Graef: *Alsser een ghebodt uytghegaen was, dat het volck der Vriesen, 't gheene onder sijnen Overste Diederick teghen den Keyser stondt, van alle kanten met een Scheeps-toerustingh souw be-Oorloght worden: De Bisschop Wazo* [die deselve is diens Broeder gedoodt souw sijn] *uyt Vaderlijcke toeghenegentheydt besorght sijnde voor sijn Krijghs-volck, dat op dusdanighe schermutsingen niet gewent was, op dat het door 's vyandts listen niet verschalckt worde, en hy sich selfs en de sijnen aen sulck een ghevaer niet bloot souw gheven, besloot stil te sitten: &c. Men treckt dan in Vrieslandt, en komt weder met een Heyr ter Scheeps-strijdt uytgerust: als niet lange daer naer de Bisschop ter verantwoordingh ghedaeght en van overtreedingh van 's Keysers ghebodt aenghetijght wordt: maer als hy ghereedt was sich te verontschuldighen, dat hy niet door verachtingh, of uyt op-gesetter hardtneckicheyt, misdaen hadde, en hem 't gehoor om sich te verschoonen, gheweygert wordende, van d' een kant door 't gedruys der vleyers van Keysers zijde, van d' ander, door d' eenparige vergaderingh der Bisschoppen, roepende dat hy alleen hier in naelatigh gheweest was, heeft het niet langher in sijn macht gheweest der Keyserlijcker mogentheydt te wederstaen; en eyndelijck, om dat het scheen dat des Moghenden Heers gramschap niet anders kost versacht worden, heeft sich voor sijne voeten nederghebogen:*

booghen : en is met een boete van dry-hondert ponden silvers ghestraft. Dus verre Anselmus. Wie tast hier niet als met de handt, hoe verkleumt dese Manslaght by onsen Graef aen 's Bisschops Broeder begaen, by-komt? want, waer het soo geweest, de Bisschop selve souw een van de meeste aen-drijvers tot dit Oorlogh geweest zijn; veel min dat hy stil geseten, en daer over sulck een straffe souw geleden hebben. Buchelius in sijne Aenteeckeningen op Beka, bewijst oock de onwaerschijnelijckheydt dat op die tijdt de Bisschoppen van Luyck en Keulen souden Broeders geweest sijn: Dit dan overgheslaghen; of niet de eyghen oorsaeck, als van Adelboldus, naementlijck, om de Vissery en Jacht, hier onder gespeelt heeft, is bedenckelijck, dewijl weder de Bisschoppen, en nae Hermannus Contractus, seer na-by getuyge van dien tijdt, getuyght, de Keyser in't spel gebracht worden: 't geener deselve Contractus van verhaelt, uyt het Latijn gebracht, luydt aldus: *Keyser Henric de Derde, hiel het Feest van Pascha tot Vtrecht, Stadt van Vrieslandt: de volgende dagen te Scheep neder-treckende nae Fladirtinghen, en 't water over-gheset sijnde, nam weder van hem, seecker Dorp dat de Marck-Graef Diederick voor sich selven bemachticht hadde, &c.* Treffelijck voorwaer, en schaekelt sich dese vertellingh geheel aen een, met het geene wy te vooren uyt Baldricus aenghetoogen hebben; en wort hier uyt goedt licht geschept, dat dusdaenich is: De Keyser tot Vtrecht sijnde, heeft het Oor-loopen ende Aenklacht van den Bisschop gehadt, en daer op dese Tocht aengevangen, om die plaets van de Vissery, daer (als Baldricus seyt) deses Graefs Vader een Sterckte op-geworpen hadde, den Graeve weeder t'ontweldighen. Contractus noemt dese plaets *een Dorp, of Vleck*, en onsen Autheur noemtse Dordrecht: deselve Sterckte by Grave Dirck de Derde op-geworpen, en toen tot een Dorp aengegroeyt, dat nu Dordrecht wesen kan: *Vtrecht*, noemt Contractus, *een Stadt van Vrieslandt*, al tot bevestigingh van onse meyningh: *Nae Fladirtingen* (seydt hy) dat is Vlaerdingen, van wegen sijne oudtheydt bekent: Deselve Contractus noemt oock onsen Graef *een Marck-Graef van Vlaerdinghen*, tot bevvijs dat sich hier de Graef best op de Waterachticheydt der plaetsen verlaeten heeft. Van de aenkomst des Keysers spreeckende, seydt Lambertus Schafnaburgensis, Dat hy tvvee seer stercke Steden van Graef Dirck in-nam, en noemtse

Flardingha

Flardingha en *Renoburgum*; in't ghemeen voor Rijnsburgh genomen: beter souw hier gheleesen worden *Kenoburgum*, *Keenenburgh*, alsoo dit omtrent deselve streeck leydt, en Rijnsburgh hier niet te pas kan koomen: 't in-neemen deser plaetsen is gheschiedt op de schielijcke aen-komst van 's Keysers Heyr, vervoeght met de macht der Bisschoppen die boven genoemt sijn. Voort seyt Contractus: *De Keyser heeft weynich sijn Tocht kunnen vorderen, de Waterachtige plaetsen de Over-tocht verbiedende; en wederkeerende, leed gheen kleyne Neerlaegh in sijn Heyr, dewijl de Vyanden* [dat waeren de Hollanders] *met lichte Bootjes, nae de manier der Zee-roovers, achter aen volghende, telckens in den staert sloeghen*: Een Beschrijvingh, indien-mense recht insiet, die best op tijdts ende plaets gelegentheydt past.

Pag. 29. **Marck-Grave van Brandenburgh/**] Misschien Brabandt, want Brandenburgh op die tijdt naeuwelijckx voor een Marck-Graefschap bekent is: En de Heerlijckheyt van Brabandt bestont toen in eenige voornaeme Leeden, namentlijck, de Graefschappen van Loven en Brussel, 't Marck-Graefschap van Antvverpen, de Heerlijckheden van den Bosch en Mechelen, &c. De naem van Marck-Graef kan dan passen op't Marck-Graefschap van Antwerpen in Brabandt; ofte andere brengen hier eenen Lambert, Grave van Loven in 't spel: Is oock bedenckelijck of dese naem niet op Flanderbergh, eenighe plaets in Vlaenderen en passe, want Meyerus gedenckt dat Balduinus Pius, op't jaer duysent vijf-en-veertich (dat even op dese tijdt is) een Tocht in Vrieslant (dat is Hollandt) gedaen, en sijn Leeger vervvinnende, weder gebracht heeft, &c. Verwinnende kan het Leeger genoemt worden, hoewel sy de Neerlaegh gehadt hebben, om dat'ter de Graef van Hollandt gesneuvelt is: en dat doen ter tijdt de Graven van Vlaenderen ter gedienstichteydt van den Keyser stonden, is uyt veel blijck-baerheden kennelijck: Oock is om dese tijdt de Graef van Vlaenderen van den Keyser, met den eygendom van Walcheren begiftioht (daer naederhandt tusschen deselve Graef, en den Graef van Hollandt swaere Oorlogen om geresen sijn) als hier naer aengemerckt sal worden.

Pag. 29. **By verraedt des Heeren van binnen/**] 't Kan sijn dat hier binnen veele mis-noegende geweest sijn, alsoo de Vader de plaets tegen wil van de Eygenaers en Inwoonders inghenomen hadd'.

Pag. 29. **Ende des daeghs soude hem Graef Dirck gaen verluchten op die Stadts-Boom/**] 't En sy de Stadts-Boom een plaets sy, bysonderlijck alsoo genoemt, kan door de Stadts-Boom, des plaets uytterste Palen of Vesten verstaen worden, welcke naderhant in de Stadt getrocken, uyt 'sGraven doodt, de naem van **s'Graven-Straetje** kan ontleent hebben: want al een Straetje sijnde, soude te vooren sijnen naem gehadt hebben.

Pag. 29. **Met een fenijnde strael in sijn lijf/**] Met een vergiftighde pijl in sijn Dye seggen anderen. **Ende hy regierden negen jaer/**] Is dan om-gekomen in't jaer duysent negen-en-dertich.

Pag. 31. **Die was eerst Graeve van Oost-Vrieslandt/**] Veel waerschijnelijcker Stadt-houder van Kenemerlandt, gelijck als ick op dese Graef in *Oudt Batavia* aengeteyckent heb. Kenemerlandt, of Kermerlandt kan toen ter tijdt oock voor Oost-Vrieslandt bekent geweest sijn, dewijl in't gemeen 't geene nu Zuydt-Hollandt is, toen voor Vrieslandt genomen wierdt.

Pag. 31. **Geertrupt des Hartogen Dochter van Sassen**] Het zy dese Hartogh Harman ofte Barnard geweest zy, waer van breeder in mijne Aenteyckeningen op *Oudt Batavia.*

Pag. 31 **Dirck/ Floris/ en Machtelt/**] Andere seggen van noch twee Soonen, die zy nevens Floris, Kanonniken tot Luyck maecken; wat hier aen zy, laeten vvy voor 't geene het doen mach: de Jaer-boecken van Egmont segghen, dat Floris jongh gestorven is: Machtelt wordt by de Fransche Chronijck-Schrijvers, Berta ghenoemt.

Pag. 31. **In't jaer 1056. soo staecken hen te saemen die Bisschop van Keulen/ die Bisschop van Ludick/**] Al weder 't oude verschil om de Visschery en Jacht, en den eygendom van de grondt, ofte d'eene Oorlogh uyt d'ander: dat hier de Bisschoppen van Kolen en Ludick ghedacht worden, en niet de Bisschop van Vtrecht, die wel den meesten aendryver van dit Oorlogh geweest is, kan sijn dat die van Vtrecht sich op sijn eygen tegen-weer te swack en te naebuur bevindende, stil geseten heeft, om dat hy den daghelijckschen aenloop vreesde: oock getuyght Beka, dat Bisschop Bernulfus met de Hollanders te vooren Vreede gemaeckt hadde; de

andere

andere Hartogen en Graven, vvaer van vermeldt vvort, sijn Leenmannen van den Keyser gevveest, en hebben uyt 's Keysers naem dit Oorlogh gevoert: Sigebertus van Gembloers getuyght oock uytdruckelijck, Dat de Keyser om dit gety, eenige Sterckten van de Vriesen [dat sijn de Hollanders] ingenoomen heeft.

Pag. 31. **Die Hartoghe van Gelre/**] Een merckelijcke misslagh, want op die tijdt geen Graeven, veel min Hartogen van Gelderlandt bekent vvaren: maer Vooghden van Gelderlandt, gelijck dese selve by anderen genoemt vvort: Onsen Autheur noemt misschien den Hartogh, als geschreven hebbende onder de Hartogen, en derhalven dien naem alles toegepast, wat van Geldersche Heeren gevonden vvort.

Pag. 31. **Al dat Landt op-delven/ etc.**] Belachelijck! want, vvaer soude in soo korten tijdt al die aerde vervaren sijn, uyt soo veel putten daerder 26 duysent in versmoorden, sonder dat het de vyandt mercken soude, datter eenigen toelegh op hem vvas, ofte dat hy het gerucht daer van niet souvv vernomen hebben? kan yevvers een vvech op-gedolven ghevveest sijn om den gereedtsten aenvangh te stutten: Regino, Abt van Prumen, die geleeft en geschreven heeft onder Keyser Arnulfus, op het jaer 910. beschrijft een diergelijcke Krijghs-list, maer met veel meer bescheydts; dus luyden sijne vertaelde woorden: *De Normannen verstaende dat het Legher naerderde, hadden kuylen ghegraven ter breedte van eene, en ter diepte van drye voeten, rond-om haer Leger, en de selven hadden sy met spaenderen en ruyghte ghedeckt, alleenelijck eenighe voet-paden, noodich om uyt en in te loopen, ongheraeckt laetende, eenighe soldaten dan, die sich versteecken hadden in de heuvelachtighe toegangh van den Wech, siende dat Hartogh Henrick naerderde, springen vaerdich voor den dagh, en tockelen hem met Pijlen en Werp-gheweer, en terghen hem met haere Woorden: Hy, door sijn groots ghemoedt, die veronWaerdigingh niet lijdende, is op haer in-ghedronghen, en terstondt struyckelde sijn Paert in die onbekende putten, en hy self ter aerde vallende, quamen de Vyanden in aller ijl toe-vlieghen, en, eer hy van de aerde kost op-ghegheven Worden, helpen sy hem met verscheyde Wonden om 't leven:* Dus verre Regino: Op vvelcke beschrijvingh onse Meester-Schaffers kunnen het oogh gehadt hebben, nae haer gevvoonte, alles door de vergroot-Bril aensiende, soo veel duysen-

den ſeggende, daer naeuvvelijckx te ghelooven is datter ſoo veel honderden gebleven ſijn: de oude Egmondtſche, nochte de Rijm-Chronijck weten van deſen grooten ſlagh niet te ſpreecken, ja en noemen niet eens wie de vyanden gheweeſt ſijn: gelijck oock niet en doet Beka.

Pag. 31. **Daer bleeben die Biſſchop van Ludick**/] De Jaerboecken van Luyck, nochte de Schrijvers van dien tijdt, en weten hier niet van.

Pag. 31. **Daer wordt ghevangen die Hartogh van Brabant**/] De naem van Hartogh vvort hier mede al miſbruyckt: en is by ſommighe Schrijvers alhier bekent, uyt Brabant, eene Graef Lambrecht van Loven.

Pag. 31. **Daer nae ſoo wordt deſe Graef Floris weder ontſeydt vanden Biſſchop van Keulen**/] Deſe Tochten ſijn lichtelijck toegeſtelt, alſoo zy ſomtijdts op 't onverſienſte den Rhijn nederwaert afghedreven ſijn.

Pag. 33. Onder de Beeldenis van Vrouw Geertruyd, ſtaen deſe woorden, *Erat hæc Domina Gertrudis Lotharii Imperatoris ſoror:* Deſe woorden ſijn hier verdwaelt van haer rechte plaets, en (ick beſtraf mijn ſelven) paſſen op Petronella, oock een's Hartoghen Dochter van Saſſen, Huyſ-vrouw van Floris de Tweede.

Pag. 34. **Graebe Boudewijns Zoon**/] Hier heeft gheſtaen Lodewijckx Zoon, doch is verandert om dat kennelijck is dat het een ingheſloopen fout is; de redenen ſijn, dat toen ter tijdt geene Lodevvijck onder de Vlaemſche Graeven, uytwyſende alle Schrijvers van dien tijdt, geweeſt is, jae niet voor 't jaer 1322. maer Robert is geweeſt de Soon van Balduwinus Inſulanus, of de Rijſſelaer.

Pag. 34. **Thien jaer langh met grooten Vreede**/] In teghendeel, met grooter Oorlogen: wel wordt geſeydt dat Vrouwe Geertruydt twee jaeren Hollandt in Vreede als Vooghdeſſe gheregeert heeft; en is dit waer: maer op het jaer 1064 begon het oude geſchil van den Biſſchop van Vtrecht te wippel-ſtaerten, dus ſpreeckter Beka van: *Biſſchop Willem van Vtrecht, lettende dat Hollandt ſonder Beſcherm-Heer in verleeghen ſtandt was, en dat deſelve Heerſchappye in handen van een kindt, ofte een Vytheemſchen Prins vervallen was, verkreegh van Keyſer Henrijck het Graeffſchap van Hollandt, en de Abdye van Egmond,*

voor-

voornemende door hulpe van Hartogh Govert met den Bult, het Wees-kindt met ghewelldiger-handt uyt Hollandt te verdryven, en voor de voorgaende twee-voudighe Neer-lagh de gherecktighe wraeck te verkryghen. Dus verre Beka: De woorden in de Gift-brief hier van, sijn aenmerckens waerdigh, waer uyt dit ghemelde verschil, oock de plaetse waer, klaerlijck aengewesen wort: zy luyden aldus; **Wy Henrijck/ etc. Keyser/ etc. Om de getrouwe dienst van Willem/ Bisschop van Utrecht/ hebben de Kercke van Utrecht in vollen eygendom ghegheven/ het gantsche Graefschap in** Westerlinghe, **en omtrent de mondt van den Rhijn/ 't geene Graef Diederick inghehadt heeft/ met alles 't gheen totten Keyserlijcken Banne behoort/ en wat aen het selve Graefschap vast is/ dat is de** Abdye van Egmond, &c.

En in een anderen Brief aldus:

Inde naem der Heyligher en onverdeylder drywoudigheydt:

HENRIICK, **by Godts Genade Koningh: Wy willen dat bekent zy allen Christ-Geloovigen/ soo wel den toekomenden als den tegenwoordigen/ hoe dat wy die goeden/ die onrechtvaerdighlijck de Heylighe Kercke Godts tot Utrecht af-handigh gemaeckt geweest zijn van Graef Dieder ijck en sijn Zoonen/ van de tijdt af van Henrijck de Tweede; en Adelboldus/ Bisschop van denselven stoel; waer over deselve Keyser Henrijck/ en Koenraed/ onsen Groot-vader/ en Henrijck/ wylen onsen Vader van Godtvruchtigher ghedachtenisse/ veele ghearbeydt/ en veele Oorlogen ghehadt/ en oock wy/ en onse getrouwen/ veele vlijdts te koste geleydt hebben: Wy willen (segghen wy) dat bekent zy/ hoe dat wy deselve goeden/ tot lichtenisse onser zielen/ en wijlen onsen Godtvruchtigen Vaders Henrijckx/ en andere onser Voorgangeren/ door tusschen-spreecken/ en by raede onser Vorsten/ Anno van Kolen/ Sigifridus van Ments/ Adalbert van Bremen/ Everhard van Trier/ Aerdts-Bisschoppen; Burchard Bisschop van Halverstad; Frederijck/ Godefrid/ Gerard/ Hartoghen/ en andere onsen ghetrouwen; als mede om de ghetrouwe dienst van Willem/ desselven stoels Bisschop/ weder-geven en herstellen/ en door Koninckltjcker macht aen deselve Heylige Kerck bevestigen: het zijn dan dese: in een plaets die men** Crempena **heet** 4. **Mansen/ van't eynde des Riviers** Alblas **tot in** Merwede, **van daer tot in** Menkenesdrecht **de helft van 't gheheele Landt/ met alles dat daer aen-paelt: oock van** Rijede **nevens** Merwede **in** Thuredrecht **van daer in** Duble, **van daer in** Duvelhara, **van daer in de** Wael, **van daer wederom in** Merwede **tot in** Thuredrecht **met de Kappel nieuwelijckx ghebouwt: van** Thuredrecht **Oost-waerts aen tot**

tot aen Godekins Hof-stadt, welcke is nevens Werckenemunde; in Holtreka 7 Mansen / in Valckenburgh 16 kleyne Wooninghen met het Landt daer aen behoorende / en aldaer 3 Mansen / oock seecker eyghen Bosch tusschen Valckenburgh en Groterheneke-stegren tot Lisse, om hout te hacken / tot Jacht-ghebruyck / en Weydingh / en allen ghedienstichheydt: In Heemstede een Manse: De Kerck tot Flardinghe, met de Kappellen / Kirckwerva met de Kappellen / Voreholt, en Northgo met de Kappellen / Pethem, Aldathorpe met de Kappellen: Daer toe alle dat Graeffschap in Hollandt, met alles 't gheen tot den Koninckliijcken Banne behoort / etc. De plaetsen dan, gelijck wy geseydt hebben, daer het geschil om ontstaen is, sijn hier genoegh uytgedruckt, naementlijck, meest omtrent de Merwe en Dordrecht: Dies Bisschop Willem om die weder te bemachtigen van Keyser Henrijck vollen toestandt ghekreegen hebbende, sich vervoeght heeft met Govaert den Bult-rugge om te saemen Robert de Vriese, Vooght der Wees-kinderen te verdrijven; die hierom geen Vreede, maer wel deghelijck swaere Oorlogen uyt-gestaen heeft, en het Landt heeft moeten ruymen: 't welck, wie naerder en klaerder begheert te weten, vervoege sich tot het Groote Boeck van de Graeven, by My uyt-gegheven, en by Pieter Soutman gedruckt.

Pag. 43. Thien jaeren /] Van Robert is 't maer acht jaer, maer de twee jaeren van Vrouw Geertruydt van te vooren, maecken de thien jaeren.

Pag. 34. Daer nae begon die oude veet weder op te rijsen /] Dit is niet daer nae (te weten, nae die thien jaeren) maer al met den eersten geschiedt; gelijck wy nu al aengewesen hebben: soo dat het schijnt Vrouw Geertruydt het huywelijck met Robert de Vriese, by raede en goedt-vinden der Staten 's Landts, aengegaen heeft om eene Rugge-steun te hebben. Uyt sommighe oude overblijfselen souw schijnen afgenoomen te kunnen worden, dat Robrecht met de Hollanders voor 't aengaen van het Huywelijck, al eenighe onrust gehadt hadde aengaende de Zeeusche Eylanden: welcker eyghendom, by de vereenigingh door 't Huywelijck, desen Heer door sijn Vader de Graef van Vlaenderen over-ghelaten is.

Pag. 36. Dese Buyl-rughde Govaert van Lothrijck die stichte die Stede van Delf /] Dit wort by veelen voor ontwijffelijck ghehouden, maer de Jaer-boecken van Egmondt, en de Rhijm-Chronijck

Chronijck ghedencken hier niet aen, De eerste is't *Florarium Temporum*, ziet hier op breeder mijne Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 36. **Die al meest daer nae worden onthooft/**] Aen dese onthoofdingh en kan den Scherp-Richter niet veel verdient hebben, dewijl self het Belegh niet bekent is, noch by den Egmonder, noch by de Rijm-Chronijck; nochte dat meer is, by Beka, noch Heda, die dit hadden behooren te weten, dewijl'er de Bisschop van Vtrecht soo seer in 't spel ghebracht wordt: 't Getal oock van acht duysent die'er verslaghen wierden, maeckt de saeck ten hooghsten verdacht.

Pag. 36. **Ende streeden al te grooten strijdt opten Water met Schepen voor de Leck/**] Al mee een strijdt daer niet aen is, en die sich selven doodt loopt: want, **daer dreef Joncker Dirck den Bisschop van Vtrecht/ en die Buyl-rughde Govaert/ dat zy weecken op dat Kasteel tot Iselmonde**; seydt onsen Antheur: en is tastelijck een mis-slagh: *Diederick niet kunnende langher verdraghen, uyt sijn Vaders Erf ghestooten te sijn* (seggen de Jaer-boecken van Egmondt) *versaemelde een Heyr, oock by hulp van sijn Stief-Vader, en quam te Iselmonde, daer hy wist dat Bisschop Koenraedt was, dat hy In-nam, en tot de grondt toe verbernde*: Sulckx ghetuygen oock andere; soo dat dit Inneemen van Iselmonde, geweest is, nae 't dooden van Bisschop Willem, by tijde van Koenraedt desselfs aenvolger: Als dan voorts, onsen Autheur seydt, **dat daer Hartogh Godevaert soo seer ghewondt wierdt/ dat hy korts daer nae sterf/** is het slordighste van allen; want hoe kan hy ghewondt worden, die te voor al doodt was: tot Antwerpen, als Schafnaburgensis, en meest alle andere ghetuygen, op een Heymelijckheyt van onderen in sijn lichaem gesteecken, daer het ijser in bleef, waer aen hy ten derden daghe sterf, nae dat hy sich tot Vtrecht, of soo andere willen, tot Maestricht hadd' doen voeren. Dat Bisschop Willem, 't gheene sommighe seggen, soude in 't gebiedt gevolght sijn, kan mede niet waer, ofte immers niet langh sijn; dewijle Godevaerts Sterf-dagh in Maert, en Bisschop Willems in Mey daer aen volgende, ghestelt wordt: maer dit kan verstaen worden van Bisschop Koenraed, want Beka seydt, *Deselve Bisschop Koenraed vol-bouwde het Kasteel van Iselmonde*,

monde, teghen Ioncker Dirck van Hollandt, met zware Bolwercken, en gaf het te bewaren aen een besettingh die hem ghetrouw was: In't jaer ons Heeren 1076 besloot Ioncker Dirck, die in den Bloey van sijn Ieught was, by hulpe van sijn Stief-Vader Robert, den Bisschop Koenraet in het gheseyde Kasteel te besetten, en sijn eerste Erffenisse met mogkender-handt te herkryghen: Dus verre Beka, en komt over een met het geene wy boven ghesèyt hebben: Soo dat dese strijdt op de Leck, met lecke-schepen toe-gaet.

Pag. 38. Desen Diederick souwmen kunnen stil-swygende voorby gaen, als sijnde 't geener op té segghen valt, wijdt-luftich ghenoegh geseydt in mijne Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*, tot wien wy den Leeser wijsen; doch 't is oock niet noodich, want desen strijdt op 't ijs, tegen de Vriesen, blijckt uyt sich self op sulck een Bom-ijs gheweest te sijn, dat het een kint met eene voet aen stucken stooten soude: **Daer worden verslagen** 40. **duysent man**(seyt hy) en daer naer 61. **duysent** / en dat op eenen Winterschen dagh, op't ijs; Wat! is 't mogelijck! de twee Legers moeten elck op een lange reeck gestaen hebben teghen malkanderen over, en dat elck man een gedoodt heeft, anders waer de dagh veel te kort geweest, om door den drom heen te komen, om de menschen, schoon'se soo stil stonden als lammeren, te dooden, ick laete staen dat het Leegher eerst in Slagh-orde ghestelt, en andermael her-samelt souw gheweest sijn: dit ijs oock, dat sulck een swaerte gedragen heeft, moet tot de grondt toe door gevroosen ghevveest zijn: maer vvat raedt om sulck een grooten ijs-veldt, daer soo veel volckx souw kunnen staen, of is het de Zuyer-zee, of eenich Meer gevveest? maer dese vriest noyt toe, of daer rijsen eenighe scheuren en klooven in, al weder onghemack: en immers moeten zy een versch veldt gekoosen hebben, anders souvv hen het bloedt van den eersten slagh te hinderlijck gevveest zijn: maer ghenoegh hier van, vvy beuselen met den beuselaers al veel te langh. Het uyt-roeyen dan van gansch Vrieslandt, en 't Onthoofden van soo meenich mensch, komende uyt dien selven Born op-borrelen, vvort onsen Graeve, als eenen anderen Nero, van dese beuselaers, al te vvreedt-aerdighlijck en onrechtvaerdigh aengesmeeten: Doch vvaer van, gelijck van al die Vrieschen Oorlog, de besaedighder Schrijvers, als die

van

van Egmondt, en de Rijm-Chronijck, en meer andere, van d'Ouden niet vveten te spreecken, maer in 't tegendeel segghen: Dat Graef Dirck buyten Vooghdye, sijne vijfthien jaeren in Vreede over-bracht.

Pag. 40. 't Geene op Graef Floris aen te mercken zy, is wijdtluftich genoegh verhandelt in mijne Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*, die daer Toets-steens genoegh verstrecken: **Ende als dese Floris Hollandt ende Zeelandt langhe beseten hadde met Vreede/]** Van dese vvoorden, tot omtrent het eynde aen de vvoorden, **Starf hy/** heb ick in het exemplaer dat ick daegelijckx gebruycke, een dvvarsche streep door gehaelt, tot bevvijs, gelijck ick hier op de kant geseydt hebbe, dat dese dingen niet tot desen Floris, maer tot Floris de Derde behooren; uytvvijsende verscheyden blijckelijckheden, onder anderen de Rijm-Chronijck, die aldaer dese verslagene meest met naem en toe-naem noemt: Dat even-vvel om dit gety niet eenige onrust, het zy dan met de Vriesen, ofte eenige Duytsche Volcken, daer door onse Schrijvers in dese doolingh souden kunnen geleydt sijn, voorgevallen zy, soude ick niet 't eenemael derven ontkennen, nochtans niet onder Graeve Floris selve, maer op't eerst jaer nae desselfs overlijden, onder Vrouvve Petronella, die, by goedt-vinden der Staten 's Landts, sich selven de heerschappye, en de Vooghdye over haere Wees-kinderen onderwon, en een tijdt langh loffelijck berechte (van vvelcke dit in 't voorbygaen geseydt zy, dat het vvonder is vvaeromme zy by onse Schrijvers uyt het getál der Graven van Hollandt, ofte der gebiedende Vrouvven, ghesloten vvordt? onder vvelcken men de plaets inruymt aen Vrouvve Geertruydt, die nochtans ongelijck minder tijdts en vlijdts inde handt-haevingh der heerschappye besteet heeft: doch de vvaeromme hier van, blijft by de Schrijvers van dien tijd. In bedencken van de onrust, vvaer van geseydt is, brengen ons de Vytheemsche Schrijvers, en onder anderen Conradus à Lichtenau, Abbas Vrspergensis, die aldus seydt: *Om dees tijdt oock begon uyt te botten die Spruyt-hof van on-eenigheydt, die op 't volghende jaer, tot grooten onghemack van dat Landtschap, 't geen men ghemeenelijck Hollandt noemt, moeyelijck en arbeydtsaem, daer self de Keyser een Volck-rijck Heyr toe mede leyde, ten langhen lesten ten eynde ghebracht is: alwaer seeckere*

Me-Vrouwe, de naem is my ontvallen, die de suster was van Hartogh Lotharis, op wiens voorstandt sy oock steunde, voor-nam teghen den Keyser op te staen; om dees tijdt dan, is eerst in Saxen, en daer nae door geheel Duydtslandt, daer nu alles van buyten in stilte was, allesins het onweer der Burgherlijcker beroerten ontstaen: Keyser Henrick dan, bereyde een Heyr-tocht teghen die gheenen die hem in Hollandt tegen waeren: dese (hoewel bezwaerlijcken) t'onderghebracht, begaf sich de Keyser opwaerts aen, latende de Keyserin omtrent de grensen van Lotheringen: Omtrent Midd'-vasten hadd' hy een ghespreck met sommighe Vorsten tot Worms: de andere die by hem waren, te weten, die van Saxen, Beyeren, en Bohemen, op den Rijckx-dagh te Bamberghen ghebiedende te komen: meest om de moedt-wil van Hartogh Lotharius, die op het oogh was van yet nieuws te brouwen teghen 't Ghemeene best, om het onrecht sijne Suster voorschreven, van den Keyser aengedaen. Dus verre Abbas Vrspergensis: Mede Albertus Krantsius, die aldus seydt: *'t Volghende Iaer brack dan uyt de wederspannigheydt tusschen den Keyser, en de Vrouwe van Hollandt, die Hartogh Lotharis van Saxens Suster was: In't volghende jaer voerde de Keyser sijn Heyr in Hollandt: en dwongh die wreevel-moedighe Vrouwe sijn ghebodt te achtervolghen, en 't Rijck te erkennen. Dese Tocht van den Keyser was groot, en bestondt met gheen gheringen arbeydt, doch hadde dese uytkomst, dat hy van een trotsche een ghehoorighe Vrouwe maeckte, &c.* Om hier nu de Vriesen in te brenghen, kunnen dienen de woorden van Vbbo Emmius, die aldus luyden: *Lotharius is dan door de stemme der Keur-Vorsten tot het Keyserdom ghekomen, deses Suster was Petronella, die de Huys-vrouwe gheweest is van Floris de Tweede, Graef van Hollandt, de zoon van Diederick de Vijfde; die volghens 't voorbeeldt van sijn Vaeder, de Heerschappye over de Oost-Vriesen, als sijn eyghen Recht poghende aen te nemen, 't welck de Vader door haer toestandt nae de tweede uytkomst van een Veldt-slagh behouden hadde, is nochtans, niet ghenoegh bedreven om die vrye ghemoederen te handelen, van haer verstooten gheworden; en hoewel hy op verscheyde maelen daer nae, veele dinghen onderstondt, heeft hy nochtans soo langh als hy leefde, noyt voet in Vrieslandt kunnen vesten, hy dit niet soo seer ouwaerdigh nemende als wel sijn Huys-vrouw Petronella, een woestaerdighe Vrouwe: Graef Floris dan ghestorven sijnde, en Diederick de oudtste Soon, ghewonnen by Petronella, Lotharis Suster, by de Hollanders en Zeelanders in sijnes Vaders plaets treedende, en noch te swack van jaeren,*

hadd'

hadd' de Moeder, een Vrouwe van Mannen moedt, voor den Soon de Heerschappye in, en stelde onder anderen veele plactsen in roer, voorts ter gunste van haer Broeder Lotharis, die in Saxen yet nieuws voor nam, trock de Wapenen van Keyser Henrick de Vijfde op sich: Doch of sy op dese tijdt Vrieslandt hier in ghemoeyt heeft, al-hoe-wel het voor al waerschijnelijck is, soude ick nochtans, buyten ghetuyghenisse onser Iaer-boecken, niet durven segghen: Maer als daer naer op het jaer ons Heeren 1125 haer Broeder Lotharius tot het Keyser-rijck ghekomen was, sy op alle voorvallen om 'tghebiedt haeren kinderen te vermeederen, vaerdich, leyd' hier terstont op toe, dat, 'tgheene tot noch toe vergheefs ghetracht was, naementlijck van Hollandt en Vrieslandt aen een te voeghen, door sijn ghesach volbracht souw worden. Lotharius dan, door beede van sijn Suster bewoghen, ofte door de macht die hy op alle de Landtschappen onder 't Rijck behoorigh vermeynde te hebben, ofte liever dat hy sich eenich recht van Erffenis van weghen Marck-Graef Egbert aldaer toe-schreef, droegh die gheheele Landt-streeck van Vrieslandt, die tusschen Hollandt en de Lauwers leyt, plechtelijck, met vernieuwder gedachtenisse der Ouder Gift-brieven, sijne Susters Soon Diederick op: 'twelck als de Ionghelingh niet anders en nam, dan of hy nu al tot den eygendom toeghelaten waer gheweest, bereyde sich gheheelijck om van sijn nieuw ghebiedt het besit te nemen: Maer als hy nu ghenoegh verstondt, dat, 'ten sy 'er ghewelt by kome, de Vriesen, uyt sulck een, des Keysers over-gift, en gheschreven Brieven, noyt te sijnen ghebode staen souden willen, beschreef een Heyr-kracht soo groot hy immers kost, &c. Dus veel hebben wy uyt Vbbo Emmius willen uyt-schrijven, en des te liever om dat by geene van onse Chronijck-schrijvers hier van soo breedt verhandelt wordt: mogelijck dat het eenich licht geve om den merckelijcken mis-slagh by onsen Autheur eenichsins te recht te brengen; dat het geene hy Floris de Tweede toe-schrijft, kome by opsicht van dusdanich een toe-val, ofte ter waerheydt van 't gheene by Vrouwe Petronella, ter gunste van haer Broeder, als boven ghehoort is, toegestelt is. Man-moedighe Vrouwe seecker! hier aen, alhoewel buyten ons besteck, en schoon op andere plaetsen genoegh verhandelt, moet ick noch yet van haer bedrijf by-voegen: Sy dan, swijght het onsen Autheur, heeft het Klooster tot Rhijsburgh gebouwt, en niet Diederick de Tweede, veele geloof-baere bewijsen sulckx getuygende. Dese bouwingh is voltrocken op't jaer 1133. dat

 sijn

ſijn volle elf jaeren nae Graef Floris hares Mans doodt: vraeghtmen wat deſe Heldinne onderwijlen gedaen heeft? den Keyſer in roer gehouden; rijcken nae haer om doen ſien; haer Broeder tot de Keyſers-kroon gevordert; haer Soon in Vlaenderen gevoert, om den Graeffelijcken hayr-bandt (die door het om-brengen van Karel de Goede, Graef van Vlaenderen ſonder Heer was,) door ſtemme der Landts-Staten, al-hoe-wel het niet geluckte, op haers Soons hooft te doen daelen. Bewijs hier van, waer wijdtluftich genoegh voor den dagh te brenghen, indien ons de moeyte luſte, en het nu niet tijdt waer om eens ons ſelven weer te vinden: Wy ſeggen dan datter voor Aen-teeckeningh op onſen Autheur, meer dan genoegh geſeyt is: 't Geene Vbbo Emmius ſeyt van Grave Floris, dat hy verſcheyden-mael nae 't geſagh over de Vrieſen ſtondt, doch niet bekomen heeft, willen wy laeten voor 't geene het doen mach, maer onderwijl bedencken dat het ſelf een Vries is, die het geſchreven heeft, die, hoewel nae verloop van ſoo veel eeuwen, noch altijdt haere Landtſ-lieden gunſtich ſijn.

Pag. 40. **Maer doe die Vriesen saghen die groote wreedtheydt van Graef Floris/**] De wreedtheydt hier Graef Floris opgedicht, gelijck te vooren Graef Dirck, is geen Toets-ſteen, of wederleggen waerdigh: te meer, om dat, ghelijck wy gheſeydt hebben, dit gantſche verhael hier niet te pas en komt. Graef Floris is, ſoo veel blijckt, een vreede-lievigh en ruſt-ſoeckende Vorſt gheweeſt, die ſijn hart op een gheruſte plaets gheſet heef, met goedt çier te maecken.

Hy leede altemale ſijn leven,
In eeren, in feeſten, in gheven,

Seydt de Rijm-Chronijck, en daerom de Vette ghenoemt.

Pag. 40. **Hy starf in 't jaer ons Heeren xj C. ende L xj.**] Dit wederſpreecken alle Schrijvers, en oock ſich ſelven, dewijl onſen Autheur de tijdt van Regeeringh een-en-dertich jaer noemt: volgens de Jaer-boecken van Egmont, en de Rijm-Chronijck, is de ſterf-dagh gevallen op 't jaer 1122. En dit is de rechte reeckeningh: want een-en-dertich jaeren wordt Graef Floris geſeydt geregeert te hebben, naementlijck, van 't jaer 1091. tot 1122. maeckt een-en-dertich jaeren: Sommige ſtellen den ſterf-dach op 't jaer 21. en is

ſomtijdts

somtijdts dit verschil, om dat eenige het jaer aenvangen met Januario, en anderen met Maert: waer uyt men souw kunnen gissen dat de faute in-gesloopen is in onsen Autheur, dat hy de sterfdach dus gestelt sal hebben, Hy starf in't jaer ons Heeren X j C. XXj. gelijck'se doen met letters telden, en dat door de slordicheydt der Uyt-schrijvers de X. in een L. die malkanderen vry naeby komen, verandert is, doch hier op is gheen staet te maecken, dewijl onsen Schrijver voorts-aen in dese doolingh, en quade reeckeningh voort gaet.

Pag. 40. **Zijn Wijf Petronella/**] Dese sterft op't jaer 1144.

Pag. 42. **In 't jaer ons Heeren x j C. ende L x x i x. soo streedt dese Graef Dirck eenen bitteren strijdt teghen Graef Otto van Gelre/**] Hier mist onsen Autheur, want dit behoort tot Dirck de Sevende: op het jaer 1196. soo de Chronijck van Egmondt, en Melis Stocke in de Rijm-Chronijck segghen; ofte 1198. soo J. Isacius Pontanus wil: Immers het jaer 1179. 't geene onsen Autheur stelt, is 'teenemael buyten westen; voornaementlijck voor Graef Diederick de Seste, want die nae 't gemeyn en blijck-baerste ghevoelen, al gestorven is op 't jaer 1157. dat sijn twee-en-twintich jaeren van te vooren, en Otto is Graef van Gelre geworden op't jaer 1180. dat is een jaer nae den strijdt. 't Geene hier voort volght in onsen Autheur, valt niet op te seggen, anders als dat somtijdts 't eene een weynich voor't andere gestelt wort; en is wijdtluftich genoegh verhandelt in onse Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 45. **Dese Graef Dirck die starf in't jaer ons Heeren 1190.**] Dat's mis: Andere, waer onder de Rijm-Chronijck met uytgedruckte woorden seggen 1157. die seggen dan dat dese Graef geregeert heeft 35. naementlijck, van 22. tot 57. Onsen Autheur seydt 28. jaer, om hier in hemselven niet tegen te spreecken, ofte om de tijdt wat in te korten, om daer nae te beter op de rechte streeck te komen; ofte dat hy 7. jaer verswijge, op welcke tijdt hy meest onder Voogdye van sijn Moeder stondt.

Pag. 46. **Ten naesten jaere/**] Dit is 't jaer van 1169. volgens de Egmontsche en de Rijm-Chronijck, en moet hier ingelijft worden, 't geene boven onder Floris de Tweede gelesen wort, en aenge-

aenghevvesen is, dat het tot Floris de Derde behoort.

Pag. 46. **In't jaer ons Heeren 1198, soo naemen aen 't Cruyce/ etc.** Weder by onsen Schrijver acht jaer later, dan by andere: soo dat het vvonder is, hoe hy hier dus op den hol is; soo in vervverringh van de Gheschiedenissen, als in de Mis-stellingh der jaeren: **Graef Floris regheerde twaelf jaer/** seydt hy: Siet hoe hy hem hier mis-kalt, want, is hy by den Keyser gestorven en nevens begraeven (sulckx jae) gelijck hy selve seydt, hoe kan hy dan twaelf jaer gheregeert hebben? want van 1190. waer op hy sijns Vaders doodt stelt tot 1198. is maer acht jaer: maer inder daedt is hy ghestorven op't jaer 1190. dit nae 's Vaders doodt, op't jaer 1157. als vooren is aengewesen, maeckt een regeeringh van 33. jaeren.

Pag. 46. **Floris/Prince van Kermerlandt/**] Segh hier **Robert.**

Pag. 48. **In't jaer xij C. ende ses/**] Hier stelt onsen Autheur, tegen 't gevoelen van alle anderen, dat de Kruys-vaert 8. jaeren soude geduert hebben, naementlijck, van't jaer 1198. tot 1206. daer andere hier in geloofweerdiger en tijdt-getuygen, maer vijf jaren stellen: **xij C. ende ses** seyt hy, volgende sijn oude mis-rekeningh, want, Graef Willems te huys-komst is gheweest in't jaer 1195. Hier is een Druck fout begaen, in't Kant-schrift pag. 48. daer staet anno 1190. herstelt 1195.

Pag. 48. **Ende dit was die eerste reyse dat die Vlaeminghen hen teghen Hollandt setteden/**] Dit gaet niet vast, alsoo meermaels van onrust tusschen de Vlaemingen en Hollanders inde Chronijcken vermeldt wort: en scheen dit eenichsins bevreedicht met het Huwelijck tusschen Robrecht de Vriese, en de Weduwe van Hollandt; doch Robrecht naeder-handt aen't Graefschap van Vlaenderen komende, is de twist in d'oude standt gebleeven, en ontstondt om de Zeeuwsche Eylanden; Die van oudts-her de Graven van Hollandt staende hielden dat haer toe-quamen; en die naderhandt by Keyser Henrijck aen Graef Boudewijn met den Baert, van Vlaenderen ghegheven sijn: Welcke saeck, seydt Meyerus, d'oorspronck geweest is, van een seer lange Oneenicheydt en Oorlogh tusschen de Vlaemingen en Hollanders, welcke, door tusschenpoosen by-nae vier hondert jaeren geduert heeft.

Pag. 48.

Pag. 48. **Ende Graef Dirck versloegh by de xxxviij M. Vlaminghen: Ende Alijt zijn Wijf mit haer Volck versloegh by iiij M. Vriesen**] Het verdriet my dus dickwils tegen het getal der verslagenen te leggen strubbelen: De acht-en-dertich duysent Vlaemingen sullen wy aen d'een zyde setten; vier duysent Vriesen (seyt hy) de waerschijnelijckheydt sal blijcken: d'Egmondtsche Chronijck, die 't ghetal der dooden niet en begroot, seydt aldus: *De Graevinne Alijt, beschickte t'Egmondt de noodicheeden des Oorloghs teghen de Vriesen, met een wonderlijck vernuft alles beleydende, in alle dingen onbeteutert, en heeft sich de vriendtschap der oudtste en voornaemste Vriesen van Netkorp, die sy tot sich ghelockt hadde, ghewonnen, &c.* Dus seyt de Rijm-Chronijck:

Alijdt die pijnde haer te houden
Ieghen den Swagher 't Oorloghe mede.
Met wel grooter behendighede.
Ende maeckte vrientschap al t'handt
Met die van Nyedorp in Vrieslant;
Die haer te vooren waren (a) *onthout:* (a) dat is, *Ontrow.*
Na dien rouwe menichfout
Quam Willem al openbare
Met sinen volcke tot Alcmare:
Alijt quam mitten Kenemaren,
Ende met Ridd'ren vanden haren:
Daer begon t'hant een strijt:
Winckel ende Nyedorp ter selver tijt,
Die Willem waren (b) *ondermiet,* (b) dat is, *Omgekocht.*
Weken ende ne vochten niet.
Doe dat d'ander Vriesen saghen
Lieten si hem die Ridders jaghen
Ende Willem die weerde hem langhe,
Met cleenre (c) *menye in bedwanghe:* (c) dat is, *Menichte.*
Mer doe hi sagh dat d'ander ghinghen,
Diene al omme wilde beringhen
Is hy metten sinen ontweecken,
Ende den vianden daer ontstreken, &c.

Dus

Dus getuygen 't oock andere: Daer dan twee Dorpen, die ondermiet, dat is, omgekocht waeren, de uytkomst aen een Veldtslagh hebben kunnen geven, en moet den hoop soo groot niet geweest zijn: de Rijmer spreeckt oock van *Willems kleyne menichte, en van desselfs ontwijcken, en ontstrijcken*, dat is, ontvluchten: Geen wonder oock, dewijl de Graevin, ghelijck hy seydt, maer de Kenemaren by sich hadd'. Waer blijven hier de vier duysent verslaghenen? is het veertich gheweest, 't is al veel, en meer als genoegh: oordeelt van de 38. duysent Vlaemingen nae gevolgh.

Pag. 50. **Daer nae langhe tijdt / soo toogh Heer Willem tot zijne Moeder / Vrouwe Ada / die in Schotlandt lagh / etc.**] Waer mach hy dit van daen hebben, dat Vrouw Ada in Schotlandt lach, 't geen geene andere en vermelden: in 't teghendeel, blijckt uyt de Rijm-Chronijck, en andere oude, dat Vrouw Ada teghenwoordich was toen de Vreede tusschen de twee Broeders gemaeckt wierdt: **Daer seydt hem sijn Moeder / etc.** seydt hy, Hier schijnt de Moeder te kunnen Propheteren: maer neen, de Moeder die in Hollandt, en meest by den oudtsten Zoon was, kost desselfs humeur wel, en ontriedt daerom de jonghsten, soo 't schijnt, by sijn Broeder te gaen: misschien om dat de Vreede tusschen henbeyden op geen te vasten voet stondt, als die meest door hardt aendringen der Oomen, en des Moeders, gemaeckt was.

Pag. 50. **Ende als dit Henrick die Craen vernam /**] Sommighe stellen dese Geschiedenissen voor het Oorlogh tusschen de Broeders, en dat dit d' oorsaeck des Oorloghs gheweest zy: maer past beter nae, dewijl uyt Graef Willems gevanckenisse, sijne vlucht tot den Graeve van Gelre, en daer uyt sijn Huywelijck met desselfs Dochter ghevolght is: En seer om de selve tijdt het Huwelijck tusschen des Graefs van Gelren Soon, met Graef Dirck van Hollandts Dochter: tusschen wien vyandtschap was om de beschermingh des Bisdoms van Vtrecht, al-eer de Bisschop gebooren was: waer over de slagh omtrent Heymensbergh, te vooren vermeldt, en van sijn plaets verdwaelt, gheschiedt is; doch door dese twee Huwelijcken is het rondt-om bevreedicht gheweest. Dese doodt van Henrick Craen, wordt by sommige aenghemerckt gheschiedt te sijn tot wraecke van dat Graef Willem hem in sijn heerschappye

te nae

te nae ghekomen was, en wat ingheroomt hadde: alsoo Henrijck Kraen, gheseght uyt Gelderlandt, misschien een Heer van omtrent Vollenhooven of die streeck, in Vrieslandt wat seer de meester maeckte: Onsen Autheur maeckter strack een Oorlogh, en een verlies van acht duysent man af: andere meenen dat dese verwoestingh van Henrijck de Kraens Heerschappye geweest is, tot wraeck van de gevanckenisse: Dit stae in 't midden; immers soo dit nae de ghevanckenisse geweest is, kan ick toestaen Graef Dirckx twee-de Tocht op Vrieslandt, waer van onsen Autheur gewaecht; niet dat ick wil dat het soodaenich een Oorlogh, en Veldt-slagh wederom van duysenden, maer gelijck andere seggen, een Tocht op de Drechter-Vriesen, die Graef Willem gheholpen hadden, geweest is: soo dat toen Graef Willem wraeck nam van Henrijck Kraen; Graef Dirck van de Drechter-Vriesen; en sy dus leer om leer, (gelijck men seydt) ghespeelt hebben: laeten de acht duysent, die van beyden geseydt worden verslaegen te sijn, acht blijven, of liever tachtich, soo sal't wat ghelijcken.

Pag. 50. **Ende doe wort dat Huwelijck ghemaeckt tusschen Alijt / Graef Dirckx Dochter van Hollandt / ende Heynrick / Graef Otten Soon van Gelre**] Dat om dit ghety, of korts daer naer dit Huwelijck gemaeckt zy, ontkennen wy niet, jae hebben't boven al geseydt; doch is gheen ghevolgh geweest van Graef Willems vlucht: maer hier uyt is ghevolght het Huwelijck tusschen Graef Willem en Alijt, de Graef van Gelres Dochter: Graef Otto van Gelre, (seggen sommige Schrijvers,) om dat hy met Graef Willem in dat Heylige Landt was geweest, gaf hem sijn Dochter gaerne, al-hoe-wel hy vyandtschap hadd' met desselfs Broeder, den Graef van Hollandt: Van dit Huwelijck seydt onsen Autheur dat het daer nae geschiede, doch de stijl van schrijven, nochte de waerheydt der gheschiedenisse hanght dus niet aen malkanderen.

Pag. 51. **Voor 's Hartogen-Bosch /**] Dese Beleegeringh van 's Hartogen-Bosch, ghelchiede (nae dat Edmond Dinther, oudt Chronijck-schrijver van Brabandt verhaelt) voor des Graven ghevanckenisse: want met die gevangen wierd, is de Vreede bestendicht, onaengesien watter onsen Autheur van seydt: De Beleegeringh dan geschiede, om dat Graef Dirck, Otto den Graeve van

Gelre die van Hartogh Henrijck van Brabandt gevangen was, geduerende het Oorlogh om Zuydt-Hollandt, soude mogen lossen:den Bosch ingenomen sijnde, vingh Graef Dirck, des Hartogen Broeder, Wilhem van Perwijs, met Henrijck van Kuyck, en veele andere Ridders. Sijnde nu van meeninghe om den Buyt naer Hollandt te voeren, is hy van den Hartogh, die groot geweldt van volck by een vergadert hadde, omtrent Oudtheusden onderschept, en 't Hollandts Leeger worde gansch gheslagen, en den Graef selfs gevangen, op-brengende voor rantsoen twee duysent Marck Silvers, om de geleden schade te beteren: Ende hier mede heeft den Hartogh sijn voornoemde Stadt doen hermaecken, en de dry andere groote Steden van Brabandt, Leuven, Bruyssel, en Antwerpen, hebben dry poorten doen oprechten.

Pag. 51. **Ende vinck Jonckheer Willem van Brabandt/**] Hoe 'tgeene hier volght, aen een hanght, is wijdtluftich aengewesen in mijne Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*, derhalven hier onnoodich van een Fabel breeder ghewach te maecken.

Pag. 53. **Ende hy regneerde xiij jaer /**] Dat is recht: maer kan evenwel uyt onsen Autheur niet bewesen worden, want stellende deses Graven doodt omtrent het jaer 1203. ('tgeene de rechte tijdt is) en des Vaders op het jaer 1 1 9 8. loopt hy hem selven in de licht: soo dat sijne mis-reeckeningh uyt hem self ghenoegh aengewesen en overtuyght wordt: tot bewijs dat wy hem meenichmael geen meerder slordicheydt aentijgen, dan hy inder daedt over hem heeft.

Pag. 54. **Binnen Leyden /**] Dat is op den Burgh die toen buyten en nu binnen Leyden leydt. Wat voorts de naemen belanght, siet hier op de Aenteeckeningen op *Oudt Batavia.*

Pag. 55. **Ende Heer Willems Moeder/ etc. toogh in Oost-Vrieslandt /**] Soo wasse dan niet in Schotlandt, daer Graef Willem hoefde heen te gaen eer sy sterf, als onsen Autheur pas te vooren ghefeydt heeft: doch is dit mede van sijn wild-sangh.

Pag. 55. **Die Heer van Alleyn/ dat Graeve Lodewijckx Oom was /**] By anderen onbekent: misschien Laleyn: siet Dousa in Annalibus metricis.

Pag. 58.

Pag. 58. **Ende die Steede van * Damaes wierdt gewonnen/**] Toets-steens ghenoegh, hier op suldy vinden in mijne meergemelde Aenteyckeningen op *Oudt Batavia.* * DAMIAET meent hy.

Pag. 58. **Dese Graef Willem / was eens te Staveren/**] Dit komt hier veel te laet, want 't soude ghelschiedt sijn toen Graef Willem alleenlijck Graef in Oost-Vrieslandt was: en is gheweest Bisschop Dirck vander Are: dat hier van de groote Chronijck van Hollandt seydt, Divisie 16. cap. 3. Dat Graef Willem naederhandt wulle en barvoets tot Vtrecht heeft moeten komen, om sijn straffe af te bidden, is onwaerachtich, en van de Monnicken versiert, dewijle dit geschil, met den Bisschop en Graef Dirck van Hollandt, Graef Willems Broeder, al af-gehandelt was.

Pag. 58. **Ende hy was ghekooren Keyser te Roomen.**] Dus loopt onsen Autheur met een halve rij over 't Veldt: bewijs van sijn meenichvuldighe slordicheydt: Want is onwederspreeckelijck, dat niet dese Floris, Willems zoon, maer Willem de Tweede, deses Floris zoon, tot Keyser gekooren is gheweest. Waer in alle Schrijvers, die hier van gewach maecken, over een komen; hoewel niet in de volkomentheydt der bevestigingh: eenighe segghen, tot Aken gekroont van 's Pausen weghen: andere seggen, oock tot Genua van Paus Innocent de Vierde self: Hoewel de Schrijvers van dien tijdt van Genua niet en weeten te spreecken: voor reeden gevende, dat eer hy van de Paus gekroont wierdt, eerst de Vriesen vvilde bedvvingen, op vvelcke tocht hy gebleven is: d'Ongenoemde Autheur van de Rijm-spiegel (op Parckement geschreven, onder my berustende) die (soo uyt sijn vverck blijckt) op het jaer 1295. te Parijs, en op 't jaer 1315. te Sichem in Brabandt vvas, en dus in stijl en tijdt over een komt met Melis Stocke, onsen Rijm-Chronijck Schrijver, diens naem (dit zy in't voor-bygaen geseydt) wy gevonden hebben op een stuck Parckements, tot de Hollandtsche Rijm-Chronijck behoorende, 't gheene achter een ander boeck inghenaeyt was, op vvelck Parckement gheleesen vvierden dry geheele kolommen van Vaersen uyt de Rijm-Chronijck, en achter die een slot van alles, en op-dracht, van 't geheele vverck (aen Willem de Goede, Graeve van Hollandt) vvelck slot in den druck niet bekent is, alsoo daer voor staet d'Opdracht aen Graef Floris de

Vijfde, Koningh Willems zoon, doch die hem, gelijck uyt het vervolgh van 't vverck blijckt, door de doodt te vroegh ontvallen is, en schijnt hy een oudt man ghevvorden te sijn, en dus in statigen ouderdom, sijn werck, den Jongen Grave Willem, als uyt de vermaenende reden is af te nemen, opgedragen te hebben: Dit Slot en Opdracht dan, gheven vvy u hier, om soo loffelijck een vverck vol te maecken, ghelijck het den Autheur ten eynde ghebracht heeft.

Hier maeck ick mijns dichtens ende.

Heere van Hollandt Edel Grave,
V hevet ghemaeckt teenre gave
Desen boec, ende dit werc
Melijs Stocke, u arme clerc:
V te eeren ende uwen live:
Wacht dat niet verloren blive
Die name die ghi hebbet nu;
En doe dus niet, dat seg ic u,
Dat quader sal worden dan te voren,
Ende die pine is al verloren:
Altoes peynset om die doghet,
Ende ghevet alse ghi gheven moghet,
Ende wat ghi ghevet, ende wien,
Ende den smeeckers suldi sien
In den mont, ende merken wale
Waerom si segghen heure tale,
Of om gewin is si u smeren:
Weest ghelike andere heren,
Hout u liede en lant te rechte
Jeghen heren ende jeghen knechte,
Elc man doet voenesse,
Dies verdient, leert hem die lesse
Dat recht is, ende voenesse draghet:
Roekes niet watmen claget:
Doe dus niet ghi misdoet,
Men sal werpen onder voet
Machmen, ende seggen dan
Die duvel soude desen man
Moghen dienen ofte minnen:
Trouwen wildi dit bekinnen
Ghi hebbes groeten schade ontfaen
Dat te voren niet was gedaen.
Lvent den ghenen die u dient,
Soe blivet u gestade vrient:
Recht over den riken als over den armē,
Laetse niet loepen carmen;
Doedi dit soe doedi wale:
Weset hovesch in daden ende in tale,
Ende ghestadich sere in ghelate:
Van alle dinghen houdet mate:
Ghi sult minnen die heylighe Kerke,
Eeren papen ende clerke:
Begheven liede suldi eren,
Soe sal u sterken onse Here;
Die arme suldi niet versmaden,
Doet hem goet in uwe daden:
God gheve dat behoude blive
V warcs eere in desen live,
Ende na desen live comet d'boven,
Daer die Enghelen Gode loven:
Des jonne ons ende u Marien kint,
Segget amen die den gene mint!

Amen.

Om weder te keeren daer wy't gelaten hebben; d'Autheur dan van de Rijm-spiegel; t'zy dese selve Melis Stocke, of een ander, ghetuyght 't geene wy by niemandt anders ghevonden hebben, dat Koningh Willem, nae 't Belegh en In-nemen der Stadt Aken, tot Kolen quam, om't Rijck te suyveren, dus luyden sijne woorden.

daer naer
Besat hy den stoel in 't inde;
Ende na dat met groten gesinde
Trac hi voer Coelne waerd
Ende berechtet daer, na 's coninghs aerd
Ende dede daer in 't lanc gebieden
Van Coninghs halven al de lieden
Pays ende vrede, ende datmen voerd
Van 's Coningh Willems halven 't boerd
Vanden Rine suveren soude:
Dat elc Here come boude,
Die ten Keiserike hoert toe,
Ende werde sinen man daer alsoe
Met beden ende met behindicheden
Es hi thans door d' land gereden
Ende maecte vrienschap jegē die Heren;
Die hy niene conde bekeren
Met gevechte, die trac hi an
Met woorden, ende met gichten dan:
Want vele waser daer noch toe
Die onhouden herten hem droegen doe
Om Vrederijcs neve Coenradine:
Mer hi bluste al dese pine
Met gichten ende met gelove goet
Dit es dat menigen swigen doet.

Laet ons noch hooren wat de selve Rijmer in sijn Spiegel, van Koningh Willems eynde verhaelt; waer in ick yet vinde, 't geene by anderen soo niet uyt-ghedruckt is.

Doen Coningh Willem waende wesen
t' Sinen besten en sonder vreesen
Ende te Coelne oec was comen
Ende al Aelmaengien had genomen
t' Onderstane, alse Coningh vry
Ende niemand dochte verre no bi
Dat hi hem gederen conde
Doen quam hem boetschap optien stonde
Van Hollant om der Vriesen wille,
Want si lude, noch oec stille
Niet en hilden vanden Grave
Ende gingen hem oec alle ave
Ende hieldene niet over here:
Om dit doen setten ten kere
Coningh Willem te Hollant waerd;
Om Vriesland onder sijn swaerd
Te bringene ende te dwingene mede:
Aldus ruimdi der stede
Daer hi meer weder ne quam.
Op eenen winter alsict vernam
Dat sere vroes, quam die Coningh
Ende wilde wreken dese dingh
Op tie Vriesen daer ik af telle
Die brachte menigen ruden gheselle

Om den Coningh te wederstane:
Die Hollanders trekken den Coningh ane
Die met hem brachte goede liede
Van Aelmangen in siere maysciede,
Die stout waren ende oec snel;
Mer sine conde ten ijse niet wel:
Want die Coningh was so begaen
Dat men se over d'ijs waenden bestaen
Al heymelijc, en so beringen
Dus soude men se lichtelike bedwingen:
Aldus waest daer geordineert
Mer het werd daer al anders gekeert,
Want doe den Coningh en sine gesellen
Ten ijse quamen, daer wy af tellen,
Ende daer over waenden sijn leden
Worden si aldaer bestreden
Van den Vriesen die wel des
Gewent waren, des sijt gewes,
Al sijn si ruut en onbeset
Si hebben dit alsoe belet
Dats dien Coningh hadde toren
Want also vollijc alsi, die doren,
Den Coningh op dijs wisten gegaen
Quamen si toe sonder waen
Met groten colven ende maetsuwen
Ende met herde groten gekuwen
Bestoedense den Coningh en sijn liede
Ende die dingen alsoe geschieden
Dat si den Coningh sloegen doet
Ende met hem een groet Groet
Ende doen die wijch leden was daer,
Namense den doden Coningh voerwaer,
Ende voerden met hem in Vrieslant
Dus werd die Coningh Willem geschant
Vanden dullen Vriesen sot
Die daer mede hilden haer spot
Doen dat geschiede schreefmen voerwaer
XII c. ende Lv jaer, &c.

Pag. 58. **Welcke Machtelt kreegh byder ghenaden Godts 364. kinderen tot eenre dracht /**] Voor eerst leydt hier een groote fout, dat hy seydt, **welcke Machtelt**; dat is Machtelt, de Gravinne van Hollandt; 't geen opentlijck valsch is: want noyt Gravinne van Hollandt, is by eenighe Waerheyd-of Leugen-Schrijvers hier mede berucht; maer wel des selfs Dochter, by sommighe Machtelt, by anderen Margriet ghenoemt. Soo dat in ons Chronijcxken schijnt ghelesen te moeten worden, **Ende Alijt / Gravinne van Henegouwe / Ende Machtelt / Gravinne van Hennenbergh; welcke Machtelt / etc.** Wat strijdicheden vorder en ongegrondtheden sich in dese heele vertellingh op-doen, kan niemandt onbekent sijn, diese met opmerckingh maer eens ter loop inghesien heeft: als daer sijn 't groot verschil in de tijdt, de leughen dat Otto Bisschop van Vtrecht de kinderen ghedoopt heeft, dewijle die in dese tijdt niet en leefde. Doch wat noodt is 't, hier over dese blinde scherm-slaghen te leggen maecken, dewijl wy een onwraeckbaer en onfeylbaer getuyghenisse hebben, dat dusdanich is; onder mijne

papie-

papieren vindt ick met een oude en by-nae onlees-baere handt gheſchreven,

Margareta de Hennebergh Comitiſſa, ſoror Regis Wilkelmi ſepulta in Lauſdunis cum tali Epitaphio ſculpto in lapide Sarcophagi literis metallinis.

ISTA TENET FOSSA MATRONÆ NOBILIS OSSA,
QVÆ, DVM VIVEBAT, LAVSDVNIS LÆTA MANEBAT,
ATQVE VOCABATVR MARGRETA, QVIETE FRVATVR.
QVÆ FVIT GERMANA VVILHELMI ILLVSTRIS
REGIS GERMANIÆ, ET COMITISSA IN HENNEBERGH,
QVÆ OBIIT ANNO DOMINI M. CC. LXXVI. IPSO DIE
PARASCEVES HORA NONA. ORATE PRO EA.

[Huc uſque Epitaphium.]

Iſtius Comitiſſæ Margaretæ & Hermanni Comitis primogenitus obierat An°. 1250. ſepultus in Lauſdunis retro in Eccleſia cum tali Epitaphio literis metallinis ſculpto.

HIC IACET HERMANNVS BONÆ INDOLIS PVER. HERMANNI DE HENNENBERGH FILIVS, ET MARGARETÆ GERMANÆ DOMINI VVILHELMI REGIS ROMANORVM ILLVSTRIS, QVI OBIIT Anno DOMINI M. CC. L. NONO CALENDAS NOVEMBRIS.

Hæc deſcripſi ex libro ſanæ fidei Monaſterii Egmondani.

Dus verre het gheſeyde Papier, dat wy onſe Landtſ-luyden te gheval verduytſchen ſullen.

Margriet, Gravinne van Henneberg, ſuſter van Koningh Willem, begraven te Looſdunen, met duſdanich een Graf-ſchreft, gheſneeden op de Zarck-ſteen, met koopere letteren [ingheleyt.]

HIER DEKKEN DESE STEENEN, EEN'S EEDEL VROUVVEN BEENEN,
DIE, TOENZE VVAS IN LEEVEN, T'LOOSDVYNEN IS GEBLEEVEN,
EN HEETE MARGARIETE, HIER MOETZE RVST GENIETEN.
VVELCK GEVVEEST IS DE ZVSTER VVILLEMS, DOORLVCHTICH KONINGHS VAN GERMANIEN, EN GRAVINNE TE HENNENBERGH, EN STERF IN'T JAER ONS HEEREN M. CC. LXXVI. OP GOEDE VRYDAGH TEN NEEGEN UYREN. BIDDET VOOR HAER.

[Dus verre 't Graf-ſchrift.]

Deſes

Deses Gravinnen Margareten, en des Graven Hermans Eerst-gheboorene Soon was ghestorven in't jaer 1250. *begraven te Loosduynen, achter in de Kerck, met dusdanich een Graf-schrift, met koopere letteren.*

HIER LEYT HARMAN, EEN JONGE VAN GOEDEN AERT, DE ZOON VAN HARMAN VAN HENNENBERGH, EN MARGRIET DE SVSTER VAN HEER VVILLEM, DOORLVCHTICH KONINGH VAN ROMEN: VVELCK KINT GESTORVEN IS IN'T JAER ONZES HEEREN M. CC. L. OP DE NEEGENDE KALENDE VAN NOVEMBER.

Dit heb ick gheschreven uyt een Boeck van goeden gheloove, des Kloosters van Egmond: Dus verre 't Papier.

Vyt een Boeck des Kloosters van Egmond, (seydt hy) en is geloofselijck, dewijle aldaer volkomene en naeuwkeurighe aenteeckeninghen van alle de Graven, en derselver Vrouwen en kinderen, raeckende haer leven, en sterven, en begravingen, gehouden wierden: In dit Graf-schrift dan, is niet de minste letter, aengaende die monstreuse gheboorte: maer de Fabel op de baen ghebracht sijnde (eertijdts hebben wy belooft te sullen aenwijsen, hoe en waer uyt, doch hier op naeder denckende, is niet noodich, u, Leeser, langher met Fabelen besich te houden) kan haer voetsel ghevonden hebben, om dat hier Margriet, met een haer kint, naementlijck, haer zoon, begraven lagh, dat men geseydt heeft, daer leyt Margriet begraven, *Cum prole sua*, dat is, met haer kint, ofte kinderen, ghelijck men dit woordt somtijdts neemt, doch doetmer veeltijdts *numerosa*, *veelvoudich* by, dit's mijne bedenckingh. Uyt dese Graf-schriften oock, wordt ick ten vollen onderrecht, dat eene Graef Harmen van Hennenbergh, aen de Dochter van Hollant is ghehijlickt gheweest, tegen mijn eerste meyningh, om dese Fabel te losser te stellen, in mijn *Oudt Batavia*; dat ick wil, bescheyden Leeser, dat ghy hier door sult voor verbetert houden. Hier moet ick noch by voeghen de woorden van Erasmus, aengaende dese gheboorte, alsoo zy aenmerckelijck sijn; verduytst zijnde, luyden aldus: *In de Hollandtsche Iaer-boecken, en de Gedenck-schriften by leedighe menschen inghestelt, vintmen dat Eene Vrouw te eener dracht, dry-honderdt en vijf-en-sestich levendige kinderen ter weereldt gebracht heeft, en dat sy alle ghedoopt gheweest sijn: De Iaer-boecken sijn voor-handen, de Tafel met het Op-schrift van haer Naem is voor-handen, de Schilderij is*

voor-

voorhanden, men toont oock den Heuvel, naest aen het klooster, waer in sy begraven is, daer haer Paleys ghestaen heeft: maer wy verwonderen ons ,, hoe door eenighe listigaerts, sulcke spoorleose dingen, der onbedreven weereldt wijs ghemaeckt sijn; toen het eenvoudighe volck, in een ruwe eeuw, soodanighe Fabelen gheloof gaf: alhoewel hier in gheen groot verderf ghelegghen is: andere dingen heeft men door dierghelijcke bedriegheryen, den luyden diets-ghemaeckt, waer door Christus ons 't eenemael benomen wordt. Tot hier toe Erasmus, met welcken ick het houde.

Dus verre ghekomen zijnde met het drucken van mijn Toetssteen, en nu uyt-komende des Heere van Brandtwijcks soetvloeyende beschrijvingh van sijn Hof-Stede, ghenaemt Ockenburgh, onder Loosduynen, waer in oock dese ongherijmde gheschiedenis wijdtluftich berijmt is, worden my ter handt ghestelt dese Vaersen; in welcke van 't herkomen der Bekkens, die althans tot Loosduynen vertoont worden, de rechte aenwijsingh, sulcks my wel bekent is, vervat wordt.

Wie hier niet wayt in't oogh het zand der Looze-duynen
Gaa vry naar Okkenburgh, om Brandwijks rijcke tuynen
Te zien in haaren bloey; doch eer hy derwaerts raak
Hoor't keurigh jaa en neen, en spraak en wederspraak,
En ruste met gemak naa soo veel gaans en rekkens
Op't bankje in de kerck; daar tafereel en bekkens
En zerk de zeegels zijn; daer, of geloov'jet niet?
,, Het Kersten-doopsel in de bekkens, die ghy ziet
Gegeven wierd: waar voor de vale-Non te danken is
Die dat eerwaardigh paar, de schendige gevankenis
Van Lommert of Ou-mert onthaalt heeft binnen Delfft.
Hoe, kijker, twijffelje, nu meer dan aen de helft?
Een geen te rijken Geus, die niet zijn hand te schenden
Aen't heyligh goed ontsagh, in d'algemeyn' ellenden
(Die een Diogenes gewentelt op zijn rugh
En weder op den buyk, en weeder doffer-vlugh

Doen worden had, al waar hy op ſijn buyk begraven)
Kan niet onaardigh hier verrijkt zijn met dees' haven;
En Lieven-Heers goed, heb het dus (het quam ſoo't voer
Schoon Ott of Gwy noch eens, noch tweemaal Griete-moer,
In ſulk een hoogen nood, om bekkens waar verleegen)
Vertuyſt, vertuureluurt, verwiſſelt by de weegen
En waerom niet zoo wel dan eygen ziel? om geld:
Dit zeg niet ik; maar 't heeft voor waarheyd zoo verteldt
Het eertijds Nonneken, dat namaals was de Mater
En Moeder inder daad, toen Meurſius de Pater:
Ey krank-geloovige, nu vitje of dit paar
Het rechte paar wel is? en of het niet en waar,
Zijn't bekkens als te voor, en bekkens die wat lijken
Of 't waar voor 't hoofd gebolt die naamaals quam bekijken
't Geen hy te vooren zagh: wegh alle ſpertel-ſchijn,
Dank-heb d'onthoudenis der kundige bagijn
Naa't voorſchrift uyt haar mond, ſchoon weer en weer verlooren
Het eerſt, werd keurigh wel een tweede paar gebooren:
't Geen grooter Heyl'gen kleed of beenders viel te beur
Verdient op bekken-klank geen al te nauwen keur.
Dien 't bekkens-ſpel verveelt op ſoo veel hol gerotels
Ga heen, hy word verwacht op Brandwijks volle ſchootels.

J. OUDAAN.

Pag. 58. **In 't jaer onſes Heeren xij C. ende xxiiij.**] Hier miſt hy thien jaeren: Want deſe tocht is gheweeſt op het jaer dry ofte vier-en-dertich, volgens alle andere Schrijvers: en vier of vijf-en-twintich, een nieuwen onruſt tuſſchen Biſſchop Otto de Tweede, van Vtrecht, en deſe Graef: **Deſe Tocht was** (ſeydt hy) **om dat zy van den Kerſten gheloove ghevallen waren / ende Afgoden aenbaden:** Dat hier eenighe Beelde-ſtormery, en opſtandingh teghens de Geeſtelijckheydt gheweeſt ſy, is aenmerckelijck gheſchiedt te ſijn, door de booſheydt van ſeecker eenen fijnen Prie-

ſter:

ſter: Dit hebt ghy inde groote Chronijck, diviſie 17. cap. 13. ghetrocken uyt Johannes Gerbrandus à Leydis, Karmelijt tot Haerlem.

Pag. 60. **Tot Cleermont /**] Volgens alle oude Getuygheniſſe tot Korbie, in Vranckrijck, onder 't Graefſchap van Cleermond: Van de jalouſie des Graven van Cleermond weten Wilhelmus Procurator, Aenvolgher van de Egmondtſche Jaer-boecken, nochte de Rijm-Chronijck niet te ſpreecken: 't kan ſijn dat de oorſaeck van 's Graeven neerlagh yet anders gheweeſt zy.

Wyders op Koningh Willem (Pag. 61. en vorder) is de Toetsſteen niet van nooden, dewijl dit meeſt met anderen, en voornaementlijck de Rhijm-Chronijck, ſeer nae by een ooghen-tuyghe van dien tijdt, over een komt: Uyt deſe oock ſchijnt hy **Graef Karel van Namen** te ſegghen; dewijl daer **Aman** gheleeſen wordt: voorſeecker door eerſt qualijck te leeſen en uyt te ſchrijven, 't geene **Anjou** gheweeſt is. Daer voorts yets op te ſegghen ſouw vallen, kunnen op ingheſien worden, mijne Aenteyckeninghen op *Oudt Batavia*: alwaer wijdtluftich ghenoegh van Koningh Willem ghehandelt wordt: als mede Koningh Willem en ſijn Soon Graef Floris by my inghelijft in de beſchrijvingh van Leyden, van Jan Orlers.

Pag. 71. **Binnen den Briel /**] Biervliedt, ſeyt de Rijm-Chronijck.

Pag. 72. **Ende Gerrit van Velſen en hadde gheen Wijf /**] Hier wordt voorts inghebracht, 't gheene in 't oude en welbekende Liedeken van Gerrit van Velſen ghevonden wordt, 't zy dat doen ter tijdt het ghemeyn gherucht ſoo gegaen heeft, ofte dat het verkeert nae gheduydt is: Hier vooren heeft onſen Autheur een gheheel andere oorſaeck gheſtelt van de naederhandt volvoerde 't ſamen-ſweeringh tegen Graef Floris; naementlijck, het in-nemen van 't Slot van Vreelandt. ('t gheen Gijſbert van Aemſtel toe-behoorden) ter liefde van den Biſſchop van Vtrecht, oock 't bemachtighen van Montfoort, daer Gijſbrecht en Aernhout van Aemſtel, en Harman van Woerden gevangen bleven: onder andere Voorwaerden, hier ghetroffen tot de Vreede, wierdt overghegheven, dat deſe voorſchreve Heeren gheene kinderen mochten uythijlijcken,

ken, 't en waere met believen van Graef Floris: Geeraerdt van Velsen dan, Heer Hermans Dochter ten Huwelijck versoeckende, schijnt sulckx by den Graeve afgheslagen, en hier uyt naegheduydet gheweest te sijn, dat hyse selve tot sijn boel heeft willen behouden: Of hy oock naederhandt de Vrouwe van Velsen, uyt spijt niet beslapen kan hebben, sulckx het ghemeyn gherucht is, kan men niet segghen: immers, de Rijm-Chronijck melter niet af, want daer geseydt wordt, *De Graef hilt overspel*, hebben wy wijdtluftich betoont in onse Aenteyckeningen op *Oudt Batavia*, dat *overspel* dit niet mede brenght, maer *voorspel* geleesen moet worden. Tot meerder bewijs van dese mijne woorden-verklaringh, dient een Oude Hollandtsche, met de handt-gheschreven Chronijck my sedert ter handt ghekomen, diemen klaer sien kan, dat hier de Rijm-Chronijck in volght, en uytdruckelijck seydt, *de Graeve hielt dit voir boert.* Doch, al getuyght Melis Stocke van geen Overspel, 't staet te mercken dat dese 's Graeven gunst-ghenoot gheweest is, als aen wien hy sijn werck; ofte een stuck daer van meynde op te draghen, waere hy (als wy seyden) niet te vroegh door de doodt hem ontruckt geweest: De brieven van soennisse tusschen de Graef en de Heeren van Amstel en Woerden, sijn noch voor-handen, op de Reecken-Kamer van Hollandt, waer van het af-schrift, met de eygen handt van den Heere Paulus Merula geschreven, onder my is berustende, doch althans, nu ick des wel wilde, my niet in handen komt. Dat de vordere Heeren soo den Hartogh van Braband als den Koningh van Enghelandt in dese 't saemen-sweeringh, kennis ghedragen hebben, heeft elck sijn reden, den Hartogh naementlijck, uyt onmoede ghenomen over den Borgh-tocht waer in hy sich ghesteecken hadd', voor den Graef van Hollandt, die des in ghebreecke bleef: van den Koninck is d'oorsaeck 't geene de Rijm-Chronijck seydt met dese woorden.

Die Grave maeckten eenen accoert
*Daer hy den * Coninc an sijn boert*
Waende hebben sekerlike,
Zo dat hy hem niet en beswike
Ende hy hem soude staen in staden,
Waert dat hy worde verladen.
Dat maeckten si vaste onder hen tween
So dat al eene vrienschap scheen.
Hier binnen wast so vergaen,
Dat beyde die Coningen hebben verstaen
Van Vranckrijck ende van Inghelant
Dat si orloghe namen in hant, &c.

* Van Enghelandt.

Wat

Wat verder.

Ten lesten si hem so berieden
*Dat si * beide haren raet*
Senden tote deser daet
Te Dordrecht in die poert
Alsmen wel hevet gehoert.
Die Coninc dede hem daer toe segghen
Dat hy den stapel wilde legghen
Vander wollen, 't Ordrecht binnen,
Daer mochte die Grave ane winnen
Vele goets, ende sine liede.
Dit ontboet' hi ende dit geschiede
Als vele lieden was wel cont:
Dit geduerde ene stont,
Mer niet langhe als ic verhoerde
Want het was Inghelsce voerwoerde. &c.

* Naementlijck, de Koningen van Vranckrijck en Engeland.

Wat laeghen.

Recht corteliken daer na
Voer die Grave, als ick versta,
Toten Coninc te Parijs;
Daer wert hijs ghemaket wijs,
Dat hi metten Coninc swoer:
Ic ben seker dat hy voer
Toten Coninc, het dede hem noet:
Nochtans bleef hire na om doet. &c.

Dit was dan de oorsaeck, naementlijck, dat de Graef den Koninck van Enghelandt (onaenghesien hy'er sijn Soon aen uyt-ghehuwet hadde) om sijne veranderlijckheydt af-gingh, en den Franschen Koningh mede-viel: die hem (ghelijck het sommighe begrooten) soude betaelen de somma van vijf-en-twintich duysent ponden Tournoys ghereet, ende vier duysent ponden jaerlijckx, te betalen sijn leven gheduerende, uyt den Tresoor van Louvre, &c. Siet hier van breeder by J. Orlers.

Pag. 73. **Wy sullen voor-rijden /**] Hier ontbreeckt de Antwoordt van den Graef, naementlijck, dat hy al-vooren voor't uytrijden, met Gijsbrecht van Aemstel, een goeden dronck doen wilde, ter ghedachtenisse en liefde van Sinte Geertruyd: De woorden hier van in de Rijm-Chronijck luyden aldus, fol. 41.

Gaet t'uwen Heere, en secht hem dat
Ic ride voren uter stat,
Laet hem comen als hi wille.
Die Grave en sweech niet stille
Hy seyde: Heer Gijsbrecht hier inne
Sel ic u SINTE GEERDEN MINNE

 Geven,

Geven, eer wi henen riden.
Men brachten den wijn ten selven tijden:
Die Grave liet schencken den wijn,
Ende seide, Drincket vander hant mijn
SINTE GEERDEN MINNE, *ende vaert wel.*
Doe nam die verrader fel
Den wijn van 's Graven hand, &c.

Dese maniere van ter liefde van Sinte Geertruyd ghedroncken te hebben, was af-komstich van Geertruyd, Abdisse van 't Klooster te Nivigella in Brabandt: welcke aldaer ghestorven sijnde in 't jaer 664. onder de Heyligen geset is. Dit schijnt den Autheur van onse Chronijck niet gheweten, en dienvolgende de plaets in de Rhijm-Chronijck niet verstaen, en oversulckx 's Graven Antwoordt overgeslaghen te hebben: Of dit laetst wel ghevat is in de Latijnsche jaer-gheschriften van den gheleerden Jonghelingh Matheus Vossius, dien

*De * Leeuwen, kroonden om sijn yver,*
Die als een Tacitus soo fier
Druckt d'oude jaren op't papier,
Met d'eer van 's Lands-Histori-schrijver,

* Vondel in sijn Bruylofs-dichten.

Laet ick de Gheleerden oordeelen: my dunckt dat de Jonghman verre buyten 't spoor is: sijn woorden legghen aldus: *Florentii jussu Amstelius revocatur; Comes forsan tentando ejus animo, Giselberte, inquit, nequivi,* FLAGRANTISSIMVM AMOREM, QVO SEMPER TE PROSECVTVS SVM *intra me coërcere, quo minus aperto judicio se sibi patefaceret: Simul exhaustum scyphum suis ipse manibus offerens:* BIBE *ait,* FLORENTII ANIMVM, *quem totum occupasti.* (dat is:) *Van Aemstel wordt op't bevel van Graef Floris weer-om-geroepen: de Graef, om misschien sijn inborst eens te doortasten, Gijsbreckt, seydt hy, ick heb* MIIN BRANDENDE LIEFDE, DAER IK V SINT MEE GEMINT HEBBE, *niet kunnen binnen houden,*

of sy

of sy heeft u door een opentlijck bewijs-teecken bekent moeten worden; en teevens gaf hy hem met eyghen handen den Schael, dien hy voorgedroncken hadde, DRINCKT, *seyt hy*, FLORENSEN HART EN SIN IN, *die ghy geheelijck bemachtieht hebt.* Wat dunckt u, kan dit aldus in't Latijn wel gaen? geensins. Dit schuylt hier: de Graef van sijn Middagh-rust opgestaen sijnde, nam een Kop ofte Schael inde handt: willende eens drincken met Gijsbrecht van Amstel, ter ghedachtenisse en liefde van Sinte Geertruyd, die hier Sinte Geerdt ghenaemt wort: Onder de Prinçen en Adel was't een ghebruyck, dese Sinte Geertruyd, over tafel, en in afscheydt met een dronck te ghedencken: *Patera Nivigellensis in Proverbium abiit:* De Schael van Nivigella is noch een spreeck-woordt onder de Princen in Neerlandt, om de ghesontheydts wille, en goeden uytkomst: Een manier van ouder herkomst, van handt te handt ons toeghekomen: Yet diergelijck wort vermeldt in 't leven van Sint Vldrick van Augsburgh: *Alsins vastelijck op Sinte Vlrickx hulpe vertrouwende, dronck men slaegh-aen om vermaeck, en in sijne liefde, en placht men andere dier toe aen te maenen:* Op dese maenier speelen de woorden van Alcuinus in sijn 22sten Brief, met het Opschrift, *Den eerwaerdighen Broeders in Christo, in de kerck van Sint Leodegarius Bisschop dienende: de Liefde, Onderdaenigheydt, en Nedrigheydt sullen den Monniken de deuren des Hemels openen:* NIET DIE LIEFDE, DIE IN EENEN VOLLEN KROES GEDRONKEN WORD, *maer die sonder beveynstheydt in't Broederlijcke hart bestaet, &c.* Deselve in sijnen 28sten Brief; *Vaert wel met uwe kinderen, en groet my de Broeders, die in den* BEEKER DER LIEFDE VOOR MY BIDDEN, *&c.* Meer dierghelijcke ghetuygenissen hier toe dienende, oock tot bevestigingh van der Monnicken *Pitantia*, dat is Drinck-recht (waer toe hen van sommige eenighe inkomsten ghelet sijn, als onder anderen, oock aen de Adelijcke Nonnen van Rijnsburgh, een prove hier toe streckende van seeckere Gravinne) soude ick kunnen by brenghen, 'ten waer ick ghedachtich wierde, dat ick den Toets-steen schrijf over 't Goudsche Chronijckje, en niet over de Jaer-boecken van Vossius.

Pag. 73. **Twee Neven van Henegouw**] Van eenen Soon van Henegouw, meld de Rijm-Chronijck, en van Geeraerd van Voerne, die in des Graven geselschap waren.

Pag. 75.

Pag. 75. **Die ick niet en kende/**] ken noemen, wil hy seggen: want dat hy op dees tijdt niet en leefde, blijckt uyt het vervolgh van de Chronijck; maer dit schijnt hy uyt de Rijm-Chronijck ghetrocken te hebben, die aldus seydt pag. 45. *Circa finem.*

Die Grave hads korten raed,
Ende sprack houdes uwen vreede
Neemt Geeraet ende Willem mede
Van Zaenden, ende noch hem tween
En kanre u ghenoemen geen, &c.

Wat vorder te segghen is op Graef Floris, is wijdt en breedt gedaen in mijn *Oudt Batavia*: en by *I. Orlers.*

Pag. 76. **Daer wort Enckhuysen verbrant/**] Dit is soo klaer niet: maer schijnt uyt de Rijm-Chronijck afghenomen te worden, dat Enckhuysen voor de Hollanders hiel, daer Ian van Henegouwe te Landt komende, de Vriesen vondt, die Landewaerts inweecken, daer Graef Ian op in-volghde, en hen de weer afnam, en alsoo eenighe Dorpen verbrande: *doe sy op't Huys saghen, den brandt*, seydt de Rijm-Chronijck uytdruckelijck, dat is op't belegherde Huys van Medenblick, ende niet die van Enckhuysen (sulckx wy te recht verbetert hebben in den text) *Doe riepen si luyde*, &c. Van't verbranden van Enckhuysen, melden Beka, en hem volgende Iohannes Gerbrandus, maer en gaet daerom te vaster niet.

Pag. 77. **Ende ten eersten dat die Maerschalck aen quam/ doe liepen si vanden Huyse neder/met die poerters van Meenblik/ ende streeden op die Vriesen/ende versloeghen noch wel vij dupsent Vriesen/**] Soo! gheef op, acht duysent bylo! laet hooren wat de Rijm-Chronijck seydt, dit zijn sijn woorden.

Teerst dat die Maerschalc quam an lant
Liepen die knapen al te hant
Van den huyse onder de Vriesen
Die dat spel mosten verliesen,
Want sy heenen gingen scuuwen:
Ende die knapen ginghen kluuwen
Onder die Vriesen, dits niet gelogen,
Zo dat dertich knapen versloogen
Vijf-en-dertich Vriesen doot, &c.

Dit luydt anders; waer mach hy acht duysendt van daen hebben? vijf-en-dertich seydt oock Beka.

Pag. 77.

Pag. 77. **Ende was in Hollandt,**] Dit en is alsoo niet; want als 't blijckt uyt de Rijm-Chronijck, trock Graef Ian van Henegouwen van Haerlem op 's Graven-Hage, en soo voorts op Dordrecht, daer noch de Graef niet en was, derhalven niet in Hollandt; hy ontboodt hem te komen tot Bridorp, seydt de Rijm-Chronijck: misschien Bridam in Zeelandt, dat de Stam van Borselen toebehoort, daer toen Heer was Wolfaert van Borselen, mede Heer van der Veer, in wiens ghewoud de Grave stondt: in dese naem oock heeft nevens onsen Autheur ghedwaelt: Iohannes Gerbrandus, Karmelijt tot Haerlem, als hy Rotterdam noemt, en moet Bridam sijn: yemandt soude sich moghen verwonderen, waer uyt on-min geresen was (als hier uyt onsen Autheur blijckt) tusschen Graef Jan van Hollandt, en Graef Jan van Henegouwen, dewijl hy van Henegouwen sich soo loffelijck in des Landts bestieringh ghequeten hadde, soo in't ontsetten van Middelburgh, als Medenblick: hier staet aen te mercken, dat op die tijdt de on-eenicheydt tusschen den Adel en de Gemeente in swangh gingh, waer in Graef Jan van Henegouwe sich met de Gemeente voeghde, 't gheene den Adel van Hollandt qualijck bevallende, middel socht om hem te verdrijven, en te raede wierdt den rechten Graef van Hollandt uyt Enghelandt te haelen. De Heer van Brederode, nevens eenighe andere uyt den Adel hier toe gelasticht, en dit volvoert hebbende, en weder komende in Zeelandt, wierden van Heer Wolfaert vander Veer opghehouden, die dan den jonghen Graef in sijn gewoudt krijgende, by hem doen en laten was, en hem van Graef Jan van Henegouwen, en des selfs Regeeringh, wijs maeckten wat hy wilde: en hier uyt quam dat Graef Jan van Hollandt te Lande komende, sprack van geleyde te geven aen den Graef van Henegouwen, als aen eenen die mis-beurt hadde: 't geen den Henegouwer vreemt voor quam, die van geen on-min tusschen hen beyden en wist, doch doe evenwel sich selven uyt de weegh hielt, en heymelijck wegh maeckte: de Graef van Hollandt merckende dat hy niet te voorschijn quam (en mogelijck geloovende dat hy schuldich was aen 't geene waer mede hy beruchte wierdt) stelde toen aller-wegen ordre, om hem te vangen; doch, als de Rijm-Chronijck seydt, dit gheluckte niet, &c.

Pag. 77. **Zijn Swagher**/] Hier heeft misschien van oudts ghestaen zijn Zweer, en was op die tijdt gebruyckelijck, dat de Grooten, die malkanderen in Maeghschap bestonden, Zweer of Neef noemden; ghelijck teghenwoordich noch in Duytslandt met den naem van Gevedder: anders, des Graefs van Hollandts Zwager is hy niet gheweest, maer een vollen Neef van Graef Floris, Koningh Willems Soon, en deses Graef Jans Vader, naementlijck, een Soon van Alijt, Koningh Willems Suster.

Pag. 80. **Ende Heer Gijsbrecht die moestet op-gheven / ende hy bleef ghevanghen** /] Eer dat het Huys beleghen was, schijnt Gijsbrecht al gevangen geweest te sijn, door beleydt van Heer Huybrecht van Vianen, die hem op Kuylenburgh vast hiel: waer over een Dienaer van Heer Huybrecht des selfs kint mede leyde, en binnen Yselsteyn bracht, en wierdt om dier oorsaecke, ofte immers te vaster, Yselsteyn belegen, 't geene Baerte, Gijsbrechts Wijf, een jaer langh verdaedighde, en eyndelijck met verdragh op-gaf.

Pag. 81. en voorts noch op dry plaetsen staet, **Heer vander Veer / ende Heer Wolfaert** /] Ende wort gesproocken als van twee onderscheyde persoonen, daer het inder daedt een en de selve is, naementlijck, **Heer Wolfaert van Borselen / Heer vander Veer** / gelijck sulckx uyt de Rijm-Chronijck blijckelijck is.

Pag. 82. **Ende Graef Jan van Hollandt die weder-riep alle saecken die geschiet waren vander tijdt dat sijn Vader gevangen wordt**:] Dat sijn niet de dingen die gheschiedt waren, soo in 't vangen en straffen der Moordenaeren, als in 't geene Graef Jan van Henegouwe voor heen gedaen hadde; maer al of meest 't geene gedaen was (sedert Jan van Hollandt, uyt Enghelandt komende, in de Regeeringh tradt) by raede en aendrijven van Heer Wolfaert van der Veer: die, gelijck Graef Jan van Henegouwen in de Rijm-Chronijck klaeght, den jongen Graef in sijn gewoud hadde, en 't buyghsaem verstant, en d'inborst sonder gal, leyde en heenbogh waer 't hem luste: Onder 't weder-roepen van dese saecken, waeren voornaementlijck, d'opdrachte der goederen van Herman van Woerden, en 't Kasteel van Yselsteyn, aen Wolfaert vander Veer: en geschiede dese weder-roepingh by raede van Graef Jan van Henegouwen.

Pag. 82.

Pag. 82. **Ende dede sijn Seghel aen stucken slaen /**] Dit vermeldt oock de Rijm-Chronijck, misschien offer Heer Wolfaert, die sich als Vooght droegh, een klaeuwtje in gehadt heeft.

Pag. 83. **Meynsoen**] Anders geseght, het Melisoen, of Buyckeuvel, niet sonder vermoeden van vergif, 't gheen souvv kunnen 't Melisoen veroorsaeckt hebben, mogelijck hem ingeschoncken by Wolfaert vander Veer; die, vvetende indien Graef Jan sonder kinderen quam t' overlijden, dat de Heerschappye aen een andere stamme stondt over te gaen, en derhalven op de selve kan 't ooge gevvorpen hebben, alsoo hy seer machtich vvas, en meerder macht aen hem trock soo in Hollandt als Zeelandt: Tot een Bolvverck tegen Vtrecht, en 't gevveldt 't geene van die kant kost over komen, streckte hem 't Landt van Woerden, daer hy een starck Slot hadd' doen maecken, en 't Huys van Yselsteyn: Soo dat de Graef van Henegouvven niet t' onrecht seydt in de Rijm-Chronijck tegen sijn Neef, Graef Jan van Hollandt.

Neve, my sегghet mijn moet,
Die gene die u bat dat goet
Te sijnen behoef, ende oec was
V Voeghet, ik vermoede my das,
Had hy gelevet lange tijd,
Hy had u sonder respijt
In korten tiden wederstaen;
Oec wat hy daer toe had gedaen
Hy was u Voeghet al met crachte
Ende stond emmer nae grote machte, &c.

Van dit vergif maecken anderen den Grave van Henegouvven self verdacht; en vveder andere vveeren hem dit met ernste van den hals: besiet hier van breeder mijne meer-gemelte Aenteyckeninge op *Oudt Batavia.*

Pag. 86. **Graef Jan die soude den Keyser een Man-eet doen nae ouden costume /**] Vreemt is 't, vvaer van daen hy dit heeft: de Rijm-Chronijck en vveter niet van: oock is 't inder daedt niet vvaer, dat Hollandt een Keyserlijck Leen soude sijn; maer, als uyt voorgaende Graeven blijckt, een vry-eyghen goet, van Godt en Zon, ghelijck men seght, te Leen gehouden: Doch onse Meester-Schrijvers leggen hier, en elders, geduerigh dus en grollen, met Hollandt een Keysers Leen te maecken, daer inder daedt niet aen en is.

Pag. 86. **Zy wouden bestreden hebben**] In 't teghendeel; den Keyser te hulp, seydt de Rijm-Chronijck: 't geen gelooffelijcker schijnt, dewijl Jan van Renisse, die den Keyser hier toe op-ruyde, een Zeeuw was, en meest al Zeelandt aen sijn handt hadde.

Pag. 87. **Versloegen die Vlamingen wel xviij duysent/**] Hoewel het onses Autheurs gemeyn ghebreck is, het getal der dooden soo seer te begrooten, kan ick hier evenwel niet stil swijgen, want 't gaet al te seer uyt de kerf: de Rijm-Chronijck maeckt geen gewach van sulckx, jae noemt niet eens de verslagene, als sijnde 't getal van geenen belangh: Die wel let op 't swijdich getal van volck dat hier op een kort ghenoemt wordt, sal met de handen tasten dat het de waerheyt verre te buyten gaet.

Pag. 87. **Ende daer wordt de Bisschop van sijnen paerde gheslaghen/**] Dit was Bisschop Willem van Mechelen, *en wierdt doodt gheslaghen*, seydt Wilhelmus Procurator, die seer nae by die tijdt leefde, *Om dat hy stoutelijck met een licht paert tot twee-malen door het Hollandtsche Legher rijdende, daer hem plaets ghemaeckt wierdt, de derdemael weder quam, 't geen den Hollanders niet te lijden stondt, daer dan de Bisschop in den aenloop verslaghen bleef.* Dese gheschiedenis verhaelt onsen Autheur noch op een ander plaets pag. 102. doch qualijck en pastse op Bisschop Jan van Arkel, doch is een mis-verstandt, als hier nae aengewesen sal worden.

Pag. 88. **Neghen duysent man**] De Rijm-Chronijck bekent wel dat de Hollanders den strijdt verlooren, maer seyt datser dood gheslagen wierden met tween en drien: soo dat onsen Autheur hier weder seer mildt is in 't volck.

Pag. 89. **Ende wonnen Middelburgh weder in/**] Dit is niet soo, want uyt de Rijm-Chronijck blijckt soo klaer als den dagh, dat Middelburgh voor den Graef van Vlaenderen hielt, nae dat Zierickzee voor de laetste-mael ontset, en Graef Gwye al ghevangen vvas, des oock Middelburgh doe eerst, by aenmaeningh van den ghevangen Vlaemschen Graef, by verdragh aen den Hollandtschen Ionck-heere over gingh. De plaets dan die by de Zierickzeenaers ingenomen wierdt, noemt de Rijm-Chronijck *Bloden-burgh*, en schijnt een gemeyne Sterckte gheweest te sijn, want het scheen den Zierickzeenaers vreemdt dat sij'er vveerstandt vonden.

Pag. 92. **Vierd'half hondert groote Scheepen/oock vijf groote Galeyen/**] Ick weet niet dat ick dit getal yevvers ghevonden hebb', de Rijm-Chronijck meldt van acht-en-dertich grooteScheepen, en elf Galeyen.

Pag. 93. **Want zy hadden wel achtien duysent dooden/**] Al vveer by duysenden: De Rijm-Chronijck arbeydt met veele bewijs-redenen staende te houden, dat de Vlaeminghen, al-hoe-wel zy 't niet vveten wilden, hier groote schade en verlies van volck leeden, doch kan evenwel geen getal uytdrucken.

Pag. 95. **In desen strijde worden verslaghen hondert en achten-veertich duysent Vlaeminghen: Ende si verlooren elf hondert Scheepen.**] Soo! liegh op! een vvondere lust van desen man, der dooden veel te maecken, ghelijck als of hy wiste uyt de Rijm-Chronijck hier niet te kunnen overtuyght vvorden, dewijl dese geen getal en noemt, en daerder veel gevangen wierden, noemt hy'er vijf duysent; dit getal svvijght onsen Fijn-man, als vvetende dat soo kleynen getal van gevangens, het groote der verslagenen al te ongelijck by souvv komen. Elf hondert Scheepen der Vlamingen, en vierd'half hondert der Françoysen, maeckt eens reeckeningh, vvaer sy souden kunnen gelegen hebben.

Pag. 95. **Sestien duysendt Man/**] Al vveder 't oude deuntje: Leeser, het vermoeyt ons dus dickmael tegen 't getal te legghen strubbelen, slaet vry by u self de helft en meer af, de Rijm-Chronijck seydt,

Nu so heevet hy verstaen | *Dat inden Duynen 't eenre stede*
Ende sine liede mede | *Waren wel ses duysent man, &c.*

Pag. 98. **In deser tijdt soo was een arm Man in Zuydt-Hollandt die een al-te-schoonen Koe hadde/**] Dit van dese Koe, als men 't vvel insiet, heeft veele ongerijmtheden in sich, als naementlijck, d'armhartícheyt van de dieverye, en 't belacchelijcken herstellen van een Koe, van gelijcken haere, mede 't Gerecht volvoert in des siecken Graven kamer; maer 't geene my de geschienisse meerder verdacht maeckt, is, dat ick in een oude met de hand-geschreven Chronijck, beginnende met Beka, te verduydtschen, en eyndigende met het Huvvelijck van Hartogh Maximiliaen met

Maria van Bourgonje, op het jaer 1477. bevinde dat den Baljuw en Boer uyt Kermerlandt waren, daer van de Schout van Dordrecht niet eens gedacht wordt: Doch het sal de pijne waert sijn, des selfs vvoorden, oock hoe hy 't padt stroeyt, om de geschiedenis waerschijnelijck te maecken, hier by te schrijven: Sy luyden aldus; „ *Ende doe hy* [Graef Willem] *reysen soude te Henegouwe-wairt,* „ *doe ontboot hy al Kermerland ende West-Vriesland voer hem, ende nam* „ *oirlof an sijn guede ghemeente, ende bat hem of dair eenigh Dienre* „ *wair die hem luden recht of vonnisse weygherde dat si dan tot hem te* „ *Valencijn woude comen ende gheven 't hem te kennen hi soude hem guet* „ *recht doen hebben, den armen also wel als den rijken: Also datter een* „ *Baelyuwe in Kermerlandt was die een Huusman of scatte met onrechte* „ *een Koe; Dese Huusman die toogh armelic te Valencijn dair dese guede* „ *Grave Willem ziec lach in sijnre camer, en claeghde dat onrecht dat hem* „ *den Baelyuwe van Kermerlant ghedaen hadde, dair hy sijn lijf by sette:* „ *daer den Baelyuw van Kermerlant ontbooden wert voir Grave Willem te* „ *comen, ende men vant den voirschreven Baelyuwe in den onreckte: Terstont so dede dese rechtvairdighe Grave den Baelyuwe den hals af houwen.* Dus verre dese Chronijck, welcke tegenwoordigh in eygendom toekomt den E. Wouter de Vries, Koopman tot Leyden, en is althans onder deselve berustende. Een by-nae diergelijck exempel hebben wy onder Graef Baldewijn, de sevende van Vlaenderen, op het jaer elf-hondert en elf, die (gelijck het Meyerus en Marchantius verhalen) Pieter, Heer van Oirskamp, al gelaerst en gespoort, met de pluymen op den hoedt, het swaerdt op 't zy, en soo als hy gaende en staende voor den Graef quam, in een siedende ketel met oly, die op de marckt te Brugge voor een Valsche Munter gereed stont, dede steecken, om dat hy een arme weduw, tegen haeren danck, tvvee koeyen onthaelt hadde, en hy hier op ondervraeght sijnde, quam de misdaedt te belijden. Dit geeft al meerder bedencken dat het eene vvat nae het ander gefabrijckt is. By de geenen dan, daer de Baelyuw *Van de Queeckels* ghenoemt vvordt, kan de Koe vvel Bartel geheeten hebben.

Pag. 99. **Starf in't jaer 1336. Hy regneerde 34. jaren /**] Dit vvederspreeckt sich, vvant van 't jaer 1305. des Vaders sterf-jaer, tot 36. sijn 31. jaeren, 't en vvaere men reeckende van de tijdt dat

dat de Vader de Regeeringh aen den Soon over gaf, 'tgeen evenvvel geen jaer en scheelt: alle anderen stellen Graef Willems sterf-dagh op't jaer 1337. en de tijdt sijner Regeeringh 32. of 33. jaren, en moet soo vvesen: Dese goede Graef Willem sterft noch in geen hoogen ouderdom, in 't jaer sijns levens, het een-of-tvvee-en-vijftichste, aen de Jicht en 't Water, in sijne ongesteltheyt des lichaems (soo sommige seggen) om de gesontheyt des Luchts, en hoogere en droogeren Landts, nae Hegouvven vertrocken.

Pag. 101. **Gekomen tot Jerusalem**] Hier, en hier nae noch eens, vvort gesproocken van een Tocht op Jerusalem, doch vint ick by de Schrijvers van dien tijdt hier van soo veel bescheyts niet, vvel dat hy in Spanje en Granade gevveest is, den Koningh te hulp, maer van daer vveder gekeert: Andermael, van een Tocht nevens andere Duytsche Vorsten op de ongeloovige Littauvvers, maer vvort aen geen Jerusalemsche reys ghedacht: ick sorge dat het van onse Meester-smeeden daer by gehangen sal sijn.

Pag. 101. **Ende boden hem die Keyserlijcke Kroon/**] Dit's van alloy als boven, by Albertus Argentinensis, Johannes Hoecsemius, (die op die selve tijdt geschreven hebben) nochte eenige andere luyden van geloof, niet te bespeuren. In mijn *Oudt Batavia* hebb' ick hier geene Aenteeckeningen op gemaeckt, maer laten drijven op het goet geloof van Karmelita, en de gemeyne Chronijck, op den vvelcken ick vvel vvil dat ghy vveet, dat hier in geen staet te maecken is.

Pag. 101. **Brack den Hals:**] *Brack sijn been*, seydt Bzovius, hoevvel Iohannes Hervvartus, die tegen hem schrijft, dit niet vveten vvil, maer seyt, dat het Bzovius sonder getuyge seyt, veel min dat hy den hals brack: Hier in komen meest alle Schrijvers over een, dat de Keyser op de Jacht, van beroertheydt geslagen, van den paerde viel, en noch eenige tijdt daer naer leefde: sommige hebben vermoeden op vergif, dat dese beroertheydt veroorsaeckte: siet hier van breeder mijne meer-gemelde Aenteeckeningen op *Oudt Batavia*.

Pag. 101. **Want die Bisschop van Utrecht die stichte in Hollandt roof en brandt/**] Hier heeft hy hooren luyen, maer vveet niet waer de klocken hangen: in tegendeel, vvas op die

tijdt de Bisschop van Utrecht, Ian van Arkel [en niet Ian van Diest, gelijck in 't Kant-schrift qualijck geset is] buytens Landts, naementlijck, te Grenoble in Vranckrijck, en onderwijl trock de Graef van Hollandt (die het, ghelijck hy seyde, niet op den Bisschop, maer op sommige Burgeren van Utrecht geladen hadde) gewapender-handt in 't Sticht, en beleyde de Stadt Vtrecht: maer 't geen onsen Autheur hier seydt, past op Bisschop Willem van Mechelen, en is veertich jaeren vroeger geschiedt, sulcks wy hier vooren aengewesen hebben.

Pag. 102. **Die sloegh den Bisschop van den Paerde doodt /**] Tot hier-en-toe past het op Bisschop Willem van Mechelen, gelijck als hier vooren pag. 268. aengewesen is.

Pag. 102. **Maer die Borghers worden te rade dat sy uytquamen / Man ende Wijf / etc.**] Bisschop Ian van Arkel de staet des Stadts verstaende, door schrijven van Robrecht van Arkel, op die tijdt Stadts-Vooght, en Bisdoms Beschermer, maeckte sich nae huys, en bracht het by hulpe van den Graeve van Beaumont, Graef Willems Oom, soo verre, dat de Vreede gemaeckt, en daer op de Stadt van haer beleegeringh verlost wierd, op Voorwaerde, dat vijf-hondert Burghers barvoets en bloodtshoofts voor Graef Willems Tent een voet-val souden doen: hier by laet het Beka; andere voegender by het selve bespreck, 't geene verder in onsen Autheur uyt-gedruckt staet: Dese vijf-hondert Burgers sijn misschien die geene geweest, waer op Graef Willem t' onvreede was.

Pag. 106. **Ende worpen al die Hoeckx Kasteelen / ende Slooten ter neder:**] Beka (ofte wie hy zy die hem aengevolght heeft, alsoo Beka seer omtrent dese tijdt overleden is) stelt dese ter neder-werpingh nae dat de Keyserrinne den Slagh op de Maes verlooren hadde, waer over de Edelen Vytlandigh, en haere goederen vernielt bleven. Aengaende de naem van HOECKS EN KABELIAUWS is bedenckelijck, of die niet jongher is, dan de twee-spalt selve, en genomen, nae de gelijckenisse der heevicheydt, waer mede den Hoeck vanght, en de Kabeljauw ghevangen wordt: de bedenckelijckheydt spruyt, om dat Beka, recht op dese tijdt, van dese naem niet en vermeldt.

Al-hoe-

Alhoewel somtijts de Prinçen met het voeden deser factie (waer af veel te seggen waer, doch wijdtluftelijck verhandelt is by mijnen Neef, den Heere Raets-Heer Heemskerck, in sijn *Batavische Arkadia*) schijnen haer voordeel ghedaen te hebben, is echter de Naem en Oprijsingh derselve by haer gesocht te vernietighen, om niet de ghemoederen der Ondersaten soo onder elkanderen, als van haerer Vorsten ghehoorsaemheydt wijder te vervreemden; sulckx blijckt uyt het Placaet, dese tweespalt betreffende, van Hartogh Philips van Bourgonje, Grave van Hollant, gegeven in den jare 1445. dat wy ter ghedachtenisse der Oudtheydt hier aen hechten.

PLACAET,

Raeckende de Tweespalt van *Hoecks* en *Kabelliaus*.

PHILIPS, &c. *Allen onsen lieven ghetrouwen ende geminden Baeroendzen, Ridderen, Knapen, Drossaten, Capiteynen, Bailliuwen, Schouten, Borghemeesteren, Schepenen, Raiden, Officieren, Goeden luden, ende Ondersaten onß Lande van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt, binnen Steden ende daer buten, ende elken bysonder,* SALUYT, *Ende laeten weten dat tot onß kennisse gekomen is, dat niet jegenstaende dat by der zoene ghemaeckt voortijts tusschen onß liever Zuster, Vrou Iacob, Hertoginne in Beyeren ende van Hollandt, &c. Zaliger ghedachten, ende Ons, verboden is gheweest, ende oick ghecondicht mit onsen openen brieven dat niemandt meer parthye houde en zoude noch daer aff spreken, noch ghewach maecken, om te noemen pertiëlick* HOECX *off* CABELIAUX, *up zoenbrakich te worden zoe wie contrarie dade, nochtans eenen zekeren tijts herweerts tot sommigen plaetsen in onsen voirß Landen uprisinge van parthyen geworden zijn, zoe dat die lude malcanderen pertiëlic toespreken, ende oic sulcke hantieringe van pertiëlicheden begonnen hebben die een jegen den anderen, dat gescepen heeft geweest, ende noch mochte groote vechtelicken onrusten ende ongevallen daer uyt te komen, en worde daer inne niet voirsien; ende om dat onse meyninge ende uyterlijcke wille, is, dat onse Ondersaten rustelic ende minlic mit malkanderen voortaen leven zullen, zonder pertiëlicheyt te bedriven, in woerden noch in wercken:* SOO IST, *dat wy achtervolgende dat inhouden vanden zoene*

voirß. weder van nieuws ghebieden ende verbieden allen onsen Ondersaten voirß. Eedelen ende oneedelen, van wat state dat sy zijn, dat niemant voortaen pertiëlic en spreke die een jeghen den anderen, noch HOECX *noch* CABELIAUX *pertiëlick en naemen, noch oic gheen pertiëlicke Ghedichten en spreken, noch en singen, noch malcanderen gheen pertiëlicke zaecken en verwijten van eenigen voorleden dingen, mit minlic ende rustelic leven mit malcanderen als goede Ondersaten, daer wy elken voir houden sculdich zijn te doen, up zoenbrakich te worden, zoe wie des contrarie dade: Voert meer is tot onß kennessen ghecomen, dat allerhande personen veele cleederen van Levereyen gheven anderen, ende meer dan heuren Huysgesinde, ende Dienaeren, ende dat oick alrehande luyden mit malcanderen Capproenen, ende Pallueren draeghen, ende oic Scutteryen maecken, mit welken zaecken oic uprisinge ende twijderachten spruyten, dat ons in geenrewijs en staet te gehengen. Ontbieden dairom ende bevelen, dat niemant voortaen yemant eenige Cleederen, off Levereyen en geven anderen dan hueren broedegen Huysgesinne, ende daeghelijcxen dienenden, noch dat oic nyemant t'samen eenige Capproenen noch Pallueren en draegen, noch Scutteryen en maecken, anders dan die Scutterie geordineert by den Gerechten van onsen Steden off Dorpen, up die Rocken, Capproenen, ende Livereien te verbueren, ende daer toe een boete van thien pont tegen ons, zoe wie die contrarie dade. Voert is tot onß kenneß gekomen, dat niet jegenstaende de menichvoudige geboden, ende verboden, die dicke ende menichwerven mit onsen brieven gedaen zijn, dat nyemant Pansieren noch lange messen draegen en zouden: veele luyden Pansieren ende lange messen daegelijcx draegen, 't welc oick onß in geenrewijs en staet te gehengen; Ontbieden daerom ende verbieden allen onß Ondersaten voorß, ende elken van hem, dat niemandt van wat state dat hy sy, voortaen Pansiers noch lange messen en draegen, op die Pansiers ende messen te verbueren jegen ons, ende daer toe een boete van thien pont zoe wie contrarie dade, uutgenomen onse Capiteynen, Drossaten, Bailliuwen, Schouten ende Officieren, die welke ende hair daegelijcxe Dienaeren, ende Huysgesinne binnen hoiren dienften ende bedrijven wesende, zullen moeghen draegen Pansiers, Swaerden, ende lange messen, als costumelijc is, ende niet anders. Ende up dat eenen yeghelijcken dese onse geboden ende verboden kundich wesen mogen, zoe bevelen wy allen onsen Officieren ende Dieneren voirß, ende elken van hun, dat sy allen den overtreders van desen onsen geboden corrigeren ende affnemen die verboernisse,*

en

en die boeten boeven verclaert zonder yemant des te verdragen, off eenighe veysinge off dissimulatie daer inne te maecken, ende waer yemandt van onsen dieneren, die hier inne versumende off gebreckelic vielen, dat wouden Wy an dien alsoe corrigeren ende verhalen, als anden genen die ons Landts verderffenisse meynden, ende mit wille onß geboden overhoorich geworden hadden. Ende up dat oic niemant ongewarent en misdoe, noch en verboere tegen onsen voirß geboden: Soe bevelen wy oic allen den Waerden, ende Waerdinnen, dat sy hair gasten, als sy in hueren herbergen comen, kondigen ende waerscuwen, dat zij hair Pansiers ende lange messen affleggen, In oirconden desen Brieven, ende onsen Zegel hier an gehangen. Gegeven upten xxviij dach in Aprille, int jaer xiiij^c. xlv.

Pag. 109. **Daer hy in lagh 33. jaer /**] In het kantschrift op het Kronijcksje hebben wy gestelt dese woorden *By anderen soo lange tijd niet; ende omtrent* XIX. *Iaer. Ziet de Toets-Steen.* De dry-en-dertigh jaaren booven gestelt strekken zigh wat te ruym; dogh de neegetien jaaren loopen weederom te verd aan d'ander zijde; tot welke misverstand my vervoert hebben de meenigerleye meyningen en vlottende onzeekerheeden der Schrijvers in 't stellen van den aanvangh der Zinneloosheyd van Hertogh Willem, mitsgaaders in 't berekenen van zijn Sterf-jaer: als wy dan zeggen dat de Dry-en-dertigh jaaren zich te ruym strekken blijkt uyt onsen Autheur zelf, die d'aanvangh zijnes Dolheyds stelt in 't jaar **M. C C C. Lviij.** en 't sterf-jaer [Pag. 12.] **In 't Jaer M. C C C. Lxxxviij.** maeckt een tijd van Dertigh jaaren. Om zeekerheyd te stellen zullen wy ons gedraagen tot dry verscheyde oude met de Handgeschreevene Exemplaren, bevattende voor een deel de Geschiedenissen, en voor 't meest de Previlegien der Stad Haerlem, die hier in over-een draaghen dat Hartog Aelbrecht, doen hy Ruwaert van den Lande werd, den Steeden van Holland zijne beloften doet op den Negenden Maert des Iaers 1357. Hier uyt blijkt dat Graef Willem in 't jaer 1357. al kranck-sinnigh geweest is: jae misschien al in 't jaer 1356. want eermen sagh of 's Graven sinne-loosheydt aen souw houden, oock eer Hartogh Aelbert uyt Beyeren kost ontboden worden, verëyst eenighe tijdt, die'er tusschen beyden loopt, soo dat de Huldingh tot Ruwaert geschiedende in Maert 1357. kan de sinneloosheyd wel voor-gaen in 't jaer 1356. Om nu te vinden het rechte sterf-jaer, kan ons geen beeter richtsnoer

gegeven worden als de ghemelde Previlegie-Boecken, waar in eenpaarighlijck Hartogh Aelbrecht in den Iaare 1388. *Ruwaert*; en in den Iaare 1389. *Graaf* genoemt word: ja een Previlegie is by hem geteekent *als Ruwaert*, des Donderdaghs naer ons Vrouwen Heemelvaert [**welk komt den Vijftienden in Augusto**] in 't jaer 1388. en strak het volgende daer aen, *als Graef* den Twintighsten in Februario des jaers 1389. zulks noodzakelijk des dollen Graefs dood in de tijd van deese vijf Maenden beslooten word: waer in onsen Autheur minst heeft ghedwaelt, onaengesien hoe dies aangaande alle andere Schrijvers los uyt en in speelen.

Pag. 112. het Kantschrift neevens dit Blad gestelt tot naader tijdreekeningh, is by 't selve misverstand dat ik hier vooren aanwijs, als ten tijde my soo veel blijken nogh niet by der hand waaren.

Pag. 111. **Een groot opstel binnen Haerlem / soo dat Meester Symon van Zanen in zijn Huys gejaeght word /**] Hier van vind ik weynigh bescheyds, immers in de groote Hollandsche Chronijk niet, nochte by Iohannes a Leydis Carmelijt tot Haerlem, die seer omtrent dees tijd leefde; eeven wel seyt uytdrukkelijk een Handvest van Hartogh Aelbrecht gegeven in den jaare 1380. **Voort soe hebben wy quite gelaten ende quite gescheuden / alle die Poorteren van Haerlem die onder der Stede Bannier niet en quamen / doe dat opzet was / voer Symons Huys van Zaenden / van zulker boete als die Stede ende onsen Gericht daer op gekoert had / etc.**

Pag. 112. **Margriet des Hartoghen Dochter van Lotrijck.**] **Van Lotrijck** is by niemant bekent: de meeste hebben **van Briga in Polen** / andere noemen Margrieten Vaeder, Hertogh Lodewijck uyt Silesien: *De meer-ghedachte handt-gheschreven Chronijck* seydt, *Hartogh Aelbrecht had te wijf Margriet des Hartoghen Dochter van Zwijdenesse, gheleghen by der Poelre landt*: Geen wonder dan, datmen aengaende de Huwelijcken der oude en eerste Graven leydt en twist, dewijl men hier soo los gaet.

Pag. 112. **Hartogh Willem belagh Outena /**] Leest **Hartogh Aelbrecht.**

Pag. 117. **Dese Edel Hartogh Willem van Hollandt die wordt Ridder gheslagen ten Dam in Vlaenderen / van Hartogh Philips van Burgongien:**] Niet van Hartogh Philips van Burgonjen, maer van Koningh Karel, de seste van Vranckrijck.

Pag.

Pag. 117. **In dat selve jaer soo wordt Hertogh Jan van Beyeren Bisschop tot Ludick ghekooren:**] **In dat selve jaer** (seydt hy) en stelt het jaer 1407. en is verre uyt den wegh: Arnoldus van Horn, Bisschop van Luyck sterf in't jaer 1389. en korts hier naer wierdt Hartogh Ian van Beyeren tot Bisschop verkooren, als die daer sijn Intree dede in't jaer 1390. in de maendt van Julij, volgens getuygenisse van verscheyde Schrijvers.

Pag. 118. **Tot Alcattay/**] My tot noch toe onbekent: By anderen wordt de plaets 't Dorp *Eich* of *Elch* ghenoemt: Dit heet in 't Fransch ghemeenlijck *Othey*, in't Duydtsch *Elch*, ghelegen in Haspengouw: Den Autheur twijfelende, en niet wetende wat best was, heeft beyde de naemen ghestelt: eerst nae mijn gissingh heeft er gestaen **Elch Othey/** daer is uytghesprooten **Alcattay/** voor **Elch Othey**: t'en waere dat yemandt beter aenstondt dat hier soude schuylen de benaemingh van *Alchashey*, vvaer by verstaen souw worden die wegh van de Koninginne Brunechildis, met steenen van oudts by ons *Chaskeyen* nu *Keyen* genoemt, geplaveyt, van welcke wech, aldaer te vinden, te sien is het Itinerarium van Orthelius en Vivianus.

Pag. 120. **Boven de twaelf jaer/**] Hy wil seggen, beneden of binnen de twaelf jaer.

Pag. 120. **Yselsteyn was de Nagel/**] By het woordeken **Nagel/** is te verstaen een Oorloghs-Instrument, alsoo genaemt, ofte anders een Bock, bestaende uyt dry Masten, en wierdt ghestelt om een plaets te bestormen, ofte voor den vyandt te beschermen, en de door-tocht te beletten: Nu dan Yselsteyn wegh-ghenomen is, en ten gronde toe geslecht, staet de wech voor de Stichtsche open, om in Hollandt te vallen. Sulcken Naeghel, ofte Bock, ter hooghte van tachtich voeten, inden Oorlogh wel eer gebruyckt, staet noch tot Kampen in de Kerck van den H. Geest, daer ickse self gesien hebbe nevens de geleerde Jo. Isac. Pontanus, in sijn leven mijne Hoogh-ghedachte Vriendt, die het selve beschrijft in een bysonder Tractaetje: *Nae de Landt-spraeck, noemtment een Bock* (seydt hy) *en oock een Nagel.*

Pag. 123. **In't jaer ons Heeren 1419. soo sijn versaemt/ etc.**] De soen is van date den derthienden dagh in Februario in't jaer

ons Heeren veerthien hondert en achtien, nae den loope van den Hove van Hollandt, tot Woudrichem.

Pag. 75. is overgheslaghen eenighe aenmercking op dese woorden, **Ende al dat hem ten neghenden lede aengingh / dat word op Raden gelepd**] Het rechte bescheyd hier van siet men inde hiernevens-gaende ACTE van VERBOND tusschen de Graven en Steden; daer niet soo wreedt noch breedt gegaen wordt, en alleen gewagh gemaeckt van ten *Sevenden Lede*, ende niet ten *Negenden Lede*, als dit tegenwoordige Chronijckje, ende meest alle andere, doen.

ACTE VAN VERBOND,

Tusschen de Graven Jan van Avennes, ende Jan van Holland, met de voornaemste Steden van Holland en Zeeland.

WY Ian van Avennes, Grave van Henegouwen, ende wy Ian, Grave van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant: ende wy Schepenen, Raedsmannen, en alle die gemeene Poorteren van Dordreckt, van Middelburch, van Zirickzee, van Leyden, van Delft, van Haerlem, van Alckemere, ende van St. Geertruydenberge: maken condt alle die geene die desen BRIEF *sullen sien ofte hooren lesen, dat wy om die Iammerlicke Doot ende Moort die geschiede aen een hooge Prince, ons Ian van Avennes lieve Neve ende ons Ians, Grave van Hollant lieve Vader, en onse Poorteren voorsz. lieve Heere, Heere Florence, wijle Grave van Holland, van Zeeland, ende Heere van Vrieslant, daer Godt de Ziele of hebben moet: hebben belooft en beloven te samen wel voor-peynst, ende by onse voorsz. Rade voor ons en voor onsen Nakomelingen met gegeven trouwe, ende met geswooren Eede ten Heyligen: Dat Wy, noch onsen Nakomelingen, van desen dagen voird, metten quade Verraders, en Moordenaers van haer selfs Heeren, alsse met Ianne, de Heere van Kuyk met Ianne, den Heere van Hoesdene, met Ghijsbreckt, diemen heet Heere van Amstele, met Harmanne, diemen heet Heere van Woirden, met Gerarde van Velsen, ende metten geenen die waren an pairden en aen velden (daer onsen Neve, Vader, ende Heere voorseyt vermoort wert) ende haren Nakomelingen die van haer Licham sijn, of komen sullen, Mans Hoofden, en haer Oiren ten* **Zevenden Leede toe** / *nimmermeer Zoene, noch Vrede, noch Bestant, en sullen maken, noch helpen maken: en Wy Ian (van Avennes) ende Ian (van Holland) Graven ende Poorteren voirnoemt, belooven en sweeren te samen voor Ons, en voor onsen Nakomelingen die voirgenoemde Verraders en*

Moor-

Moordenaers, en hare Nakomelingen, Mans-hoofde, die van haer Lichaem comen sijn, of comen sullen ten Sevende Lede *toe, en hare Oire, uyt den Lande te houdene, ende helpen houden ewelicken, datter Graviscip van Hollant toebehoort, ende Wy, nemmermeer vrientscap sullen winnen noch houden, noch hebben, noch dat wijse sullen Huysen noch Hoeven, ende dat wijse sullen scaden an lijve en an goede waer dat wijse schaden mogen, in wat steden, of in wat manieren dat is, &c. gegeven in de Iare ons Heeren 1299. des Zaterdages voor Elf Duysent Maegden.*

EYNDE.

TOE-GIFT

Vande *Hoeckscbe* ende de *Cabelliausche Partyen.*

UYT *de Publijcke Acten ende Registers werdt bevonden, dat de parthye diemen* HOECKSCHE *noemden; niet eygentlijck en is 'ghewee'st een Factie, maer dat deel vande Ondersaten van't Landt die volstandich bleven in haer devoir, om de Wetten, Vsantien, Vryheden, ende Gherechticheden van het Landt voor te staan, die by de* CABELLIAUSCHE *met gewelt wierden gecontravenieert; want, alsoo door het exempel van Vrouw Ada, kennelijck was, dat de Graeffelijckheyt van Hollandt quam op Vrouwen, soo was het seecker ende onghetwijffelt dat de Keyserinne Margarita, als Moeder van haeren Soon, Hartogh Willem, behoorde gepefereert te werden, d'welck de* HOECKSCHEN *met recht sustineerden: vangelijcken alsoo Hertogh Willem door sijne uytsinnicheydt onbequaem was geworden tot de regieringhe, gheen kinderen hebbende, soo quam notoirlijck de Administratie van het Graefschap toe niet des Graefs Huysvrouwe, maer sijnen Broeder, als wettighe Successeur, 't welck mede is ghesustineert by de* Hoeckſche*; sustinerende de* Cabelliauſche *het contrarie: daer nae Hertogh Willem den tweede, sijnde 1417. overleden, soo hebben de* Hoeckſche *haer ghedraghen in behoorlijcke ghetrouwicheydt aen haer Wettelijcke Princesse, Vrouw Iacoba, volghens de solemnele beloften die de Staten van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt aen haer Vader by Eede ghedaen hadden, daer jegens hebben de* Cabiliauſchen *eerst Hertogh Ian van Beyeren*

ren

ren haeren Oom jeghens haer aenghehangen, *ende daer nae Hertogh Philips van Bourgoigne: dewelcke door hulpe vande* Cabiliausche *parthye hemselven met ghewelt heeft inghedronghen inde Erffenisse van Vrouw Iacoba by haer leven, waer nae alsoo de Prinçen van den Huyse van Bourgoigne daghelijckx meer ende meer usurpeerden over de vryheydt van't Landt door instellinghe van vreemde Officieren*, *ende besittinghe van het Landt door Vytheemsche soldaten, soo hebben de gheenen diemen* Hoeckſche *was noemende haer soo veel moghelijck was daer jegens gheopposeert*, *maer sijn dickmael daer qualijck over ghevaren. Alsoo de Prinçen van het Landt, door den naem vande Iustitie, alle Voorstanders vande Vryheden ende Privilegien wisten te doen straffen als Rebellen; ende onder anderen sijn noch inden Iare xiiij^c. Lxxxj. by sententie van den Hove van Hollandt met den swaerde geexecuteert een Schout ende Burghemeester van Dordrecht, dewelcke by de selve Sententie voor een Capitael Delict te laste werdt gheleyt dat sy gheconsenteert hadden om een Daghvaert vande ghemeene Steden van Hollandt te beschrijven, om volghens de Privilegien van het Landt, het vreemde Volck uyt den Lande quijt te werden*, *daer nochtans soo wel de oude coustume van het Landt, als den klaren Text van het Privilegie van Vrouw Maria van Bourgoigne de Steden van Hollandt tot soodanighe beschrijvinghe was authoriserende. Sulckx dat eyndelijck de* Hoeckſchen, *waer onder wel de principaelste waren*, *de Heeren van den Huyse van Brederode, nae veele efforten ghedaen, tot behoudenisse van de oude vryheydt*, *onder de groote macht vande Prinçen van den Huyse van Bourgoigne*, *ende daer nae van Oostenrijck*, *die haere dominatie wisten te bekleeden met den naem van Iustitie, hebben moeten swichten, niet jeghenstaende het spreeckwoordt*,

Hadde Recht nae Reden ghegaen,
Den Hoeck hadde den Cabelliau ghevaen.

Tot dat nu onlanghs de oppressie vande Vryheydt op het hooghste sijnde ghekomen, *de oprechte* Hoeckſche, *ende Voorstanders vande Vryheydt, ende Wettelijcke authoriteyt vande Staten*, *wederom haer kracht hebben bekomen*, *ende door haere kloeckmoedicheydt ende ghetrouwicheydt de saecken hebben ghebracht inden jegenwoordigen staet.*

Neemtet ten besten ſulcks alſt is; 't mocht wel beter weſen.

P. S.

